

gis proavus nullo tempore ab Ecclesia ad regnum fuisset adscitus: & vetustarum dona-
tionum lege, quas Ecclesia concessu suo sanxerat, feminae etiam ad hereditarium regnum
arcesserentur: vti Reginae Constantiae Frederici Imperatoris parenti obuenerat. NAT.
CHR.

Præfecti arcium Athenarum, & Neopatriæ, ducesque, atque earum ditionum pro-
curatores, militaresque manus, Frederico Siciliae Rege vita functo, & femina vacuæ re-
gni possessionis herede, cum de principatu, inter Mariam, & Aragoniæ Regem eius auum
controversia orta esset, à Maria, & eius regni procuratoribus deficiunt: & Regi se ad-
dicunt: vexilla, insigniaque regia Aragonum Principum Athenarum arce extol-
luntur.

10 Iohannes Hugonis Cardonæ Comitis F. natu maximus Iulio mense Iohannam A-
ragoniam Alfonsi Ripacurciæ Comitis, & Vilienæ Marchionis filiam vxorem ducit.

Bonanatus Zapera ad Babyloniū Imperatorem, quem ipsi Sultanū vocant, de Rege,
& Regina Armeniæ, eorumque filii captiuis redimendis legatur. Hi à superiore Sultano,
cum Armeniæ minoris potitus esset, capti fuerant: & Hierosolymis regis custodiis asser-
uabantur. Præcipue vero à Rege datur opera, vt Maria Regina Armeniæ senior, quæ Si-
culis Regibus, maximis propinquitatis vinculis adiuncta erat, primo quoque tempore li-
beretur.

Gregorio Pont. Maxim. decedente, exitiosum dissidium in Eccle-
sia Dei exoritur.

1378.

20 Urbanus VI.

Clemens VII.

Rex qua erat prudentia, & calliditate, & alta quadam mente præditus, in summo
religionis discrimine, lacerataque Christiana republica, duobus de Pontificatu maximo
dissentibus, & infestissime contendentibus, de grauiissimorum, & sapientium virorum,
procerumq; sententia Episcoporum suarum ditionū interdicit, ne in suis diocesis ius alterutrius
competitorum aut fulciatur, aut refutetur: atque vnus ex Christianis principibus neu-
tram in partem mouetur. His constitutis ad eos, quorum honoris, & dignitatis pontifi-
ciæ certamen erat, legati à Rege mittuntur: si tanto accepto incommodo, ad veram con-
cordiam deduci possent. Rationes omnes earum rerum, quæ in controversiam, discepta-
tionemq; ducebantur, conquiri, explicariq; iuber. Ad Urbanum legatur Matthæus Cle-
mens regius consiliarius iuris sacri, ciuilibusque peritissimus.

30 Regnum Siculum à Rege hereditaria Frederici Regis maioris patris substitutione
expetitur: quod in ea feminae à regno reiicerentur: legitimumque se successorem asse-
rit: repulsa ea pactione, quam Gregorius inter Fredericum minorem, & Iohannam Re-
ginam sanxerat: cuius decreti sanctioni feminae ad regni hereditatem arcessuntur. Sed
Urbanus Pisano auo generatus, maxime infestus Regi visus est: & Sardoæ, & Siculae ex-
peditioni aduersarius. Cum sermo ea de re multis audientibus esset institutus, Urbanus
iactat, Regem Sardiniae regno ab Ecclesia fuisse multatum: seque operam daturum, vt ea
res palam denuntietur: & regnum Arborensi Iudici attributurum. Sin autē Siculorum
republicam iniquo imperio misceat, regnumq; inuadat, Aragoniæ regno euerfurum,
40 multaturumq; Sed rārum absuit, vt earum minarum terrore Rex commoueretur, vt ma-
gna classe adornari iussa, quæ in Sardiniam traiciat, & Siculis rebus accurrat, ea se trans-
missurum confirmet.

Valor Ligius Arborensi propinquitate coniunctus Regi se addicit: & Gothianum,
& alia oppida Arborensis ditionis illi attribuuntur.

Damianus Catanæus Nicolai Goarcii Genuensis Ducis legatus, & consilium x i r.
virorum, quibus seniorum nomen indiderant, qua appellatione antiquitus, ii etiam cē-
sebantur, qui potestate insignes erant, pactionum earum, quæ cum Genuensibus à Mar-
chione Monferratensi constitutæ fuerant, fœdera renouat.

50 Arrigus Rocca in Corsica regiarum partium fautor aduersus Genuenses bellum
gerit.

Alfonsus Ripacurciæ Comes, quem Henricus Rex, pro tantis in se meritis, amplissi-
mo, & opulentissimo Vilienæ ditionis beneficio, Marchionis cognomine donauerat, Si-
ciliæ regnū suo iure repetit: cuius actioni Rex se, & Mariam neptē, & postremo Iohānem,
& Martinum filios Ludouici, & Frederici Regum sobrinos, propinquitatis iure antetu-
lit: & Alfonsus ab ea mente destitit. Petrus Alfonsi F. Iohannam Henrici Regis, Et Elu-
iræ Inniciæ Vegæ filiam in matrimonium ducit. Ex eo connubio Henricus Vilienæ co-
gnomine, & Leonora liberi nascuntur.

Urbanus Iohannam Reginam Neapolitano regno multat: & Carolo Dyrhachii
Duci suppremo Ecclesiæ iure attribuit: quæ res exitio Reginz fuit. Carolus Ludouici

NAT.
CHR.

Dyrrhachini, & Margaritę Săfeuerinatis Roberti Săfeuerinatis filię erat fili⁹: q̄ Margaritā consobrinam vxorem duxit: Caroli Dyrrhachini Ducis, & Marię Iohannę Reginę fororis filiam Ludouicus Pannonię Rex, & Carolus Dyrrhachinius, & maior Italię pars Vrbanobtemperant: obediuntq̄: Gallus vero Rex Clemētem, tanquam verum Christi vicarium denuntiari imperat.

Anni huius initio Episcopi, Ecclesiasticiq̄: ordinis viri primarii, & prudentię, doctrinęq̄: laude pręstantes Regis iussu Barcinone congregantur. Fructus, & annui redditus, ac bona Apostolico ærario debita, & quę in posterum eius iuris futura erant, sequestro committuntur.

Clemente in Galliam prouinciam concitata nauigatione remeante, itinere toto Gallię ciuitates aduentus eius festos, atque sollempnes dies celebrant. A. D. XII. K. Iul. Auenionem ingreditur. Ex eo ingrauescens dissidium, non modo ægre opprimitur, sed pene infinitum malum in Ecclesia Dei serpere cępit.

Cum Artallus Alagon Mariam Sicilię Reginam, quam in sua potestate habet, Iohanni Galeatio Virtutū Comiti, Barnabouis Mediolani domini fratris filio in matrimoniū collocandam pacto conuento spondet: & classe adornata Iohannes Pisano è sinu in Siciliam traiecturus esset: Gilabertus Cruillias repentino v. actuariis nauibus classem adoritur: eaque incensa, milites nauęque ad internecionem cęduntur. Consumpta, & exhausta classe, Iohannes de suo cursu, & mox à matrimonio obeundo reuocatur.

Guilielmus Raimundus Moncada Augustę Comes Aragonum Regis copiarum præsidio, quibus Rogerius Moncada præfectus fuerat, Mariam Reginam, quę sub Artalli potestate manserat, ex Catanensī arce furtim, oppressis custodibus extrahit: & actuaria nauī deducens in Augustę arcem includit: & paulo post Licatam, Manfredi Claramontii oppidum transfert. Sunt, qui eam rem gestam superiore anno A. D. IX. K. Febr. testificentur: & Vrbanum P. M. oculos adiecisse, vt Maria Regina Francisco Pręgnano fratris F. desponderetur.

Philippus Dalmatius Vicecomes Rocabertinius Athenarum, & Neopatrię ditionibus à Rege præpositus, comparata classe, propugnationi arcium Sardinię occurrit: & vrbes, quę in Regis ditione erant, præsidiis munit. Aduersus Bulahabezium Regem, cui Tunetana, Bugiensis, & Constantina ciuitates parebāt, quod tributum in singulos annos debitum conferre recusat, bellum gerit: & inde in Atticam traicit.

A. D. XIII. K. Iun. Henricus Rex ad S. Dominici fanum, quod vię Traianę imminet, è vita excedit: patre Rege, maioribusq̄: suis dignissimus: & qui non nefario fratris parricidio obstrictus regnum inuaderet, sed qui iuste, & legitime regnaret.

Iohannę Neapolitanę Reginę legati Barcinonem, ad Regem missi de Regina Regi ipsi, aut Iohanni eius F. in matrimonium collocanda legationē renuntiant. Nā Macha Iohannis vxor Armeniacensis Comitis F. mortem obierat. Quod in magna rerum desperatione verseretur, pollicentur Neapolitanum regnum Aragonio contributuram. Rex nuptias reiicit: quod Sibyllam Fortianam, quę Artallo Focio nupta fuerat, ducere decreuisset. Laurentius Valla, qui ex antiquorum annalium monumētis, ac Regum cōmentariis, & plura conquisiuisse & Ferdinandi Aragonię Regis, Petri Regis nepotis historiam concinnasse videtur, à Sibylla haud honeste, & laudate, antequam Regi nuberet, actam vitam inquit: & Isabellam filiam, quam ex ea suscepit, ante nuptiarum sollempnia genitam. Iohanna reiectis ab Aragonio nuptiis, Othoni ex Pransuiciensibus Ducibus enubit.

1380.

Huius anni initio Hiberus magnis, & assiduis auctus imbribus æqua, & plana Cæsaraugustę vrbis loca stagnans, in aliū cursum adeo contortus est, & deflexus, vt relabentem secuta sit ædificiorum & prædiorum, hominumq̄: strages. Coercendo flumini extra ripas disfluenti immensi sumptus impensū.

A. D. III. Id. Iun. Barcinone Rex Martinum filium Siculo regno donat: quod eius regni ius Frederici Regis senioris testamento ad se peruenerat.

A. D. III. K. Iul. Neapoli in Oui arce Iohanna Regina Ludouicum Andegauensem Ducem filium sibi adoptat: ditionumq̄: cis fratrum Siciliense, futurum Regem instituit: Prouincię, Folcalquerii, & Pedemontis ditionum heredem scribit: Calabrię Ducatum vt legitimo successori attribuit. Ludouicus tanto dono Reginę addictus, & fœdere obstrictus, sacramento adactus obtestatur, se pro regno, & Reginę incolumitate, & Othone Pransuiciensī Duce Principe Tarentino, aduersus Franciscum Andcię Ducem acerrimum Reginę hostem, tanq̄ pro cōmuni salute, arma capturū & Reginę iniurias vlturum, persecuturumq̄: Clemēs Auenione XI. K. Aug. iussa ea rata atq̄: firma futura sancit:

NAT. AN.
CHR. AN.
1381.

vt Carolus Dyrrhachinum inimicum, atq; hostem, & Urbano competitori additum de regno decurberet.

Cæsar Augustæ Ianuario mense conuentus à Rege aguntur. Petrus Luna qui in Cardinalium collegium à Gregorio Pont. max. cooptratus fuerat, à Clemente legatus Hispaniarum regna obit.

Ianuarii mensis exitu, tanto apparatu Cæsar Augustæ Sibyllæ Reginæ diadema impositum est, & tam frequenti ludorum celebritate popularis lætitia exiuit, vt maiore splendore fieri nequiret, si Rex tunc primum nouus sponsus prodiret: aut regnum adipisceretur.

10 In Cæsar Augustano conuentu Aragoniæ proceres, & ii, qui hominibus subditiis dominantur, summo in eos, & supremo iure vti posse, & consueffe, summumque imperii dominatum in caput, & fortunas eorum obtinere: quos ditioni suæ, ac potestati subiectos habent: & à se premi posse atque in eos vitæ, necisque potestatem habere contendunt. Nam cum Anzanegi oppidani mala tractationis actionem, aduersus Petrum Sanctium Larrasiu, eius oppidi dominu intendissent, iudiciuq; de ea re constitutum à Rege esset contratendentibus proceribus, & libertatem imminui conquerentibus, eius actionis iudiciu rescinditur: eiusq; rei nullam esse actione, & nullum experiundi ius constitutum, in posterum obtinent. Deinceps aliis traditum: vt q; nec communi gætium, nec legitimo iure perscriptum, aut sancitum erat, publicave, aut priuata lege, aut priuilegio irrogatum, in sua possessione frequenti vsu, & diuturna obseruatione retineant: vt nec Regibus ipsis eius actionis iudiciu constituere aduersus impotentem eorum dominatum permissum sit: & maior ea vis, & eius poena nõ humano, sed diuino iudicio pro maleficiis, ad extremum punienda reseruetur: & quod præclare à prudentissimis viris vsurpatu dici solet, vnum Deum ultorem, & vindicem habeant.

20 Dissidentibus inter se potentibus, & factiosis proceribus Lupo Simenio Vrræ, & Ludouico Cornelio, & armis dimicantibus, quod Brianda Luna, Mariæ Lunensis Comitissis soror, quæ Lupo Simenio Vrræ nupta fuerat, & ab eo diuerterat, Ludouico nupsisset: seditione, & armis ciuilibus Aragoniæ ordines perturbantur.

30 Iohannes Castellæ Rex Salmanticæ A. D. XIV. K. Iun. consilii mandatiq; paterni immemor, quasi diiudicata Urbani, & Clementis cõtrouersia, quæ Christianorum Principum distractione Ecclesiam ipsam dilacerat, se Clementem tanquam verum Christi Vicarium suscipere, atq; agnoscere profiteretur: suisq; edicit, vt ab vniuerso regno generatimq; à singulis obseruetur: obtempereturq;: qua in re Regem parum honeste Franco gratificatum apparuit.

A. D. II. Non. Iun. Iohanna Regina vi armorum à Carolo Dyrrhachino hoste oppressa, Ludouicum Andegauensem, quem sibi legitimum filium, & heredem adoptauerat, tumultu Gallico implicitum, in regni societatem adscituram spondet: dum eius præsentia & aspectu frui liceat: sperans ea pollicitatione contra tantam vim, auxilium primo quoq; tempore miseræ matri laturum.

40 Qui Athenarum, Neopatriæq; ditionum potiebantur, ex acerrima Catalanorum gente prognati, cum Ludouici Nauarri, Caroli Regis Nauarriæ fratris, Dyrrhachii Ducis, qui Iohannam Caroli Ducis Dyrrhachii, & Mariæ, Iohannæ Reginæ sororis filiam duxerat, copiis coactis prælio deuicti essent, & hostes victoriæ compotes Athenas irrupissent, magna virtute resistunt: & eorum populorum auxilio, qui Helladem incolebant, & Catalanis Atticam ditionem obtinentibus se, suaq; subiecerant, Lebadeam urbem, quam Nauarri inuaserant, & eius arcem vi expugnant: & ereptæ arces recuperantur: & præsiidiis maioribus muniuntur: ac magnis munitioibus firmantur. Classe, auxiliariibusq; copiis, Rocabertino Vicecomite ductore, eorum reliquiæ, dissipatis, perterritisq; hostibus instaurantur. Rocabertinius ex Augustæ arce Mariam Siciliæ Reginam eripit: & in Calalitanam arcem transfert. Regis iussu haud multo post in Cataloniam deuehitur. Ludouicus Andegauensis Auenione à Clemente regni Siciliæ insignibus decoratur: regaleq; nomen suscipit: & eo regno Iohannam, ab Urbano ditione multatam, & Ludouicum Clementis donat: atq; illis, posterisque eorum A. D. III. K. Iun. attribuit. Sed eo ipso tempore Iohanna in Caroli Dyrrhachini Ducis, qui Neapolitanum regnum inuaserat, potestatem venit: & Ludouici Pannoniæ Regis iussu strangulatur.

50 Petrus Lusitanus Cyprii Rex, Petri Regis filius & Petri Ripacurciæ Comitissis ex filia nepos, vt Bernardinus Corius Mediolanensium rerum scriptor perhibet, hoc anno moritur: quem tradit ex Valentia Barnabouis Vicecomitissis Mediolani domini filia, filiam progenuisse, quæ patri successit. In nostrarum tamen rerum commentariis apparet Iaco-

NATTAL
CHRISTO
127
bum Petri iunioris patrum Cypri Connestabulum regno fuisse potitum. Iohannes Castellæ, & Ferdinandus Portugallæ Reges summo virium conatu bellum gerunt. Cum Ferdinandus Edmundum Cantabrigiæ Comitem Angliæ Regis F. in belli partes adsciuisset, Iohannes fines Lusitanæ incurrens Alfonso Vilienæ Marchionem exercitus ductorē, castris ad Mirobrigam, Ciuitatē Ruderici vocant, admotis, A. D. II. Non. Jul. Connestabulum regni creat: fuitque is primus, qui in eo regno eius magistratus imperium, dignitatem, ac decus est consecutus. Cum exercitus utrimq; conuenissent, signis in Caiano campo inter Pacem Augustā & Ielues oppidum conlatis; ad pacis fœdera Petri Lunæ Cardinalis pacificatoris suasu deuentum est: pactumq; vt Ferdinandus Iohannis F. natu maior Beatricem Ferdinandi Regis F. in matrimonium ducat.

130 Leonora Regina Iohannis Regis vxor, Regis Aragonum filia Idib. Augusti Cuellari appropinquante partū, è vita excedit. Iohannes Beatricem, quæ Ferdinando filio de pacta fuerat, vxorem ducit: vnde femina malorum in contrarias partes se vertere.

1383.

1382 Hugone Arborensi Iudice, cuius mores feri, immanisq; natura erat, à suis acerbissima morte affecto, omnibus enim cruciatibus confectus necatur, & dignum meritis suis vitæ exitum tulit, Sardinia ad spem libertatis erecta est. Classem Rex institui imperat: vt Sardois rebus accurrat. Vt in Sardiniam cum classe adornata nauiget, Pontio Senestera ex proceribus Catalanis, qui Violantem Berengarii Cartocii Quirrensis Comitis F. duxerat, committit: & Violanti Quirrensis ditionis, & Comitatus iura, honorario titulo attribuit. Brancaleo Oria, qui Leonoram Hugonis sororem in matrimonium duxerat, Mōtione à Rege conuentus agente benigne excipitur: & in celeberrima frequentia militariibus insignibus: & Montisleonis honorario Comitis titulo decoratur: Marmilæq; oppido, ac diuione donatur. Sardi, quod ea maxime tempestate iugum seruile deiicere, aut Genuensi ciuitati se addicere nituntur, portus omnes occupant, tuenturque.

38 Rex ab Urbano, si in se aut promerendi, aut proferendi beneficii locum habere velit, facile impetrare sperat, dum res publica Christiana tanto dilaceratur dissidio, vt Siciliæ regnum iisdem conditionibus, pactisq; sibi attribuatur, quibus ab Urbano item iv. P. M. Carolo primo delatum fuerat. Sardoium etiam tributum, Ecclesiæ debitum cum continentibus bellis, ob eius insulæ propugnationem, ingenti suorum strage atq; internecione Aragoniæ regna exhausta, ciuitateque exinanitæ essent, condonari, ac remitti exposcit. Decumarum ecclesiasticarum fructus in decennium in sumptus bellicos redigi, & vti Montisæ magistratus, Ampostæ Hierosolymitanæ militiæ præfectura, & Catalonia eiusdem instituti prioratus à se conferri possint, & vectigalia militiæ D. Iacobi, & Calatrauz suorum regnorum, nouo ordini à se instituendo contribuantur: & plura alia dignitatis, supremiq; Pontificii iuris postulat: Darocamq; & Setabim vrbes Episcopalibus sedibus decorari: & vt diceceses illis assignentur deposcit. Tam multis de rebus, atque tantis ad Urbanum à Rege Petrus Guilielmus Estamboisius, & Mathæus Clemens Apostolicarum causarum iudex, Regis consiliarius legantur; atque eorum legationi comites admoventur Guilielmus Valsicca, & Petrus Zacalmus iuris, & Canonicarū sanctionum consultissimi viri: qui penitus naturam, rationemque iuris, & rei gestæ à competitoribus perscrutentur.

138 Dertosa A. D. IIX. K. Mai. Rex conuentus Montionem indicit. Cum Aragonii, Valentini, Catalani, Balearicique eum in locum conuenissent, de summa maiorum suorum Aragoniæ Regum, & Barcinonensium Comitum, & perfecta gloria multorum, & magnorum in patriam meritorum concionatur. Summatim eorum commemoratione repetita recenset, à Vulturis monte, qui supra Oscam, inter Pyrenæi iuga eminet, ad Origuelam Contestanorum urbē, & Tamarito, maritimo ad Tarraconē oppido ad Turiasonem celebrem Celtiberū urbem, insignia videlicet regna, maxime fideli, & opportuna suorum opera armis subacta: & à Maurorū crudeli dominatu vindicata. Eo vsus exēplo, ad similem virtutē, & simile factum eorū stirpē excitans, Sardois rebus ope, atq; consilio auxilioq; suorū subueniri oportere prædicat. Conuētus de re publica referendū censent. Martinus ipse Regis F. q; admirationem magis mouet, totius conuentus nomine refert, in aula regia, & Ducis Gerundæ fratris domo contra ius, falsq; perniciofa, & iniusta iussa vigere: acerbissimis exactiōibus imperatas pecunias cogi: remiges, arma, tormenta, vecturasq; imperari: regium statum deminui, atq; conuelli. Ea omnia Regis, ac Ducis Gerundæ consiliariorū culpa induci: atq; irrogari. Eos esse, qui arcana regni, summæq; rerum Petro, & Henrico Castellæ Regibus, atq; Arborensi, & Ludouico Andegauenfi, & Genuensi senatui, Siculisque proceribus turbantibus protulerint: & qui Balearicum arma inferentem, exterasque nationes subita, atque improuisa formidine incurfantes pellexerint, atque

atque ad nos traduxerint: quibus, pro tantis flagitiis, atque sceleribus magna essent præmia perfoluta. Cum Rex in eos studiosè inquiri imperaret, aliquot proceres, primariæque viri & aula, & Ducis domo exiguntur. Magna mox contentio toto conuentu exortitur: quod ex eo confesso, Rex Vicecomitem Rotensem, proceresque alios depellere imperasset. Hi fuere Gasto Moncada, Aimericus Scintillas, Iohannes Bellera, & Garcias Ferdinandus Heredia Ausetanus Episcopus. Magnæ inde seditionum incursiones vi, atque impetu procerum concitantur.

NAT. AN
CHR. NO

Leonora Arborensis ductu petulantis, & ad facinus audacis feminae magnum in Sardinia bellum concitatur. Cum ducis munia per eos dies obisset, plurimarum arcium, & oppidorum Hugonis fratris potitur. Brancaleo eius vir, apud Regem commorans, cum in suspicionem venisset, protectionem suam in Sardiniam maturare, vt arma caperet, totius conuentus consilio, quamuis fide publica in Cataloniam venerat, domi septus, liberali custodia retinetur. Cum pollicetur Fredericum Oriam filium, quem Sardi Iudicem sibi adsciuerant, atq; in eius verba iurauerant, obsidem traditurum, huius anni initio Bartholomæo Togori, & Lupo Alvaro Speculo à Rege traditus in Sardiniam deuehitur. In Caralitanam arcem inclusus, in ea custodia, quoad Rex decedit, retinetur. Nam Leonora eius vxor impotentis, & effrenati animi femina, non minore impetu, atque conatu, quam pater, fraterve occupare tyrannidem admittitur: Genuensique ciuitate nixa Sardotegno imminet.

1384.

Conuentu Montione in Februarium mensem producto, Tamaritum Litterensis regionis oppidum, & inde Fragam transfertur. Eo in conuentu ditiones, oppidaq; à Rege Sibyllæ Fortianæ Reginae vxori, & Isabellæ filia, Bernardoque Fortiano Reginae fratri donata rata, firmaque fiunt. Hinc acresconte ntionones, atque dissidia, non modo Iohanni priuigno cum nouerca, sed patri cum filio exstiterè: Rege perpetua obliuione obruto, quæ in ipso regni adipiscendi aditu, aduersus nouercam, eandem ob causam molitus fuerat.

Iohannes Gerundæ Dux patre inuito, & refutante, qui Mariam Siciliæ Reginam neptem in matrimonium filio collocare statuerat, Iolantem filiam Roberti Barenis Ducis; & Mariæ Iohannis Francorum Regis filia ducit: magnaue inter eos seditio, atque discordia concitatur. Eo feminarum æmulatio eruperat, vt in partes domum regiam distraxerit: & procuratione regni paulatim filius, ad quem lege peruenerat, amouetur.

Rex Iohannem Emporiarum Comitem patruelem fratrem, & primo affinem, ac mox generum, quod Iohanni primigenio à se dissidenti se addixerat, bello persequitur eumq; Castellionem, in ipsis vestigiis Emporiarum vetustæ vrbs, pluribus ante sæculis prostrata, atq; diruta situm oppidum includit: obsidetq;. Totius Emporitani tractus celeberris, & amoeni loca oppugnat: atque incursionibus vastat.

Vitta, aliique Galli ductores c. c. c. equitum galeatorum turmis præfecti stipendia Emporitani Comitis merentes, qui suum auxilium Iohanni Gerundensi pollicitus fuerat, omniq; festinatione suasore, atq; impulso Iohanne ipso regis F. Comiti subuenire properantes, in Ruscinonensem comitatum Marzano Pyrenæi saltu transgrediuntur. Eiusdem Iohannis suasu, atq; consilio, qui Emporitani peflundedit, m. equitum Gallorum turmas prouinciam Galliam incursantes, atque deuastrantes Comes mercede conduxit: quibus omni Catalano equitatu, peditatuq; Rex vna cum Iohanne ipso filio ad Pyrenæi radices occurrit: totaque hieme in armis permanet: quo facilius subsidium prouinciæ ferri posset.

Martio mense Bernardus Armeniacensis Comitis Armeniacensis frater, qui Iohanni Emporitano Comiti, contra tantam Regis vim, auxilium se laturum pollicitus fuerat, vltro bellum inferens Narbonis vrbs finibus appropinquans, Isabellæ Balearici sororis causam, bellumq; suscepisse prædicat. Rex Gastonem Mòcadam ad Riuipulli tractum bellicis copiis præficit: vti externarum copiarum aditum, atque incursum arceat.

1385.

Iohannes Gerundæ Dux, qui & auctor, & concitator eius tumultus fuerat, exploratis hostium rationibus, Pyrenæi saltu transcens, c. c. c. tantum equitibus comitatus cõcubia nocte, incredibili festinatione accelerans, albente cælo, Durbanum oppidum Ruscinonensi regioni finitimum, quo se exultantes Gallorum copiarum receperant, tanto impetu adoritur, atque oppugnat, vt capti pæne imbelles, direptique fuerint.

Externo hoste in terra Gallia male multato, ac pæne deleto, cuius timore antea diuidere præsidia, & oppida munitione circumdare Rex cogebatur, Vitta, aliique Gallici ductores, qui in Ruscinonensem regionem inuaserant. A. D. I X. K. Iul. fide publica

NAT. **Carmencionem** regrediuntur: vt in Galliam: prouinciam inde reuertantur. Emporitānus propugnationis Castellionensis diffusus a tuatia nauis Vrgellitani Comitis Auenionem Rhodano subuectus, eo consilio, atq; animi obstinatione contendit, vt bellum nouo delectu, aduersus Regem cuncta affinitatis iura proterentē atq; conculcantē redintegret. Rex Ficiis repentinæ incurfionis timore sublato, cum bellum, aut illatum defendit, aut Emporitano infert, in æstiuis rem militarem collocans, Augusto mense in grauem morbum incidit: adeoque vehementer ægrotat, vt eius desperaretur salus. Breui conualefcens bellum Emporitana regione promouet: & genero infensus, exacta ætate nihil antiquius Castellionensi obfisione ducit: nullum sibi inexpugnabilem locum arbitratus.

A. D. XIX. K. Sept. ad Aliubarotam Iohannes Castellæ Rex funesto, & calamitoso prælio cum Iohanne Dauisii Magistro, Ferdinandi Regis fratre, penes quem regimen summæ rerum ceciderat, de Portugalliæ regni successione, ac iure decertans profligatur. Cecidere ex Castellana nobilitate, captique fuere maxime splendidi, atque illustres viri. Petrus Alfonsi Comitis Ripacurciæ, & Marchionis Vilienæ F. mortem occumbit. Cum Regi, & Sibyllæ Reginæ cum Iohanne Gerundæ Duce summa esset dissensio, diuisa namque, & discors aula erat, vehementibus in Fortianam, aut Iolantem studiis, Iunio mense Iohannes Castellæ cum Iolante vxore se recipit: Garcia Ferdinandio Heredia Ausetano Episcopo, & Insule, & Rocabertini Vicecomitibus, ex primariis consiliariis eos affectantibus. Rex summa vi nititur, vt Constantiam, quæ Francisco Periliofio viro vita functo, Petro Fenolletio nupsit, & Iolantis Iohannis Ducis Gerundenfis vxoris arcanorum compos, atque quodammodo moderatrix erat, summæq; consiliorum eius factionis præficietur, è nurus domo exigat: eiusque bona publicat.

Rex aduersus Emporitano, summo cum studio, de bello infert, atque vrguet.

Regina Fortiana operam dat, vt primores regni ciuitates sponfione, pro sua salute, ac defensione, aduersus priuignum obligentur: ditionesque ac bona tueantur.

Castellio Emporitano Regi deditur. Comes nimium pertinaciter Regi infensus, & obstinatione bellum alere cupiens, Iohannem Bononiensem Bononiæ Comitem, DCCC. grauis armaturæ equitum ductorem, ex vltimis Morinis deducendum curat, vt Emporitano ditionem ereptam recuperet.

1386.

Barcinone sacrum Resurrectionis Domini diem Rex festa, sollempnique pompa, regioque apparatus celebrat: quod quinquagesimus regni adepti annus conuersus esset. Eam ob causam, quod ne fando quidem erat auditum, ab Episcopis, & ecclesiastico ordine, in suæ quinquagenariæ lætitiæ sacra celebranda, pecuniarum subsidia appetit: atq; deposcit: vniuersæque à regnorum incolis ea collatio indicitur.

Aprili mense Iohannes Gerundæ Dux, & Carolus Caroli Nauarræ Regis F. Cæsaraugustæ magnis fœderum vinculis deuinciuntur: paciscunturq; , vt Iohanna Caroli F. Iacobo Iohannis primigenio filio nubat: & regni Nauarræ, & ditionum Galliæ, Castellæ, & Gothicæ prouinciæ, hereditatem, si nulli superstites liberi prolis virilis Carolo fuerint, adeat. Iohanni non spes modo propinquæ successione, sed ipsa patris alienatio gratiam, dignationemque apud ceteros auxerat.

Rex Barcinone A. D. X. K. Mart. Dominici Cerdani Iustitiæ Aragonum magistratum gerentis, quod Primigenii causam iuris præsidio fouet, neq; eum inauditum de procuratione regni deiici permittit vitæ, bonis, ac familiæ vniuersæ perniciem minatur: nisi Constantiam Periliofiam in carcerem detrudat.

Iohannes Bononiensis Gallicarum copiarum ductor ad Ruscinonis fines aduentat: & Emporitano se illi adiungens Emporitano ditionem vindicaturus Citgiæ subsistit. Maior exercitus pars Cabestani finibus Virtam, & Bruniqueli Vicecomitem CC. galeatorum equitum ductores præstolantur. Copiis tamen suis diffisi, neque ad Emporitano ditionem recuperandam se pares arbitantes, præsertim cum intra impendentium montium altitudines castra metaturi essent, omnesq; aditus septos pertimescentes, repugnante Emporitano Pyrenæi iuga, saltusq; non modo conscendere, sed Ruscinonensem regionem adire recusant: & in Aruernos regrediuntur.

Rex Iohannem filium procuratione regni priuat: imperatque atque edicit, ne quis primigenio pareat. Iohannes anxius exploratis in se patris, noueræque odiis, vt aduersus regiam potestatem iuris imploraret auxilium, Dominicum Cerdanum summo Iustitiæ Aragonum magistratui Præfectum appellat: ad eumq; prouocat: eoq; per fugio, & legum præsidio aduersus maiorem vim regis potestatis munitur. Præfectus, vt est consuetudo, de vi interdicit. Tantum communi libertati tribuitur: vt princeps de suo iure, & de legibus

gibus disceptaturus ad eum potius magistratum venire, necesse habuerit: cum is magistratum gerat, qui à Rege creatus sit. Eius namque magistratus interdictis oppositis, nihil regii imperii, aut summæ potestatis sic reliqui: quoad magistratus suum, de interdicti iure iudicium pronuntiet: & sententiam ferat: ne dignitatis regie præstantia, æquabilitatem cõmunis iuris transeat: aut vi oppressos extraordinario imperio coerceat. Cerdanus in causa populari, maximeque plausibili perpetua constantia in proposito, susceptoque consilio permanfit. Eam enim vim intercessionum, inhibitionumque Præfecturæ Iustitiæ Aragonum maiores esse voluerant, ut nihil inuiolabilius, sanctiusve ducant: & ad eam summam omnia referri velint: uti si restituantur, qui vi compressi, constricti, aut depulsi, deiectiue fuerint: eaque religione obseruant, & in ea positum fuit semper ratione, atque sententia, ut eius Magistratus ea vis sit, ut præscribat regis iudicibus, ne quid aduersus interdicta, intercessionemque attentent: molianturve. Inde id perfugium, quasi præsidium communis salutis, legum, & institutorum venerantur: obseruant: arte tenent: accurateq; tuentur: ac primigenium regni heredem ad ea legis præsidia decurrisse, ciuitates omnes gloriantur.

Augusto mense exacto Leonoræ Arborensi, & Sardis, qui à Rege defecerant, certæ pacis condiciones dicuntur. Ditio omnis à Mariano Iudice patre, ante defectionem possessa filie attribuitur, Brancaleo Oria maritus ex Caralitana arce emittitur.

Conditionibus Sardoæ pacis institutis, cum Antonio Adorno Duce, Senatuque Genuensi à Berengario Apilia Aragonii Regis mandato, & Lucino Escaramupio Antonio: i Adorni Genuensis Ducis nomine legati pactum est: ne actuarie naues in Ligustina ora a Monœci portu, ad Coruum vsque, nisi Genuæ, Sauonæ, Albigauni, Albitimilii & Veneris portu ædificentur, instruantur, armenturve. In reliquis maribus Peræ, Caphe, Famaugustæ, & in Chio insula instituantur, ornenturque. A nostris ædificandarum, armandarumque nauium stationes, portusque designantur Barcinonensis, & Valentina statio: Maioris, Minorisque Balearium, Ebusitanus, Caralitanus, & Alguerensis portus: institutaq; Rhodiorum imitati navigationi, commercioq; maritimo consulunt. Pacta ea Barcinone A. D. IV. Non. Nouemb. confirmantur.

Iohannes Lancastris magna adornata classe, in Galleciam nauigat: & Castellæ regnum vxorio Constantiæ Petri Regis filie iure adorit conatur.

Philippo Dalmatio Rocabertinio classe Aragonia Siciliensibus, & Sardois rebus implicito, Rogerius, & Antonius Lauriæ fratres Rogerii Lauriæ nepotes rebus Atticis, & Neoparenfibus præficiuntur: ditionesque eas ab hostilibus incursionibus tuentur. Ludouico vero Frederici filio Aragonio Solensi Comite vita functo, Helena Cantacuzina primaria, & præpotens femina eius vxor, quæ à vicinis iam Turcis bello premitur, à Rainerio Acciajolo virgetur: ut filiam Petro Sarracino, is erat Rainerii affinis, & primarum in Eubœa partium, in matrimonium collocet. Sed Helena Rainerii audaciam, atque armatura, filiam Xuro Simeoni Imperatoris Valachie filio Græcis, & Francis inuitis despondet. Ex eo, laceratis intestino dissidio ditionibus Atticis, Catalanorum stirpis natio in medium rerum omnium certamen, atque discrimen decidit.

Regi cum Petro Clasquerino Tarraconensi Antistite, pro absoluenda eius ciuitatis iurisdictione, ac certamen suboritur. Raimundus Alamanus Ceruilionius oppidis ecclesiasticæ ditionis, ac iuris bellum infert.

Quod Rex cum Margarita Regina Caroli Dyrhachini Regis vxore, qui libere Neapolitano regno potiuntur, plurima summæ coniunctionis vincula constituere decreuisset, Octobri mense Regina Antonium Carletam ad Regem legatum præmittit: de Isabel-la Regis filia Ladislao filio in matrimonium tradenda.

Cum Gerundæ Iohannes Dux diuturno, & iam desperato morbo conficeretur, ut vim beneficii vicina iam morte in se grassati sentiret, ea enim fama emanarat, Rex A. D. XI. K. Noa. imperat, ut iurati magistratus Gerundenses Iacobum Iohannis natu maiorem filium in suâ potestatem recipiant: ne patre vita functo, aut Iolans mater, aut ii proceres, qui Iohanni se addixerant, nepotem intercipiant. Accedebant muliebres offensiones: nouercalibus Regiæ in Iolantem stimulis.

A. D. IV. K. Ian. Barcinone Rege animam agente, Sibylla Regina media nocte, Iohannis priuigni intimum, & inueteratum odium perhorrescens è regia cum sorore aufugit. Reginam in tanta rerum perturbatione Hugo Palliariensis Comes, & Regiæ domus administri comitatur. Iohane eius rei cõscio, Martinus frater regie pcuratori præficitur: & Barcinonæ cū imperio præmittit. Iolans vxor omnib. Regiæ, eiusq; affectatoru ditionib., possessionib., atq; fortunis, quasi lese, & deminute maiestatis, rei atq; cõuicti esset, donat.

NAT.
CHR.

Carolus Nauarræ Rex K. Ian. decessit. Martinus Barcinone copias educens Reginam, atque eos, qui in fugam se contulerant, persequens, A. D. III. Non. Ian. Zarocæ castellum obsidet: quo Reginam incluserant: qui eam fuerant persecuti. Vere, ac libere, ut institutum nostrum postulat, hoc dici potest: eo vno facinore Iohannem nondum exploratis regni primordiis, patrem imitari atque exprimere visum: si in extremo patris spiritu, & ipse præterea grauissimè ægrotans, sui vlciscendi causa, supplicium de nouerca sumat: cum parentis alioqui laus magna ex parte fuerit: quod se dignum maioribus suis præbuerat: nisi in fratrum sanguinem delæuisset.

Non. Ian. Barcinone, in minore regia Rex ætate prouecta, & variis, diuersisque generibus bellorum & intestinorum malorum perfuncta, cum vehementer poenitisset, quod in ditionem ecclesiastici iuris Tarraconensis irruisset, è vita excedit. Ea opinio tota Tarraconensis ciuitas obstricta est, tantaque religio mentes illorum inuasit, ut nulla frequentior fama sit, quam cuius Gonzaluus Garcias S. Mariæ, & Gaubertus monachus auctores sunt: Regem vlticibus furiis, & recentis facinoris, ac sceleris vindicibus agitatum mortem obiisse. Nam cum superiore anno in iura, & ditionem Tarraconensis Ecclesiæ inuasisset, & sacerdotes immisissis copiis diuexasset, & ecclesiastica ditione euertisset, neq; vlllo iuris præsidio, humanæ imperio regia vis coerceri posset, eum ordinem D. Teclæ tutelaris numen implorasse memorant: & Regem eum citasse: ut ante Dei Opt. Maxim. tribunal sexagesimo die adesset. Præstituta die, manu percutientis diuæ, acris sui numinis vindicis ore stimulatò, commissi sceleris cruciatu incitatum, erepta restitui iussisse: & graui, & manifesta pœna exacta, morte fuisse multatum. Ad Populeti regio tumulo sepelitur: neq; funeris sollempne, in tanto noui principatus tumultu, perinde, ac superioris ætatis Regibus celebratur. Nam Regine fuga, & obfessione, plus quam alia vlla ex re terroris ortum: interna dissidia, & externam vim, Rege morbo confecto, circumspectantibus.

IOHANNES XX. ARAGONVM REX.

Fortiana Regina, & qui se in Zarocæ castellum abdiderant, A. D. IIX. Id. Ian. Martino Regis fratri deduntur.

A. D. XVII. K. Februar. Granolesio vico, Rege Barcinonem contendente, & animi vires graui corporis infirmitate retardante, Martinus frater Momblanci oppidi ditione, & Ducatus honorario cognomine decoratur.

Cum Barcinone Rex adeo graui, & desperato morbo esset affectus, ut ei mors appropinquare visa esset, veneficiisq; & cantationibus confici contenderent, de veneficio constituitur questio: & seruilem in modum habetur. Fortiana Regina, ceteriq; qui cū ea capti fuerant, in questionem postulantur: & tormentorum cruciatibus nouerca a priuigno Rege subiicitur: crudelēq; inde questiones in propinquos, clientēq; Regine habitē: & quod positas Regi insidias deferrentur, graues aduersus eos, seueraq; sententiæ feruntur.

A. D. II. Non. Febr. Barcinone Rex Petro Luna Cardinale legato assidente, quasi pro suo iure edicit, atque decernit, prima Cardinalium comitia quibus Romæ Urbanus Pont. Max. renuntiatus fuerat, vi, atq; impressione habita: ea vero, quibus Clemens creatus erat, legitima, iusta, sanctaq; fuisse: eiq; obedire, & parere omnes, uti vero Christi vicario ius, factq; esse. Consilio muliebri, ut aiunt deteriori, tanta res gesta est. Nam Frossardus, grauis in primis eiusdem ætatis auctor perhibet, Regem à Iolante regina eius vxore, Barenfi Duce suafore, atq; impulsore inductum, ut in Clementis verba adigeretur: cum pater consulto neutram in partem moueretur: maximoque id populi applausu, acclamationeque acceptum: ut est nouarum rerum cupiens, præposterusq;

A. D. IIX. Id. Mart. Barcinone, in minori arce, constituta, & scita Barcinonensia, & priuilegia more à Rege iureiurando sanciantur. Donationes à patre ex A. D. XIII. K. Ian. anni MCCCLXV. in eam diem factas reiicit. Catalani fidei sacramento in eius verba iurant.

Cum Lancastrius in Gallaicis bellum aduersus Iohannem Castellæ Regem moliretur, ac de inuito fœdere cum Eduardo fratre Walix Principe, & equitum, peditumque auxiliis mittendis Aragoniæ Regem compellasset, de que ea re Archiepiscopus Burdigalensem legatum misisset, isque Regem patre fato functo, pertinaci, & nimis acerba locutione, atque minaci perculisset, Rex indignitate permotus legatum in ordinem redigit: liberaliq; custodia detineri iubet. Anglorum copiæ, quod legatus indignissime attineretur, transcensò Pyrenæo bellum inferunt: & Castellum Rossanum subita irruptione expugnant. Burdigalensis Pontifex è custodia emittitur, Frossardum vnum auctorem eius rei exstare comperio.

A. D. XV. K. Apr. Barcinonensi statione Philippus Dalmatius Vicecomes Rocca-
bertinius classe in Peloponesum nauigat: qui Athenarum, & Neopatrię ditionibus à Re-
ge præfectus fuerat. Arces, propugnaculaq; omnia earum ditionum, quę in potestatem
Petri Paui redacta fuerant, à Rege Rocabertinio tradi imperantur. NAT. CHR.

Ianuario mense Rex Leonorę Arborensi ditionem paternam, quę in fiscum con-
uerfa fuerat, recepto supremo regio iure, ac potestate attribuit. Sardinia, & Corsicę insu-
lis Simonem Perezium Arenosium præsidem, ac propugnatorem præficit. 1388.

A. D. VI. Id. Apr. Barcinone in cęnobio Valdoncellensi pacta cum Leonora Arbo-
rensi & eius filio inita, rata, & firma Regi fiunt. Simon Arenosius cum ccc. galeatis equi-
tibus, in Sardiniam nauigat.

Iulio mense Robertus Praga Venceslai Romanorum Regis legatus Regem salutat.
Benigna is oratione retulit: Venceslaum conciliari Regi ad beneuolentiam, quam maxi-
me cupere: & vt Iohannam filiam illi in matrimonium collocet. Similitudo magna mo-
rum illicere, atq; attrahere hos maxime Principes visa est. Ambo aucupio, atq; venationi
supra modum dediti, belli studia deposuerant. Symphonia, & cantu vocum, neruorum,
& tibarum totę regię personabant: intempestiua semper conuiuia, multarumq; delicia-
rum comes extrema, vt ille inquit, saltatio: & molli, & effeminata copia omnia ad volu-
ptatem referebantur. Adeoq; more, & instituto id vsurpatum, vt Henricus Viliena, non
minus multiplici, & recondita litteratura, quam antiquissima Regum Aragonia, & Co-
mitum Barcinonensium stirpe, & Henrico Castellę Rege auo materno clarus, referat,
haud secus, ac de suis rebus maximis Regem legatos ad Francorum Regem, sollempni,
publicaq; legatione misisse, vt vernaculę linguę celebres poëtę in Hispaniam ex Narbo-
nensis prouincię scholis traducerentur: & studia poetices, quam Gaiam scientiam voca-
bant, instituerentur. His vero, quorum ingenium in eo artificio elucere videbatur, magna
pręmia industrię, & honoris insignia, monumentaq; laudis esse cõstituta. Postremo Rex
desidia, atq; inertia deditus, non modo patris, flagrantis animi Principis, & regio plane
spiritu præditi, sed ceterorum Regum omnium longe dissimilis comestationibus & volu-
ptatibus affluens, vxorio arbitrio se, & gubernacula regni, & rempublicam tradiderat.

Rex suorum regnorum, & adiacentium insularum conuentus Montionem: in A.
30 D. III. Non. Nou. indicit. In eo conuentu, cum morum, & veteris disciplinę seueritas, &
frugalitas desiderarentur, ac quodammodo nostri patriam virtutem proiecisse videren-
tur, & molles cultus, muliebriaq; imperia viri fortes detestaretur, exposcerentq; vt disci-
plina militaris ad priscos mores redigeretur, de conformandis moribus, & Regis, Regi-
næque aula ad pristinam temperantiam communienda, & in ordinem redigenda refe-
runt: & vt certi dissoluti, profligatęque vitę homines domibus regiis exigantur. Ali-
quot præterca capita exponuntur, explicanturque aduersus Carrociam Villaragutam
primariam feminam: cui se Regina toto animo dederat, addixeratque: & in cuius sinu
status regni mysteria reponerentur: cuius arbitrio, cum omnium Regis consiliorum,
aut conscia, aut particeps esset, honores, dignitatesque, præmia, & beneficia inconsulte,
40 & temere, nulloque adhibito modo, conferebantur. Harum se partium veluti censors,
& morum magistri, profitentur Alfonso Vilienę Marchio, Iacobus Dertosanus Episco-
pus eius frater, Iacobus Pratenfis, Bernardus Caprera, Insulę, & Rotę Vicecomites,
Petrus Queraltus, Iohannes Bellera, & Raimundus Bagius: qui magnis coactis copiis,
cum Calasancium recessissent, seditioque magna concitaretur, aliquot ex regiis intimis
eos ad pugnam prouocant. Res eo deuenit, vt contractis vndique auxiliis, armis decer-
neretur: nisi Regis mansuetudo, & lenitas ab his longe abhorreret.

A. D. VI. Non. Mart. Cæsaraugustę ad Orbę fluuii ripas, in æde D. Encratis tumuli
eius diuę, & S. Lupericii martyris, effodiuntur, cum fundamenta ruderibus reiectis iace-
rentur, quibus sacra corpora condita fuerant: summaque veneratione ac religione eo-
rum sacrarium constituitur: quos præcipue diuos nostri precari, venerariq; consueuere:
quod iis populus, ciuitasq; Cæsaraugustana in tutela sit. Ædem eam sacram à D. Braulio
Cæsaraugustano Episcopo insigni sanctitate illustri, & non solum amicitia, sed studiorum
communione D. Isidoro coniuncto ex ædificatam, sunt, qui non sine certa ratione opi-
nentur. Illud satis apparet, Isidorum ipsum, Cæsaraugustam urbem, non modo loci amce-
nitate, & deliciis affluentem cunctis Hispaniæ urbibus præstitisse, asserere, sed sanctorum
martyrum sepulchris. Cęnobium consecratę ædi continens priscais temporibus mona-
chis D. Benedicti dicatum, & patrum memoria sumptu, ornatuq; regali constructum sub
D. Hieronymi tutela, & instituto incolitur.

Cum corruptelę omnis generis inoleuissent, & ob eã causam magna partiũ contentio

NAT.
CHR.

secessione procerum in regno versaretur, A.D. VI. K. Sept. fides publica à Rege Alfonso Vilienzæ Marchioni datur: vt cum Martino fratre Binefari, vna cum affectatoribus ad colloquium, congressumq; veniat.

A.D. VII. Id. Septemb. vti fide publica Montionis conuentui Marchio, eiusque partium affectatores assideant, à Rege est permiffum: sigillatimq; Lupus Simenius Vrrea, Iohannes Simenius Vrrea Atrossilius, Alfonsus Ferdinandus Ixeritanus, & Garcias Sefefius, qui Marchioni, eiusq; expostulationi diffluentium regiz domus morum coërcendorum se applicuerant, fide publica in conuentum veniunt.

Garcias Ferdinandus Heredia Cæsaraugustanus
Archiepiscopus.

Regio edicto Carrocia Villaraguta domo regia exigitur. Consuetudine præterea, & familiaritate Reginæ, Gerundæ Ducis Regis primigenii, Martini Regis fratris, regizque stirpis procerum interdicitur: ab omniq; fungendo munere amouetur: conuentusq; decreto sancitur. Decernitur etiam: vti diffluentès regiz mores in ordinem redigantur, coërcanturq; & dum notio, opusq; id censorium conficitur, Archiepiscopus Cæsaraugustanus Montione excedat.

Vrbano vita functo, qui Romæ A.D. VI. Id. Oct. obierat, Perinus Thomacellus Neapolitanus S. Georgii Cardinalis, nuncupatus Bonifacius ix. in eius locum sufficitur.

Bernardus Armeniacensis Comitis Armeniacensis frater, magna Anglorum, & Gallorum collecta colluie, quamuis initio latrocinantium more grassarentur, iusto exercitu coacto, traiecto Pyrenæo, in Emporitano agrum incurrit. Ex copiz ita ruunt, atq; turbantur, vt earum motus, atq; impetus quo pertineat, vix à Rege prouideri posset: horribilisque strages toto eo tractu edita.

Hoc anno in Montioniana arce decedit Ferdinandus Regis, & Iolantis Reginæ filius.

1390.

Barcinone Rex festum Natiuitatis Domini diem celebrat.

Bernardus Armeniacensis nimius animi, Reges contemnere, & odisse visus, bello gerendo dux creatus in intimam Cataloniam bellum infert, & strenue gerit. Neq; alia bellandi potior causa visa est, quam vt ex copiz temerario cursu insultantes bello se alant.

Id. Februar. Dominico die Carolus Nauarræ Rex Comes Eburouix in Pompelonensi Ecclesia regium diadema suscipit: & à Martino Zalba Pompelonensi Episcopo, Petro Luna Cardinali legato Apostolico assidente corona imponitur.

Februario mense externarum copiarum exercitus Armeniacensi ductore Bisuldunum nobile oppidum ad ipsa Aufetanorum, & Indigerum confinia obsidet. Omnes, qui per ætatem armâ ferre possint, æreo sonitu more gentis, ad bellum coguntur: concitanturq;. Bernardus Caprera, quo in adolescente magna indoles virtutis fulgebat, cum in tam præcipitem casum res publica recidisset, anteuertens, ne nostri oppido desperarent, cum in eo præcipua defensionis præfidiâ constituisent, obsidionem subit.

Armeniacensis Comes magnas militum copias ex Armorice civitatibus Ducatus Britanniz, & Comitatus Monfortis cogit: vt fratri opem, auxiliumq; ferat: neque ea res obstitit, quod Britanniz Dux Iolantis Aragoniz Reginæ auunculus esset. Vt mirum videri debeat, quod à Petro Tomichio Catalanarum rerum scriptore, cuius ætas in hæc tempora incidit, memoriæ proditur, earum hostilium copiarum manus XIIIX. M. leuis armaturæ equitum numerum compleuisse.

Mense Martio, Rege Gerundæ assidente, cum Galli, non Emporitano modo tractu, sed Indigerum, & Aufetanorum regionibus se effudissent circiter i v. m. equitum, ingentique peditatu, graui delectu collecto, Bernardus Caprera, quod in omnes partes Gallici equites quam latissime peruagarentur, celeritate præcurrens, ad Nauatam, cum hostilis equitatus parte configit: acerrimaque pugna summo conatu pugnata hostes exduntur, atq; delentur.

Raimundus Bagius ex Catalanis proceribus dux præstantissimus cum Mastino externarum copiarum ductore primario, ad Cabanias in certamen deuenit. Hostes funduntur, & Mastinus à Berengario Villamarino Emporitano strenuo duce in acie capitur.

Cum hostes ferocius primo insultantes male multati repulsi essent, Rex, qui suos à prælio continuisset, atque in præsentia satis habuisset hostem rapinis, pabulationibus, populationibusque prohibere, cum exercitum consecisset, K. Apr. sacro Cænæ domini die, Gerunda magno impetu egreditur: cum hoste prælio dimicaturus. Galli cognito Regis aduentu, subito terrore percussi prælium deuitantes, ad montes se conuertunt: & Pyrenæum concitato cursu transcendunt. Ea ipsa die instructis aciebus, cum ea manus mi-

rabili

rabili pugnandi alacritate flagraret, Rex Petrus Latronem Villanouam insigni virtute, NAT. & nobilitate præstantem virum, Vicecomitatus Villænouæ, & Cieluz honorario cogno- CHR. mine decorat. Eo etiam tempore, vt Petrus Tomichius perhibet, Rex nobilitatis ornamenta tribuit Castellariis, Calataubiis, Villanouis, Corelliis, & Beluifiis: & aliis generosa stirpis Valentini regni viris, quorum familiæ, à parto à Mauris regno propagatæ fuerant. Satis constat ab eodem Rege illustri Scribarum familiæ eadem ornamenta fuisse attributa.

10 A. D. VI. Non. Mai Ladislaus Caroli Dyrhachini Regis F. Siciliae, & Hierosolymorum Rex, qui superiore anno totius Neapolitani regni potitus fuerat, cum Constantia Regina vxore Manfredi Claramontii F. à Florentino Cardinale, qui à Bonifacio Pont. M. legatus fuerat, Caietæ festa celebritate coronatur.

A. D. XV. K. Iun. Rex, & Maria Regina Ludouici Regis, Andegauenſis Ducis, qui mortem obierat, vxor paciſcuntur de Iolante Regis F. in matrimonium Ludouico iuniori Ludouici Regis F. Hierosolymorum, & Siciliae Regi tradenda.

Eo ipſo tempore Maria Siciliae Regina Frederici Regis F. Martino Exericae Comiti, Martini Momplanci Ducis F. despondetur. Earum nuptiarum pactio diu, ac multum consulta fuerat: vt Martinus pater Siciliae à tyrannis afferendæ expeditionem fusciperet.

Iohannes Simenius Cerdanus Præfectus Iustitiæ Aragonum.

20 Is in Dominici patris locum sufficitur: cuius constans, & perpetua defensio libertatis in interdictorum, intercessionumq; præsidio ferendo, proponendoq; his iudiciis, quos Cæsarauſtani aliquot ciues horrebant, adeo fuit insignis, vt contra vim regie potestatis Zuerræ vitam pro libertate regni in discrimen adduceret: iix. viris procuratoribus regni communi libertati opem subsidiumq; comparantibus.

Andreas Claramontius, Manfredus Alagon, & Artallus Manfredi F. Artallo Alagone Comite vita functo, fœdera inter se artificiosa faciunt: quibus eorum fides deuincitur: vt Martino Momplanci Duci, qui magna comparata classe regnum Siculum filio, ac nurui in libertatem vindicare nititur, summa vi repugnet.

30 Armeniacenses aduersus nostros in Ruscinonensi regione, & Marigotus Marxes Aruernus Regis Aragoniæ auspiciis aduersus Francorum Regem bella gerunt: isque status rerum erat, vt gregales duces potentissimis Regibus bellum inferrent. Marigotus præterea in Aruernis, & Roërğa, ac Lemouicibus Armeniacensem Comitem bello persequitur.

Septembri mense ineunte, Barcinone Vlricus Herbepel Venceslai Imperatoris legatus, de Iohanna natu maiore Regis filia Procopio Marchioni Morauia Principi collocanda, legationem renunciat: sed is Isabellam Regis consobrinam, Ruperti Batiohariæ Ducis Comitissæ Rheni Palatini sororem, Petri Siciliae Regis neptem in matrimonium ducet.

40 Rex in Aragoniam omni festinatione properat: quod Mahomates Abulhagigis F. Granatensis Rex copias ingentes colligens, Valentini regni fines adoriri minatur: qui cū Petrus Rex pater pacis fœdera corroborauerat: confirmaueratq;.

A. D. VII. Id. Octob. Iohannes Castellæ Rex Dominico die Alcala Carpetanorum ad Henarem fluuium oppido, admissa equo deturbatus, cum latus vehementer offendisset, fractis, & cominutis ceruicibus interiit: Henrico, & Ferdinando ex Leonora Regina Regis sorore, liberis relictis.

A Brancaleone Oria, & Sardis, arma, veluti pro communi salute capiuntur. Urbem, 1391. arcemq; Sacerensem, & alia castella aut occupant, aut vi expugnant. Omnis tractus, ac ditionis Galluræ iuuentus ad eam defectionis insaniam à Brancaleone excitur. Cum sæpe alias, tum ea re nuntiata, tumultus hostium præcipuus terror omnium mentes inuasisset, & Aragonensis, Catalanaque natio continentibus duorum, & viginti annorum bellis in Sardinia esset exinanita, & copiæ militares imminutæ essent, Rex Cæsarauſtæ, A. D. V. Id. Febr. ex Hispano delectu suppleri imperat: & ii, quibus bona, ditionesue Sardoæ hereditate venerant, intra quattuor menses in Sardiniam proficisci coguntur.

Id. Febr. Cæsarauſtæ Rex Raimundum Perilioſium Rotensem Vicecomitem Perilioſii Vicecomitatus cognomine cohonestat: eoque titulo, virtutis ergo donare prædicat.

Non. Aug. festo Dedicacionis D. Mariæ ad Niues die, Barcinone Iudæorum synagoga à Christiano populo diripitur. Eo ipſo die, in celeberrimis Hispaniæ urbibus, & oppidis conuenticula eius nationis omnia expilantur, vastanturque: & ex immensa, & inter-

NAT.
CHR.

minata in omnes regionum partes eius gentis multitudine, innumera eorum vis occidione est occisa.

Quod Henricus Castellæ Rex, ob ætatis imbecillitatem, grauitatemq; rerum, gubernandi munus, & summi imperii procurationem sustinere nō posset, & seditionum, & discordiarum vi regni status conuelleretur, omniaque turbarentur: auunculus Rex in pacificationem se interponens, Gerardum Queraltum summi consilii virum, qui Iohanni Castellæ Regi in priuatis rebus conscius fuerat, & S. Felicis oppido Gallicorum nuncupato, ab eo donatus erat, in Castellam legatum mittit: neq; compositionis auctor esse desistit.

A. D. XIV. K. Dec. Auenione Pontificatus Clementis anno xiv. Martino Duce expeditionem Siciliensem maturante, Clemens collegii permisso, Mariæ Trinacriæ Reginae, cum Martino Exericæ Comite libere contrahendi facultatem elargitur: quod Gregorii xi. Pont. Max. decreto cautum esset, si forte contingeret feminam, nec dum nuptam in Trinacriæ regno succedere, ea summi Pontificis explorato consilio, viro Catholico, ad regni propugnationem idoneo, & Ecclesiæ Romanæ non suspecto, aut Iohannæ Regine, & eius successoribus inimico nuberet.

REX MARTINVS, ET MARIA TRINACRIÆ REGINA.

DVCES ATHENARVM ET NEOPATRIÆ.

K. Decemb. Citiis Tarraconensis territorii vico, Martinus Dux Berengarium Cruilliam, & Gerardum Queraltum Siciliæ regni procuratores creat: præmittitq; operam daturos, vt Siculos proceres, ciuitatesque, de illa animorum prauitate, qua defecerant, deducant: & Martini Regis filii, & Mariæ Reginae nurus partes suscipiant: & ad sanæ mentis consilia desciscentes reuocent.

1392.

Ineunre Martio Martinus Dux Siciliæ à tyrannorum dominatu vindicandæ, & filiis in libertatem asserendæ expeditionem adornans, magnum, & in primis validum exercitum conficit. Cum procerum omne nomen, militumq; robur concitaretur, lustrato exercitu, Fangosio portu classem soluit. C. actuariis, onerariisq; nauibus constiterat. Ad II. M. grauis armaturæ equitum, & ingentis peditatus copias conuenisse memorant. Edificandis nauibus, contrahendoque militi, ac remigi, naualibusq; adsuascendo certaminibus, atque exercitationibus, ac demum vniuersæ classis imperio vnus Bernardus Caprera præficitur.

Cum A. D. IX. K. Apr. Classis ad Fauinianam insulam appulisset, postridie Drepanitano portu copiæ omnes exponuntur. Quod Panhormitanorum, eiusque insulæ partis Andreas Claramontius Modicæ Comes potiretur, & in superbissimo dominatu esset, Dux itinere terrestri, infesto exercitu, castra apud Panhormum facit: Vrbe obsessa muros labefactare, & obsessos vrguere non intermittit. Inde inter eruptionem sepius temptatam compulso in urbem hoste, cum occasio data esset nostris irrumpendi, sponcione in dedicationem accepti.

A. D. XV. K. Iun. Panhormus Duci deditur. Andreas Claramontius, Manfredus Alagon, & Iacobus Manfredi F. ac ferme omnes primarii domus, ac stirpis Claramonticæ in Ducis arbitrium, potestatemq; veniunt.

Ladislaus Rex Constantiam Claramontiam vxorem exegit: ea illata causa, quod socrum ad se Martinus Momblanci Dux pellexisset. Neque contentus iustæ vxoris conditionem repudiassè, inuitam pæne, ac reluctante Andree Campano Altauillæ Comiti in matrimonium collocat. Mox Ladislaus Mariam Cypri Regis fororem ducit: quæ breui nullis superstibus liberis decedit.

A. D. IIX. K. Iun. Barcinone sollempnia nuptiarum Iolantis Regis filiæ celebrantur: quæ Ludouico Andegauensi Hierosolymitano, & Siculo Regi, præsentibus Ludouici legatis, despondetur.

K. Iunii Andreas Claramontius Modicensis Comes, Panhormitano in foro, malestatis lege, capitis pœna afficitur: & Claramontia familia vetus admodum, atque inlustis, quam satis constat maiorum fuisse in ea insula gentium, extinguitur, & funditus deletur.

A. D. II. Non. Iun. Matthæus Fuxi Comes, qui Barcinonem concesserat, Iohannam Regis ex Matha Armeniacensi filiam in matrimonium ducit.

A. D. XII. K. Iul. Dux Martinus, Rex filius, & Maria Regina urbem Panhormum inuehuntur. Filius rebus communiter gestis cum patre insigni victoriæ laurea triumphat.

Dux

Dux Momblanci, ut legitimus filii tutor, ac procurator Bernardum Capreram, qui exercitui, & classi præpositus fuerat, ut pro magnis in rem publicam meritis honos ei haberetur, Modicæ comitatu, & opulentissima eius ditione donat: qui eius expeditionis consiliarius princeps, ac pæne auctor fuerat: & in eo bello egregia eius virtus quam maxime enituit.

Artallus Alagon Manfredi F. proceresq; omnes Alagonii, cuius gentis familiarum in eo regno maxima in laude floruerant, Catanam, & eius urbis arcem præsidio, & classe, ut in vicinum per fugium munire nituntur: sed veriti ne comætu, & reliquis copiis intercludantur, cum affectatorum auxilia implorant, urbem deserunt.

- 10 Rege Sardoum bellum animo moliente, & in Sardiniam primo quoq; tempore transfurum præ se ferente, ac significante, Iulio mense, Barcinone vexillum regium, futuræ expeditionis insigne, in arce proponitur: ac more, ex ea die stipendium, tabulis quæstoriiis palam propositis, militibus numeratur: classique regie Gilabertus Cruillias præficitur. Nobilissimus quisque, & fortissimus ad eam expeditionem obeundam accitu regio euocantur: atque ii in primis suam operam, opesque antetulerant: Artallus, & Franciscus Alagones, Iohannes Simenius Vrea Arrossilius: qui Biotæ, & Baii dominabatur, Alfonsus Ferdinandus Ixeritanus, Antonius Luna Petri Lunæ F. qui Almonezirii, & Polæ hereditariam ditionem obtinuerat: Lupus Gurra Regiæ domus præfectus, Iohannes Perefius Caluillius fratris Petri Turialonensis Episcopi F. cubiculo regio præpositus, Martinus Lupezus Nuzæ, & Petrus, & Ferrarius Nuzæ, Galacianus Tarba, Arnaldus, & Berengarius Bardaxini, Lupus Hospitalis, Arnaldus Francia, Rudericus Perefius Abarca, Blasus Azlorius, Martinus Pomarius, Gonzalus Perefius Pomarius, Petrus Sanctus Latrius, Sanctus Perefius Pomarius, Raimundus Turrellias Ferdinandus Gallocius, Bertrandus Cosconius, Petrus Murius, Petrus Casseda, & Iohannes Donelfia. Raimundus Vicecomes Perilliosus, & Rotensis, Rogerius Moncada Valentini regni gubernator, & Raimundus Roccafullius, qui se Regis Castellæ ditioni addixerat, magnis comparatis copiis Regi eam expeditionem molienti inseruiunt: eique maxime se ostentant. Quod Granatensis Rex belli denuntiatione nostros terret, & magna coacta manu in Cõteltanos, Valentiam versus omni imperu, per concitatos equites irruere contendit, Rex profectionem in Octobrem mensem distulit: & actuariis nauibus, quæ Sardinia oras tuerentur, Pontius Ribellias à Rege præponitur. Caralitana, Aqua frigidensis, Longofarda, & Alguerensis arces præsidii à nostris firmantur. Longofarda à Brancalcione Oria, & aliquot actuariis, quæ ex Corsica traiecerant, oppugnantur.

Procerum Siculorum in Regem prodicione, ac perfidia, res in vltimum pæne discrimen decidunt. Comes Guilielmus Peralta, Guilielmus Raimundus Moncada Comes Augustæ, Magister, ut vocant, Iustitarius, & regni Connestabulus, Antonius Intemelius Golifani Comes, pluresq; alii proceres, atque optimates aduersus Sicilia Regem deficient: subitoq; ea fit rerum conuersio, ut Dux, Rex eius filius, & Regina Maria in Catanensem arcem includantur: obsideanturq;.

- 20 Rege profectionem suam in Sardiniam prædicante, & ut apparet, vrgente, & fratri se subuenturum, & Sardois rebus oppressis, ac pæne iam desperatis, opem laturum pollicente, cū cunctatione ficta ludificaretur, Bernardus Caprera, profectionis regie lentum negotium iudicans, & regis auxiliis subfidere incipiens, adductasque res Sicilienses in maximum periculum, & extremum discrimen videns, oppigneratis paternis, auitisque ditionibus, ac fortunis omnibus, incredibili celeritate ex Catalanis, Aquitanis, & Morinis militibus exercitum conficit: & priuatis ut opibus, ita consiliis magna ausus, & singulari virtute conata executus, in Siciliam traiciens, Ducem, ac Regem F. obsidionis periculo liberauit. Catanensi arce egressi urbem obsident.

- 30 Cum Ampostæ in retea, & Dertosa Rex commoraretur, intermissa profectione Cheronesum vicinum oppidum in ira hieme contendit: & A. D. XII. K. Ian. Comitum Arrigum Roccam Sardinia, & Corsica præsidem creat. Is ex Corsica, ut Alguerensis arce obsessis subueniat, traiecit.

Valentia festi Natiuitatis Domini dies à Rege celebrantur.

Rex profectionis Sardoæ consilio, ac fama abstitens, quod frater legatos subsidium rogatum misisset, classis regie parti, xxv. nauibus longis constitisse ferunt, Petrum Mazam Lizanam præficit: & ad eius ductum insignes, & præstantes viri, ut Petrus Tomichius commemorat, se adiungere Raimundus Apilia, Olfus Prochyta, & Gilabertus, ac Thomas Prochyta eius fratres, & Villaragutorum familia, Petrus Marradas, Petrus Andreas

NAT.
CHR.

Castella, & Franciscus Castella eius frater, Petrus Marzillia, Garcias Saias, Petrus Luxanus, Ferdinandus Munionius, & Petrus, & Michael Arinii. Cum Lilybei portum tenerent: oppidum vi expugnant, diripiuntq;. Classe Pachynum promontorium præteruecta, Catanam appellit: quæ à Duce Momblanci obsidione præmebatur: adeoque res in extremum periculum deuenerant, ut non minus nostris, quam obsessis clades, atque calamitas impendere videretur. Idem Tomichius auctor est, eo ipso temporis momento, quo classis appulerat, Ducem, cum in actuariam se recepisset, à Mamertinis interceptum: & cum Messanam auerteretur, suorum repentino impulsu, incursumq; liberatum.

Februario mense exacto, Rogerius Moncada aliquot nauium classem adornat: & copiis, suis stipendiis instruit: quod Momblanci Ducem, & Martinum Regem à domesticis hostibus oppressos, constanti rumore, ex Sicilia perferebatur.

Brancaleo Oria Algerium arcta obsidione premit. Caralitana, & Longofarda arces, earumq; præsidia maximo in discrimine versantur.

Catana castris circumsideratur: & A. D. III. Non. Iun. in ea obsidione Martinus Sicilia Rex Ferdinandum Lupestum Lunam auunculum Hieraciensi Comitatus ditione donat: qui ob Henrici Intemelii Comitum defectionem publicatus fuerat. Cum Antonius Intemelius Golsani Comes, Francisci Intemelii Comitum F. nostros vi irritaret, ferroq; laceraret, & repentinus semper occurreret, prope Ennam Gerardum Alamanum Ceruilionem, & Raimundum Basium primarios proceres prælio deuincit, captiuosque retinet. Mox ipse in insidias Hugonis Sanctapacii delatus, à Ruderico Zapata strenuo viro interceptitur: quæ res, ad hostes proterèdos, & adipiscendam victoriam, permagni momenti fuit.

A. D. V. Id. Aug. Catana Duci deditur. Comes Artallus Alagon Manfredi F. qui maioris Artalli Comitum frater fuerat, & Fredericus Aragonius, pluresque alii proceres, qui vrbi propugnandæ præfuerant, aliquot actuariis nauibus in Ligustinum litus nauigant. In ea obsidione Petrus Maza Lizana summa virtute, fideque, & animo singulari, inter illius sæculi proceres insignis, cui nihil solidæ laudis, ac veræ dignitatis præstantius accidere potuit, quam Ducem, ac Regem, & Reginam, cunctumque exercitum extremo periculo eripere, è vita excedit.

Dux tota Sicilia, infestis signis exitiosum bellum, vastitatemque perduellibus infert.

Artallus Alagon Comes, ceterique proceres, qui ex Sicilia extorres profugerant Iohannis Galeacii Virtutum Comitum, qui Mediolani, non modo auctoritatem, sed etiam imperium in suos obtinet, auxilia implorant.

A. D. XVI. K. Octob. Auenione Clemens Pontifex Max. decessit.

Vnius, & viginti Cardinalium collegium Auenione in cœlaue ascenderant: & nuntii à Carolo Francorum Rege missi hortabantur, ne palam, clamve suffragia in Pontificatu mandando inirentur: quoad aduersarii voluntas, in concordia Ecclesiæ procuranda, exploraretur. Patres, cum comitiis superfederi, è republica esse, minime censerent, satis futuræ concordia caueri, prouiderique existimant, si iusurandum omnes iurent: daturos se operam, ut quisquis Pontifex Maximus renuntiatus sit, si ita è republica videatur, maximo se sacerdotio abdicet. Pæne inuitus, ac recusans Petrus Luna tituli Sanctæ Mariæ in Cosmedin Diaconus Cardinalis Aragonius eo iureiurando obstringitur. Conceptis verbis eam rem sic spondent.

Nos omnes, & singuli s. R. E. Cardinalis congregati pro electione futura in con-
 clau, ante altare, in quo missa communis celebrari consuevit, pro Dei seruitio, vnitatem
 Ecclesiæ suæ sanctæ, ac salute animarum fidelium omnium promittimus, & iuramus ad
 sancta Dei euangelia corporaliter per nos tacta, quod absque dolo, fraude, & machina-
 tione quibusque, ad vniõnem Ecclesiæ, & finem imponendo schismati pro dolor, in Ec-
 clesiam nunc viginti, quatenus in nobis erit, laborabimus fideliter, & diligenter, quatenus
 ad nos pertinet: seu etiam pertinebit: & dabimus pastori nostro, & gregis dominici, ac vi-
 cario Iesu Christi Domino nostro futuro, qui erit pro tempore, auxilium, consilium, &
 fauorem: nec ad impediendum præmissa dabimus cõsilium, vel fauorem directe, vel in-
 directe, publice, vel occulte. Et ista omnia, & singula, & alia ultra præmissa omnes vias
 vtiles, & accommodas ad vtilitatem Ecclesiæ, & vniõnem prædictam eiusdem sane, &
 veraciter, sine machinatione, seu excusatione, vel dilatione quacumq; seruabit: & procu-
 rabit posse tenus, quilibet nostrum: etiam si assumptus fuerit ad Apostolarum: etiam vsq;
 ad celi-

ad cessionem inclusiue per ipsum de Papatu faciendam : si dominis Cardinalibus, qui nunc sunt, vel erunt in futurum, de iis, qui sunt, nunc vel maiori parti eorundem, hoc, pro bono Ecclesiæ, & vnionis prædictæ videatur expedire.

Libentibus animis ad illius iurisiurandi formulam accommodatis, A. D. IV. K. Octob. omnibus suffragia ferentibus, & ea, vt mos est, scrutantibus, atque excutientibus, in demortui Clementis locum Petrus Luna Cardinalis Aragonius, aduersās, atq; repugnās, quod ipse litteris ad Regem missis obtestatus est, creatur: atq; sufficitur. Benedicti XIII. nomen edidit. Litteræ dignæ viſæ sunt, quæ hoc in loco adponantur.

BENEDICTVS Episcopus seruus seruorū Dei carissimo in Christo filio Iohanni Regi Aragonum illustri Salutem: & Apostolicā benedictionem. Mirabiles elationes maris huius sæculi: magni quidem, & spatiosi: illie enim reptilia, quorum non est numerus, spiritalis videlicet monstra nequitiae, quæ cum ipsum mare nauigantibus, portūq; salutis, remige fido petentibus formidabili congressione luctantur: densis nempe surgentibus, vndiq; ventis, horrida sæuit tempestas: & exaltantur terribiliter fluctus eius: quod etsi semper sit turbidum, semper penitus inquietum, his tamen infaustis temporibus, superbundantibus, ac exigentibus demeritis peccatorum, & dissensionum exitiosa discrimina, quibus inter se dissident, ac nō sine grauibus humanorum corporum stragibus, miserandiq; cædibus debacchantur omnes fere Reges, & populi Christiani: præterque mala cetera vix enarrabilia, quibus miserabiliter concutitur totus Orbis, schismaticæ diuisionis in Dei Ecclesia superuenit discordia: cuius perniciosissimum diluuium catholica climata nunc inundans nō modicam fidelium absorbit portionem. Mirabilior tamen in altis Dominus dominans potestati maris: ac motum fluctuum eius mitigans, & tranquillans Petri nauiculam, ipsius maris fluctuagis agitaram procellis, & variarum persecutionum allisam scopulis, timentemque cum Christi fidelibus, qui præfati diluuii clade territi, ad saluificum ipsius præsidium confugerant, tam sequis inundationibus prorsus obrui, tantaq; tempestate demergi semper à naufragii perditione liberat: & dum magis de suprema periclitatione formidat, tunc eam mirabilius, præter mortalium spem, erigit in sublime. Dumque naucleri sui, eidem pro tempore præfidentis ab hac luce migratio, pro mortalitatis humanæ necessitate contingit, ne pro rectoris defectu periculum submersionis subeat, secundum exigentiam temporum, & inferiorum merita, ex ineffabili suæ bonitatis clementia prouidet successorem: nec semper ad tanti supportationem oneris satis idoneum, sed infirma mundi eligens, vt fortia quæque confundat, vtque liquide pateat, quod ipse nauiculam ipsam per se constructam, suoq; sanguine pretioso redemptā per se ipsum regit: protegit, & gubernat. Et ne dictæ nauiculæ, inter tanta pericula, saluatio humanis adscribatur suffragiis, nonnunquam eius regimini præficit imbecillem: sicut nos homuncionem viribus debilem, ac insufficientē meritis, ad ipsius nauis clauum, suæ videlicet Ecclesiæ regimē sua dignitate vocando, fecisse noscitur his diebus. Felicis siquidem recordationis Clemente Papa VII. prædecessore nostro, ab huius terrestris incolatu miseræ, nuper ad supera, sicut pie credimus, Christo vocante, translato, corporeq; suo, prout mos, & debitum exposcebant, honorifice tradito sepulture, Venerabiles fratres nostri S. R. E. Cardinales, inter quos, & de quorum numero tunc eramus, in palatio Apostolico Auinionenn. vbi dictus prædecessor vitā temporalem finierat, pro electione futuri Romani Pontificis congregati in humilitatem nostram, vtinam non exorbitante iudicio, concorditer, & vnanimiter, per viam scrutinii concordantes: nos tunc Petrum S. Mariæ in Cosmedin Diaconum Cardinalem ad summi Pontificii cathedram euexerunt. Verum nos gradus altitudinem, & oneris imminentis tantæ celsitudinis ascensori molem, præsertim huius deslendi schismaticis procelloso tempore, nobis in Cardinalatus diuersatum legationum officio, experientiae longę participio non ignotam intenta meditatione pensantes, eligentium, & offerentium instantiæ, insufficientiæ nostræ imparitatem obiecimus: debilitatem nostram dictante conscientia, cum repetita multotiens relaxationis supplicatione humiliter allegantes. Cum nec sic cessaret instans fratrum importunitas eorundem, sed vim inferens nostro proposito Collegii iussus vrgueret, nos ex defectuum nostrorum conscientia dissidentes, de illius tamen confidentes omnipotente clementia, qui pacis, & vnitatis amator vtraque fecit vnum: ac diuersos parietes in se ipso angulari lapide copulauit: sperantesq; quod operi manum suarum dexteram porrigens, nos in tam profunda maris altitudine positum non relinquet, nostris, per fratres eosdem multiplicibus excusationibus non admissis, nec lacrimosis deprecationibus exauditis, ne mundi, graui bellorum multiplicatione diuulsi, potissime tamen Ecclesiæ sacrosanctæ schismaticæ pestis, nunc miserabiliter laceratæ dissidio, nostrum electioni prædictæ

NAT
CHR.

„ denegando consensum discrimina negligere cēseremur, quanquam iniuncti onerismo-
 „ lem insufficientia nostra diffugeret, de superabundanti tamen plenitudine misericordiæ
 „ Dei nostri confisi, & nostræ imbecillitatis subiecimus imperfectum: ac debiles humeros
 „ Apostolicæ superposuimus seruituti. Incusam vero menti nostræ, de tantæ molis graui-
 „ tate formidinem non mediocriter minuit, & ad eam subeundam minus timidos nos effi-
 „ citea, quam de sublimitatis tuæ, ceterorumque Catholicorum Principum potenti iuua-
 „ mine, circa præacti totalem extirpationem schismatis, & procurandam ecclesiasticam
 „ vnionem: opportunosque fauores nouis in his, & aliis impendendos principaliter post
 „ Deum gerimus, firma spes, ac confidentia specialis. Nos enim ad sedationem schismatis,
 „ & procurationem pacis, ac vnionis huiusmodi animum regium, non modo relatibus, tu- 10
 „ isque, & alieniscriptionibus, sed ex colloctione seriosa inter nos, & te, dum in partibus
 „ regni tui, legationis Apostolicæ fungeremur officio, super hoc sepius habita, à certo sci-
 „ mus voluntarium, & intentum: ad quæ nos etiam, sicut officium vrguet assumptum, mo-
 „ dis omnibus possibilibus intendere, ceteris omissis proponimus, ac toto conamine labo-
 „ rare. Quare serenitatem tuam attente rogamus, ac per Dei misericordiam obsecramus,
 „ quatinus pensato perpensus, quantum supernæ retributionis præmium, quantum etiam
 „ humanæ laudis acquires præconium, si Ecclesiam, tam dubie nunc nutantem, nosque
 „ ipsius ministrum, qui de præfato regno tuo traximus originem, adiuues: & ad ipsius vnio-
 „ nem, cum fidei sinceritate labores: cor nostrum filialis affectionis exhibitione lætifices: &
 „ ad instar claræ memoriæ progenitorum tuorum, per quorum potentiam, ac operam effi- 20
 „ cacec Ecclesia semper hæctenus fuit in suis necessitatibus mirifice releuata, nunc accin-
 „ gatis ad opus: ac tuum præfatum, sanctum utiq; piūq; propositum, prout Deus permise-
 „ rit, ad executionē deducere non postponas. Nunc itaq; carissime fili exurgens miserearis
 „ Sion: quia tēpus miserendi eius: quia nunc, vt credimus, opitulāte Domino venit tempus.
 „ Insuper etiam amantissime fili potentia tuæ subsidio, in his, quæ ad robur sunt ecclesiasti-
 „ cæ libertatis, impositi nobis oneris quæsumus alleues grauitatem: vt per hæc, apud Regē
 „ æternum, & temporalis prosperitatis augmentum, & perennis coronam gloriæ merearis:
 „ nosque in te gaudentes, benedictionis filiū, & salutis reperisse ministrum: eaq; quæ ad ho-
 „ norem, commodumq; gloriosi sceptri tui redundare censuerimus, fauorabilius prosequi
 „ teneamur. Dat. Auenion. V. Id. Oct. Pontificatus nostri anno primo. De curia, Siffredus. 30

Illo ipso die Auenione Benedicto Pontificium diadema imponitur: nullaq; ab Ara-
 „ gonix, & Castellæ Regibus fit mora, quin illi pareant: & eius obtēperent, obediuntq; san-
 „ ctionibus. Vt Ecclesiæ partes distractæ capiti cohæreant, & in pristinam concordiam re-
 „ ducantur, Auenionensis, & Ferdinandus Perefus Caluillius Turiasonensis Episcopi à
 „ Benedicto ad Francorum Regem, & Marchionis Salassorum filius, Cardinalis Salassi fra-
 „ ter, frater itidem Cardinalis Agrifolii, & Gaufredus Boilius, qui Auenione legationem Re-
 „ giam obierat, ad Aragonium Regem legantur.

Turbidis procerum Castellæ, concitatisq; motibus, cum ex pueris Henricus Rex non
 „ excessisset, neq; gubernacula regni prendidisset, Alfonso Ripacurciæ Comes, cuius Hé-
 „ ricus Rex auus tot, & tanta merita habuit, Connestabuli magistratu, & Vilienæ ditionis 40
 „ statu deiicitur: ea ab aduersariis causa illata, è republica non esse, tam opulentam, & late
 „ patentem ditionem à præpotenti viro, & ex stirpe Aragoniæ Regum prognato possi-
 „ deri.

Iohannes Biturigum, & Aruernorum, & Philippus Burgundiæ Duces Caroli vi.
 „ Francorum Regis patrui, & Ludouicus Aurelianensis Dux frater germanus Auenionem
 „ contententes à Benedicto vehementer exostulant, vt summo Pontificatu se abdicet:
 „ magnaq; ob eam rem commotio in vrbe est facta. Iohannes Cambrillacus ex intimis
 „ Francorum Regis administer ad Regem missus, de vetustis fœderibus confirmandis, &
 „ Christiana republica dilacerata in antiquum statum restituenda, vt in vnum, & idem sa-
 „ crum corpus confluat, ac redigatur, legationem renuntiat. Ad hæc retulit, cum magno-
 „ pere matrimoniorum vinculis, Regum amicitia artius obstringantur, & ea inira ratione 50
 „ data opera fuerat, vt Iohanna Iohannis Francorum Regis soror, quæ in via è vita excesser-
 „ rat, Regi nuberet, cupere Regem Francorum, vti Carolus Lebretius eius consobrinus
 „ Lebreti domini F. cuius ampla ditio, dominatusq; in Aquitania pollens, potensq; erat, quæ
 „ vnice diligeret, quod vna alti, educatiq; essent, Isabellam Sibyllæ Reginæ F. Regis sorore
 „ ducat. Amice, ac beneuole ad ea responsum: sed de Isabella Lebretio in matrimoniū tra-
 „ denda, illud in præfenti obstiterat: q; antea de ea Iano Lusiniāno Antiochiæ Principi Ia-
 „ cobi Cypri Regis F. collocanda, Rex pepigisset. Hęc tamen legatio vni tantum Benedicto
 „ maxime infensa & aduersa erat: nam illo ipso tempore Villaënsis Vicarius, homo Gallus
 „ Riba-

Riba-

Ribadésis Comes, & Thibaudus quidam ad Regem Castellæ, de Benedicto, ad summum Pontificatum abdicandum compellendo, legantur.

NAT.
CHR.

Benedictus Ducibus patris Francorum regis, & fratri, qui ut abdicet, enixe contendunt, pollicetur: si quis congressus sibi cum aduersario fiat, operam daturum, ut certis viris, dignitate præstantibus totam eam controuersiam decidendam committant: qui verum Christi vicarium denuntient: eaque via, iurisiurandi vinculo, quo se, antequam designaretur, obstrinxerat, piam, æternamque pacem Christiano populo præstaturum. Duces in sententia perstant: ac sponderi contendunt, si Imperator, Angliæ, & Hungariæ Reges, aliique principes, & potentatus, qui alteri parti se addixerant, ita animati sint, ut ius, fasque alia via agnoscere nolint, nisi vterque abdicet, Benedictum abrogaturum.

Biturigum, Burgundiæ, & Aurelianensis Duces Auenione, Benedicto non salutato excedunt.

Dioscorus Patriarcha Alexandrinus Carcasonensis Ecclesiæ administrator, & S. Michaelis Abbas, aliquotque Parisiensis scholæ viri doctrina præstantes ad Regem legati Perpinianum concedunt. Summo ii opere Regem hortari non desinunt, si veram concordiam orbi Christiano constituere velit, resignationis ratio præferatur: quam Rex palam reiicit. Legatione obita in Castellam proficiscuntur. Dissidii præterea quædam haud leuis inter Aragonium, & Francum Reges causa interuenit. Ricardo enim Angliæ Regis nuptias filię Regis, & Iolantis Reginæ ambiente, cum Regina parens, nisi Francorum Regis consobrini permisso Anglo collocandam renueret, & Francus iniquum esse iactaret, si consobrini filia hosti suo nubat, nuptiæque, eam ob causam disiungerentur, Francus nulla interposita mora, impudentiæ ludibrio Isabellam filiam, nec dum nubilem Ricardo despondet: paciscunturque, ut Aquitaniam ditio eius matrimonii filio, natu maiori cedat: condonaturque.

Pestifer, & funestus is annus æstate in Catalonia, & Valentino regno fuit. A Serabi ad Alcollum maior pestilentię vis, vulgatiq; contactu in homines morbi ingruunt. Rex in Bailearem Maiorem insulam nobilem, & amœnam emigrat: atque in ea insula in Nouembrem mensem exactum residet: amœnitatem, & salubritatem secutus.

Rogerus Moncada à Rege, cum in Baleari Maiore assideret, Sardinia & Corsicæ præficitur. Cum is non exiguas copias traiecisset, Longosardum oppidum, quod Brancaleo xxxv. dies terra, marique oppugnauerat, obsidionis periculo liberat.

Iohannes Lusinianus Baruti dominus, Iacobi Cypri Regis fratris filius de nuptiis Iani Lusiniani Antiochię Principis, Regis Cypri natu maioris filii, & Isabelle, Regis sororis, quas iam collocauerat, coniungendis, ad Regem in Cataloniam legatur: quarum faciendarum causa Raimundus Periliosus Rotensis Vicecomes, & Raimundus Alamanus Ceruilionius in Cyprum legati missi fuerant.

A. D. V. Non. Mai Ficiariis Regina Iolans, penes quam summa rerum vertebatur, & cuius arbitrio omnia constituebantur, Guilielmum Coponium ad Regem Francorum, & Duces patruos, ac fratrem germanum legatum mittit. Is denuntiat, exposcitque ne finant, ut copiar, grauisque armaturæ equitatus, qui in Comitatu Valentino Viennensis regionis in æstiuis erant, in Ruscinonsem tractum transcendant. Periliosus, & Rotæ Vicecomes, quod ea manus fines appeteret, tumultuareturq;, Benedicti, & Regis nomine, ne iter id suscipiant, potioribus donis, muneribusq; auertere alio nititur: ne eius bellumobiles in Cataloniam transferatur: cum superiorum Regum virtute, & fortuna geri non possit.

Cum Rex in Foxano nemore, pomeridiana lustratione agrorum, ante Vrioliolum Castellum in luporum venationem animu intederet, & immani excitata, & agitata lupa, cum eam insequitur, cohorruiisset, equo deturbatus mortuus est inuentus. Siue, quod veritas credidit, eius fere visus noxius sit, vocemque homini, quem Lupi priores intueantur, adimi: seu quod credibile est, immodica exercitatione, & graui, immoderatoque cibo obstupescita mente contraxerit animum, & letale, funestumq; malum oppresserit: satis constitit, repentina morte, in ea venatione, Veneris die, A. D. XIV. K. Jun. interiisse. Is princeps summæ rerum parum consulens desidia, atq; ignauitæ deditus, & vxorio imperio addictus, inglorius vixit: & acerbissimo casu morte est affectus. Ad Populeti sepelitur: & iusta regio funeri soluuntur.

Martino Momblanci Duci, cum hostes esset tota Sicilia insecutus, rem bene, & feliciter gerenti, & filium Regem perduellium Siculorum armis vindicanti, Aragonię regna legitimo successionis iure deferuntur. Maria enim eius vxore præstantissima femina Barcinone assidente, atq; adnitente Cataloniæ ordines, eorumq; delecti viri regale nomen Martino Duci, magno assentientis populi applausu impartunt: iureq; ad regnum ascisci ferunt: fratre nullis superstitibus liberis virilis stirpis, vita functo.

NAT.
CHR.

A. D. VI. K. Iun. Maria Momblanci Dux, quæ Iohanne Rege moriente, regale statim nomen usurpat, commune, summumq; consilium cogit. Consiliis interfuere Innicus Valterra Tarraconensis Antistes, Bernardus Pinofius, Hugo Anglesola, Rogerius Moncada, Michael Gurrea, Franciscus Aranda: qui illis temporibus prudentissimus, & sapientissimus habitus est, Bernardus Michael, Guilielmus Puiadas, Gerardus Palolius & Bernardus Zatrilla: ac de consilii sententia summæ rerum, & procuratori regni consulit, & prouidetq;. Quod Iolans Regina prægnantem se esse relictam omni asseueratione confirmat, & obseruari partum decreuissent, quattuor assignantur ex ciuitate primaria, optinatæque matronæ: quæ adhibeantur ad partum. Sed simulatione ea Reginam fuisse vlam statim apparuit.

MARTINVS XXI. REX ARAGONVM.

Hugo Bagius Dertofanus Episcopus, Iohannes Folchius Cardona Cardonæ Comitis F. Emmanuel Ragiadellus, Raimundus Zaua Barcinonensis ciuis, & Petrus Grimaldus ex Perpiniana ciuitate in Siciliam eius rei causa legantur, vt à Rege celerem eius reditum deprecantur.

K. Iun. Barcinone, de consilii communis sententia, libentissimis omnibus, plures proceres, iurisq; prudentes viri Regis Iohannis consilarii in arcem nouam includuntur: liberalibusque, & priuatis custodiis continentur: quod regnante Iohanne regia amicitia, legibusque, & iudicum maiestate ad quæstum, & libidinem abusi traderentur.

Tabulæ testamenti Iohannis Regis obsignatæ proferuntur: quo Martinus frater Rex scriptus est: si nullis virilis stirps liberis superstitibus decedat. Iolans enim Regina conditionem spei, quam in aluo contineri ediderat, palam renuntiat. Iohanna Regis Iohannis natu maior filia Matthæi Fuxensis vxor, legitimo successionis iure prætento, se regni competitoricem profitetur: & armis ius persecuturam.

FUXENSE

BELLVM.

Antistites, proceres, vniuersæq; Aragoniæ ciuitates propugnationi finium regni consulentes, Iulio mense Cæsaraugustam conueniunt. Martinum Momblanci Ducem, vti legitimum regni successorem agnosci, suscipique debere Olorensi Episcopo, & Proayro Matthæi Comitis Fuxi, & Iohannæ eius vxoris, qui regnum appetunt, legatis pronuntiant. Regalem potestatem, nomenq; Martino deferunt,

Iohannes Emporitanus Comes quod belli faciendi causa cum Fuxensi consensisse iudicaretur, captus in Casteluiniam Rosanensis ditionis arcem contraditur: sed innocentia liberationem culpæ statim impetrauit. Omnium generum, atque ordinum consensu, qui Cæsaraugustæ mortuo Iohanne Rege conuenerat rerum stabiliendarum causa, A. D. VI. Non. Oct. in æde D. Francisci cōuenientes primo attestantur: quod qualicumque cautione & præparatione ad tuendam, & conseruandam ab hostilibus Fuxensis incursionibus rempublicam à se adhibita, præiudicium in posterum nolle fieri. quin comitate, liberalitate, & beneficentia sua id factum, gestum, prouisumque appareat: neue ob eam curationem admouendam, vsus, & instituta maiorum, aut leges, & communis libertas patriæ imminuta esse videantur. Omnes ordines Regni in A. D. Id. Oct. vt Cæsaraugustæ conueniant, hortantur: alioqui publicis regni rationibus, & eius incolumitati se, quibuscumque rebus possent, consulturos commonent. Eorum officiorum momenta, in ea conuersione rerum adeo insignia, & inlustria fuere, vt digni habiti sint qui eo in conuentu adfuerent, vt eorum nomina hoc etiam in loco recenseantur: nam hi adfuisse regiis commentariis traduntur: Garcias Ferdinādius Heredia Cæsaraugustanus Antistes, Iohannes Martinus Murillius Abbas Montaragonius, Petrus Ferdinandus Ixeritanus Montalbani, & Guilielmus Raimundus Alamanus Ceruilionius Alcanicii Præfecti, Petrus Ruicius Morius pro Ampostæ præfecto, Prior Rotensis, Abbas S. Fidis, Petrus Latro Vicecomes Villanouensis, qui Mancianeræ dominabatur, Lupus Simenius Vrrea, Ferdinandus Lupefius Luna, Iohannes Martinus Luna, Alfonso Ferdinandus Ixeritanus, Petrus Ferdinandus Vergua, Franciscus Alagon, Petrus Simenius Vrrea Lupi F. Ludouici Cornelii, Artalli Alagonis, Iohannis Simenii Vrreæ Atrosilii, Petri Galcerandi Castrensis, & Antonii Lunæ procuratores: nam absentium etiam ratio, non horum tantum procerum, sed & aliorum habita est. Ex militari, & ingenuorum ordine adfuerent præsentibus Iohannes Simenius Cerdanus Iustitiæ Aragonum Præfectus, Guilielmus Palafoxius, Michael Gurrea, Garcias Lupefius Sefesius, Martinus Lupefius Nuza, & Ferrarius Nuza, Sanctus Gonzaluis Heredia, & Blasus Ferdinandus Heredia, Lupus Sanctus Ahüerius, Iohannes Perefius Lumbierius, Iohannes Perefius Casseda, Ferdinandus Simenius Gallucius, Raimundus Francia, Petrus Sanctus Latrasius, Iohannes, & Gutterius Veræ, Galacianus

eanus Tarba, Iohannes Lainius, Sanctius Orunius Sancti F. Gonzaluis Linianus, Ferdinandus Sefesius, Berengarius Bardaxinus, Ferdinandus Diacius Pomarius, Andreas Martinus Peralta, Simo Arbea, Rudericus Lacunula, Iohanes Mercerius, Iohanes Arcainus, Iohannes Diazius Cotamina, Galceradus Castebellius, Aluarus Medranus, Arnaldus Bardaxinus, Petr^o Linianus, Gilbertus Rotudus, Raimudus Castanus, & Garcias Lupefi^o Pitillas. Ex Ciuitate Cæsaraugustana, totius ciuitatis nomine interfuere 1x. Ciues Petrus Cerdan^o, Iohanes Martinus Alcocea, Petr^o Simenius Ambel, Martinus Sunienus, Dominicus Nagia, Antonius Palumbarius, Iohannes Tarba, Iohannes Artus, & Iohannes Capalbus: atq; ita comparauerant, vt tres Iurati Magistratus Cæsaraugustani, & totidem procuratores, ac ciues adessent: & his ciuitatum, & oppidorum regionum procuratores adiungerentur.

Matthæus Fuxensis, & Iohanna eius vxor, regnum ad se delatum contendentes, quod ita consentiente Petro Rege cōuenetat: vt Iohanne absq; liberis virilis stirpis vita functo eius natu maior filia regni heres esset: idq; appetere, atq; occupare conantes, auxiliis Armeniacensium, & Iohannis Biturigum Ducis Francorum Regis patriui, & aliorum Galliarum procerum, magno comparato exercitu, A. D. V. Non. Oct. Arenensi Pyrenæi saltu m. grauis armaturæ equitū, & III. M. leuis armaturæ, quibus illa ætas Pilartorum cognomen dedit, copiis coactis, in Castelboni Vicecomitatū transgrediuntur. Ferraria valle in Villamuri conuallem traiciūt: per saltuosa loca, & tramites exercitum ductantes. Eo ipso temporis momento varii impetus, & incursiones armorum ditione Castellbonia, Cæretana, & Capfiri regione fiunt.

A. D. XVII. K. Dec. Fuxenses Camarasam vi expugnant. In eo certamine Raimundus Spesius, qui eius oppidi propugnationi præpositus fuerat, fortiter dimicans in hostium potestatem deuenit. Sub ipsis radicibus montium confedere: qua illis descensus erat in Aragoniam properantibus.

Martorellum, Castellum Rosanense, & arces, quæ Fuxensi, in ditione Castellbonia parebant, quæ iuris erat Geraldæ Fuxensis matris, Reginæ Mariæ deduntur.

A. D. V. K. Dec. Cum Fuxensis exercitus Pyrenæi faucibus emerisset, & Sicoris fluminis ripis inhæreret: & equitatus opimam llergetum, & fertilem regionem, atq; vberes campos incurreret, maleque à Catalano equitatu peditatuq; esset multatus, inter Alguarium, & Almenaram eo consilio hostis substitit, vt Montionem, aut Barbastrum insignia regni Aragoniæ oppida castris obsideat: alteroq; eorum oppidorum expugnato, & communito, quasi arcem, ac receptaculum belli constituat: quod ea regione Gallicis subsidiis prope esset occursum. Inde ad Castellionem Farfasiæ castra facit. Petrus Vrgellitanus Comes ab Aragoniæ ordinibus, qui Cæsaraugustæ conuenerant, bellicis, militaribusq; functionibus, & coactis copiis imperator præficitur. Nouembris mensis sine Fuxenses Aragoniæ fines ingressi regale nomen, regiaq; insignia vsurpantes Barbastrum obsident: acerrimeq; oppugnant. Cum in vrbis partem irrupissent, arcem propugnatores singulari, & præstanti virtute retinent.

A. D. XV. K. Ian. magni terremotus in Valentino regno, & Castellæ confiniis, & montosis locis Dertosam vsque fiunt: satisque constat plures turres, templaque, & Valdigne cœnobium Cisterciensis ordinis corruisse: terrasq; desedisse. Martinus Alpartilius eiusdem ætatis scriptor, in rebus à Benedicto gestis perhibet, in Algeziriensi Valentini regni agro, duos fontes putiscentes, cinerei coloris profluxisse: cælestesq; faces visas mitiq; terrores ferendo iniectos.

Cum viz, aditusq; omnes à nostris obsiderentur, & Fuxenses, ex omni prouincia, & publico, & priuato comœatu prohiberentur, ac vi, ferro, & formidine opprimerentur, Barbastrum obsidionem destituunt. Postquã vident montibus, atq; hostiū copiis se vndiq; clausos, Oscensi via, Montaragone, Bolea, & Aterbio montium lateribus communiti, cum ab Vrgellitano Comite peruellerentur, maleque multarentur, Luesia via properantes, A. D. IX. K. Ian. Caparrosam Nauarræ oppidum contendunt. Inde desperata fuga Pytenço transcenso in Beneharnum traiciunt.

Infulæ Comes, & Vicecomes Caramanus Fuxensi addicti, Leonachi dominus, Arnaldus Guilielmus Barca copiarum Galliarum ductores, & manus domini Fontinellis Fuxensium stipēdia merentes, cum in Pallarienses fines irruere niterentur, à Pallariensi Comite, & Rogerio eius F. Arnaldo Guilielmo Bellera, Francisco Erillio, & Vrgellitano Episcopo, ac Gerardo Guimerano præstantibus viris, qui ingentes armatorum copias, vt eos fines tueantur, coegerant, arcētur, & propulsantur.

Maria Martini Ducis vxore nondum regnum adeptæ, Gilaberto Scintillia ductore,

NAT.
CHR.

ex Valentino regno, satis magnę equitum copię in Siciliam transmiserant. Petrus præterea Galcerandus Castrensis, ex primariis Aragoniæ proceribus auxiliarias Aragonensium militum cohortes adeo commode, & peropportune tulit, vt Drepanum urbem, pænę ex hostium manibus eripuerit: & eo subsidio Martinus Leontinum, Calatagironem, Plateam, & Ennam vi expugnauerit: & Nicolaus Peralta Comes Guilielmi Comitis F. & Leonorę Iohannis Athenarum Ducis filiæ Regi se dediderit. Postremo cum Hugo Sanctapacius dc. equites transmisisset, hostes, non vt antea insultantes, passim tota insula vagari: sed in castellorum, & montium, siluarumq; receptacula compelluntur: primariaq; omnes arcēs expugnantur.

Cum Artallus Alagon se pariturum Regi pollicitus esset, & Melitę insulę comitatu donaretur, donumq; reiiceret, in vetere defectione perseverans insula exigitur. Ex eo gens Alagonia, quorum maiores in perdomanda, & armis subigenda Sicilia, & in ditionem stirpis Aragoniæ redigenda tam strenue operam nauauerant: quiq; tam late patentem ditionem, ac dominatū eo in regno sibi stabiliuerant, ad interitū, exitiumq; peruenit.

Bartholomęus Aragonius, & Fredericus eius frater Vinciguerrę Aragonii filii, summę potentię, atq; auctoritatis viri in defectione permanentes, adeo is furor omnium animos infecerat, Camarata comitatu, & plurium oppidorum ditione eiiciuntur.

1396.

Etsi Regis Iohannis mortis nuntio ad fratrem perlato, bellum Siculum cōfici visum est, tamen cum haud leuis operę esset, Siciliam tyrannorum armis vindicare, qui diu oppressas seruitute ciuitates tenuerant, reliquosq; imperio coercere: Rex cunctandum sibi censet: dum regnum non modo armis, sed consiliis, & institutis filio stabiliat.

Rex Guilielmum Raimundum Moncadam Augustę Comitem Melita insula donat: & Marchionis cognomine decorat: reputansq; magna in eum beneficia à se esse collata, regni gubernationi, & summi imperii procurationi vicarium præficit. Consiliarii summę rerum filio Regi admoventur, Petrus Serra Catanensis Episcopus, Franciscus Zagarriga, Hugo Sanctapacius, aliiq; ex Catalonia, & Aragonia viri optimates.

1397.

Id. Decemb. classe comparata, Rex Messanę portu soluens in Sardiniam traicit. Caralitana arce, cum Rex Sardois rebus consulens, & rempublicam, militaremque expediens, diutius commoratus esset, Alguerium transfuehitur: & pacatis, vt videbatur, rebus, de totius regni statu, dignitate, commodisq; omnibus sententiam ferens, in ea vrbe, in A. D. II. Id. Feb. remanet.

Rege in Corsicam transmittente, vt suos in fide contineat, foueatque, Vicentellum Istriam Cinerchę Comitem, & Iohannem Istriam eius fratrem, ceterosque eiusdem factionis, & Rocharum gentem, quorum perutilis opera, & insignis fidelitas fuerat, plurimis beneficiis afficit. Oppida, & arcēs, quę in regia potestate erant, præfidiis, commearuq; muniuntur.

Ex Allatenfi Corsicę portu, quo Rex in A. D. X. K. Mart. commoratus est, in Segonensem eiusdem insulę portum traicit: & in eo in A. D. V. K. easdem primam navigationem præstolatur. Idoneam nauigandi tempestatem nactus in Galliam prouinciam classe appellit. Ex alto in ostium Rhodani inuectus Arelatem, & inde Auenionem A. D. II. K. Apr. VII. actuariis nauibus præteruehitur. Magnifica, & gloriosa aula pontificiæ, ciuitatisq; ostentatione excipitur.

K. Apr. die Dominico, qui dies rosę à summo Pontifice principi alicui Catholico donandę dicatus est, eo sacro, & religioso munere, pietatis ergo Rex est imparcius: & de more manu gestans tota vrbe, sollemni pompa, summa specie, ac dignitate transfuehitur.

Festo Dominicę Resurrectionis die sollemnibus celebratis sacris, in maiori Pontificii palatii sacello, Rex à Benedicto suprema regni Sardinia, & Corsicę iura, & summum dominatum recipit: sacramentoq; sancit.

Cum is congressus Regis cum Benedicto, colloquiaq; eo spectarent, vt pia, æternaq; pax sacrosanctę Ecclesię, amplissimiq; sacerdotij consensus, & status priuatis commodis potiora ducantur: Rex Auenione ad Bonifacium Petrum Queraltum, & S. Cucufatis Abbatem legatos eius rei causa mittit: vt eum commouefaciant, interesse rei publicę communiq; salutis, vt æquis condicionibus, à tam funesto dissidio discedatur. Præterea ad Regem Francorum, cum iisdem mandatis Albertum Zatriliam delegat. Legationi tantis de rebus renuntiatę Francus non aliud responsum dedit: quam aliam se pactonum rationem non initurum, nisi qui de summo Pontificatu contendunt, abdicent: atq; resignent. Legati tum ab eodem Franco ad Benedictum mittuntur: diemq; statuunt, intra quam de suo iure decedat.

Cum

Cum Venceslaus Romanorum, & Bohemiarum Rex Benedicto se addixisset, & ei parere cœpisset: Francorum Rex in Germaniarum confiniis cum eo congregatur: ut à Benedicto obedientia auertat. Sed cum compositio tanti dissidii, sine summa difficultate, magnoque temporis interuallo constitui non possit, data Regi à Benedicto venia, A. D. V. Id. Mai Auenione soluit. Ligni sacrosanctæ crucis haud modica portione à Pontifice, amplissimi collegii permisso, pluribusq; aliis sanctorum reliquiis donatur. Ad Betulonem, haud procul Barcinonensi statione appellit.

Febr. mense proximo confessus ordinum regni Cæsaraugustæ rex, legatos ad Regem miserat. Insignes, & præstantes viri legationem obire Garcias Ferdinandus Heredia Cæsaraugustanus Antistes, Petrus Ferdinandus Ixeritanus Montalbani Vclensis militiæ Præfectus, Lupus Simenius Vrrca, Ferdinandus Lupius Luna Mariæ Aragoniæ Reginæ frater, Garcias Lupius Sefesius: Iohannes Ferdinandus Heredia, Iacobus Hospitalis, & Stephanus Pentinas. Hi vniuersi regni nomine: ex Cæsaraugustana vero ciuitate tres iurati magistratus, & III. alii ciues seorsim legantur. Tam insignis legatio eam ob causam constituitur: quæ Regem commoueat, ut in Cataloniam appulsus, primo quoque tempore, nulla in loca diuertens, recta Cæsaraugustam contendat: neque regni negotia administret: quoad more, maxima in æde sacra Cæsaraugustana leges, fora, libertatemque suis legibus viuendi sanciat. Betulone A. D. II. K. Iun. hæc legatis agentibus, quamuis is mos insitus magis prisca institutis, & horrida initiorum regni seueritate, quam tot nationes, quæ in regis imperium, ac ditionem confluxerant, aut rerum status pati possent, neque visa esset, aut æqua, aut comis postulatio: præsertim, quod ante iurisdictioni sanctionem, & diadema susceptum necesse esset, complura munia à Rege & obiri, & administrari: benigne tamen ad ea, comiterq; responsum. Regem iactatione maris defessum, cum Barcinone paullum interquieuisset, profectionem maturaturum.

A. D. VII. K. Iun. Rex auito regno hereditate adeptus, & altero opulentissimo, pluribus victoriis filio parto, Barcinonem ouans, & prope triumphans inquit.

Rex Barcinone in solio, regali ornatu sedens A. D. IV. K. Iul. publica sententia Mathæum Fuxensem Comitem, & Iohannam eius vxorem fratris filiam maiestatis condēnat. Castelboni Vicecomitatus, & alia oppida, atq; ditiones, quæ illis in Catalonia hereditate obuenerant, publicantur, fiscoque addicuntur. Id. Aug. S. Felicis vico ad Rubricati ripas sito, quo Rex amœnitate ad delectationē reuocatus secesserat, omni ratione Sardois rebus pessime affectis subueniendum vidēs, Rogerium Moncadam præstantis virtutis virum classi præficit: ut in Sardiniam primo quoque tempore nauiget: & Caralitanam, Polensam, S. Michaëlis, & Aqua frigidensis arces muniri imperantur. Cum Brancaleone Montileonis Comite, & Leonora eius vxore, & Mariano Arborensi Iudice filio indutias ut paciscatur, Francisco Iohannio S. Columbæ delegat.

Augusto mense Parisiensis scholæ confessus Auenionem nuntios mittit: qui Palatinis foribus libello affixo, Benedictum reiicientes, ad futurum, certum, & minime dubium Pontificem maximum prouocant.

Septembri mense Vitalis Blanius, & Raimundus Francia Pontificii iuris, sacrarumque sanctionum apprime peritus, Regis legati Salmanticæ, quo plures religione, & doctrina præstantes viri de dissidio ab Ecclesia extirpando consultaturi conuenerant: Hæricum Castellæ Regem, à consilio cum Rege Francorum, ea de re ineundo, auertere conantur. Nam Francus summe sollicitus, ut abdicandi ratione suscepta, pacem Ecclesiæ concilient. Salmanticensis confessus patres, delectique viri censent, è Christiana republica esse, si Benedictus, & Bonifacius ad colloquia, cōgressumque perueniant: ut inter se comparent, prouideantque, uti funditus tam exitiale dissidium ab Ecclesia Dei tollatur: diemque statuunt, intra quam verus, & vnicus pastor Christi vicarius Catholicæ ecclesiæ constituatur. Sin vero id consequi nequeant, vterq; sibi summum Pontificatum abroget.

Cum Afri, Maurique prædones, regiis classibus Sardo bello intentis, Hispaniæ oras depopularentur, & Torralbam, & Orpesam Dertosanæ diocesis oppida diripissent: Benedictus prædicationem crucis, & sacri belli in triennium, in Aragonensi, Valentino, & Balearico regno, & Cataloniæ principatu indulget.

A. D. XII. K. Octob. Ferdinandus Peresius Caluillius Turiasone oriundus: & insigni litteratura præditus Turiasonenis, Petrus Serra Catanensis Episcopi, Gaufridus Boilius Valentini in Cardinalium collegium à Benedicto cooprantur.

Quod vniuersa maritima ora Barcinone Auenionem vsq; magna pestilentia vis ingrueret, maiorq; collegii pars ea calamitate pmota, ab Auenione recessisset Benedictus in

NAT.
CHR.

Sorgæ pontis vicum emigrat: & D. Lucia sacris peruigilationibus Berengarius Anglesola Gerundensis Episcopus, Ludouicus Roberti Ducis Barenfis F. Iolantis Aragoniæ Reginæ frater germanus Gallorum Reginæ consobrinus, & Bonifacius de Amannatis ex Pistoriensi ciuitate genus ducens iuris prudentiæ consultissimus in amplissimi sacerdotii numerum aggregantur.

Cardinales Galli, qui Auenione pestilentia causa recesserant, à Benedicti imperio, ac nomine, quod abdicare renuit, deficiunt. Benedictus Auenionem regreditur.

Raimundus Bagius cum delecta militum manu subsidio à Rege in Siciliam mittitur: quod Siculi proceres multa turbantes seditionum vi agitantur.

Subita inundatione Hiberi, & Orbæ, qui immenso auctu refusi plana, ac iacentia stagnauerant, Cæsaraugustæ suburbanis magna ædificiorum, & hominum strages edita. Pons publicus Hiberi impositus est interruptus: & turris in medio fluminis alueo lapidea mole compacta diruitur.

Non. Octob. die Dominica Rex Cæsaraugustam regia pompa init. Illa ipsa die Iohanne Simenio Cerdano Præfeto Iustitiæ Aragonum assidente, Rex leges, fora, veterumq; instituta, & mores patrios iurisiurandi sacramento firmat, atq; sancit.

1398.

Rex festum Natiuitatis Domini diem Cæsaraugustæ concelebrat. Benedictus in Castro Pontis Sorgæ eisdem sollempnibus celebratis, A. D. XI V. Febr. Auenionem contendit: cuius faustum, felicem, fortunatumq; aduentum dolose ordinis omnes Auenionenses præfabantur: & ingenti honoris specie, & insigni pompa adhibita tamquã verum Christi vicarium innumeris laudibus prosequuntur.

A. D. II. Non. Mart. Cæsaraugustæ, conuentus in ipsam urbem in A. D. III. Id. Apr. à Rege indicitur. Quod die, quam ad conueniendum edixerat, præsidere nequit, in A. D. III. K. Mai conuentus dies producta est.

Constituta conuētus agendi die, Rex è folio regio, pro ara maxima Saluatoris, concione celeberrima, & grauissima nostrorum hominum optimam, & spectatissimam fidem summis laudibus ad cælum effert: eorumq; fidelitate, innumerabiles superiorum Regum victorias constituisse: & tot bellicæ laudis insignia, monumentaque fuisse parta prædicat: qui nõ minus fideli opera, quam armis imperium stabilierint. Postremo ad fidelitatis iurandum sancendum compellat: postulatq; vt in Marrini filii Siciliæ Regis absentis verba iurent: eumq; & pro legitimo regnorum herede, & futuro Rege suscipiant. Libentissimis omnibus A. D. VI. K. Iun. iusjurandum patri, ac filio sancitur: cum antea Sicilia Regis mandato eius nuntii spondissent, regnorum coniunctionem, copulationemque confirmaturum, conseruaturumque: & leges, fora, veterumq; instituta, patriosq; mores, illa ipsa in æde, assensione, & auctoritate sua comprobaturum, sciturumq;. cxxx. m. florenorum eo in conuentu Rex donatur: vt ære alieno oppressum regium patrimonium, & effusum liberetur, retineaturq;: & xxx. m. in sumptus regios condonantur.

Rege conuentum agente, aliquot Fuxensis equitum, peditumque copiar, Tardeni Notho ductore, Sarazalio Pyrenzi saltu irruentes Aragoniæ fines incurrunt: & improuiso Thermas Vasconum oppidum irrumpunt: & arcem vi expugnant. Egidius Ruizius Lihorius regni procurator cc. grauis armaturæ equitibus, quos galeatos vocare assueuerat, & cccc. sagittariis obuiam hosti occurrit.

Cum Ferdinandus Lupius Luna Regis affinis, magnis comparatis copiis, montosa Iaccetanorum loca, & aditus obsideret, hostes Thermarum oppido, arceq; deserta, in Aquitaniam regrediuntur: neq; multo post Fuxensis, nullis superstitibus liberis decedit.

Alfonfus Ferdinandus Ixeritanus, & Iohannes Martinus Luna Aragonii proceres factionibus partium inter se dissidentes maximas turbas faciunt.

Augustæ, & Intemelii Comites, aliiq; Siculi proceres defectionem struentes intestinum bellum moliuntur. Bernardus Caprera classe adornata, rebus pessime affectis subuenit: adeo in tempore subsidio externa auxilia aduentant. Re prospere gesta Connestabuli Sicilia imperatoria dignitas Iacobo Prateni, summæ virtutis, & regii sanguinis viro defertur.

Comite Augustæ vita functo, Antonius Intemelius, qui in Golifani comitatu Francisco patri successerat, & à Rege defecerat, Regi se addicit. Gerardus Carretus Sauonenfis Marchio in eo bello, Martino Rege imperatore meret. Carolus Francorum Rex consilio, & impulsu Biturigum, & Burgundiæ Ducum patruorum, & Ducis Aurelianensis fratris germani, & decreto, ac cohortatione vniuersitatis Parisiensis A. D. V. K. Aug. à Benedicti nomine, imperio, & dignitate, reiectione ad futurum indubitatum summum Pontificem interposita, deficit.

Augusto

Augusto mense Philippus Dalmatius Rocabertini Vicecomes Valentina, & Balea- NAT.
rica classe actuariarum nauium comparata, Tedelicium Bugiensis regni oppidum expu- CHR.
gnat: diripitq; Dum præda onusti raptim, turbateq; in naues se recipiunt, Hugo Angleso-
la Balearicarum copiarum ductor mortem oppetit.

K. Sept. Dominica die Villanoux diocesis Auenionensis oppido, Carolo Francorum Rege Benedicti causam deferente, & eius imperium eiurante, edictis regis promulgatur Antistites Galliarum, & ecclesiasticum ordinem à Benedicto desciuisse. Postero die Cardinales Galli, & eius nationis comitatus Auenione decedunt. Cardinales hi vrbe excessere: Petrus de Corfinis Florentinus Episcopus Portuensis, Guido de Maloesso Lemouix
10 Prænestinus, Iohannes de Grangia Burgundio Ambianensis, Nicolaus Brancatius Neapolitanus Albanensis, Iohannes de Nouocastro Burgundio Ostiensis, Bertrandus Lemouix Episcopus Sabinensis Hierosolymitanus nuncupatus Episcopi: Guilielmus de Agri- folio Lemouix collegii Decanus, Leonadus de Giffono Siculus ex instituto Minorum, Iohannes Viuariensis Auxitanus tituli Sanctorum Iohannis, & Paulli, Petrus de Turreio Lugdunensis, Iohannes de Parma natione Longobardus Venetiarum, Iohannes Geben- nensis tituli S. Anastasie Vicecancellarius Viuariensis, Iohannes de Murolio Aruernus, Petrus Lugdunensis tituli S. Petri ad Vincula maior pœnitentiarius Aniciensis, Guiliel- mus de Verzeio Burgundio Presbyteri: Hugo de S. Martiali Lemouix, Petrus ex Vernio Lemouix, Amadeus Salassus ex Salassorum Marchionibus, & Petrus Blauii S. Angeli Dia-
20 cono Cardinales. Benedicto parentes, atq; obedientes permanent Martinus Zalua Na- uarrus tituli S. Laurentii in Lucina doctissimis studiis, atq; artibus præditus, Ferdinandus Perefius Caluillius Turiasonensis, Berengarius Anglesola Gerundensis Presbyteri, Gau- fredus Boilius, & Bonifacius de Amannatis tituli S. Hadriani Diaconi Cardinales. Bufe- caudus Gallicarum copiarum ductor, Venexinio comitatu potitus, ad vrbe[m] properat: & A. D. VI. Id. Sept. festo die Natiuitatis beatæ Mariæ Auenionensi plebe concitata, & armis irrumpente, Benedictus vrbe expulsus, in arcem compellitur: & à Buficaudo obsidetur: oppugnaturq; Dum Benedictum ad deditionem cogant, omni tormentorum vi circum- labefactare, & cuniculos agere non desistunt. Cardinales, qui Auenione secesserant, ab obedientia Benedicti se subtrahunt: quorum defectioni Prænestinus, S. Martialis, & Au-
30 xitanus Cardinales minime consensere: & S. Martialis, & Auxitanus ab eorū consortione desciscunt. Præsidio turris pontis Auenionensis duces à Benedicto Simon Saias, & Anto- nius Zorita præficiuntur: qua ingenti tormentorum oppugnatione labefacta pacto à prop- ugnatoribus deditur: cum illo ipso tempore Palatium Auenionense, quo se Benedictus abdiderat, vehementissime à Buficaudo, & Auenionensibus ciuibus oppugnaretur. Qui acerrime pro salute, & incolumitate Benedicti propugnantes fortem, ac strenuam ope- ram nauauerunt, ii fuisse feruntur: Ferdinandus Perefius Caluillius Cardinalis Turiaso- nensis, Petrus abbas S. Iohannis Pinnatensis, Gonzaluus Forcenius Bornales, Iohannes Romanus, & Hieronymus Ochon Benedicti cubicularii, Petrus Garcesius Cariniens, Simon Saias, Simon Lupius Embunus, Garcias Vera, Iulianus Loba, & Martinus Alparti-
40 lius. Ex Cataloniæ Principatu cum Cardinale Gerundensi plures adfuerunt viri excellenti virtute præstantes: & Valentini regni Gaufrido Boilio Cardinali egregii propugnatores astitere Didacus Heredia Episcopus Segorbiensis, Iohannes Prochya, Gerardus Lanzo- lius, & Iacobus Coponius: inter quos Vincentii Ferratii ordinis Prædicatorum, qui Bene- dicti sacris confessionibus admouebatur, insignis pietatis, & religionis sanctitas splendi- dissimo fulgore eluxit. A. D. IIX. K. Dec. festo S. Chryfogoni die induitiæ trium mensium inter Auenionenses: & Apostolici Palatii propugnatores sunt pactæ. Cum Aragonia clas- sis subsidio Benedicti rebus accurreret, & in Rhodani ostium, atq; aditum proiiceretur, adeo flumen exaruerat, vt actuariæ naues supra insulâ Valobregam, summa hieme trans- mittere non possent: adeoq; magnis tempestatibus hiberna nauigatione ad magnitudinē
50 frigorum milites, & nauæ sunt conflictati, vt magna eorum pars fœde perierit.

A. D. XV. K. Decemb. Martino Sicilia Regi ex Maria Regina filius nascitur: cui Pe- tri nomen editur.

Id. Apr. Cæsaraugustæ, in sacra æde maxima Saluatoris, Rex magnificentissimo ap- 1399
paratu, ornatuque, & sollempni cærimoniarum pompa regium diadema suscipit: & sa- cro oleo à Garcia Ferdinandio Heredia Cæsaraugustano Antistite perungitur. Corona- to Rege, vexillum eius manu Alfonso Marchioni Villienæ, insignibus regiæ familiæ Ripacurciæ decoratum traditur: & pileo eius capiti imposito, Rex Gandiæ Ducem creat: eiusque decoris cognomine, atque dignitate, rerum gestarum gloria præstan- tem cohonestat.

NAT.
CHR.D. Georgii die festo Reginae Mariae corona imponitur:
& sacro oleo inungitur.

Cum hi ludi magna celebratione omnis generis hominum florarent, & hilaritatis, & exultantis lætitiæ omnia plena essent, ac summæ voluptatis gaudiis ciues, peregrini, atque aduenæ bacchantur, præpostero tempore, & perturbato ordine ferme miscentur: atque permutantur. Nam quod in Petrum Latronem Vicecomitem Villanouanum, qui Mancianeræ, & Cieluæ vallis regni Valentini dominabatur, cuius ditiones Aragonio foro, atque institutis nostris, ac legibus censebantur, & in eius homines subditicos Valentini regni Gubernator, & eius ciuitatis Iurati magistratus actionem extra id forum intendissent, & iniquo iudicio pressus Latro interdicto, & intercessione Præfecti Iustitiæ Aragonû vsus, p̄ ea interdicta se iudicio sisti, & in dicto foro restitui oportere cõtendisset, & non modo ea interdicta respuerentur reicerenturq; sed Valentini magistratus à Præfecto citati nõ adessent, aut in iudiciũ venirent, quin immo iuris actiones, & locũ Latroni reo constituerent, & eum, eiusque subditicos homines damnis, & pœna multassent, & Præfecti apparitorem, qui ab eo missus erat, vt Latronis ditiones in regia potestate haberet, comprehendissent, & in custodiam tradidissent, Iohannes Simenius Cerdanus Præfectus, cum hæc Iohannis regno accidissent, & dolentius conquererentur regni ordines pro rei indignitate decreuit: vt Valentini regni legati, qui ad eam celebritatem conuenerant, pignoribus ablatis coërcerentur: & non modo patiente, sed libente Rege, communis libertatis beneficio Latro ius suum obtinuit.

Rex cum Arcimbaudo Grailio Matthæi Fuxi Comitis sororis viro, ad quam Fuxensis ditionis, & Beneharni dominatus hereditas peruenerat, ad pactiois condicionem venit: & Vicecomitatum Castelboni tradi, restituique imperat.

Fœdera cum Castellæ, & Nauaræ Regibus superioribus temporibus inita faciuntur.

Legati Philippi Burgundiæ Ducis, Francorum Regis patrui, sponsalia Ducis filia natu minoris, & Petri Siciliae Regis filii paciscuntur. Ob eam causam in Burgundiam à Rege Gerardus Alamanus Ceruilionius est missus.

Benedicto circumfesso, & tam hostiliter in Auenionensi palatio oppugnato, afflicto, atq; pœne euerso Rex legatos ad eum, & Francorum Regem præmittit Abbatem Riupullensem, Gerardum Alamanum Ceruilionium, Petrum Zaquamum iuris publici, & Pontificii consultissimum, Petrum Marinum ex instituto Minorum Aragoniæ prouinciæ ministrum sacris studiis, ac doctrinis, & canonicis institutionibus apprime eruditum, & Petrum Pontanum regiarum epistularum magistrum. Hi A. D. IIX. K. Dec. superioris anni Auenionem applicuerant: & Cardinalium, qui à Benedicto defecerant, & Auenionensium ciuium fide publica arcem ingressi Benedictum cohortantur, vt rerum omnium decertationem, omnem partem existimationis, ac spem dignitatis suæ, & suscepta negotia concordia, & coniunctionis Ecclesiæ vnus Philippi Burgundiæ Ducis Caroli Francorum Regis patrui fidei, potestatique, si publicæ Orbis Christiani paci consultum velit, committat. Ea renuntiata legatione Benedictus anxio, & sollicito animo dubitatione æstuat: quod ad Aurelianensem Ducem de concordia ineunda conditionibus Vicecomitem Rotensem legauerat: animaduertens eorum Principum, qui ei se addixerant, tantam incuriam esse, vt summa indignitate salutem, & incolumitatem suam deseruerint: & re perspecta Aurelianensis, vt se ab obsidione liberaret, iter ad Auenionem vna cum Rotensi Vicecomite direxerat. Suscepta tandem cum legatis difficili deliberatione, eo Benedictus recidit: vt causam Ecclesiæ, ac suam potestati Regum, qui suarum partium obedientiam non abiecerant, committat: & si duorum Regû iudicio res transigenda erat, Francorum & Aragoniæ Regum sententia decideretur. Sin autem Regis Francorum ægritudine, in insaniam enim dementia deprauatus inciderat, sententiã non ferret, vnus ex Ducibus Regis patrui, aut Aurelianensis ei⁹ frater germanus Regis nomine sententiam pronuntiet. Ea re constituta, legatis Lutetiam Parisiorum contendentibus, ac rem in iudicium deducere properantibus, Aurelianensis ex itinere rediit: & in eam pactio-

nem à consilio Regis Francorum deuentum est: quam ad verbum exprimere libet.

„ Primo: si propter reuerentiam Dei, & saluationem gregis Christi Benedictus præ-

„ dictus velit acceptare viam cessionis, & promittere, quod intruso cedente, mortuo, vel

„ ægroto ipse renuntiabit Papatui ad finem, quod eligatur vnicus, verus pastor, & vicarius

„ Iesu Christi, & penitus dimittere viam facti, & abijcere à se gentem armigeram, quam se-

„ cū habet in palatio, & alibi: tam in terra, quam in aqua, Rex procurabit, & faciet cū esse-

„ ctu, quod domini Cardinales sacri collegii, ciuesque, & habitatores ville Auenionensis à

„ quacumq; via facti cessabunt penitus: & omnino.

Item

Item etiam idem Benedictus teneatur promittere, & promittat, quod ipse directe, ^{NAT.} vel indirecte quouis modo non faciet, nec procurabit aliquid, per quod vnio Eccle- ^{CHR.} siæ valeat retardari: nec via cessionis quomodolibet impediri: & hoc etiam iurabunt per-
sonę quę apud ipsum manebunt: quodque eidem Benedicto, si contrarium facere vellet,
non consentient: nec dabunt consilium: aut fauorem.

Item similiter promitter: quod quotiens expedierit, ipse ibit ad conuentum, seu cō-
gregationem: quæ fiet pro vnione sanctæ matris Ecclesiæ: vna cum illis, qui ad eundem
ad conuentum, seu congregationem prædictam sunt, vel erunt ordinati: de parte, quæ
obediuit felicis recordationis domino Clementi VII. & eidem Benedicto.

10 Item mediantibus prædictis, quia dicti Ambaxatores præfati domini Regis Arago-
num satis approbauerunt, quod ante quam aliquis pro parte domini Regis Aragonum
reciperet ipsum Benedictum in sua regia, & speciali protectione, etiam cum domino no-
stro Rege Francorum prædicto oporteret primitus ipsum dominum Regem Aragonum
adire: & per hoc bonum huiusmodi negotii posset multum differri, dictus dominus no-
ster Rex obtulit eis: quod ipse recipiet personam ipsius Benedicti, & illorum, qui secum
erunt, vsq; ad numerum centum personarum sine armis, cum eorum bonis omnibus in
sua speciali custodia: seu protectione. Et ex nunc deputabit sibi personas notabiles ecclesi-
asticas, & sæculares: qui ipsum custodient: associabunt: & honorabiliter tractabunt: in pa-
latio: in quo nunc est: vel alibi: vbi eius mansio expediens, & honorabilis videbitur. De
20 quo tamen loco promittet non recedere sine consensu Regum: qui sibi obediuerunt: &
sacri collegii: & ad hoc dabunt operam de consensu suo, deputandi ex parte Regis: quan-
tum fieri poterit honestius.

Item quod personæ, quæ cum ipso Benedicto, & ad eius seruitia manebunt, iurabunt,
& promittent similiter: quod ipsum Benedictum non permittent à dicto loco recedere:
nec ad hoc sibi dabunt directe, vel indirecte: auxilium, consilium, vel fauorem.

Item faciet Rex sibi, & illis, qui cum illo erunt, vsq; ad numerum centum persona-
rum sine armis ministrare victualia: & alia necessaria eorum expensis honeste, sicut de-
cet: & vna cum Regibus Castellæ, Aragoniæ, Nauarræ, & Scotiæ ad pacem, & vnionem
Ecclesiæ habendam incessanter, quantum plus poterit, laborabit sic: quod per Dei gra-
30 tiam in breui idem Benedictus, & ceteri omnes Christicolæ pacem Ecclesiæ se videre
gaudebunt. Per prædicta tamen in nullo intendit Rex prædictus à conclusione denega-
tionis obedientiæ nuper per Ecclesiam regni sui, & Delphinatus recepta, in aliquo rece-
dere: seu ab ea aliquo modo deuiare.

Item si Benedictus prædictus superscripta facere velit, Ambaxatores dicti domini
nostri Regis intrabunt palatium, ad loquendum cum eo super prædictis: & faciendam
circa prædicta, quæ videbuntur necessaria: seu etiam opportuna: prouiso tamen: quod
sibi reuerentiam Papalem non exhibebunt. Si vero concordare, & promittere noluerit
prædicta, ingressus, & collocutio Ambaxatorum domini nostri Regis non videtur neces-
saria, nec honesta: & vt breuius prædicti Ambaxatores possint esse expediti, ex nunc Rex
40 tradidit gentibus suis litteras suas super securitate prædicti Benedicti: & litteras etiam, per
quas committet effectum dictę securitatis: guardiamq; seu custodiam gentium, & bono-
rum suorum Archiepiscopo Narbonensi: & tribus Baronibus suis: videlicet Senescallo
Bellicadri, & dominis de Casenatico, & de Volta: & etiam domino Georgio de Marle:
Senescallo Prouinciæ: vel eorum tribus: aut duobus. Et ne ista causa Dei ducatur per di-
lationes frustratorias, prædicti Ambaxatores promittent, & iurabunt in ingressu palatii,
non remanere ibidem vltra tres, vel quattuor dies.

Cum A. D. II. Non. Apr. Abbas S. Michaelis in Periculo, vt vocant, Maris, Guili-
elmus Tignouillæ, & Egidius de Campis sacre litteraturæ magister Francorum Regis le-
gatum legatis Aragonii Regis Auenionense palatium introissent, Benedicto respon-
sum Regis Francorum obtulere: atque eo secessionem, vim, & contumelias, quibus op-
50 pressus erat, conquerente, neque lege, aut instituto more, sanctionibusve canonicis de re-
bus sacris iniquas legum conditiones à Principibus profanis sibi imponi: forti, & cōstanti
animo respondit, vel mori satius esse, quam æternam maculam, ac labem suæ senectuti, &
Pontificiæ dignitati inurere: sed vt rata ea haberet, auctoribus Cardinalibus Palatinis,
suisoribus, & impulsoribus in animum induxit: & Pompelonensis, & S. Hadriani Car-
dinales, qui à ciuibus Auenionensibus attinebantur, captiui dimittuntur. Nihilo tamen
minus arca custodia in eodem palatio Benedictus circumuallatus continebatur.

Iohannis Galeacii Vicecomitis Ducis Mediolanensis legatus, de fœdere cum Rege
fanciendo instat: idque Rex reiicit: nisi Siculi proceres, qui à se defecerant, eius ditione

NAT.
CHR.

expellantur: exterminenturq;. Aragonia classis LXX. longarum, & onerariarum nauium, quæ sacro obeundo bello adornata fuerat, in Siciliam præmittitur: quod Ladislai Regis qui Neapolitano regno potitus est, vires maxime pollerent: & eius præstanti, florentique fortunæ ita plausum erat, vt Sicilia regno imminere videretur: proceresq; omnes Siculi, quos Martinus Siciliae Rex vltimo bello profligauerat, in Bruttios profugerat. Huic classi Ferrus Marradas Valentinus, & Berengarius Tagamanentius Balearicus cum imperio præficiuntur. Ea classe in Siciliam appulsa, bellum conficitur: & vniuersum regnum Martinus Rex præstanti virtute, in suam ditionem, potestatemq; redigit.

Natio ex Allobrogibus religionis causa excita, & Alpes transgressa, lineo vestitu, capitibus obuolutis, ad talos amicti, facem ciuitatum ex tota Italia commouent: poenitentiumq; modo vagantes Siciliensi freto non continentur: quin ingentem terrorem pacatis Siciliae rebus incutiant.

1400.

Iolans Iohannis Regis F. in Galliam prouinciam à Raimundo Agaouto Reginae Mariae Aragoniae auunculo Saltus domino, & Iohanne Maironio Ludouici Andegauensis Hierosolymitani, & Siculi Regis legatis Barcinone ad virum Regem deducitur. Proficiente in Iacobus Pratenfis regio comitatu affectatur. Dos CLX. M. florenorum dicta est: & ne in patris locum hereditatem regnorum, se vlllo tempore adituram sperare audeat, aliorum ve bonorum, quæ hereditario iure obuenerent poterant, A. D. IV. Id. Octob. hereditatis obeundæ ius abrogat: atq; de suo iure decedere contestatur.

Robertus Baioharie Dux Palatinus Comes Rheni, Roberti Adolphi Baioarie ducis filius, Adolphi Palatini nepos, & Rudolphi senioris, qui frater Ludwici IIII. Cæsaris erat, pronepos (teste Cuspiniano) matre Beatrice Fridrici Regis Siciliae filia genitus fuit. Ego Petri secundi Siciliae Regis Robertum hunc nepotem fuisse arbitror. Is igitur, Venceslao Imperatore & Bohemie Rege ob ignauiam, atq; foecordiam in quo omnia ad perniciem perfligata, atq; perditæ erant, ab Imperii gubernaculis reiecto, atq; demoto, ad Imperium adsciscit. Mense enim Augusto Maguntin^o, Treuirensis, & Coloniensis Archiepiscopi, ac Baioharie Dux societatem vel primam, vel sceleris coeuntes Venceslao stabili, & certa possessione Imperii deturbat: & Baioharius in Venceslao locum sufficitur. Rex consobrinus, nepotes enim ambo Petri II. Siciliae Regis erant, quæ eum ad Imperium euectum summa laus, & summa Germanie principum gratia profecuta esset, insigni proposita legatione, congratulatur. Vrrearum, & Lunarum factiones in Aragonia potentia, & viribus præstantes, magna partium coitione, seditioneque concitata, principibus, atq; auctoribus Petro Simenio Vrrea, & Antonio Luna, regnum diuexant: & armorum seditionibus perturbant.

Raimundus Agaoutus Saltus dominus, & Refortiatius Agaoutus fratris eius filius, Refortiatique fratres, quorum in Gallia prouincia late, longeque potentia, ditioque diffusa erat, Benedicto in arce Auenionensi incluso, plura oppida in eius verba adegere: & in Venenium comitatum, magnis comparatis copiis bellum inferunt: & à mœnibus, & arce Auenionensi, ad vicinas, & Benedicto infestas vrbes bellum transferunt.

Henricus Castellæ Rex, qui à Benedicti imperio, & nomine, quod abdicare renuerat, defecerat, Antistitesque omnes & religione, & doctrina præstantes viros vnum in locum congregauerat, cum in consultationem res ventret: eorum consilio statuitur: sacrosanctæ Catholicæ Ecclesiæ dissidium vniuersali concilio indicto tollendum.

Rubinus Bracamontius Normannus Regis Castellæ legatus qui in Castellæ regno vxorem duxerat, & Guilielmus Molo Delphinus ex Regis Francorum intima familia, vt Benedicti incolumitati, & propugnationi consulant, fide publica à Rege Francorum, & Ludouico Aurelianensi Duce eius fratre tradita, Auenionensi arce incluso admouentur. Parent ea tempestate Benedicto, & eum obseruant inclusum alioqui, & constrictum Aragoniæ, Scotiæ, & Cypri Reges, & Allobroges. Andegauensis itidem, & Aurelianensis Franciæ Rege publico in consilio assidente obtestantur, & profitentur, se Benedicti imperio obtemperaturos.

A. D. IIX. K. Iun. Maria Siciliae Regina: cum aliquot antea diebus Petrus eius filius spei extremum, & commune solatium mortem obiisset, è vita excedit. Ex eo Martinus Rex quem Maria testamento heredem fecerat, & suo iure, & patris Regis mandato regni Siciliae gubernacula tractat.

1401.

Martinus Siciliae Rex Iohannæ Ladislai Regis sororis nuptias expetit: dignitatis, & cõiunctionis plenas fore persuasus: eiusque rei causa Ludouicum Ragiadellum Neapolim legat. Rex ab eo consilio filium deterret: constanti præsertim fama, Iohannæ sponsalia, cum Guilielmo Austriæ Duce Leopoldi Ducis filio esse contracta: & Ladislao, & Ludouico Andegauensi de regno inter se contendentibus.

Franco

Francorum, Angliæ, & Nauarræ Regum Martinum Sicilia Regem generum ex- NAT. TAN
poscentium legati Regem conueniunt: & Alturæ Segorbienfis agri oppido, Nouembris CHR. 1402
mensis fine nuptiæ Blanca Nauarri filia sunt pactæ. Dos c. m. florenorum Aragonensium
dicitur: & à Benedicto affinitatis vinculo soluuntur. Earum nuptiarum causa Petrus Ser-
ra Cardinalis Catanensis à Martino Sicilia Rege in Aragoniam præmittitur.

A. D. II. Id. Sept. Alfonsus Ruderici Salmanticensis i. c. & Alfonsus Erguellus ordi-
nis fratrum Minorum minister, Regis Castellæ ad Benedictum legati Auenionense Pa-
latium ineunt: ac bonam spem Pontifici iniiciunt Henricum Regem, qui à Benedicto in-
ductu, atq; impulsione Petri Friç Cardinalis Hispani descuerat, eius se nomini, ac ditioni,
10 & potestati, sacrisq; sanctionibus addicturum: pariturumque.

A. D. XIII. K. Feb. Martinus, & Carolus Aragoniæ, & Nauarræ Reges confiniis re-
gnorum inter Mallienem, & Cortes oppida congregiuntur. Rex Cortes Nauarræ op- 1402.
pidum introit. Postero die in ipsis finibus Blanca nurus Regi traditur: & in Valentinum
regnum deducitur.

A. D. VII. K. Sept. Ludouicus Antegauenfis Sicilia Rex Auenionem vesperi con-
tendens, Benedictum obsessione oppressum inuisit: & in palatio vna sunt pransi: in quo
Rex pernoctauit. Cum se Pontifici supplicem profiteretur, ad pedes iacens iurisiurandi
sacramêto Neapolitani regni iura propria, ac legitima vti Ecclesiæ subditicius, reuinctis,
& constrictis more pollicibus, fideliter sancit: seq; ac Carolum Principem Tarentinum
20 fratrem germanum Benedicti nomini, atq; potestati addicit.

Septembri mense Bernardus Caprera classi regiæ præfectus Blancam Reginam ad
virum, in Siciliam deducit.

Cum dissidia, factionesque Lunarum, & Virearum, Gurtearumque in Aragonia
magno motu vigerent, & armis decerneretur: vt pacatæ, tranquillæque ciuitates grassa-
torum conatibus obuiam ire possent, earum coitio, populorum libertate abrogata, sic: at-
que inter se comparant: qua ratione grassatores, sicarios, atq; latrocinantes armis perse-
quantur. Sed quod tot incommodis, id vnum remedium leue videretur: & maiore impe-
rii vi coercendi essent, Rex Valentia A. D. VII. Id. Sept. Alfonsum Dianensem Comi-
tem, Alfonsi Gandiæ Ducis filium regia cognatione sibi coniunctum procuratorem re-
30 gno præponit: & vicarium: vt quoad Valentino in regno demoratur, imperatorio ducis
munere defungi posset. Ea res plurimum Aragonenses excitat, atq; commouet: liberta-
tem in eo minui arbitrantes: & ad Iustitiæ Præfectum prouocant. Ad id munus exteræ
nationis virum neq; in Aragonia natum, creari non posse contendunt: & nobilium dif-
fensione, & motu populi, armorumq; impetu maius excitatur incendium: feminaq; ma-
lorum, quæ Martino Rege mortuo, illa ætas tulit, sparguntur.

A. D. II. K. Oct. Iacobus Pratenfis regni Aragoniæ Connestabulus, Iohannes Val-
terra iuris ciuilis, & Franciscus Blanius sanctionum Canonicarum cōsulti, & Vitalis Bla-
nius Aragonii Regis legati Auenionense Palatium ineunt: & cum & Prænestino, & Salas-
fo Cardinalibus, qui à Benedicto secesserant, coniunctionis condiciones feruntur.

Consiliariis Regis Sicilia, cum partium magna contentio in regno versaretur, inter
se dissidentibus, & Bernardo Caprera Modicæ Comite Margaritæ Peralta Calatabellote
40 Comitæ nuptias filio ambiente, cum Sicilia Rex Artallo Luna Ferdinandi Lupii auun-
culi filio Margaritam tradidisset, Bernardus à Rege secedit. Vniuerso regno in duas factio-
nes discisso, cum omnia armis miscerentur, atq; turbantur, satis constat Capreram à iuue-
ne Rege, & amicis addicto perniciosis consiliis insectatum, exagitatumq; fuisse.

A. D. IV. Id. Mart. S. Gregorii festo die, albente cælo Benedictus ex Auenionensi
arce, Iacobi Pratenfis, & aliorum legatorum consilio, & Pompelonensis Cardinalis, qui
Arelate commorabatur, à Iacobo Pratenfi obsessionis, & oppressionis periculo ereptus,
comitatu Pratenfis, & Francisci Pacis, Iohannis Valterræ, & Francisci Blanii, parata in-
50 fra Rhodani pontem scapha in Reginaldi castellum, ad Druentia ripam IV. M. P. ab Aue-
nionem situm emigrat. Ludouicus Sicilia Rex eo loci A. D. II. Id. eisdem Benedicto accur-
rit. A. D. II. K. Apr. Auenionensis ciuitas imperio se, ac potestati Benedicti, faustis signis e-
ius laudis addicit.

A. D. III. Non. Maii Benedictus Carpentora ad se transfert.

A. D. IV. K. Maii Henricus Castellæ Rex sollenni cærimonia Valleoleti Benedicto se
pariturum pnuntiat: & eius sacris sanctionibus, nomini, ac ditioni se, regnaq; sua subiicit.

Benedicto ex Auenionensi obsidione erepto ea subito fit in Gallia rerum conuersio,
vt A. D. VII. K. Iun. Rex Carolus patruorum, & fratris consilio, & de communis consilii
sententia, omnes Benedicto obedientes, audientesque esse imperet.

NAT.
CHR.

Cum Benedictus Carpentoracte in Sorgæ pontem regressus esset, A. D. III. K. Aug. Petro Lunæ Iohannis Martini Lunæ fratris filio Dertosanæ Ecclesiæ administratori Toletanam Ecclesiam, Petri Tenorii Antistitis obitu vacantem confert. Alfonsus Exea ex Obilensi Episcopo in Archiepiscopum Hispalensem promouetur.

A. D. VI. K. Nou. Martinus Zalua Cardinalis Pompelonensis, qui in Cardinalium collegium à Clemente coopatus fuerat, ad Sellonem, quo Benedictus pestilentia causa secesserat, decedit: & in cœnobio Bonipassus Carthusiensis ordinis sepelitur. Benedictus A. D. VI. Id. Nou. ex Sellonis castro Masiliam proficiscitur: primo vere in Italiam nauigaturus: ac præ se fert, se operam daturum, vt ecclesiastici ordines distracti in pristinam cõcordiam reducantur. In cœnobio S. Victoris magnificentissimo hospicio accipitur. Ludouicus Aurelianensis Dux Caroli Francorum Regis frater Benedictum Nouembri exacto, Tarascone inuisit.

Iohanna Iohannis Regis F. quæ Matthæo Fuxensi viro functo, nullis superstitibus liberis in viduitate, ac solitudine, in Elusatium ditione, manserat, à Rege honorifice, benigneq; interuentu Iacobi Scribæ, qui eius rei ergo in Galliam legatus fuerat, recipitur: & Valentino in regno III. M. florenorum in singulos annos, in eius victum, cultumq; à Rege suppeditantur. Neq; vberiores redditus ei, quæ tot regna appetierat, assignantur.

Partium contentione, & potentium, ac factiosorum hominum audacia Valentina respublica conuellitur Hinc Scintillarum, & Soleriorum nomina per vim, & factionem exsultant: atq; concitantur.

1404.

Iulio mense Petrus Rabanus S. Pontii Tomerensis Episcopus, Petrus Zagarriga Ecclesiæ Ilerdensis electus Antistes, qui ex Ilerdensi Episcopo in Innici Valteræ Tarraconenfis Archiepiscopi locum postea successus est, S. Facundi cœnobii Abbas, & Bertrandus Rodolfus ordinis fratrum Minorum minister, à Benedicto legati rei publicæ causa ad Bonifacium mittuntur: vt Ecclesiæ sanctæ negotium procurent.

Martino Sicilia Rege bellum in Bernardi Capreræ Modicæ Comitis oppida, arcesq; inferente, Caprera in Regis potestatem se, suaq; tradit.

Vicentellus Istria Comitis Arrigi Roccæ sobrinus, cuius opes, copiaq; in Corsica insula late patebant, magnam eius insulæ partem in Regis ditionem potestatemq; redigit. Cinerchæ arci Garcias Latrasius præficitur.

Martino Lupio Nuza, & Petro Cerdano potentibus, & factiosis viris armis dissidentibus, intra CæsarAugustana mœnia crebræ cædes, & occisiones fiunt: eaque sit rerum commotio, vt Valentia Rex Maëlliam in A. D. VI. Iul. conuentum Aragonensibus indicare cogatur. De intestinis malis sine vilo tumultu, aut motu sedandis, à Rege refertur. In eo confesso, vnam in orbe terrarum Aragonensium nationum regio imperio fidelissimam haberi prædicat: atq; in omni fortuna perutilem semper Regibus eius gentis operam, atq; fidelitatem fuisse: eosq; veros esse Celtiberos: qui superesse prælio nefas ducerent, cum is occidisset, pro cuius salute spiritum deuouerant. Demum pollicetur accituo suo, se Siciliæ Regem filium arcessiturum: vt prouideat, præsensque animum intendat, qua ratione leges, institutaq; maiorum facta tecta ab omni vi, impressioneque conseruentur. Nam adepto, aditoque regno, graue id nimis regnandi impotentia, principibus visum iri: quod cetera regna, non ratione legibus parendi, sed repentina, maiore ex parte voluntatum inclinatione, gubernentur. Recte, atque ordine, exque republica tumultuantibus hominibus obuiam itum est. Iustitiæ Aragonum Præfecto priuatarum rerum cognitio, iudiciumque defertur: eoque administro, & cognitore ab armis discessum Factionum coitiones, seditionesque dirimuntur.

A. D. X. K. Oct. Romæ Benedicti internuntii, assidente IX. Cardinalium collegio, Bonifacium cohortantur, vt inter se comparent, prouideant que, ne quid detrimenti res publica Christiana patiatur: & eius rei causa, tutum in locum conueniant, congregianturque. Neq; satis commodo, vt illis visum est, accepto responso, denuo ad congressum, colloquiaq; cohortantur: Biduo tamen post Bonifacius moritur. Benedictus Massilia Nicæam nauigat.

A. D. IV. Id. Octob. nuntii Benedicti Cardinalium collegium in conclaue inclusum ab electione dehortantur: & paucis interiectis diebus Cosmatus Sulmonensis Cardinalis sufficitur. Innocentii VII. nomen edidit. Nuntii Benedicti à Præfecto molis Hadriani in arcem captiui traduntur. & v. m. nummorum aureorum redimi coguntur. Quemadmodum ea res acciderit Benedicti ad Venceslaum Imperatorem, qui se Benedicti obedientia dicarar, exstant litteræ. Nam Robertus ad Imperium adscitus totum se Bonifacio adixerat. Visusque est Benedictus difficilem, & operosam concordia viam polliceri:

sim.

simplici abrogationis spe reiecta: nisi primo ipsi ad colloquia congrederentur: in qua sententia nimium pertinaciter quoad vixit, permanfit.

Januario mense, Martinus Siciliæ Rex Drepanitano portu soluens, in Sardiniam, & Corsicam nauigat. Contento cursu mox in prouinciam Galliam vela faciens, aduersa tempestate in alto iactatus, A. D. VI. K. Febr. ad Ramatuellam Gallia prouinciæ stationem appellit. Benedicto mox annitente, cum eo, & Ludouico Rege, in Nicænsi portu congređitur. Martinus, & Ludouicus fœdere adiunguntur. Sed cum ea pactio Gallia, & Aragoniæ Regibus insciis, neque re consulta, aut explorata, constituta esset, statim rescinditur.

10 A. D. III. Non. Apr. Martinus Siciliæ Rex ad Barcinonensem stationem classem applicat.

Gerundensis, & Catanensis Cardinales A. D. VI. Id. Apr. duabus maximis actuariis nauibus triremium instar Barcinone ædificatis, & instructis, quarum ductores, & nauarchi erant Galcerandus Marchetius, Antiochus Almogauar Barcinonensis ciuis Barcinone soluentes, Maii K. Nicæam applicauerunt. Nonis Maii Benedictus vi. actuariis nauibus, tribus Genuensium, & totidem Barcinonensium Genuam nauigat: & ex Cardinalibus Auxitanus, Viuariensis, Anicientis, Catanensis, & Gerundensis presbyteri, & Xalantius, & Pompelonensis iunior diaconi ad eius comitatum accesserunt: nam reliqui Cardinales Gallici defectionis vitis infecti tenuis excusationis veniam impetrauerunt.

20 Ea die quod Nicæa classe in altum inuectus crebri, & vehementes fulgores, & tonitrua, iactusq; fulminum, & maximi imbres effluxissent, portum Villafranca tenuit: & ad Monœci arcem, & Album Ingaunum, & Sauonam summo honore, ex Pontificia dignitate afficitur. Sauonæ Flisci Cardinalem, qui se Bonifacio bellum nostris inferens addixerat, eiurato schismate, offensionis, & inuidiæ venia data sibi conciliat. A. D. VII. Id. Maii Barcinone in veteri regia arce, constituta iura, scita, & priuilegia Barcinonensia à Rege Catalanis fanciuntur.

A. D. XVII. K. Iun. Benedictus Genuam, magna à ciuibus adhibita pompa introit. Prædicatio Beati Vincentii Ferrarii Valentini, ex instituto Prædicatorum Apostolici viri: & insigni sanctitate præditi ad omnes gentes celebratur. Complures impiarum gentium, & Iudæorum, Sarracenorumq; nationes Christi fidem, pietatemque eo perorante, profitentur. Neque diuinitate modo concionandi, sed multa diuinitus prouidendo sancta apud omnes eius nominis veneratio fuit. Satis constat multa miracula edita: quibus cælestis fauor ostenditur. Cum sermocinaretur, Valentinum sermonem Græcis, barbarisque nationibus, & vltimis gentibus, tamquam patrium habitum, & expositum: & oculorum tabe notis, manibus, pedibusque ægris, debilibusque, humana ope insuperabilibus salubrem vim, integramque diuino nutu adhibitam: furibundis, & vesano dæmonum spiritu concitatis placidam quietem restitutam. Neque conuersos tantum ad vsum artus, aut cæcis diem reluxisse, sed exanimes, & elatos feretro, ad vitam reuocatos. Bonifacii quoque Ferrarii eius fratris ordini Carthusiensi præpositi ea, illo ipso tempore fuit summæ religionis sanctimonia, ac rerum diuinarum, & sanctionum Apostolicarum, iurisque ciuilibus scientia, vt nec illius virtutum aciem splendor fraterni nominis præstingueret: aut eius luminibus officeret sanctitatis altitudo, & gloria.

40 Cum proceres Sicilia extorres absente Rege multa molirentur, neque cum Ladislao Rege satis firma, rataque amicitia esset: eadem classe Siciliæ Rex A. D. IIX. Id. Augusti in Sicilia regnum renauigat.

A. D. IIX. Id. Octob. quod Genuæ pestilentia grassaretur, Benedictus Sauonam regreditur. Petrus Serra Catanensis Cardinalis ea contagione infectus Genuæ decedit.

50 Nouembris mensis initio, longa naui Barcinonem appulsa, quattuor argenteæ statuæ auro gemmis, margaritisque interstinctæ, summoque artificio factæ, Benedicti dono inuehuntur, Cæsaraugustamque perferuntur: quibus sanctorum Valerii, Laurentii, Vincentiique, & D. Encratis reliquiæ includuntur: quas hodieq; sacris litaniarum lustrationibus, magnæque celebritatis festis diebus sollempni pompa, thesaurum vehiculis gestari summa religione, pietateq; videmus: & commertam tutelariibus diuis gratiam iustis honoribus, integra, incorruptaque mente, & voce persolui.

Petri Simenii Vreæ, & Antonii Lunæ magnorum procerum dissidentium, & concertantium factionibus nobilitas omnis in partes scinditur: nouaque semper mala miscetur: & concitantur. Iurati magistratus Cæsaraugustani facinorosos è ciuitate exturbant: urbem muniunt: aditus, perfugiaq; factiosorum obstruunt. Iohannes Luxanus Vreanarum copiarum ductor è ciuitate exigitur.

NAT.
CHR.

Cum grauis, inimicitiis que incensa sine intermissione contentio Bernardo Capre-
 rz Modicæ Comiti, cum Sanctio Ruizio Lihorio impenderet, incursionibus que seditio-
 num, & vi, impetumque multitudinis Siciliæ regnum euerteretur, ipsique Regi periculum in-
 tenderetur, Caprera aula, & paulo post insula pellitur. Lihorius, & Iohannes Ferdinandi-
 us Heredia, & Archiepiscopus Panormitanus aula quoque regia demouentur.

1406.

Martinus Alpartilius Dertofanæ Ecclesiæ Camerarius, & Innicus Pharenfis ordinis
 militiæ Hospitalis S. Iohannis Hierosolymitani à Benedicto Sauonæ ad Martinum Sici-
 liæ Regem Februarii mensis initio Apostolici nuntii legantur: & Martio mense Arago-
 niæ, & Nauarræ Reges Ilerdæ congregiuntur.

Benedictus Sauonæ in sacris festi Pentecostes diebus Berengarium Anglesolam Ge-
 rundensem Cardinalem Portuensem Episcopum creat.

Vniuersa Parisiensis schola denuo à Benedicto Iunio mense secedit: deficitque. Bene-
 dictus pedestri itinere Sauona vrbe Nolim proficiscitur: & in Castellū Finarium ditionis
 Marchionis Carreti Cardinalis Flisci fratris filii Monæcumque, & inde Nicæam emigrat.
 Nicææ in Nouembrem mensē subsistit.

A. D. IX. K. Sept. Monæci arce Michaël tituli S. Georgii ad Velum aureum Pompe-
 lonensis Cardinalis, senioris Cardinalis Pompelonensis sobrinus moritur: & Nicææ in
 fratrum Minorum cœnobio sepelitur.

Non. Nou. Innocentius Romæ moritur, Pontificiis comitiis pie, ac sancte à sacro
 collegio Christianæ reipublicæ paci, ac tranquillitati consulitur: in eam enim sententi-
 am prolata formula, in posterum cautum esse voluerunt.

„ In nomine sanctę & indiuiduę Trinitatis Amen. Anno à natiuitate Domini nostri
 „ Iesu Christi MCCCXVI. indict. xiv. die Martis xxiii. mensis Nouembris in die S. Clemen-
 „ tis, Apostolica sede vacante per obitum felicitis recordationis domini Innocentii Papę
 „ vii. congregati, & ad inuicem collegialiter coadunati pro futura electione futuri Ponti-
 „ ficis celebranda, infra scripti Reuerendissimi patres, & domini dominus Angelus Episco-
 „ pus Ostiensis Episcopus Florentinus, Henricus Tusculanus Neapolitanus, & Antonius
 „ Prænestinus Aquileiensis Episcopi: Angelus tituli S. Potentianę Laudenenfis, Vulradus
 „ tituli S. Chrylogoni Melitenfis, Angelus S. Marci Constantinopolitanus, Iordanus tituli
 „ S. Martini in montibus de Vrfinis, Iohannes tituli S. Crucis in Hierusalem Rauennas, &
 „ Antonius tituli S. Praxedis Tudertinus, presbyteri: Rainaldus tituli S. Viti in
 „ Macello de Brancatiis, Landolphus S. Nicolai in Carcere Tulliano Barrenfis, Odo
 „ tituli S. Georgii ad Velum aureum de Columna, Petrus S. Angeli, & Iohannes S.
 „ Cosmę, & Damiani Leodiensis vulgariter nuncupati diaconi S. R. E. Cardinales
 „ in capella communi S. Nicolai sacri Apostolici Palatii Romę apud S. Petrum in-
 „ tra conclauē consuetum, quam pro loco ad infra scripta idoneo elegerunt: & etiam de-
 „ putarunt, in præsentia mei Barronci de Pistorio, & aliorum notariorum infra scriptorum
 „ & testium: Considerantes Christianę religionis infamiam, detrimenta, & graues fide-
 „ um molestias, ac pericula, quę hactenus emerferunt: & emergere verisimiliter est cen-
 „ sendum, nisi salubriori remedio, ac in tempore diuina fauente clementia, cuius res agi-
 „ tur, occurratur, ex pestifero, & damnabili schismate, quod tantis, pro dolor, temporibus
 „ in cissuram Christianę fidelitatis grauissime perdurauit: & durat: nec per prouisiones a-
 „ lias, pro eiusdem schismatis remotione per eos factas, effectum aliquem produxisse, ac in-
 „ tendentes ad remedia fortiora, non quidem iure pro parte ipsorum, iustitia suadente, q-
 „ ius verissimum est, & plena veritate fulcitum, sed quod pro integratione, & vnitatem Chri-
 „ stianorum, ex malitia temporis de facto, & si non de iure eligentes, & in speculam eorum
 „ cõsiderationē extollētes, quāti posset esse discriminis, si dilatio in electione futuri summi
 „ Pontificis fieret: temporum malignitate pensata vniuersaliter singuli, & singulariter vni-
 „ uersi vnanimiter, & concorditer nemine discrepante, ex certa scientia conuenerunt, vo-
 „ uerunt Deo, ac eius matri Virgini gloriosę, ac sanctis Apostolis Petro, & Paulo, totique cę-
 „ lesti curię iurauerunt: & ad inuicem vnus alteri, & è conuerso se obligando sollemniter
 „ promiserunt: Quod si quis eorum assumptus fuerit ad apicem summi Apostolatus, pro
 „ integratione Christianorum vnitatis renuntiabit effectualiter iuri suo, & Papatui: pure,
 „ libere, & simpliciter: si, & quando Antipapa, qui est, & pro tempore fuerit, consimiliter
 „ renuntiabit: & cedet præsentis iuri suo: & Papatui: siue decedat: dummodo Anticardina-
 „ les effectualiter velint cum eisdem dominis sacri collegii sic conuenire: & concordare:
 „ quod ex hoc sacro collegio sequatur iuste canonica electio vniuersalis summi Romani Ponti-
 „ ficis. Ac etiam se promittentes facturos, & curaturos omni dolo, fraude, ac mali-
 „ gna interpretatione cessantibus pro posse, quod si quis ex dominis absentibus, vel
 „ de extra

de extra collegium per eos assumetur in Papam: eandem faciet obligationem. Ac quod “ NAT. “
 infra mensē à die suæ intronizationis numerandum, per suas extensas, & Apostolicas “ CHR. “
 litteras Regi Romanorum, Antipapæ, eius prætenso collegio, Regi Franciæ, & omnibus “ “
 aliis Regibus illustribus, ac Principibus, Prælatibus, & Vniuersitatibus, & communitatibus “ “
 Christianitatis, secundum videre præfatorum dominorum de collegio, præmissa omnia “ “
 indicabit: & ea omnia se offeret impleturum: & paratum ad cessionem modo prædicto: & “ “
 ad omnem aliam viam rationabilem: per quā prædictum schisma tollatur: & vniōis se- “ “
 quatur integritas in Ecclesia Christianorum. Et quod super omnibus supradictis ultra “ “
 præmissa suos sollemnes destinabit oratores, infra tres menses à die intronizationis præ- “ “
 dictæ computandos, illis, quibus de consilio præfatorum dominorum sacri collegii sui “ “
 videbitur. Et ipsis ambaxatoribus cum effectu imponet cum consilio eorum domi- “ “
 num, de loco, seu locis decentibus eligendi ab vtraque parte: eisque potestatem plenari- “ “
 am dabit de loco conueniendi habili, & decenti. Ac etiam promittet similiter, vt præ- “ “
 fertur, quod pendente tractatu vniōis huiusmodi effectualiter, & realiter ex vtraque “ “
 parte, non creabit, nec faciet aliquem Cardinalem: nisi causa coæquandi numerum “ “
 sui sacri collegii cum numero prætensi collegii Anticardinalium prædictorum: nisi ex “ “
 defectu steterit aduersæ patris: quod vniōis præfatæ conclusio infra annum, à fine di- “ “
 ctorum trium mensium computandum, non fuerit subsecuta. Quo casu eidem liceat “ “
 Cardinales eligere: & creare: prout, pro statu sanctæ matris Ecclesiæ eidem videbitur “ “
 conuenire. Et hoc de non creando Cardinales in forma congrua insinuabit Antipapæ: “ “
 & eius prætenso collegio prædictis: vt ipse similiter sic faciat: nec non, quod omnia præ- “ “
 missa inchoata, & inchoanda mediabit, prosequetur, & sine debito terminabit: nihil de “ “
 contingentibus, necessariis, & vtilibus, vel quomodolibet opportunis omittendo: quan- “ “
 tum in eo fuerit. Eademque statim post eius electionem, & ante ipsius publicationem “ “
 omnia, & singula supradicta confirmabit: approbabit auctentico modo: & denouo si- “ “
 milem promissionem faciet in omnibus: & per omnia: coram dictis dominis de colle- “ “
 gio: testibus: & notariis: & subscriptionem faciet manu propria in instrumentis: pro- “ “
 ut infra de Cardinalibus continetur. Et consimiliter huiusmodi ratificationem, appro- “ “
 bationem, votum, & promissum effectualiter faciet in primo consistorio publico, “ “
 vel generali: quod post coronationem suam, ad hoc commodo, consueto, & congruo “ “
 tempore celebrabit. Insuper præfati domini Cardinales fouerunt, iurarunt, & ad “ “
 inuicem promiserunt: quod per suas litteras, infra mensē à die intronizationis prædi- “ “
 ctæ collegialiter insinuabunt de electione facta: & de voluntate, & promissione quo ad “ “
 vniōem prosequendam: & omnia supradicta omnibus præfatis dominis prout, & “ “
 sicut facere tenetur, qui erit electus. Ac etiam inchoata mediabunt, prosequentur, & “ “
 finient quantum in eis fuerit: nihil de contingentibus, necessariis, & opportunis quomo- “ “
 dolibet, vel vtilibus omittendo. Quæ omnia, & singula promiserunt inter se, ad inui- “ “
 cem, & vicissim: vt supra attendere, obseruare, facere, exsequi, & effectualiter ad im- “ “
 plere: bona, pura, & sincera fide: omni dolo, & fraude cessantibus: & sic quilibet ipso- “ “
 rum iurauit corporaliter manu tactis sacrosanctis Euāgeliis corā eis præsentialiter positis “ “
 seruare, adimplere, ac exsequi: prout superius continetur: quodque à prædictis promissio- “ “
 ne, voto, iuramenti præstatione, & obligatone, ac eius obseruatione, & omnibus, & sin- “ “
 gulis supradictis nullus eorum absolutionem petet: seu impetrabit: per se, vel alios: & “ “
 impetratis, seu impetrandis vtetur: & sibi concessa nullatenus acceptabit: nec data pote- “ “
 state per ipsum alteri, se faciet absolui: seu etiam secum in aliquo dispensabit: sed vellet “ “
 perpetuo dicto vinculo remanere obligatus. Et nihilominus ad maiorem certitudinē, & “ “
 firmitatē præmissorum, quilibet ex dominis de collegio supradicto teneatur se subscribe- “ “
 re manu propria in omnibus, & singulis instrumentis cōficiendis exinde: quorū instrumē- “ “
 torum quilibet ex ipsis dominis de collegio vnum, vel plura habere valeat, pro eius arbi- “ “
 trio voluntatis. Actum in Capella præfata præsentibus venerabilibus, & circūspectis viris “ “
 dominis Frācisco de Duce Apostolicæ cameræ cletico, Iacobo de Caluis, & Petro de Sac- “ “
 co Canonicis Basilicæ Principis Apostolorū de vrbe: & multis aliis in instrumēto cōtētis. “ “
 Ego Banotus Philippi de Pistorio litterarum Apostolicarum scriptor, & abbreviator “ “
 publica, & Apostolica auctoritate notarius, &c. Et sic omnes alii notarii. “ “
 Ego Angelus Episcopus Ostiensis Cardinalis Florentinus sicut præmittitur voui, pro- “ “
 missi, iuravi, & in testimonium me manu propria subscripsi. Et sic reliqui successiue duo- “ “
 decim Cardinales nominati se subscripserunt. “ “
 A. D. II. K. Dec. Angelus Corarius Constantinopolitanus Patriarcha Venetus Car- “ “
 dinalis, vir insigni doctrina, & religione venerandus, & ab amplissimi sacerdotii collegio “ “

optimus, & selectissimus vir iudicatus, & qui in Bonifacii Pontificatu in Ecclesiæ conjunctione, ut prodesset, summe elaborauit, in Innocentii locum sufficitur. Gregorii XII. nomen edidit: & decretum ab vniuerso collegio constitutum hac formula stabiliuit.

» Anno Domini MCCCVI. Indiēt. xiv. die Mercurii prima die mensis Decembris,
 » hora xii. noctis eiusdem diei Sanctissimus in Christo pater, & dominus noster dominus
 » Gregorius diuina prouidentia Papa XII. secunda die creationis suæ sua spontanea, & li-
 » bera voluntate, in præsentia Reuerendissimorum patrum dominorum Cardinalium,
 » notariorum, & testium intus in isto instrumento contentorum, & in Palatio, ac Capella
 » præfatis, & intra dictum conclaue ratificauit, approbauit, & firmauit, ac de nouo vouit,
 » iurauit, & promisit omnia, & singula, quæ in isto instrumento continentur, tenere, serua- 19
 » re, prosequi, & effectualiter adimplere & finire: nec in aliqua sui parte contrauenire. De
 » quibus omnibus, & singulis præfati domini Cardinales, & ipsorum quilibet petierunt
 » per me Stephanum notarium, & quemlibet aliorum notariorum rogatorum fieri vnum,
 » & plura publica instrumenta.

» Ego Gregorius XII. hodie vltima die Nouembris MCCCVI. assumptus in Romanum
 » Pontificem, sic ut præmittitur, iuro, voueo, promitto, ac confirmo omnia supradicta.

Ea re constituta, litteris ad Benedictum missis recipit, polliceturq; se Pontificatu abdicaturum, si Benedictus eiuret: neq; quemquam in Cardinalium collegium coopratu-
 rum: ut duobus collegiis æquo numero aggregatis verus, ac minime dubius Christi Vica-
 rius deligatur. Litteræ Pontificiæ maxime dignæ visæ sunt, quæ palam vniuersis, & ge- 20
 neratim singulis proponantur.

» GREGORIVS Episcopus seruus seruorum Dei Petro de Luna, quem nonnullæ
 » gentes in hoc miserabili schismate Benedictum xii. appellat, pacis, & vnionis affectu.
 » Qui se humiliat, inquit veritas, exaltabitur: & qui se exaltat, humiliabitur: cuius saluber-
 » rimam monitionem, quanto nobis ex alto permittitur, obedienter secuti, decreuimus
 » per litteras nostras, omni contentione seposita, benigne te affari: & ad redintegrationem
 » Ecclesiæ cohortari: immo te inuitare ad id consilium capeendum: quod nos ipsi pro pa-
 » ce Christianorum accepimus. Vides quanta mala: quanta pericula, quanta incommoda,
 » quanta deniq; Christianæ religionis infamia iam per triginta annos, ex hac pestilenti, &
 » nefaria seditione, in populo Dei peruenerint: quantaq; nisi prouideatur, sint quotidie 30
 » prouentura. Horum omnium malorum qui causa ab initio fuerint, certum videtur: qui-
 » bus rigor iustitiæ non cessit: nec forsitan æquitas persuasit. Nihilominus tamen graues
 » molestias Christianam religionem perpeffam non dubitatur. Si ergo quoque nunc eodē
 » modo fiat, dubius est remedii locus: quominus Ecclesia in solitis remaneat angustiis:
 » in qua re tu, de te ipso, ac de conscientia tua videris. Nos mentem nostram, atq; inten-
 » tionem apertissime profitebimur. Non est consilii nostri tempus aliquo modo terere:
 » sed quo validiora, certiora, & firmitiora sunt iura nostra, tanto laudabilius ducimus ea pro
 » pace, & redintegratione Christianorum relinquere. Non enim semper de summo
 » iure disputandum est: sæpe rigor ipse vtilitati, & tempori cedit. Nam si mulier illa & iuri
 » suo renuntiare, & proprio filio spoliari se voluit, ne sectionem vnus pueri videret: quanto 40
 » magis nobis, si malitia operante, ad optatam vnitatem venire non possumus, per iustitiæ
 » vias pie cedendum videatur. Quare exurgamus ambo in vnum vnionis affectum: con-
 » curramus: feramus salutem Ecclesiæ hoc diuturno morbo afflictæ. Ad hoc te hortamur:
 » ad hoc te inuitamus: paratiq; sumus, & offerimus nostro verissimo iuri, & Papatui cede-
 » re: & renuntiare: & efficaciter faciemus, si, & quando tu renuntiabis, & cedes prærens
 » iuri, & Papatui tuo: vel decedes vel quicumq; successor tuus renuntiabit: & cedit præ-
 » tensi iuri, & Papatui suo: vel decedet dum modo illi, qui apud partem tuam, pro Cardina-
 » libus se gerunt, sic conuenire, & concordare cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E.
 » Cardinalibus velint cum effectu: ut exinde canonica vnici Romani Pontificis sequatur
 » electio. Itaq; ut prædicta expeditiorem sequantur effectum: celeriter mittemus oratores 50
 » nostros: qui tecum de loco habili, & decenti ad huiusmodi rei confectionem disponant.
 » Et insuper pendente huiusmodi vnionis tractatu, non faciemus, neque creabimus ali-
 » quem Cardinalem: nisi forte causa adæquandi numerum fratrum nostrorum: cum
 » numero illorum, qui apud te pro Cardinalibus se gerunt: ut sic pares ex vtraq; parte ad
 » sollemnem, & canonicam electionem vnici Romani Pontificis deuenire possint. Extra
 » hunc autem coæquationis casum nullum, ut dictum est, Cardinalem creare decerni-
 » mus: nisi ex defectu tuo, vel partis tuæ extiterit: quominus vnionis præfatæ conclusio in-
 » fra annum, & tres menses, à die inthronizationis nostræ computandos, fuerit subsecuta.
 » Hoc autem quod de non creandis Cardinalibus, tractatu huiusmodi pendente diximus,

ita locum habere intendimus: si tu quoque idem obseruaberis. Hinc vero oblationem, & insinuationem de Cardinalibus non fiendis, ac superiorem oblationem renuntiationis, modo prædicto, vt strictiori vinculo fierent, iurauimus, vouimus & promissimus ante electionem nostram: eodem vinculo efficaciter implendas cum singulis ex nostris fratribus antedictis, in casu, quo aliquis nostrum ad apicem Apostolatus esset assumptus, post ipsam assumptionem, id ipsum, ad firmiorem constantiam, denuo iurantes, vouentes, promittentes, atque ratificantes. De hoc autem, quod bulla sine impressione nostri nominis est appensa, præsentium nullus debeat admirari: nam ante nostræ coronationis sollempnia, vsus præfatæ bullæ cum huiusmodi impressione nominis non habetur. Datum Romæ apud S. Petrum die XII. ab assumptione nostra: XI. vero Decembris Anno à Natiuitate Domini MCCCCVI. Zucarus.

A. D. IIX. K. Decemb. Sibylla Fortiana Regina Barcinone mortem obit. In D. Francisci cœnobio regio tumulo inferitur.

Rege Francorum annitente, vt Benedictus Pontificio, palatinoq; comitatu in Galliam regrediatur, quod Italiæ ciuitates, potentatusque magnis pollicitationibus ad se se eum pellicerent, Massiliam A. D. II. Non. Dec. appellit. Adeo magnæ Valentino Balearicoque regno tempestates sunt coortæ, vt nunquam illis locis maiores aquas fuisse constaret.

Festo Natiuitatis Domini die Henricus Castellæ Rex, qui semper infirma, atque ægra valetudine vixit, Toleti moritur. 1407.

A. D. III. K. Ian. Maria Aragoniæ Regina Villa regali Valentini agri oppido mortem obit. Ad Populeti sepelitur.

Benedictus Massiliæ ad D. Victoris A. D. II. K. Febr. Pontificatus anno XIII. easdem concordiæ conditiones, quas Gregorius tulerat, perfert. modo antea, tuto in loco ambo primo congregiantur.

A. D. XII. K. Apr. sacra in hebdomade Raimûdus Boilius Valentini regni gubernator, cum Valentini regia arce egreditur, per insidias interficitur. Quod Philippus Boilius eius frater in turpissimo flagitio particeps factus esset, manus est illi abscissa: aliique capite plectuntur.

A. D. XI. K. Maii Methonensis sororis Gregorii F. & Tudertinus Episcopi, & Antonius Butrius iuris scientia clarus Bononiensis Gregorii legati, qui Massiliæ Benedictum A. D. II. K. Apr. conuenerant, & Petrus Zagarriga Hierdensis Episcopus, & Franciscus Aranda, qui illo sæculo vir admodum prudens, ac prouidus habitus est, & se ex intimis arcanorum regni consiliis Carthusiensis religionis institutis dediderat, tractandis conditionibus adiuncti, ex pacto & conuentu Sauonam urbem colloquio competitorum deligunt: & S. Michaelis dies, quo conueniant, edicitur.

A. D. III. K. Iul. Valentini Iacobi Aragonii Petri Vrgellitani Comitis filii, & Isabellæ Regis sororis nuptiæ celebrantur.

A. D. II. Non. Aug. Benedictus Massiliensi portu soluens Sauonam ex pacto conuenit, vt cum Gregorio congregiatur, nauigat: & in D. Honorati insula, commoratur, atque inde Non. Sept. Nicæam applicat. Eo in loco à Patriarcha Alexandrino, quem Francorum Rex Romam legauerat, certior fit, Saubnem, vt minime tutum conueniendi locum à Gregorio reici. A. D. XII. K. Octob. Benedictus Sauonam contendens Villafrancæ portum tenet: & A. D. IIX. K. eisdem Sauonam applicat: neq; Gregorius constitutis S. Michaelis, & omnium Sanctorum diebus, vti conuenerat, eo loci se sistit.

Augusto mense filius Martino Sicilia Regi ex Blanca Regina vxore genitus decedit. Exequiæ magna funeris pompa, tanquam primigenii celebrantur. Rex vxoris, & nepotis morte summo animi dolore affectus in Vallis Christi Cœnobium Carthusiensis ordinis secedit: quod ipse construi, exædificarique laxè, & splendide fecerat: & Alturæ, & Alcularum ditione, ac prouentibus, & omnium rerum affluentibus copiis ditauerat.

Iohanna Regis Iohannis F. Fuxi Comes hoc ipso anno

Valentini moritur.

Benedictus, & Gregorius paciscuntur, vt in confiniis suarum ditionum ad colloquium congregiantur. Benedictus A. D. II. Non. Ian. Mercurii die portum Veneris tenet: & Gregorius Lucam A. D. VI. K. Febr. contendit: ad quem à Benedicto Rhotomagensis & Tarraconensis Archiepiscopi, & Generalis minister ordinis Prædicatorum, & Toribius auditor sacri Palatii legantur. Cardinales fere omnes Gregoriani causa illata, quod Gregorius pactis non sterisset, & inuito, ac repugnate collegio in amplissimum ordinem tres Cardinales, & in his Methonensē Episcopū sororis F. cooptasset, videntesq; vt ferebāt,

NAT.
CHR.

ne sibi vincula iniicerentur, cum Gallicis Cardinalibus, qui Benedicto parebant Pisas cōmigrant: & à suis partibus deficiunt: fecernuntq;: Qui à Benedicto defecere hi fuisse literis Benedicti traduntur: Guido de Maloësto Prænestinus, Nicolaus de Brancaciis Albanensis, Iohannes de Brunitia Ostiensis, Petrus Gerardus Tusculanus Episcopi: Petrus de Turreio tituli S. Sufannæ, Petrus Frias tituli S. Praxedis Hispanus presbyteri: Amadeus de Saluciis S. Mariæ nouæ, Petrus Blauii S. Angeli, Ludouicus de Barro S. Agathæ, Antonius de Xalanto S. Mariæ in via lata Diaconi S. R. E. Cardinales.

Ladislauus Rex Imperii vicarius, & perpetuus vrbis Romæ senator à Gregorio creatus, maximo comparato exercitu, ad XII. M. equitum coëgisse Martinus Alpartilius est auctor, vrbem obsidet: & A. D. IX. K. Maii in eam irrumpit.

Conuenerat inter Benedictum, & Gregorium, vt inter Lucam, & Portum Veneris quædam loca ad eorum congressum deligerentur: quæ Gregorii ditioni parebant: & internuntiis duobus Venetorum legatis, qui Benedictum in Veneris portu conuenerant, Benedictus obtulit, se libèti animo Liburnum accessurum: modo Gregorius Pisas cōmigrat: cum ea oppida in ditione Gregorii essent. Ea re denegata, neque publica fide tradita, Cardinales Gregoriani eum, vt supra docuimus, deseruerunt: ac se Luca vrbe Pisas transtulerant: & Benedictum deprecati fuerant, vt eo proficisceretur: & Liburnum accederet: sed dum legatos præmittit, vt à Lucensibus, & Florentinis fide publica in eorum ditionibus sibi, ac suis liberi commeatus traderentur, & Benedicto denuntiaturum esset, Fræcorum Regem, cuius fide publica in Genuensi ditione tuto se commorari arbitrabatur, & tam periculoso itineri commiserat, studiofissime curasse, vt in eum, & aliquot Episcopos manus iniicerentur, inexpectata, & repentina fuga in Galliam prouinciam celerem reditum dirigit. Portu Veneris vela facturus A. D. XVII. K. Iul. Pontificatus anno XIV. Concilium Perpinianum Helenensis diocesis oppidum indicit. Cardinales Benedictini, Gregorianique, qui Pisas secesserant, & eo se concessurum Benedictum spondisse prædicant, seorsim Concilium Pisas indicunt: & inde à religiosissima concordia pactione Benedicto, & Gregorio resilientibus, in se non rite, nec pure, sed sacrilego more abrogationis actionem intendi obtestantur. Benedictus tota Ligustina ora, & Gallia prouincia expulsus ad Illiberitanum portum A. D. VI. Non. Iul. appellit: & Ecclesia tot calamitatibus affecta, atq; conuulsa, malorum semina in contrarias partes se vertunt.

Petrus Vrgellitanus Comes Iunio mense è vita excedit. Margaritam Marchionis Monferrati filiam vxorem duxerat: & ex ea liberos suscepit Iacobum Vrgellitanæ, & Agerensis ditionis heredem: Thadæum, qui ante obierat: & Iohannem: quem ditionis Entenzia Barbastrensis, & aliorum oppidorum heredem scripserat. Filias tris reliquit: Leonoram, & Iohannam, quam Iohanni Cardonæ Comitis filio desponderat: & Isabelam, quæ se sacro cœtui addixit.

A. D. X. K. Aug. Benedictus Helenam vrbem, & postero die Perpinianum introiit. A. D. VI. K. eisdem Carolus Nauarræ Rex Iacobo Borbonio Marcia Comite, & Fuxensis Comitis filio generis comitatus Cæsaraugustam aduentat. Barcinone Regem, Perpiniani Benedictum inuist.

Benedictus à Cardinalibus, qui à se descuerant, & Pisas secesserant, destitutus, A. D. X. K. Oct. Iohannem Armeniacensem, Rhotomagensem, & Petrum Rauatium Tolosatem Archiepiscopos, Iohannem Martinium Murilium Abbatem Montis Aragonis, Carolum Vrii, & Alfonsum Carilium Gomecii Carilii filium in Cardinalium collegium cooptat.

Cum Brancalco Oria, Mariano Arborensi Iudice filio vita functo, totius pæne Sardinia esset potitus, & Caralim, Alguerium, Longofardum, aliquotq; arces, quæ in fidelitate regia permanferant, vehementer oppugnaret, & Genuensium auxiliis regnum appetere, Sardi quod crudeli Oriarum dominatu premerentur, Aimericum Narbonensem Vicecomitem, qui Beatricem Leonoræ Arborensis Brancaleonis vxoris sororem duxerat, vltro arcessunt: quod is, ex quo iunctus Mariano affinitate fuerat, in omnia belli, pacisque se confociauerat consilia: magnoq; comparato exercitu, vt in Sardiniam transmittat, Sardi summo conatu ad arma irruunt.

Martinus Sicilia Rex excelsi, alti; animi princeps Sardo bello occursum, x. actuariarum nauium classe, cui Sanctium Ruizium Lihorium præfecerat, quod Iacobus Præstensis mortem obierat, Octobris mensis fine Drepanitano portu soluit. Ad Alguerensem stationem copias exponit.

Alguerio Bernardum Capreram Modicæ Comitem, & Egidium Ruizium Lihorium Aragoniæ regni procuratorem insignem omnibus laudis, & consilii notis virum ad patrem oratores mittit de classe, & exercitu ad se primo quoq; tempore transmittendo. De-

creuisse

creuisse enim se testatur, Sardinia non excedere, nisi in suam, patrisque ditionem, & imperium redigat: & tyrannorum dominatu liberet. NAT. CHR.

A. D. V. Id. Nou. secunda noctis hora Æna maximis conuassatur terræ motibus: tantoq; flagrat incendio, immensos flammaram globos eructans, vt Catanę dies illuxisse, nubesq; ac faces ardentes cęlo volitare viderentur. II. M. P. supra D. Nicolai templū, quod Regina incolæ vocant, quinq; ignei crateres XII. dies continenti incendio conflagrauerunt: sulphureas proiicientes flammas. Cinis egestus pruinis immixtus pæne Messanam, aliquotq; Bruttiorum oppida obruerat: cum Blanca Regina præstantissima femina Catania non excessisset: sed cum D. Agathæ sacro corpore mœnia perlustrarentur, diuina ope
10 vrbstanto incendio minime conflagrasse visa est.

K. Nouembris Omnium Sanctorum festo die Benedictus Perpiniani sollempni cœtu, & frequentissima celebritate concilium habet: & sacris in aula regia Maioricensi arcis Perpinianensis à Pontifice peractis, Alfonso Exea Patriarcha Cōstantinopolitanus Hispalensis Ecclesiæ administrator celeberrimam, & gratissimam cōcionem habuit: & absentium ratione sacris comitiis habita, in A. D. XVII. K. Decemb. concilium prorogatur. A. D. II. Id. Nouemb. Benedictus sanctioris ætatis Magalonensis præfectum Ecclesiæ Astensis administratorem Patriarcham Antiochenum, & Franciscum Simenium ordinis Minorum Valentinum virum insigni sanctitate, & magna, & multiplici doctrina, ac diffusâ scriptorum copia clarissimum Hierosolymitanum Patriarcham creat: qui ab Auxitano Episcopo Cardinale A. D. XII. K. Decemb. sunt consecrati. Postero die Benedictus ex arce regia in ædem beatę Marię Regalis sacrorum ordinum cœtu comitatus procedit: & peractis ab eo Missæ sollempnibus, concilium haberi cœpit. Sabattho A. D. XV. K. Dec. secunda Concilii assessio celebratur: & concione, vt mos est, habita, & professione recitata fidei Catholicę Benedictus responso dato, se illam fidem firmissime tenere, & simpliciter confiteri asseuerat. Mercurii die A. D. XI. K. Decemb. cum tertia concilii assessio celebraretur, præmissa, vt moris est, concione, series, & continuatio rerum à Benedicto gestarum, ex quo in summam Pontificatus dignitatem est euectus, vniuerso cœtui recitatur: atque proponitur: & quot, & quantas, & quam incredibiles calamitates hausisset: quantisque in discriminibus versatus esset, vt summæ pacis coniunctio Ecclesię Dei conciliaretur. Demum quinque aliis assessionibus varii actus, actionesque consiliorum, & euentorum in procurandis ecclesiasticę concordie negotiis recensentur: & quemadmodum inter Benedictum, & Gregorium legatorum interuentu cōuenerat, vt Saouaræ cum suis collegiis festo S. Michaelis, aut Omnium Sanctorum die congregarentur. Concilio interfuere Prælati pæne omnes Regnorum Castellæ, Aragoniæ, & Nauarræ: & nonnulli Franciæ, Prouinciæ Galliæ, Vascitaniæ, & Sabaudiæ: omnes circiter cxx. Præter eos, quorum supra mentio facta est, Patriarcha Alexandrinus, Petrus Luna Toletanus, Garcias Ferdinandus Heredia Cæsaraugustanus, & Petrus Zagarriga Tarraconensis Archiepiscopi concilii decretis adfedere. Cum patres Benedictus consulisset quid è republica Christiana esse censeret: ne in progressionem rerum, & noua molitione ad reliquias Ecclesiæ lacerandas, & distrahendas prauis consiliis conuerteretur: summa dissensione, atque
20
30
40
50
60
70
80
90
100
110
120
130
140
150
160
170
180
190
200
210
220
230
240
250
260
270
280
290
300
310
320
330
340
350
360
370
380
390
400
410
420
430
440
450
460
470
480
490
500
510
520
530
540
550
560
570
580
590
600
610
620
630
640
650
660
670
680
690
700
710
720
730
740
750
760
770
780
790
800
810
820
830
840
850
860
870
880
890
900
910
920
930
940
950
960
970
980
990
1000
1010
1020
1030
1040
1050
1060
1070
1080
1090
1100
1110
1120
1130
1140
1150
1160
1170
1180
1190
1200
1210
1220
1230
1240
1250
1260
1270
1280
1290
1300
1310
1320
1330
1340
1350
1360
1370
1380
1390
1400
1410
1420
1430
1440
1450
1460
1470
1480
1490
1500
1510
1520
1530
1540
1550
1560
1570
1580
1590
1600
1610
1620
1630
1640
1650
1660
1670
1680
1690
1700
1710
1720
1730
1740
1750
1760
1770
1780
1790
1800
1810
1820
1830
1840
1850
1860
1870
1880
1890
1900
1910
1920
1930
1940
1950
1960
1970
1980
1990
2000
2010
2020
2030
2040
2050
2060
2070
2080
2090
2100
2110
2120
2130
2140
2150
2160
2170
2180
2190
2200
2210
2220
2230
2240
2250
2260
2270
2280
2290
2300
2310
2320
2330
2340
2350
2360
2370
2380
2390
2400
2410
2420
2430
2440
2450
2460
2470
2480
2490
2500
2510
2520
2530
2540
2550
2560
2570
2580
2590
2600
2610
2620
2630
2640
2650
2660
2670
2680
2690
2700
2710
2720
2730
2740
2750
2760
2770
2780
2790
2800
2810
2820
2830
2840
2850
2860
2870
2880
2890
2900
2910
2920
2930
2940
2950
2960
2970
2980
2990
3000
3010
3020
3030
3040
3050
3060
3070
3080
3090
3100
3110
3120
3130
3140
3150
3160
3170
3180
3190
3200
3210
3220
3230
3240
3250
3260
3270
3280
3290
3300
3310
3320
3330
3340
3350
3360
3370
3380
3390
3400
3410
3420
3430
3440
3450
3460
3470
3480
3490
3500
3510
3520
3530
3540
3550
3560
3570
3580
3590
3600
3610
3620
3630
3640
3650
3660
3670
3680
3690
3700
3710
3720
3730
3740
3750
3760
3770
3780
3790
3800
3810
3820
3830
3840
3850
3860
3870
3880
3890
3900
3910
3920
3930
3940
3950
3960
3970
3980
3990
4000
4010
4020
4030
4040
4050
4060
4070
4080
4090
4100
4110
4120
4130
4140
4150
4160
4170
4180
4190
4200
4210
4220
4230
4240
4250
4260
4270
4280
4290
4300
4310
4320
4330
4340
4350
4360
4370
4380
4390
4400
4410
4420
4430
4440
4450
4460
4470
4480
4490
4500
4510
4520
4530
4540
4550
4560
4570
4580
4590
4600
4610
4620
4630
4640
4650
4660
4670
4680
4690
4700
4710
4720
4730
4740
4750
4760
4770
4780
4790
4800
4810
4820
4830
4840
4850
4860
4870
4880
4890
4900
4910
4920
4930
4940
4950
4960
4970
4980
4990
5000
5010
5020
5030
5040
5050
5060
5070
5080
5090
5100
5110
5120
5130
5140
5150
5160
5170
5180
5190
5200
5210
5220
5230
5240
5250
5260
5270
5280
5290
5300
5310
5320
5330
5340
5350
5360
5370
5380
5390
5400
5410
5420
5430
5440
5450
5460
5470
5480
5490
5500
5510
5520
5530
5540
5550
5560
5570
5580
5590
5600
5610
5620
5630
5640
5650
5660
5670
5680
5690
5700
5710
5720
5730
5740
5750
5760
5770
5780
5790
5800
5810
5820
5830
5840
5850
5860
5870
5880
5890
5900
5910
5920
5930
5940
5950
5960
5970
5980
5990
6000
6010
6020
6030
6040
6050
6060
6070
6080
6090
6100
6110
6120
6130
6140
6150
6160
6170
6180
6190
6200
6210
6220
6230
6240
6250
6260
6270
6280
6290
6300
6310
6320
6330
6340
6350
6360
6370
6380
6390
6400
6410
6420
6430
6440
6450
6460
6470
6480
6490
6500
6510
6520
6530
6540
6550
6560
6570
6580
6590
6600
6610
6620
6630
6640
6650
6660
6670
6680
6690
6700
6710
6720
6730
6740
6750
6760
6770
6780
6790
6800
6810
6820
6830
6840
6850
6860
6870
6880
6890
6900
6910
6920
6930
6940
6950
6960
6970
6980
6990
7000
7010
7020
7030
7040
7050
7060
7070
7080
7090
7100
7110
7120
7130
7140
7150
7160
7170
7180
7190
7200
7210
7220
7230
7240
7250
7260
7270
7280
7290
7300
7310
7320
7330
7340
7350
7360
7370
7380
7390
7400
7410
7420
7430
7440
7450
7460
7470
7480
7490
7500
7510
7520
7530
7540
7550
7560
7570
7580
7590
7600
7610
7620
7630
7640
7650
7660
7670
7680
7690
7700
7710
7720
7730
7740
7750
7760
7770
7780
7790
7800
7810
7820
7830
7840
7850
7860
7870
7880
7890
7900
7910
7920
7930
7940
7950
7960
7970
7980
7990
8000
8010
8020
8030
8040
8050
8060
8070
8080
8090
8100
8110
8120
8130
8140
8150
8160
8170
8180
8190
8200
8210
8220
8230
8240
8250
8260
8270
8280
8290
8300
8310
8320
8330
8340
8350
8360
8370
8380
8390
8400
8410
8420
8430
8440
8450
8460
8470
8480
8490
8500
8510
8520
8530
8540
8550
8560
8570
8580
8590
8600
8610
8620
8630
8640
8650
8660
8670
8680
8690
8700
8710
8720
8730
8740
8750
8760
8770
8780
8790
8800
8810
8820
8830
8840
8850
8860
8870
8880
8890
8900
8910
8920
8930
8940
8950
8960
8970
8980
8990
9000
9010
9020
9030
9040
9050
9060
9070
9080
9090
9100
9110
9120
9130
9140
9150
9160
9170
9180
9190
9200
9210
9220
9230
9240
9250
9260
9270
9280
9290
9300
9310
9320
9330
9340
9350
9360
9370
9380
9390
9400
9410
9420
9430
9440
9450
9460
9470
9480
9490
9500
9510
9520
9530
9540
9550
9560
9570
9580
9590
9600
9610
9620
9630
9640
9650
9660
9670
9680
9690
9700
9710
9720
9730
9740
9750
9760
9770
9780
9790
9800
9810
9820
9830
9840
9850
9860
9870
9880
9890
9900
9910
9920
9930
9940
9950
9960
9970
9980
9990
10000

Sanctissime Pater: ac beatissime: hoc sacrum Concilium generale supplicat & consultum humiliter, & deuote V. S. quod nõ obstantibus quibuscumq; tribulationibus, persecutionibus, & impedimentis vobis datis, dignemini propter Deum, & bonũ Christianitatis prosequi efficaciter factũ vnionis Sanctę matris Ecclesię: per viam renuntiationis: ipsam viam aliis viis præmittendo: nulla alia tamen via exclusã.

Item supplicat, & consulit præfatum sacrum Concilium V. S. quatenus oblationem per eandem V. S. factam intruso de renuntiatione, in casu renuntiationis, vel mortis dicti intrusi dignemini extendere ad casum deiectionis eiusdem intrusi: si fiat de iure: secundum fidem, & obedientiam partis suę: ac etiam effectualiter: & de facto.

Item supplicat, & consulit præfatum concilium V. S. quatenus pro celeri, & debita expeditione, & conclusione præmissorum obtinenda, dignemini certos nuntios, probos viros, Deum timentes, & ad hoc idoneos pro parte V. S. & vestri collegii, ac totius sacri

NAT. „ Concilii mittere ad intrusum: & suos Anticardinales cum ipso, vel Pisis, aut alibi degen-
 CHR. „ tes: nec non & ad illos dominos Cardinales Pisis existentes: & ad alios, qui in hoc sancto
 „ vnionis negotio proficere poterunt: cum plena, libera, ac sufficienti potestate tractandi,
 „ concordandi, firmandi, & obligandi omnia, & singula necessaria, vtilia, seu opportuna ad
 „ præmissa: & vt eis videbitur tempus breue, & congruum: & locum idoneum, & securum:
 „ & de securitatibus, & libertatibus in eundo, stando, & redeundo recipiendi, concordan-
 „ di, & obligandi. In quo S. V. omnia illa, quæ concordata fuerint per ipsos efficaciter exse-
 „ quatur personaliter: vel si personaliter ire noluerit, vel infirmitate corporali impeditus nõ
 „ potuerit, per alium, seu alios habentes plenariam, & liberam potestatem ad omnia, quæ
 „ S. V. facere potest: & posset vsq; ad renuntiationem inclusiue.

„ Item supplicat, & consulit præfatum sacrum Concilium quatenus dignemini tales
 „ constitutiones, & prouisiones adhibere: quod si ante optatam vnionem, quod absit, con-
 „ tingat V. S. ab hac vita ad aliam euocari, posset ad vnionem debite, & canonice procedi:
 „ taliter, quod post obitum V. S. propter defectum prouisionum, non differretur, seu impe-
 „ diretur vnio: aut, quod absit, scandala, seu subschismata sequerentur.

„ Item supplicat, & consulit præfatum sacrum Concilium: quod in casu, quo aliqui,
 „ quod absit, præmissis spreto scandala, seu subschismata suscitare vellent, dignetur V. S.
 „ per debitas constitutiones, & remedia prohibere: ne ad similia perpetranda procedant:
 „ sub pœnis, decretis, & prohibitionibus ad hoc necessariis: & opportunis.

Sanctam eius congregationis commonitionem, & Benedicti ipsius pollicitationem 20
 aduersarii postea in Pisano primum, ac demum in Constantiensi Concilio in durissimum
 eius os iure merito retorserunt: quamuis Benedictus se viam cessionis Saoune amplexum
 fuisse contenderit: & in Portu Veneris Gregorium per nuntios, & litteras ad eam pactio-
 nem fuisse cohortatum: ac tuta conuenienti loca obtulisse, quæ omnia fuerint ab aduer-
 sario refutata: atq; repulsa: neq; sibi posset obiectari negligentia: aut contumacia.

1409. K. Febr. Alfonsus Exea Patriarcha Constantinopolitanus Benedicto in Concilii con-
 fessi responsum à patribus decretum offert.

A. D. VII. K. Apr. XIV. Sessio Concilii Perpinianensi arce, cum maior pars prælato-
 rum à Perpiniano recessisset, & per paucos res transigerentur, celebratur. Eo in confes-
 su à Benedicto VII. legati Pisas mittuntur: vt perscrutentur, quibus conditionibus res ad 30
 concordia pactioem deduci possint. Ad spem obtinendæ rei, grauissimi viri deliguntur
 Petrus Zagarriga Archiepiscopus Tarraconensis, Seguntinus, Mimacensis, & Senensis
 Episcopi, Bonifacius Ferrarius Dominus Carthusiæ, Prior Cæsaraugustanus, & Minister
 prouinciæ Galleciæ: sed Tarraconensi, vt Benedicti nomine ad Francum Regem legati-
 onem obiret, in Catalonia remanente, reliquos oratores Nemausi, cum illis iter longum
 conficiendum instaret, Francorum Regis ministri detinent: ac demorantur: & mandata
 quæ Benedictus legatis dederat, intercipiuntur: quæ res spem omnem adipiscendæ con-
 cordia, & Benedictum ad abrogationem deducendi contudit: atq; confregit.

A. D. XI. K. Iun. Archiepiscopus Tarraconensis Benedicti nomine, & Gerardus Cer-
 uilionius Catalonia gubernationi præfectus, Sperandus Cardona pro Cancellario re-
 gio, Vitalis Blanius, & Petrus Basserus I. C. ab Aragoniæ Rege ad Francum legantur: ec-
 clesiastici dissidii dirimendi causa. 40

Quod Aimericus Narbonensis Vicecomes cum Brancalione affini societatem
 coiisset, & nostros Sardinia pellere niterentur, Narbonensisq; magna comparata classe,
 in Sardiniam traiecisset, summæq; spei, & expectationi, quæ proponebatur, magna Ge-
 nuensis ciuitatis auxilia præstolarentur, Rex nobilitatem, atq; iuuentutem omnem toto
 regno exciuit. Classem CL. nauium omnibus copiis, & opibus ornatam, & instructam
 filio subsidio præmittendâ curat. Petrû Torrelliâ, ex intimis maxime carû classi præficit.
 Iohânes Fuxius Vicecomes Castelboni, & Arcimbaudus eius frater Arcimbaudi Grailii
 Comitis Fuxi & Isabelle Matthæi Comitis sororis filii, Lusæ dominus, aliiq; ex Aquitania 50
 pceres, ad Regis exercitû, atq; in militiæ disciplinâ proficiscuntur: & militari auctorameto
 adiguntur. Copiis militaribus ex Aquitania excitis Gerardus Mauleo præficitur. Castelbo-
 nio Galceradus Pinofius, Petr° Galceradus eius frater, & Hortésis Vicecomes adiungun-
 tur. Ex Catalanis proceribus Comes Cardonésis, & Antoni° Cardona eius frater, Comes
 Quirrésis, Bernardus Sous Ebolésis Vicecomes, Berégarius Arnaldus Ceruilionius, Gal-
 ceradus Sãctapacius, Acartus Murius, Galceradus Cruillias, & Bernardus Spesius rē bel-
 licâ administrant. Benedictus Iohannē Martiniû Lunã, & Rudericû Lunã fratres germa-
 nos fratris filios cû insigni equitatu in eã expeditionē delegat: quos Iohânes Bardaxin°, &
 cõplures viri nobiles comitantur. Modicésis, Augustanus, & Intemelius Comites, Comes
 Henri-

Henricus Ruffus Mamertinus, Artallus Luna Calatabelloz Comes, Gilabertus, & Iacobus Scintillie, Bernardus Anglesola, Augerotus Larta Siciliensium copiarum ductores ad similem laudem proficiscuntur. Inter omnes maximam laudem consequuntur Egidius Ruizius Lihorius Aragonii Regni gubernator: & Sanctius Ruizius Lihorius classis Siciliae praefectus, & Iohannes Ferdinandus Heredia Egidii filii, Gerardus Queraltus, & Iohannes Cruillias: cuius singularis virtus, & animi praestantia, & consilia prudentiae, & fidelitatis plena magnis in rebus enitueret. Vni tamen Petro Torrelliae, ea condicione extraordinarium imperium defertur, vt sine eo res militaris administrari non posset: atq; ita & classibus, & exercitibus praefuit: vt proceres omnes, & regia propinquitate coniecti ei parerent: & dicto audientes essent: ac regia amicitia, & firmissimis opibus adeo munitus erat, si Tomichio fides adhibenda est, vt tamquam regulus, aut dynastes illis temporibus haberetur. Statione Barcinonensi ea classis A. D. XIV. K. Iul. soluit: quae longe ceteris omnibus antecellere visa est.

Siciliae Rege Alguerio Caralim classe praeteruecto, cum Sardi ad praesentem obtinendam libertatem, mira animorum obstinatione, & magna rerum commotione rueret, equitatu, quem satis magnum, optimumque ex Sicilia Rex traiecerat, & eo adiuncto, quem ex Hispano delectu arcesserat, acre bellum aeternis hostibus infert: quo in bello, & virtus, & praestantia, & fortuna Regis enituit: quae pene ab inconstantia, & temeritate se iungi non potuit. Vnum omnibus, idemque votum: ferro, ignique, atque omni dehinc vi passim hostes persequendi. Caralis, Alguerium, & Longofardum vrbes solae impetum, atque incurfiones hostium, bellique curam sustinuerant: cum XL. annos obsidionem, perpetuumque bellum pertulissent.

Classe regia nondum in Sardiniam appulsa, vi. Genuensium actuariae naues, partim mercenarias, partim imperio, aut gratia comparatas copias subsidio hostium in Sardiniam transportae: quibus cum Rex suas obuiam praemisisset, quarum Franciscus Coloma ductor erat, cum ad Linariae stationem, ad certamen concurrissent, nostri in hostium naues irrumpunt: vique expugnant. Capti fuere Guilielmus Mollo hostilis classis praefectus, Carolus Lomelinus, Simon Marius, Ambrosius Grimaldus, & eius frater: earum nauium ductores.

A. D. IX. K. Iul. Petrus Philaretus Cretensis, ex instituto fratrum Minorum Mediolanensis Archiepiscopus, ab iis, qui Pisano conuenticulo assederant, Pontifex Maximus creatur: cui Alexandri V. nomen est inditum. Pisani concilii decreto interposito Benedictus, & Gregorius Ecclesiae inimici, & hostes censentur. Benedictus A. D. V. Id. Iul. Perpignanensi concilio instituto dimisso, & Pyrenaeo transverso caenobium Rhodense prope Emporiarum vetustae urbis vestigia emigrat: quo communi fama, atque omnium sermone inter omnes constabat, priscis temporibus summum quendam Pontificem relegatum se contulisse. Inde Benedictus Barcinonem, vti de summa Christianae reipublicae cum Rege deliberet, contendit: & graui, ac pestilenti anno in turri regia diuturno tempore permanet. Quod Aimericus Narbonensis ad Sanlurium & suas, & Sardorum copias omnes collegisset, A. D. VI. K. Iul. Rex obuiam illi procedit: proelio decertaturus: cuius exercitus expositis copiis III. M. equitum, & IX. M. peditum robore instructus erat. Hostes circiter XI. IX. M. numerum confecerant. Dominica die, A. D. II. K. Iul. collatis signis proelium a Rege committitur. Hostes magna edita strage caduntur: atque profligantur. Hortensis Vicecomes, Petrus Galcerandus Pinosius, & Iohannes Villafausa in acie, cum proeliarentur, mortem occumbunt. Aimericus cum acie excessisset, citato equo Montem regalem contendit: & in arcem se abdit. Nostri Sanlurium, eiusque arcem irrumpunt: expugnantque. Cum irruptione copiae Comitis Modicensis, & Bernardi Galcerandi Pinosii arcis potentur Genuenses, & Sardi, propugnantes occidione caduntur. Insigni ea victoria parta, cum in ore omnium summis laudibus Siciliae Regis nomen ad caelum effertur, Caralim se recipit felix: vt aestiuis habitis, Septembris mensis initio Oristanum urbem obsideat: quam veluti belli arcem Aimericus delegerat.

Id. Iul. Ecclesienses Iohanne Sena internuntio, & administro Regi deduntur: munitoque oppido Gantinus Sena arci praeficitur.

Siciliae Rex, cum ex diutino labore, & grauissimo, & maxime calamitoso caelo in febrim incidisset, grauius, vehementiusque ea afflictatus, A. D. IIX. K. Aug. in praestanti, plaudenti que fortuna, cum omni genere virtutis, & rerum gestarum gloria floreret, Carali e vita excedit: nullis ex Blanca vxore superstibus liberis. Ex Tharsia Fredericum Aragonium, & ex Agathuza Siculis concubinis Iolantem susceperat: quae Henrico Nebulensi Comiti postea nupsit. In aede maxima Caralitana sepelitur. Ea calamitas ratusque moeror Regi parenti graui morbo affecto a Benedicto, & Vincentio Ferrario nuntiatur. Miseran-

NAT.
CHR.

da nempe tam immatura fortissimi, & maximi animi Principis mors omnibus visa est: quæ tot vndique ærumnæ premunt: eaque fit subito rerum conuersio: vt non Sicilia modo, & Sardinia regna armis quæsitæ, & tot victoriis parta, tantisque cladibus retenta: sed hereditaria, tot sæculorum ætatibus pacata, atque stabilita in extremum discrimen deciderint.

MARTINVS ARAGONIÆ ET SICILIÆ REX
DVX ATHENAR. ET NEOPATRIÆ.

A. D. XVI. K. Sept. Petrus Torrellias, & Iohannes, ac Petrus Moncadæ in Oristanum agrum irrumpunt. Hostes dum vrbe egressi, insidiis redeuntes intercludere conantur, prælium committunt. Aduersus incitatas hostium turmas stetit immota nostrorum acies: nec parte vlla pelli, aut perumpi potuit. Postquæ irritum inceptum erat, & recepti hostes post signa prælio excedere conantur, funditur: cædunturq; ad IV. M. eorû occisis;

Iacobus Vrgellitanus Comes controuersia regni, viuo Martino Rege constituta, regia virilis stirpis cognatione, tanquam haud dubius regni heres regnum appetens, vt iustus, legitimusque successor, ad procurationem regni, quæ primigeniis deferri consueuerat, aspirat. Eo munere à Rege A. D. II. X. K. Sept. commisso, atque concesso delinitur: & Connestabuli magistratus potestas, quæ regia stirpe ortis conferri assueuerat, attribuitur. Sed clam à Rege ipso, dum secum voluit, quo nam modo Vrgellitanum peruerat, opera datur, ne procuratione, vt præiudicium factum esse videatur, defungi possit: & ab Vrræarum factione, & Lihoria, Herediaque gente, per interdictum præfecti Iustitiæ Aragonum, Vrgellitanum procuratione euertere contendit. Concita ad rixam Cæsarau-gustana plebe, Vrgellitanus præruptæ audaciæ Princeps vrbe turpi fuga expellitur.

Rex casum, & orbitatem regis domus deplorans, & ærumnam, ac solitudinem deflens, cum vxorem ducere decreuisset, Margaritam Petri Pratenfis, ex Iohanna Caprera filiam, Iohannis Comitis Pratenfis neptem regia stirpe ortam, veterno prope confectus puellam excellentis pulchritudinis A. D. XV. K. Octob. in matrimonium ducit.

Ludouicus Sicilia Rex, qui Iolantem Iohannis Aragoniæ Regis filiam duxerat, & Ferdinandus Petri regis Aragonum ex Leonora filia nepos, à Rege interuentu legatorum expetunt: vt palam enuntiet, quis in eius locum regni heres sit successorus. A Ferdinando, cum Antiquariam celebrem Baticæ prouinciæ urbem Maurorum dominatu oppressam obsidione premeret, Ferdinandus Guterrius Vega, & Iohannes Gonzaluius Azuevedus iuris prudentia clarus, summæ industriæ viri eam ob causam ad Martinum Regem legantur: & vt procerum, & ciuitatum animos, atque consilia, cum omnia factionibus, atque seditionibus excitarentur, secreto explorent. Rege tergiuersante, & renuente, quod Frederico nepoti, Sicilia Regis filio regnum Siculum appeteret: maior successio-nis perturbatio, atque confusio subsequitur: ac palam Rex visus est, odio in superbiam, atque arrogantiam Iacobi Comitis Vrgellitani, Petri patruelis fratris filii concitato, popularem iactationem, & gratiam nepoti conciliauisse: vt magnis iam tum Aragonii nominis rebus, nondum tamen ad summum elatis, validis per Hispaniam finitimis Castellani regni opib; in posterû regnorû subiunctionis, & summæ imperii fundameta strueret.

Quod Sardi noua auxilia ab Aimerico Narbonensi arcessiuissent, Rex Emporitano comitatu, atque ditione L. M. florenorum pignore Barcinonensi ciuitati opposita, atque addicta, classem parari iubet: quæ K. Octob. Barcinonensi statione in Sardiniam transfmissura soluit.

Octobri mense decurso, cum in suburbano Barcinonensi, Belesguardum vocant, Rex affideret, & à Bernardo Caprera Modicæ Comite res in Sicilia turbarentur, quod Rege inuito Panhormum urbem introisset, Catanamq; occupare niteretur, qua in vrbe Blanca Regina commorabatur, Rex classem adornari imperat: denuntiatq; primo quoq; tempore se in Siciliam traiecturum.

Benedictus Barcinone A. D. XII. K. Nou. Pontificatus anno XVI. X. Cardinales, qui à se defecerant, & Pisas secesserant execrationibus publicis, & ecclesiasticis interditiis condemnati: & contra se, ac Romanam Ecclesiam conspirantes, sacrilegos, schismaticos, & nouorum, vt nominat, sub schismaticorum fautores, læsæ maiestatis, perduellionis, & parricidii conuictos lata sententia denuntiat.

Festum Natiuitatis Domini diem Benedictum, Anno MCCCCIX. exacto Cæsarau-gustæ celebrasse, ex epistola illa Iohannis Simenii Cerdani Iustitiæ Aragonum Præfecti clarissimarum rerum, & antiquitatis plena elicimus. In ea enim commemorat in æde maxima Saluatoris, natalicis sacris, cum horis matutinis Pontifex, Martino Rege viuente affideret, quintam lectionem, quæ Ecclesiæ more instituta, coram summo Pontifice à nobili

nobili quodam viro stricto gladio palam vniuersis recitari consuevit, Pontificis iussu Iohanni ipsi Simento Cerdano recitandam fuisse commissam: tamquam primario viro eum Magistratum gerenti: cui similis, aut æqualis in terris non sit: quam rem sequenti anno gestam arbitror: & Cerdanum in ea tradenda, memoria vacillasse. Satis enim constat ex commentariis Martini Alpartili Operarii Cæsaraugustani, qui in intimis ipsius Benedicti erat, & eius varios actus, actionesq; ferme omnes consiliorum, & temporum, ex quo in summum Pontificatum est euectus, diffuse complexus est: Benedictum post adeptam Pontificiam dignitatem Cæsaraugustam minime introisse: nisi mortuo Martino Aragoniæ Rege.

10 A. D. XIV. K. Apr. Petrus Torrellias Sardo bello redintegrato omni pecunia ex manubiis, & ea, quam in prædæ dissipatione milites coegerant, disturbata cum innumerabilibus sumptibus in rem militarem fierent, Oristanam urbem, & eius urbis ditionem Marchionatus cognomine: & Gotiani Comitatum Leonardo Cubello, posterisque eius regio mandato, ingenti pretio addidit: bellumque trahitur.

20 Aprili ferme exacto, aliquot Cardinales, qui Benedicti imperio, nominiq; ad eam diem parebant, & ciues Auenionenses ductoribus Bellicadri Senescallo, & Delphinatus gubernatore, ac Vicario Venexinii Comitatus, qui expulso Ruderico Luna ei ditioni prepositus fuerat, repentina defectione Auenionense palatium circumfident: ac omni machinarum vi, & tectis, & apertis cuniculis, aggere, vineis, & turribus oppugnant. Cum ei propugnationi Bernardus Sous Vicecomes Ebolemis, Martinus Alpartilius, & Petrus Bertrandi arcis Palatinæ maioris præfectus ccc. propugnatoribus præessent: Benedicti ipsius mandato propugnacula dedunt: & Narbonem fide publica, cum omnes salui conseruarentur, deducuntur. Eadem tempestate Antonius Cardona Cardonæ Comitatus frater, & Petrus Moncada instructa classe, Barcinonensi statione soluentes, ad Aquas Mortuas præteruehuntur: maritimamq; oram incurrentes, ac depopulantes, aliquot naues euertunt, deprimuntq;: quibus Aimerici Narbonensis copiarum in Sardiniam transportabantur.

A. D. V. Non. Maii Alexander Bononiæ vita fungitur. In eius locum Baltassar Cossa Cardinalis sufficitur: & Iohannis XXI. nomen edit.

30 A. D. II. K. Iun. Rex in cœnobio Sanctimonialium Barcinonensi muro adiuncto, vulgus Vallis puellarum cognominat, morbo, veternoq; oppressus è vita excedit: qui siue odio occulto in Iacobum Vrgellitanum Comitem incitatus, siue nimia in Fredericum nepotem Lunensem Comitem indulgentia inductus, cui Siculum regnum appetierat, cum regnum perpetua pace, successore constituto, libenter omnibus stabilire posset, in exitium pæne, atq; interitum, nullis superstibus liberis deduxit. Inde malorum initia: cum Regi successor quæreretur: non constitueretur. Regii funeris iustæ exequiæ vix persoluantur: & ad D. Mariæ Populeti sepelitur: vltimus Aragoniæ Regum ex virili Barcinonensium Comitum prosapia: qui stirpem antiquissimam in dc. annum, admirabili quadam continuatione, regnorumq; serie propagauerant: cum repentino tantæ molis gubernacula ita diuulsa essent, vt vix in pristinam speciem redigi posse viderentur.

EXPLICIT LIBER TERTIVS.

Tomus III.

Aa 3

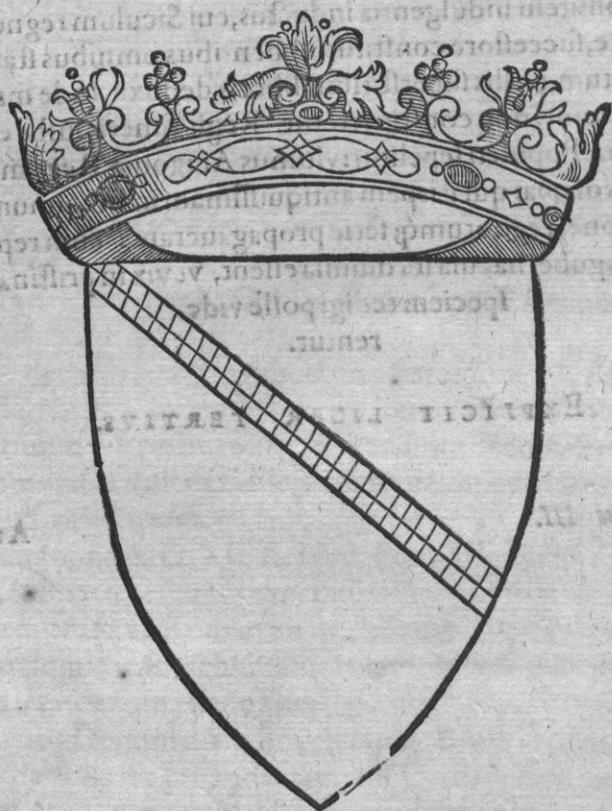
ROBERTI
VISCARDI CA-
LABRIÆ DVCIS, ET

ROGERII EIVS FRATRIS CALABRIÆ, ET
Siciliæ Ducis Principum Normannorum, & eorum fratrum rerum in Cam-
pania, Apulia, Bruttis, Calabria, & in Sicilia gestarum Libri IV.

Auctore GAVFREDO MALATERRA monacho
Rogerii ipsius hortatu.

ROGERII SICILIÆ REGIS RERVM
gestarum, quibus Sicilia regnum in Campania, Calabria, Bruttis, &
Apulia usq; ad ecclesiasticæ ditionis fines constituit: Libri IV. Aucto-
re ALEXANDRO COENOBII S. Salvatoris Vallis Cesina
Abbate: qui & hortatione Mathildis eiusdem Rogerii
sororis eam historiam conscripsit.

GENEALOGIA ROBERTI VISCAR-
DI, ET EORVM PRINCIPVM, QVI SICILIÆ
regnum adepti sunt: ex Ptolemæi Lucensis Chronicis decerpta: qua Dyrrhachinæ
domus Principum propagines certa, & constanti
complexione appinguntur.

Anno Domini M. DC. V.

ANTONIO AVGVSTINO
 ARCHIEPISCOPO TARRA-
 CONENSI OPTIMO AN-
 TISTITI.

VANTVM priscæ vetustati ad magnas res conficien-
 das, iustissimis de causis in omni artium, doctrinarumque
 studio semper detuleris optime Antistes, summo huius sæ-
 culi beneficio, perpetuæ tuæ lucubrationes, sine ulla inter-
 missione restantur. Hanc te vnâ venerari, & colere,
 supraq; oblectationem omnem, & humanarum curarum
 requiem suspicere nouimus: quam semper admirari, & in
 omnium prospectum, cum maximas legationes reipublicæ
 causa obieris, producere merito iure concupiisti: cum eius
 affluentibus opibus, atque ornamentis locupletatus, ad ea,
 quæ in tantis horum temporum calamitatibus, quibus tot terrores, periculaq; iam ad-
 esse, atque imminere videntur, vniuersa Christianæ reipublicæ maxime conducunt,
 summe profeceris: & aduersus impiam hæreticorum contumaciam, qui Ecclesiam
 sanctam Catholicam, quam diuina prouidentia afflictam semper excipit, corruere
 nunquam sinit, perfidia violare, & reliquas piorum gentes sacrilego scelere contami-
 nare nituntur, in eo officio, quod præcipue tuum fuit, enixe ad Dei gloriam prouideris,
 atque consulueris. Illud certe maiorum vigiliarum munus quod ad summam virorum
 doctrina præstantium existimationem dimanauit, à te grauisissimi, & litteratissimi vi-
 ri requirunt: atq; efflagitant: quo innumerabilia Sanctorum Patrum, & summorum
 Pontificum scita, atq; decreta, & sacras Synodos oblitteratas in tot volumina retulisti,
 vt singulari tua assiduitate, & vigilantia, cum te totum ad sacrarum constitutionum
 seriem, & veritatem illustrandam traduxeris, quam maximus Canonicis sanctioni-
 bus, atq; decretis cumulus accesserit. In eo præterea te vehementer omnes admirantur:
 quod in grauisima, & perpetua sacrarum sanctionum commentatione doctrinarum
 omnium studia promouere, & assidua, ac vehementi occupatione omnem conatum in
 contemplatione rerum, & liberalium disciplinarum scientia collocare, & non ludis, &
 feriis, quod studiosissimi viri solent, aut, quod aiunt, subseciuis horis, sed omne id tempus
 quo vitam viuimus, & maxime expeti, & sustentari consuevit, & communi spiritu
 fruimur, remissioris litteraturæ studiis, tamquam alleuamento quodam, & laxamento
 tribuere numquam intermittis. Hinc illa diuitiæ, atque ornamenta ingenii: quorum
 fructus adeo vberes, & fecundos es consecutus, vt cum ad hac nostra studia, tamquam
 in leuiorem ludum, & popularem lætitiâ ad animi remissionem descenderis, maiores
 omnis doctrinæ thesauros explices, ac propalam colloces, quam cæteri, qui omne otium,
 ac tempus in communium litterarum, aut politioris humanitatis meditationibus cõtri-
 uerunt. Sed quoniam neque instituti, aut iudicii mei erat, tuas laudes, quæ grauisimo-
 rum virorum ingeniis omnium mortalium fama celebrantur, perstringere: tamen hanc
 me occasionem, te grauisimo vetustatis vindice, custode, atque antistite non diffitebor
 arripuisse: vt vetustissimi hi rerum scriptores, qui Principum Normannorû in Italiam
 aduentum, & res ab eis in Campania, Apulia, Calabria, & Bruttis, & in insula Sici-
 lia gestas ante quadringentos annos posteris tradiderunt, in tui primum nominis præ-

fidio in lucem exeant. Neque inculta eorum, & derelicta oratio, & inops series rerum
 & inconditi Gausfredi monachi versus, quamuis hebetes, ac rudes, aut praposteri, per-
 uersique numeri de sententia demouerunt: quin res ipsa à nemine auctorum, quod ego
 sciam, ad hanc diem tradita in publicum proferrentur. Tantum enim me in ea editio-
 ne à reprehensione ineptiæ abesse arbitrabar, ut propius nihil sit factum, quam ut his
 Normannicarum rerum scriptoribus Bartholomæi Neocastrensis Siculi vetusti scri-
 ptoris poeticum opus, cui Messana nomen indidit, & xv. libris hexametris versibus
 composuit, adnecterem: tametsi non aliquo sagacis, aut bonæ mentis instinctu, aut ar-
 tificiosa constructione, sed enormi, & pingui contextu de rebus à Petro Aragoniæ Re-
 ge in Sicilia, aduersus Carolum eius nominis primum Sicilia Regem opus id fuerit cõ-
 stitutum: adeo mihi prorsus persuasum est, verborum iacturam tolerabilem esse: co-
 gnitionis vero rerum, causarum, & euentorum inæstimabilem. Perspicuum enim hoc
 est, & in vulgari prudentia situm principem, & primariam esse illam sapientiam, qua
 maiore voluptate afficimur ex rerum ipsarum scientia: vel vilissimâ compositione tra-
 ditarum: quas in animis insitas, & quasi consignatas notiones inherere oportet: quam
 ex superuacanea, & diffuente oratione: cum præsertim eam maxime ex rerum ipsarum
 traditione efflorescere, & redundare conueniat. Quam ob rem cum tibi in uniuersa
 rerum sacrarum functione, & Pontificalis auctoritatis, & reliquæ iurisdictionis ab-
 soluendæ prouincia, atq; in tanto officio, tantoque munere incredibilis cura numquam
 defuerit, quin doctrinarum studiosis undiq; prosis: magna spe ducor, cum tua summa
 grauitas cum singulari comitate cõiuncta sit, & qua es lenitate munitus minimum hoc
 munusculum, ac si insignita cuiusdam notæ esset, te non aspernaturum, aut refutatu-
 rum: si cuiusvis vel tenuissimæ utilitatis, & emolumentifructum præbere, & ve-
 tustarum rerum memoriam, quas diligētissimi antiquitatis inuestigatores omni inqui-
 sitione veri indagare nituntur, possit patefacere. Vt eos tamen scriptores indicibus re-
 rum ab Aragoniæ Regibus gestarum adiungerem, ea me ratio, & consilium impulit:
 quod, ut omittam Aragoniæ Reges abhinc tercentum annis in Normannicam stirpem
 gemina cognatione se inseruisse, ditiones omnes, quæ à Normannis, & mox Sueuis
 Principibus tot victoriis quasitæ, & parta fuerant, Aragoniis postea Regibus & he-
 reditario, & belli iure, & ab Ecclesia publicis consiliis beneficii loco delato munere,
 cælesti, diuinaque sorte obuenerere. Ad D. Encratis ex suburbano Cesaraugustano
 A. D. XVI. K. Maii. MDLXXIIX.

Amplitudinis tuæ obseruantissimus.

Hic. Surita.

INCI-

INCIPIT LIBER DE ACQUISITIONE REGNI SICILIAE,

CALABRIÆ, APULIÆ ET INSULÆ SICILIÆ PER gloriosum Principem Robertum Guiscardum: & fratres de Normannia venientes: compilatus à Gaufrido religioso, & honesto viro beati Benedicti Monacho: ad petitionem

Illustris Principis Rogerii Trinacriæ Comitis: quam de infida tyrannide Sarracenorum ad deuotionem Christi

reduxit.

Incipit Liber Primus.

HIC SUNT CAPITULA

PRIMI LIBRI.

LIBRI huius sunt diuersa distincta capitula:

Quæ passim subtitulare nostra debet pagina.

Vt quæ volēs perscrutando citius inuenias.

I. Primū sonat, quæ pars est Franciæ Normannia.

Rholo Duce dat piratas p mare Noerueia.

II. Hanc peruadunt: Rex occurrit: vt abinde arceat.

Bellū differt: fœdus inicit: fit eorū dominus.

Patria quibus claudatur adnotatur finibus.

Rhythmus cesset: prosa dicat, si quid est vltimius.

III. De more Normannicæ gentis ab Alatauilla.

IV. De Tancredo: & prima, vel secunda vxore sua: & liberis.

V. Qualiter primi filii Tancredi Guilielmus, & Drogo, & Hunifredus à Normannia digredientes Apuliam venerūt.

VI. Qualiter primum Principi Capuano seruiētes, ab ipso ad Salernitanum trāseruerunt.

VII. Qualiter cum Maniaco Græco ad Siciliam debellandam primo transierunt.

VIII. Qualiter Arduinus à Maniaco captus sit.

IX. Qualiter Melfa à Normannis ædificata sit: & de legato à Græcis misso: & de primo congressu, quem cum Græcis habuerunt.

X. De secundo prælio sub Montepiloso.

XI. De iunioribus filiis Tancredi: qui præcedētes fratres in Apulia subsecuti sunt.

XII. De morte Guilielmi Comitis.

XIII. De morte Comitis Drogonis.

XIV. De Leone Apostolico: qualiter à Normannis captus sit.

XV. Qualiter Leo Papa à Normannis cū honore dimissus sit.

XVI. De Roberto Guiscardo qualiter castrum S. Marci firmavit: & qualiter cum

Sclauis pedes prædatum iuit.

XVII. De Roberto Guiscardo, & Petro de Turra.

XVIII. Qualiter Robertus Guiscardus Comes Apuliæ factus sit.

XIX. De Rogerio iuniore filio Tancredi.

XX. De Rogerio qui à Rob. Guiscardo inuitatus à Calabria in Apuliam vadit.

XXI. Rob. Guiscardus, & Rogertus cum exercitu Rhegium vadunt.

XXII. Roge. cū maxina pda Rhegiū venit.

XXIII. Rogerius irato animo à Rob. Guiscardo recedit.

XXIV. Rogerius à Guilielmo fratre benigne suscipitur: & Scalea conceditur.

XXV. Rogerius Comes equos furatur.

XXVI. A Rogerio Malfitanæ capiuntur.

XXVII. Fames in Calabria fit.

XXVIII. Calabri rebellantes castrum Leuicastro in dolo capiunt: pluribus ibi interfecit.

XXIX. De pace facta inter Rob. Guiscardum, & Rogerium fratrem suum.

XXX. Rob. Guiscardus vxorem Alberedam repudiās Sigelgutam ducit: & Rogerius, & Guiscardus reconciliantur.

XXXI. Rob. Guiscardus super Guilielmū fratrem suum, antequam nuptias celebraret, vadit.

XXXII. Bellum apud S. Martinum cum Græcis à Rogerio fit.

XXXIII. In adiutorium Gaufridi fratris Rob. Guiscardus, & Rogerius vadunt.

XXXIV. Guillamaro debellato viriq; fratres Calabriam vadunt.

XXXV. Rob. Guiscardus Dux efficitur.

XXXVI. Guiscardo apud Rhegiū remanente, Rogerius castra Calabriæ expugnat.

XXXVII. Qualiter Scyllacium captū fuit.

XXXVIII. Qualiter Serlo Tancredi filius à Normannia in Britanniam pulsus sit.

XXXIX. De militia eiusdem Serlonis.

XL. De Tancredo, & Apro.

INCIPIT EPISTOLA RELIGIOSI VIRI GAVFREDI BEATIBENEDICTI MONACHI DESTINATA

AB EODEM AD VENERABILEM PATREM DOMINUM Catanensem Episcopum.

BEATÆ Memoriz Georgio Catanensi Episcopo frater Gaufridus ab antecessoribus Malaterra agonem trahens, infelici cursu munda-
no cum Martha habito, ad felicitatem quietis Mariæ cum Lazaro fratre resuscitari. Quandoquidem sanctissime pater quadam pecu-
lari familiaritate, à ceteris Episcopis, qui quantum ad habitum, al-
terius institutionis esse præfigurantur, habitu religionis, quo concin-
gimur, quamvis indignus, vobis me vniri cognosco, peculiari etiam
ipse, à ceteris de vobis præsumens fruor: & vos mihi in omnibus negotiis tutorem exposco.
Per vos itaq; aut saltè vestra præsentia librū hunc reputari expostulo: vt vestre auctoritatis
fauore Principi gratiosior fiat: vel ab æmulis, si forte aliqui insurgāt, ob reuerētiā vestri,
minus remorderi psumatur. Sciendū tamen vobis est, siue alteri, quicūq; libri huius reci-
tator, vel certe interpres accesserit, si seriatim, minus ordinate secūdū tēpora, quibus facta
sunt, quæ adnotātur, vel certe aliqua obliuione prægressa repereritis, nō hæc iam mihi, quā
relatoribus, culpando adscribantur: præsertim cū de ipsis temporibus, quibus fiebāt, præ-
sentialiter non interfuissem: sed à transmontanis partibus venientē, nouiter Apulū factū,
vel certe Siculum ad plenum cognoscatis. Si autem de incultiori poetria quæstio fuerit,
sciendum est, quoniam etiam si esset vnde limpidius, aut certe pomposius eructare potu-
issem, ipsa Principis iussio ad hoc hortata est, vt plano sermone, & facili ad intelligēdum,
quo vt omnibus facilius quidquid diceretur, patefceret, exararē. Ego igitur siue istud siue
illud opponatur, sub vmbraculo vestri tutaminis refugiū expeto: vt tāto auxilio innixus,
inimico dēte mordere attētantes min⁹ ptimescam⁹: & Principis nostri sustētamine fruar.

OMNIBVS, quibus per vniuersam Siciliam Episcopale, vel clericale nomen affi-
gnatur, Gaufridus Malaterra cum assignatione nominis, & significatum. Antiquo-
rum philosophorum traditione futuræ propaginis humanæ mos inoleuit, fortium facta
virorum, apicibus adnotata ad posteros transmittere: ne facta memoranda, cum ipsis, à
quibus fiunt, silentio deperant: sed potius ita litteris commendata, & à futuris lecta, vel
cognita, ipsos, à quibus facta sunt, quadam vitæ memoria, quodammodo quasi viuere
faciat. Quod commendat Sallustius ille inter historiographos laudabilis rhetor: qui in
principio sui libri scripsit dicens: Omnis hominis, qui se se student præstare animalibus,
summa ope niti decet, ne vitam silentio transeant: quomodo pecora: quæ natura prona,
ventrique obedientia finxit. Talibus edoctus auctoribus, sibi veterum historias recitan-
tibus, famosissimus Princeps Rogerius laboriosos, & non sine magno discrimine trium-
phos suos, qualiter videlicet primo Calabriam, deinde vero Siciliam armata manu sub-
iugauerit, posteris, consilio suorum mandare decernens, mihi, vt ad huius operis labo-
rem dictandum accingar, iniunxit. Sed quia præcedente in me beneficio suo, quidquid
iniunxit negare nequeo, minus erudito stylo, & enervi poetria, quasi lacum profundissi-
mum natandi nescius, timidus ingredior: vosque, vestramque aduersum me indignati-
onem plurimum pertimescens, præsertim cum vos limpidissimo fonte grammaticæ artis
debrīatos, non autem me, talis scientiæ pane ieiunum ad tale opus accingi oportuit. Sed
prædictus Princeps vos maioribus vtilitatibus occupatos, interdum, videlicet Ecclesia-
rum curis cum Martha, interdum vero beatæ contemplationi, cum Maria insudantes co-
gnoscens, vobis, ne à meliori proposito vos reuocet, parcat. Me vero, quasi vacantem, &
nulli exercitio deditum, quadam manu pulsationis vigilantio rem reddere satagit. Rogo
itaque vos, vt memores scripturæ dicentis: Inuicem onera vestra portate: & sic adimple-
bitis legem Christi: & quod alibi dicitur: frater fratrem adiuvans ambo consolantur: ad
debile carmen meum sustentandum pedem vestri fauoris porrigatis: vt clypeo vestræ
auctoritatis munitus incurfus detrahentium, & inimico dente aliorum dicta, vel fa-
cta rodere tentantium minus pertimescam. Sunt enim quidam, qui cum alicuius
scientiæ gradus vtcumque attigerint, & exinde humanæ laudis fauorem adepti fue-
rint, tumentis supercilio, tanta inuidia superfluunt, vt neminem sibi litteris æquipollen-
tem

rem ex proximo habere velint. Sin autem eos habere contigerit opus alienum, detrahendo mordaci dente appetere non desistunt: alterius laude suam minui timentes. His competenter assignari potest illud scripturæ: qua dicitur. Scientia inflat: sed non subsequitur in eis: caritas ædificat. Ad sunt alii è contra, quorum scientia, & mores ipsos in tantum nobilitant, vt quantum plus philosophico fonte debriantur, tanto minori extollentia rapiantur: gressum mentis semper in humilitate figentes: aliorum dicta, vel facta nõ remordentes: sed quod minus ornate dictum ab eis audierunt, cum mansuetudine intra se ipsos, non autem in publico, ne forte scandalizentur, corrigunt. Et vt eos apud potentes huius sæculi gratiosos verbis faciant, extollere nituntur: eorũ laudẽ, vel lucrũ, quasi suum æstimantes.

10 Horũ affectuosã beneuolentiã aduersũ me inuitari exposco. Ego vero quẽcũq; dictauero vobis corrigẽda, & rosis vestrẽ sciẽtiã exornãda reputabo: vt vinea à vobis exarata, cultu vestrẽ sciẽtiẽ putata vberiores fructũ reddẽs, in maiorẽ laudẽ, & gratiã pueniat Principis.

I. **N**ORMANNIA patria quãdam est in partibus Galliã, quã quidem non semper Normantia dicta fuit: sed regalis quondam Frãcorum Regum fiscus, cum toto suo, cuius pars erat generali nomine Francia nuncupabatur: vsq; Rholo dux fortissimus pirata à Dacia, vel Noruecia, coadunata sibi plurima fortium manu militum, nauali exercitu se pelago credentium Frisiã, & quãq; maritima loca, versus occidentẽ deuastrans, tandem in portu, quo Sequana fluuius in mare defluẽs intrat, appulsus est: cuius per alueum maxima classe profundiores partes Franciẽ penetrãs, amœnitate locorũ inspecta, præ ceteris, quas pertransierat regiones, hãc amore amplecti, & sibi adoptare fecit. Est enim piscosis fluminibus, & feralibus siluis abundantissima: accipitrum exercitio aptissima: frumenti, & ceterarum segetum fertilis: piscinis vberima: pecorum nutrix. Quamobrem ex vtraque ripa profusientes incolas illius regionis imperio subiugare cœperunt.

II. **R**EX autem, qui tunc temporis Frãciã præerat Ludouicus, vt credimus secundus, comperiens hostes foras imperii sui inuasisse, primo quidem indignatus commoto exercitu, hostibus occurrendum, & Ducẽ, & eos à finibus arcere instituit. Sed cum hoc nõ sine magno detrimento suorũ, se agere posse cognosceret, varios euentus belli pertimescẽs, suorum sanguini parcenti, seniorum vsus cõsilio, foedera pacis, & seruitium, quod ab ipsis, sibi offerrebat, accepit: eisq; maximam partem terrã quam peruasent, in beneficium

30 concessit. Itaq; terra illa cõcessa à pago Pontiniensi, quẽ ab orientali parte sui haber, secus mare Anglicũ, quod ab Aquilonari parte adiacet, vsq; in Britanniã: quẽ fines eius occidentales claudit, ab occidentali vero, & meridiano cornu, pago Cenomanico terminatur: vsq; in Carnotensẽ, & à Carnotensi clauditur Velcasino, & Beluacẽsi vsq; Pontinũ. Hanc terrã sibi determinatã à Rege Francorũ Rholo dux hereditari feudo suscipiẽs, inter suos, prout conuenire cognoscebat, distribuit: pretiosiora quãq; pro suis vsibus reseruans. Quia vero prociñtus terrã paucis perstrinximus, de more quoq; gentis aliqua dicere vtile videtur.

III. **E**ST quippe gens astutissima, iniuriarum vltix, spe alias plus lucrandi, patrios agros vilipendens: quãstus, & dominationis auida: cuiuslibet rei simulatrix: inter largitatem, & auaritiã quoddã medium habens. Principes vero delectatione bonã famã largissimi: gens adulari sciens: eloquentiis instudiis inseruiens: in tantum, vt etiam ipsos pueros quasi ihetores attendas: quã quidem nisi iugo iustitiã prematur, effrenatissima est. Laboris, inedia, algoris, vbi fortuna expedit, patiens. Venationi, accipitrum exercitio inseruiens. Equorum, ceterorumque militiã instrumentorum, & vestium luxuria delectatur. Ex nomine itaque suo, terrã nomen indiderunt. North quippe Anglica lingua; aquilonaris plaga dicitur. Et quia ipsi ab aquilone venerant, terram ipsam etiam Normanniam appellarunt. In cuius quidem prouincia ciuitas est, quã Constantinum dicitur: in cuius territorio villa est, quã Altrauilla nuncupatur: non quidem tantum pro excellentia alicuius montis, in quo sita sit: sed quoniam, vt credimus, aliquo auspicio ad considerationem prænotantis euentum: & prosperos successus eiusdem villã futurorum

50 heredum, Dei adiutorio, & sua strenuitate gradatim altioris honoris culmen scandentium. Nam nescimus vtrum in præcedentibus partibus, vel certe in postea futuris heredibus, aut etiam in vtrisque diuina prouidentia quod sibi placeret inspiciens, heredes ipsos in tantum prouexit, vt sicut Abrahã repromissum est, in gentem magnam crescentes, & suum Imperium armis dilatantes, multarum gentium sibi colla subdiderint: quod paulatim perstringendo stylo prosequemur.

IV. **E**RAT miles quidã præclari admodum generis, qui ab antecessoribus suis hereditario iure sibi hãc villã relictam possidens, Tãcredus nomine duxit vxorẽ morib; & genere splendidã mulierẽ: nomine . . . Ex qua legali successione annorũ, quinq; filios postea futuros Comites suscepit: Guilielmũ videlicet cognomine Ferrea brachia, Drogonẽ,

Hunifredum, Gaufredum, & Serlonem. Horum matre defuncta, cum ipsa ætas adhuc viridis patri continentiam denegaret, honestus inhonestos coitus abhorrens, secundas nuptias celebrauit: malens vna, & legitima esse contentus, quam fœdo concubinarum amplexu maculari: memor illius Apostolici dicti: vnusquisque accipiat vxorem propter fornicationem deuitandam. Et quod sequitur: Fornicatores, & adulteros iudicabit Deus. Ducta vero Fransendis vocabatur: generositate, & moribus priore non inferior: quæ legitimis terminis marito septem peperit filios: non minoris pretii, vel dignitatis, à prædictis fratribus futuros: quorum nomina subtitulamus hic. Primus Robertus Guiscardus: postea totius Apuliæ Princeps, & Calabriæ Dux: vir magni consilii, ingenii, largitatis, & audaciæ. Secundus Malgerius. Tertius Guilielmus, Quartus Alueredus, Quintus Humbertus, Sextus Tancredus, Septimus Rogerius minor: postea Siciliæ debellator, & Comes. Mater vero accuratissime, & materno affectu filios suos nutriens, tanto amore ipsos, qui non sui, sed mariti sui, ex præcedenti vxore erant, amplectebatur, vt vix discernere posses, nisi ex aliqua causa didicisses, quis filius vel quis non filius esset. Vnde & à marito plus amabatur: & à circumstantibus plurimum adpretiatur. Infantes verò, vt ætas illis ministrabat, pueriles annos transcendentibus, cum iam adolescentiam vnus post alium attingissent, cœperunt militaribus disciplinis adhærere: equorum, & armorum studia frequentare: discentes se ipsos tueri: & hostem impugnare.

V. SED cum viderent vicinis senibus deficientibus, heredes eorum pro hereditate inter se altercari, & sortem, quæ vni cesserat, inter plures diuisam singulis minus sufficere, ne simile quid sibi in posterum eueniret, consilium inter se habere cœperunt: sicque communi consilio prima ætas, præ ceteris adhuc minoribus magis roborata, primo patria digressi, per diuersa loca militariter lucrum quærentes, tandem apud Apuliam Italiæ prouinciam, Deo se ducente peruenerunt.

VI. AVDIENTES itaq; inter duos famosissimos principes, Capuanum videlicet, & Salernitanum, quibusdam controuersis insurgentibus, inimicitias efferbuisse, causa militariter aliquid lucrandi, quia viciniorem, via qua veniebant, viam inuenerunt, Capuano sese obtulerunt: vbi aliquantisper commorati, cum multa strenue, remuneratione accepta, peregrissent, tenacitate Capuani cognita, illo spreto, ad Gaimarii Salerni Principem transiuerunt: à quo decenter suscepti, propter militarem laudem, quæ iam ipsos per vniuersam Apuliam famosissimos effecerat, & maxime quia ab inimicante sibi Principe, ad se transferant, multis donariis ad fidelitatem eius inflammati diuersis, & crebris incurfionibus Capuanos laceffentes, totam prouinciam, ac si pestilens calamitas detonaret, adtriuerunt circumquaque: & Salernitani passim iniurias Principis vlciscentes, indefessi idē facere adiuerunt: in tantumq; rebellantes antea Principi compescuerunt, vt omnia circumquaque se pacata silerent. Longobardorum vero gens inuidiosissima, & semper quemcunque probum suspectum habens, ipsos apud eundem Principem, inimico dente mordente, occulto detrahebant: suggerentes quatenus eos à se repelleret: quod ni faceret, facile futurum, vt gens tantæ astutiæ, tantæ strenuitatis, addentes etiam, ex sui cordis malitia, tantæ perfidiæ, vt Principe exheredato, ipsi sua calliditate, hereditate eius potirentur. Vnde & cor principis eisdem artibus imbutum facile in deterius procliuē peruertunt. Sed Princeps quamuis prauis consiliis suorum assentiens, quod hortabantur facere moliretur, tamen strenuitatem illorum timens, quod animo occulte agebat, minus in propatulo aperire præsumebat.

VII. MANIACVS autem quidam natione Græcus, à Constantinopolitano Imperatore his, quæ apud Calabriam, vel certe Apuliam erant sui iuris, præfectus, Siciliam, ad vtilitatem debellandi applicare disponens, vndecumq; sibi auxilia conduxit: vnde & ex parte Imperatoris Salernitano Principi, vt amico imperii mandat, quatenus ipsos, per quos inimicos suos debellauisse fama erat, in auxilium sui imperii mittat: promittens etiã multis præmiis remunerandos. Princeps autē nactus occasionē, qua honeste eos à se dimittat vocat: arcessitos, ad quod hæc rogatus erat, hortatur: præmia, quæ pollicebatur, vt eos ad id facilius impellat, verbis enumerans, etiam de suis pollicetur. Porro illi non tam imperio Principis, quam spe eorum, quæ pollicebantur, illecti, apparatus, quæ necessaria erant, ad Maniacum vsq; peruenerunt. De quorum aduentu Maniacus nō minimum gauisus, plurimum eorum auxilio fidens, nauigio aptato, Siciliam numerofo exercitu inuadunt. Primoq; Messanam, quia ripæ applicuit, contiguam oppugnans, deditione fœdus secum inire coegit. Nam quamuis apud Messanam strenuissimi suæ gentis milites essent qui ab vrbe progredientes, in congressu Græcos plurimum collidebant, sed tamen Græcis cedentibus, nostris congregandi locus patuit. Messanenses, nostrorum strenuitate

nondū experta, primo quidē acriter instare cœperunt. At vbi vident se, plus solito vexari, quasi nouæ gentis militiam abhorrentes, terga præbuerunt nostris: vsq; in proximum vrbis, extremos quosque cædentibus. Maniacus nostrorum causa nactus urbem, in pretio eos habere cœpit: donisque, & promissionibus corrigere ad militiam. Inde ergo profundiores partes Siciliæ attentando, & omnia subiugando progredientes, Syracusam vsque peruenerunt. Arcadius quidam, qui vrbi principabatur, nostris infestus, multas strages dabat: quo Guilielmus Tancredi filius, qui Ferreabrachia nuncupatur, plurimum indignatus, imperu facto, super eum irruit: fortiterque congregiens hastili robore deiectū interfecit: vnde & maxima laudis admiratione deinceps apud Græcos & apud Siculos fuit. Siculi itaque vsq; ad sexaginta millia congregati Maniaco: & suis, in partibus Trainæ vrbis bellum offerre tentant. Porro Guilielmus filius Tancredi laude militiæ ferox, armis strenuus, Græcos ad certamen præueniens, certamine inito, cū suæ gentis tantum militibus cum hoste congregitur: antequam Græci ad locum certaminis perueniant. Fortiter agendo plures strauit: reliquos fugat: victor efficitur. Græci ad locum, quo certatum fuerat, peruenientes, nostris hostes insequentibus, spolia diripiunt: inter se diuidūt nulla portione nostris, qui ab hoste excusserant, referuata.

IIX. QVOD cum nostri, à persequendo hostes redeuntes, cognouissent, iniuriam rati, per Arduinum quendam Italum, qui ex nostris erat, quia Græci sermonis peritiam habebat, Maniacum vtique improuise, an ex deliberatione industriæ spolia diuiderit, ad rationem ponunt. Porro ille indignatus, quasi potestati suæ contradicere præsumpserint, cum liceat de eisdem spoliis tibi, prohibito suo agere, per spatia castrorum fustibus cædendo, ad ignominiam gentis nostræ contumeliis affici præcepit. Arduinus rediens cū talia nuntiat, nostri graue ferentes, in Græco insurgere deliberant. Sed Arduinus vix eos cōpescens, vtilius consilium dedit: scilicet vt ira dissimulata, ipse cultioribus vestibus in præsentiam Maniaci procedat: donec illis minus suspicantibus, ipse à notario Maniaci, cuius amicitia fruebatur, chirographum, quo liberius transeant Pharum, quouis astu accipiant. Quod cum sic machinatur, Maniacus his, quæ agebantur ignarus, beniuolentiam militis laudare, munera promittere, subsannando tamen cum suis ridere. Vt autem chartulam à notario, quasi aliquod negotium versus Calabriam habens, Arduinus accipit, nostri clam, de nocte Messanam vsque progressi, Pharum impune transeunt: sicque versus Apuliam tendentes, Calabriam, & quæcunque Græcorum iuris esse sciebant, vastant percurrentes. Sicq; faciendo vsq; in Apuliam peruenerunt: sed dolositatem Gaimarii principis cognoscentes, ad ipsum minime transierunt: verum prouinciam inuastando sibi eam subiugandi consilium accipiunt.

IX. SED cum sine castro, quo se tuerentur, patriæ illius incolæ essent, castrum, quod Melfa dicitur, construxerunt: vbi cum quingenti tantum milites essent, Græci, qui terræ illi principabantur, maxima multitudine ex Calabria, & Apulia sibi coadunata, vsque ad sexaginta millia armatorum, vt eos à finibus suis propellerent, versus illos ire cœperunt: legatoque præmisso mandant, vt quod maluerint eligant: aut certamen in crastino secum habere, aut pace sibi indulta, incolumes à peruasus finibus recedere. Legatus vero, qui ad hæc missus fuerat, cum pulcherrimo equo insideret, quidam Normannus Hugo, cognomento Tudexufem, equum manu atrectare cœpit. Vt autem mirabile aliquid de se, sociisque suis, vnde terrentur, Græcis mandaretur, nudo pugno equum in ceruice percutiens vno ictu, quasi mortuum deiecit. Reliqui vero Normanni profiliantes Græcum, qui cum equo deiectus fuerat, & solo timore læsus, quasi exanimis humi iacebat, erigunt: equum autem vsque ad quoddam præcipitium pertrahentes deiciunt. Porro Græcus, cum vix consolatione Normannorum ad mentem rediisset, meliori equo ab eis accepto, certamen paratum sociis refert. Sed cum quod acciderat, principibus populi sui tantū retulisset, illi admiratione, & metu percussi, verbum inter se comprimebant: ne si forte in propatulo diceretur, exercitus territus refugeret. Mane itaque facto, summo diluculo à Normannis occurritur fortiterque congregientes acerrime vtrunque pugnatur. Intererant huic certamini de filiis Tancredi Guilielmus Ferreabrachia, & Comes Dragon: nec dum quisquam fratrum eos subsecutus fuerat. Isti vero, vt fortissimi milites socios animantes, sed & ipsi met fortiter agentes, multis ex hostibus prostratis, tandem in fugam reliquos dederunt: quos insequentes, & posteriores quosque cædentes victoriam obtinuerunt: multis hostibus in flumine, quod Oliuetum dicitur, dum transnare cupiunt, submersis.

X. VICTI, nec dum autem defatigati, sed se ipsos inuicem animantes, multo ampliori exercitu congregato, duce Annone, qui ad hoc ab Imperatore Constantinopolitano

missus fuerat, iterum bellum parant. Quibus Normanni bello non segnes, sub Montepiloso occurrentes, fortiter congressi, ostendentes se bellum nolle fugere, sed potius quasi ex delectatione appetere, in congressu Græcis contra ipsos fortiter agentibus, cum iam Normanni fatigari præ nimia cæde cœpissent, Guilielmus quartanæ febris typo laborabat: & præ nimia infirmitate, qua premebatur, certamini interesse non poterat: sed procul iacens exitum rei expectabat: cum videret iam suos minus fortiter agere, & pæne deficere, indignatione, & ira, infirmitatis, qua premebatur oblitus, arma corripens se se, quasi leo furibundus hostibus medium dedit: suosque verbis exhortatoriis recreans, fortiter agendo hostes in fugam vertit: duce Anno, duce exercitus, qui caudatus erat, quasi boue interfecto. Viribus itaque suis diffidentes, & fortunæ minus credentes, castra sua munientes, ultra decertare cum Normannis, nisi muris interpositis, non præsumebant: sed neque ipsi muri contra Normannos tueri poterant. Nam crebris incursionibus eos lassentes vineta, & oliueta eorum extirpabant: armenta, & pecora, & cetera, quæ ad usum necessaria sunt, nihil extra castra relinquentes, diripiebant. Sed & ipsa castra, ipsis intra reclusis, exercitu vallantes oppugnabant: machinamentisque, quibus doctissimi artifices erant, ad id officij agendum, necessariis apratis, muros, & turres crebris ictibus impingendo, funditus diruebant. Ruptis muris, aditis patentibus irrupentes, omnia sibi diripiebant: unde & reliqua circumquaque castra, id sibi inuicem cernentes, vltro se se eorum ditioni subdebant.

XI. IUNIORES vero fratres, quos ætas adhuc domi immorari cogebat, præcedentes seniores fratres apud Apuliam fortiter agendo, altioris culmen honoris, & dominationis ascendisse, fama referente cognoscentes, quam cito ætas permisit, ipsi quoque subsequuti, duobus tantum in patria relictis, ne hereditas, vel competens stirpe alienaretur. Abeuntes vero remanentibus, ut remanerent, vix persuaserunt: sed in hoc potius prævaluerunt: quod heredibus eorum, si se sequerentur, de his, quæ adquisituri erant, se se benefacturos polliciti sunt. Sed per longum est huic operi, per singula perstringendo inferere qualiter apud Apuliam egerunt. Hoc tantum summam non solum nos, sed etiam res ipsa testatur, quod omnem patriam armis domantes sibi subiugauerunt. Subsequente enim se suorum, & parentum, & compatriotarum, sed & reliquarum circum adiacentium regionum spe questus, maxima multitudine, ipsi impigri largitores, quasi fratres suscipientes equis, armis, & vestibus, ac diuersis muneribus ditabant. Quibusdam etiam terrarum loca largissime impertiebantur: omnibus diuitiis huius mundi, auxilia fortium militum præponentes. Quamobrem nihil incepti in cassum illis præteribat. Unde & illud Euangelicum illis prouenit: vbi dicitur: Date: & dabitur vobis. Quanto enim ampliora largiebantur, tanto maiora lucrabantur.

XII. IGITUR seniore fratre Guilielmo videlicet Comite infirmitate præueniente, defuncto, magnus dolor omnes Normannos inuasit. Quippe qui tanti consilii virum, tam armis strenuum, tam sibi munificum, affabilem, morigeratum vltius se habere diffidebant. Sed exequiis, ex more accuratissime, & cum maximo planctu, non immerito celebratis, secundus frater Drogo totius Apuliæ dominatum suscepit: vir quidem, ut succinte dicamus, per cuncta laudabilis. Hic fratrem suum Hunifredum Abagelardo Comitem, apud castrum, quod Lauel dicitur, virum prudentissimum, consilio Apuleiensem, & Normannorum ordinavit: Robertum vero Guiscardum in Calabria posuit: firmans ei Castrum in valle Cratenfi: loco, qui Seribla dicitur: ad debellandum Consentinos: & eos, qui adhuc in Calabria erant rebelles.

XIII. LONGOBARDI igitur Apuleienses, genus semper perfidissimum, traditione per vniuersam Apuliam silenter ordinata, ut omnes Normanni vna die occiderentur, determinato die, cum Comes Drogo apud Castrum Montis olei, quod corrupte ab incolis Montolium dicitur, moraretur, summo diluculo, ad Ecclesiam, ut sibi mos erat, properans, cum iam Ecclesiam intraret, quidam Ritus nomine, eius Comitis compater, & sacramentis foederatus, post ianuam latens, foedere rupto, ferro eum suscepit: qui cum pluribus suorum, paucis aufugientibus, occisus est. Sed per diuersa Apuliæ loca plures hac traditione occubuerunt. Porro Hunifredus Abagelardo nece fratris turbatus, honorem sibi vindicans castra, quæ frater possederat, insiluit: Normannosque, qui periculum traditionis euaserant, sibi alligans, in vindictam fraternæ necis insurgit: multoque tempore castrum, quo frater suus occisus fuerat, oppugnans, tandem deuicit: fratrisque interemptorem, cum sibi assentientibus, diuersis cruciatibus afficiens, eorum sanguine iram, & dolorem cordis sui aliquantulum extinxit.

XIV. APULIENSES vero nec dum traditionibus exhausti, per occultos legatos IX. Leonem Apostolicum, ut in Apuliam eum exercitu veniat, inuitant: dicentes

Apuliam sibi iure competere: & prædecessorum suorum temporibus iuris Ecclesiæ Romanæ fuisse. Se illi auxilium laturos: Normannos imbelles, viribus enerues, numero paucos. Ille, vt assollet, quamuis prudentissimus esset, ambitione captus. Alamanorum exercitu, ab imperatore sibi in adiutorio recepto, confidens in auxilio Longobardorum Apuliam intrat. Comes vero honestius ducens cum honore vitam finire, quam cum dedecore vita comite, suscepto honore priuari, commoto exercitu, audacter hostibus occurrit: ordinataq; acie suorum certamen iniens, cum primo congressu fortiter, vt solitus erat, agere cœpisset, Longobardi terrii fuga se ipsos tueri nituntur: Alamanis in prælio relictis. Qui cum fortiter dimicarent, nullum refugium, nisi in armis habentes, Normannis vincen-
 10 centibus, pene omnes occubuerunt. Apostolicus fuga vitæ asylum expetens, intra urbem præuinciae Capitinatæ, quæ Cimitata dicitur, se se profugus recepit. Quem hostes insequentes armato milite obsident: aggeres portant: machinamenta ad urbem capiendam parant: incolas minis terrent: vt Apostolicum reddant. Illi vero semper perfidissimi, nulla pactione ad vtilitatem Apostolici, nisi vt se ipsos tuerentur, aduersa, eum per portas eiiciunt: quem hostes suscipientes, ob reuerentiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cum magna deuotione, eius prouoluuntur pedibus: veniam, & benedictionem eius postulantes. Sed & vsq; ad loca, quo exercitus castra, & tentoria fixerat, cum omni humilitate illi seruire executi sunt. Quorum legitimam beneuolentiam vir Apostolicus grater suscipiens, de offensis indulgentiam, & benedictionem contulit: & omnem terram, quam per-
 20 uaserant, & quam ulterius versus Calabriam, & Siciliam lucrari possent, de S. Petro, hereditali feudo sibi, & heredibus suis possidendam concessit: circa annos M. LII.

XV. APOSTOLICVM itaq; Romam regredientem Comes Hunifredus, quousq; sibi placuit, cum honore conduxit. Vbi vero licentiam redeundi concessit, in Apuliam reuersus omnem terram placidam, & sibi obedientem inuenit, quam longo tempore in pace rexit: vt vix in aliquo loco suæ dominationis latro, vel qui suis imperiis contradicere auderet, posset inueniri. Duos itaq; fratres suos comites fecit: Malgerium Capitinatæ: Guilielmum vero in Principatu. Sed Malgerius moriens cum omnem Comitatum suum Guilielmo fratri suo reliquisset, Guilielmus Gaufredum fratrem suum diligens sibi concessit.

30 XVI. ROBERTVS vero Guiscardus cum apud Scriblam moraretur, Calabros fortiter impugnans, cum videret suos, propter infirmitatem loci, & aeris diuersitatem languescere, saniores locum expetens, non quidem hostes deuitando, vt timidus retrorsum vadens, longius recessit: sed potius quasi in hostem hians, in viciniorem se conferens, castrum, quod S. Marci dicitur, firmavit. Sed cum firmato castro, quid motus introduceret, non inueniret, abstraxerant enim circum manentes ad proxima castra quæque habebant, ne ab ipsis diriperentur, quodam vespere dapifer, qui omni domui suæ præerat, requisivit ab ipso, quid in crastinū comesturi erāt ipse, vel milites sui: dicēs se neq; victū, neq; pretium ad emendum habere. Quod si pretium haberet, nusquā, vbi cum pace adiri posset, inueniri posse. Guiscardus vsque ad sexaginta, quos Sclauos appellant, totius Calabrie gnaros secum habens, quos quasi fratres fidelissimos sibi beneficiis, & muneribus
 40 missis effecerat, sciscitatus est ab eis, vtrum locum adibilem scirent: quo præda posset capi. Quibus respondentibus se vltra montes, via præruptissima, in profundissimis vallibus, per maximam scire: sed sine magno discrimine extrahi non posse, Robertus tale fertur dedisse respōsum. Eia tutissimi vitæ meæ fautores, ita ne patiemini Guiscardum, sed & ne vos fame affici? Causa victus acquirendi, dubia fortuna, vsq; in periculo vitæ tempranda est. Nam & temptantes sæpe triumphaliter euasisse audiuius: neminem vero, qui fame interierit, laudari. Ite inquit nocturni prædones: ebrietas Calabros minus vigiles esse permittit. Nam & hunc diem celebrem habentes, ex more cōuiuuii, & potationibus studuerint. Præite: subsequar militibus armatis. Sicque lecto parato, cum iam collocatus esset,
 50 de nocte, nullo sciente confurgens vili veste, & scarpis, quibus pro calciariis vtuntur, ad similitudinem abeuntium sese aptans, illis medius adiungitur. Sicque per totam noctem ignotus comes illis factus, nulli eorum verbum effecit. Nam neq; excreare volebat, ne forte ita quis esset deprehenderetur. Quia enim eiusdem gentis erant, non ex toto sese credebatur illis. Porro vbi ad locum prædæ ventum est, quidquid ibi inuenerunt ante se colligentes, ipse crebris saltibus, & vibrante hastili, vt reditum accelerent, socios hortabatur. Sed antequam illucesceret, ii quibus damnum illatum fuerat, sua ablata perpendicularentes, cum ducerent, militibus vt prædam excutiant, prosequuntur. At Guiscardus insequentes appropere videns, & socios, ne præda priuari patiantur, se se inuicem audacter cohortari audiens, vt audaciores redderet, iam quis esset, aperuit. Guiscardus inquit ad-

sum particeps laboris vestri. Sine me nil periculi patiemini. Forti animo estote: & insurgamus hostibus. Nam Deo fortunam prosperante, facile praeualebimus. Hæc dixit: & hostibus cum maximo furore occurrens, dum certat, multos perimit: plures capit: reliquos fugat: victor efficitur. Sicq; triumphalibus spoliis acceptis, de pedibus suis equites fecit: deniq; iâ securus, captiuos secū deducens, præcedit: paucis, qui prædam post se miment, relictis. Milites vero sui, cum iam lux esset orta, eos armatos versus castrū aduenire cognoscerēt: hostes suspicati, dominum suū vbi esset, nescientes, per totum castrum clamore requirant. Non inuenientes turbantur: audacter tamen castro proficientes illis, quos hostes suspicabantur, occurrere accelerant. Porro Guiscardus equum in quo sedebat, calcariis virguens, alta voce Guiscardum ingemmando, occurrit: sicq; agnitus ab illis, de præsentia sua, & de felicitate fortunæ omnes hilares reddit. Redarguitur tamen plurimum ab ipsis, quod talia præsumperit: & ne vltius præsumat, admonetur: ne fortuna quæ nunc arrisit, post modum si temptetur, in peius cedat. Sic castrum præda, & redemptione captiuorum ditans, Calabros crebris incursionibus plurimum laceffuit.

XVII. QUALITER vero Petrum de Turra, qui apud Bisinianum morabatur, accepit, silentio præmittendum non est. Erat quippe idem Petrus ditissimus ciuis Bisinianensis: sed & consilio, & virtute ceteris pollens, omnibus principabatur. Soliti autem erant multotiens conuenire hic, & Rober. Guiscardus: quasi ad placitum, de pluribus controuersis, quæ inter suos eueniebant. Porro Guiscardus cum sciret eū maxima pecunia abundare, & præ ceteris castro dominari, cœpit animo tractare, qualiter per eū & castro potiri posset: & pecuniam, quam possidebat abstraheret. Quod secum diu reuoluens, tandē cōsilio cum suis habito, quadam die, nullo fœdere interposito: extra castrū Bisinianense, in campo, in quo colloqui consueuerant, cum venissent, Guiscardus videns maximam multitudinē cum Petro venisse, nuntio præmisso mandat: se illi multitudini intermisceri nolle: ne forte inter ipsos, tumultus ex aliqua re fieret: sed iōgius promotis vtriusq; partis sociis, ipsi duo in mediū collocaturi conuenirent. Prædixerat tamen suis, quid facere disponebat: & cum necesse foret, sibi citius auxiliaturi occurrerent. Assentiente itaq; Petro his, quæ à Guiscardo mandata sunt, sibi minus prospiciens, sociis à longe dimissis, ipse medio loco Guiscardo obuianti accelerat. Confidentes ergo, & diu sibi ad inuicem loquentes, cum iam discessuri assurgerent, Guiscardus enormitate, & mole corporis illius inspecta, viribus suis minus diffidens, erat enim in omnibus præsumptuosissimus, & magnarum rerum audacissimus attentator, Petrum medium corripens, collo suppositum versus suos asportare cœpit. Accurrentibus itaq; vtriusq; sociis, Bisinianensibus, vt Petrum eruerent, Normannis vero, vt dominum suum iuarent, Guiscardus Petrum eneruiter reluctantem interdum portando, interdum volutando, interdum irahendo vsque ad suos perduxit. Calabrenses vero de Petro iam desperantes, & pro ipso cum Normannis minime certare prænitentes, fugiendo se se in castrum Bisinianense receperunt. Normanni vero gaudentes quasi de triumpho, vsque ad castrum S. Marci Petrum secum adducunt: vbi aliquandiu in captione detentus, pecuniam mirabilem persoluens, se ipsum à captione liberauit: sed ciuibus non assentientibus, castrum minime reddere potuit. Tali calliditate, & huic similibus Calabrenses de Guiscardo cōpertis, genus formidolosissimum, omnes ante eum tremebant: quippe cui neminem assimilari posse armis, & ingenio, sed neque viribus dicebant.

XIIX. TANTA itaq; pecunia Guiscardus accepta suos abundanter remunerando, in sui fidelitate roborat: Calabrensesque infestiores reddit: quotidiano impetu laceffens Bisinianenses, & Consentinos, Marturianenses, & his adiacentem prouinciam secum fœdus inire coëgit: tali videlicet pacto, vt castra sua retinentes, seruitium tantummodo, & tributum persoluerent: & hoc sacramentis, & obsidibus sponderunt. Hunifredus igitur Comes Apuliam gloriosissime, & laudabili pace gubernans, infirmitate præuentus, quod dolor est dicere, mortuus est: quod Guiscardus, qui tunc temporis, apud S. Marcum morabatur, audiens, versus Apuliam magno cum dolore animi accelerat: susceptusque à patriæ primatibus, omnium dominus, & Comes in loco fratris efficitur: ordinatisq; rebus suis, & tota Apulia sibi in pace conciliata, quod primum animo cōceperat, minime obliuisci potuit: sed iam ampliori imperio dilatatus, & maioribus viribus, militum videlicet copia auctus, ad quod cœperat peragendum, iterū intendit. Exercitu itaq; cōmoto, & his, quæ ad expeditionē necessaria erant, versus partes Calabrię aciē dirigit: pertrāsienq; Consentinos fines, & Marturianenses, iuxta calidas aquas, super flumine, quod Nocato dicitur, biduo permansit: vt exercitū itineris asperitate fatigatū recrearet: & terrā certius exploraret. Inde q; pertransiens vsq; ad castrum, quod Scyllatium dicitur, iuxta litus maris iter

intendens, Rhegium vsque peruenit: vbi triduo situ loci inspecto, cum videret se ciues vrbis, nec minis, nec blandimentis flectere posse, quibusdam negotiis versus Apuliam se reuocantibus reditum parat. Decedenti Leucastrum, & Maia, & Canalda pacem facientes se se dediderunt.

XIX. ROGERIVS vero minor frater, quem adhuc domi iuuenilis ætas, & amor parentum detinuerat, subsecutus in Apuliam venit: de cuius aduentu Guiscardus non minimum gauisus, honore, quo decebat, eum suscepit. Erat enim iuuenis pulcherrimus, proceræ stature, eleganti corpore, lingua facundissimus, consilio callidus, in ordinatione agendarum rerum prouidus, omnibus iocundus, & affabilis, viribus fortis, militia ferox: quibus artibus, breui tempore omnem gratiam meruit. Quia vero factiosus erat, & laudis, vti in tali ætate affolet, appetens, factiosos quosque sibi alligans, quæque habere poterat, libenter, & largissime illis impertiebatur. Porro Guiscardus fratris constantiam, & militarem audaciam certius experiri volens, cum sexaginta tantum militibus plurima millia hostium debellaturus, in Calabriam dirigit: qui audacter pergens, in altiori cacumine montium Vibonensium castrametatus tentoria fixit: vt longe, lateque visus, incolas circumquaque facilius deterreret. Quod cum compertum fuisset per omnes ciuitates, & castra illius prouinciæ, & totius vallis Salinarum, territi omnes, legatos, qui pacem postulerent, dirigunt: munera plurima dantes fortissima castra eneruiter reddunt: in seruitutem iuramentis, & obsidibus fœderantur.

XX. SIC terra ad suam, & fratris fidelitatem pro libito ordinata, plurimum pecuniæ, quam acceperat, in Apuliam fratri per legatos misit: euentus suos, qualiter egerit, mandâs. Ipse vero castrum, quod Incisola dicitur, studiosissime turribus, & propugnaculis firmâs, armatis militibus muniuit: omnibus, quæ ad victum necessaria erant, sufficienter introductis. Guiscardus vero pecunia, quæ sibi à fratre directa est, accepta, & strenuitate eius agnita plurimum gauisus est: eiusque colloquium desiderans, vt ad se venire acceleret, mandat. Ille sex tantummodo milites secum ducens, reliquis ad tuendum castrum, quod fecerat, & prouinciâ premendam, ne fraudes præsumerent, relictis, in Apuliam, ad fratrem venit: à quo cum decenter fuisset susceptus, euentus suos alternatim conferentes, mutua colloquutione locuti sunt.

XXI. SICQUE cum moratus est, donec communi consilio paratis his, quæ ad expeditionem necessaria erant, maxima manu equitum, & peditum iuga montium Calabriae transcendentem, versus Rhegium incedunt. At cùm in vallem Salinarum ventum est, Guiscardus audiens Rhegenses omnia circumquaque, quæ ad victum necessaria erant, secum infra urbem clausisse, & nihil relictum, quod exercitui contiguum foret, prouidens ne obsidenda urbe famis angustia exercitum propelleret, Rogerium fratrem, cum trecenis militibus, versus castrum, quod Geracium dicitur, in prædam dirigit: summopere admonens, vt quidquid ad victus necessaria rapere posset, apud Rhegium exercitui deferat: ipse recto itinere gradiens, urbem obsidere accelerat.

XXII. ROGERIVS vero studens ad gratiam fratris, & totius exercitus, quod sibi iniunctum erat, peragere, altissimos colles, cum profundissimis vallibus perlustrans, vt fidelis, & studiosa apes onustissimus ad exercitum, cum maxima præda rediit: iamque pæne deficientes omnes abundantia recreauit. Guiscardus vero videns se versus ciuitatem minus proficere, & exercitum hiemis asperitate turbari, obfessionem soluens, discessionisq; dans licentiam, ipse apud Maiam hiemandi gratia, cum paucis secessit.

XXIII. ROGERIVS itaque cum, quod militibus suis largiretur, minus abundaret, & ipsi sibi in exigendo importuniores essent, à fratre expetit. Ille vero prauorum consilio vetus, cum ceteris largus esset, illi strictior quam oportebat, esse cepit. Videbat denique propter strenuitatem, quam habebat, militiam iuuenum totius Apuliæ ei potius, quàm sibi adherere: vnde, & ne contra se insolesceret, metuebat: & vt pauis contentus secum moraretur, penuria cogere volebat. Porro ille, vt magni animi erat, sciens se à fratre recedens, in Apuliam iuit.

XXIV. QUOD audiens frater suus Guilielmus Comes videlicet totius Principatus legatos mittit: vt ad se veniat inuitat: quæ habet simul accipiat: nihil se excepta vxore, & liberis, ab illo proprium habere velle repromittens. Veniens itaque honore, quo decebat, susceptus est: aliquandiuque cum ipso moratur. Tandem castrum, quod Scalea dicitur, ab ipso accepit: per quod multas incursiones versus Guiscardum faciens, circumquaque lacessiuit. Quod cum Guiscardo relatum fuisset, exercitu moto dictum castrum obsessum vadit. Guiscardus quidem oliueta, & vineta urbi contigua deuastrabat. Guilielmus autem milites eius crebris congressibus, & hastili robore militariter deiiciens, numero minue-

bat. Ille vero cernens se versus urbem minus proficere, & numerum suorum diatim magis, ac magis minui, ne maiori damno grauaretur consilio habito à loco recessit.

XXV. NON multo post per internuntios pace, ad tempus, inter ipsos facta, inuitatus à fratre Rogerius cum quadraginta militibus fides sibi seruitum vadit: vbi quidem plurimum penuriarum passus est: sed latrocinio armigerorum suorum in multis sustentabatur: quod quidem ad eius nominiam non dicimus: sed ipso ita præcipiente, adhuc viliora, & reprehensibiliora de ipso scripturi sumus: vt pluribus pateat, quam laboriose, & cum quanta angustia, à profunda paupertate, ad summum culmen diuitiarum, vel honoris attigerit. Habebat siquidem armigerum quendam Blettua nomine coram, quo nil tuebatur, ad quod furadum intendebat. Hic ipse penuriosus adhuc iuuenis, post modum 10

ditissimus futurus Comes, cū esset cupiens quosdam equos, quos apud Melfam in eiusdem domo viderat, ad hæc persuasit, vt secum vadens, nocturno furto abstractos abduceret.

XXVI. CVRRICULO itaque mensium duorum fratris seruitium studiose peragens, cum ab ipso, nil inter se, & omnes suos, causa remunerationis, vno tantum equo excepto, accepisset, quamuis non legerat, tamen quasi naturaliter sciens illud Sallustianum prouerbium: frustra niti, & ad extremum nil, nisi odium fatigando quærere, iam demum extrema dementia est: & quod bene seruienti fortuna necessaria est, sibi vero eam minus fauere, cum fratre plurimum verbis altercatus, fœdere quod inter se, ad tempus habebant, reddito, Scaleam reuersus est: statimq; in eodem vespere, apud castrum, quod Narencium dicitur, milites suos super Guiscardum prædatum mittēs, prouinciam spoliavit. 20

At dum illos, quos prædari miserat, apud Scaleam præstolatur, Beruer quidam à Melfa veniens nuntiat Melfitanos negotiatores à Melfa versus Melfam, haud procul à castro transire. Quo audito non minimum gauisus, equum infiliens Gisenualdum, & Carbonariam cum octo tantum militibus mercatoribus occurrit: captosq; Scaleam deduxit: omniaq; que secum habebant diripiens, ipsos etiam redimere fecit. Hac pecunia roboratus largus distributor centū sibi milites allegauit: quibus totam Apuliam crebris, & diuersis incursionibus lacerans, Guiscardum in tantum sollicitum reddebat, vt acquirendæ Calabriae oblitus, iam quod adquisierat pæne amitteret.

XXVII. ANNO MLIIX. clades permaxima, & flagellum iræ Dei, vt credimus, peccatis exigentibus diuinitus immissum totam Calabriae prouinciam curriculo trium mensium, Martii videlicet, Aprilis, & Maii in tantum attriuit, vt trino morbo mortem sibi imminere cernentes, cum vnum ad vitæ periculum sufficere posset, vix ad quod vis horum, nedum tria simul furiosissime detonantia pericula se euadere posse existimarent. Nam vna ex parte gladius à Normannis, vix alicui parcens desæuebat. Ex alia vero fames viribus exhaustis per languida æstuabat. Tertia vero pruina mortalitatis horribiliter defluēs, vix intactum perecutiens, vt in arenti arundineto laxis habenis furens incendium percurrebat. Pecunias habentes, quid emerent non habentes, atque ipsos liberos ex ingenuitate procreatos vili pretio in seruitium venundantes, dum vbi illud ad victus utilitatem expenderebatur, non inueniebant, ad augmentū doloris sui, amissionem in cassa venditione liberorum, quasi quarta calamitate cruciabantur. Vescientibus carnibus, absque pane 30
comestio, quibusdam vinum non habentibus, vbi aquæ potu condiebatur dysenteriam faciens, multos deiciebat: quosdam autem spleneticos faciebat. Vbi vero vino fortiori 40
intemperate superfunde batur calor naturalis, eiusdem perniciem lueri cor, quod panis non confirmabat: internis quadam æstuatione concedens debilitari cogebat. Quadragesimæ sanctam obseruantiam, à sanctis, & religiosis patribus catholice contraditam angustia dissoluit in tantū, vt nō solum lactis, vel casei, verum etiā carnis comestione, reliquis temporibus concessæ, etiam ab ipsis, qui alicuius honestatis antea videbantur, violaretur. Sic herbarum virentia olera, quibus pulmentaria fieri solent, terræ sterilitas subtraxerat. Vbi vero inueniebantur, quadam pruina vitiatæ aëris decocta post obesse, quam prodesse degustata videbantur. Fluiualibus carectis, & quarundam arborum corticibus, cum 50
castaneis, & quercinis, siue ilicinis nucibus, quas glâdes dicimus, porcis subtractis, & mola, post exsiccationem tritis, panes facere, modico milii admixto tentabant. Crudæ radices cum solo sale degustatæ ventris tumorem, cum pallore vultus excitantes vitalia intercludebant. Matres pietate astu ab ipso librorum ore cibum rapere potius, quam administrare, impudenti violentia satagebant. Sic trino flagello vsque ad nouas fruges attriti sunt: sed nouis frugibus superuenientibus fames quidem propulsa est: gladius vero mortalitatis, acuior factus est. Nam corpora famis penuria vacuata, & cibo insueta, quanto abundantiori cibo, contra vsum intemperanter reficiebantur, tanto citius periclitabantur.

XXIIX. CALABRENSES deniq; genus perfidissimum, cum viderent fratribus inter se dissidentibus, se se à nemine suscitari, cœperunt iugum Normannorum à se excutere, & seruitium, quod iurauerant, vel tributum minime persoluere: vnde & simulatione fidelitatis traditione composita, castrum Leucastrense accipientes, sexaginta Normannos qui ad tuendum ibi castrum relictī erant, vna die peremerunt.

XXIX. QVOD cum Guiscardo nuntiatum fuisset, videns se versus in Calabriam perdere, & Apuliam totam turbari, fratrem per legatos accersiens, pacem cum eo fecit: concedens ei medietatem Calabriae à iugo montis Intefoli, montis Scyllatii: quod acquisitum erat: vel vsq; Rhegium essent acquisituri.

10 XXX. POST hæc Rob. Guiscardus vxorem habens suæ gentis honestam: & præclari generis Alberadam nomine, ex qua habebat filium nomine Marcum, quem alio nomine dicebant BOAMVNDVM, consanguinitate adnumerata, Canonicis sanctionibus contrarius esse nolens, coniugium soluit: filiamq; Gaimari Salernitani Principis Sigelgaytam nomine sibi in matrimonium copulauit.

XXXI. ANNO ab incarnatione Domini MLIX. hanc apud Salernum desponsatam, antequam conuenirent, Rogerio fratri procurandam committens, ipse vt Gifulphum fratrem suum Comitem Principatus in hereditate illius firmauerat, quibus ipsi plurimū infestus erat, dirutum vadit: inde Melfam regressus, sollemnes nuptias celebrauit.

20 XXXII. QVIBVS expletis, Rogerius Guilielmo fratri, cum gratiarum actione Scalam reddens, rogatus à Guiscardo in Calabriam venit: Castrumq; Melitense à fratre sibi hereditatiter deliberatum habens, rebelles Calabros circumquaque impugnare cœpit. Quadam vero die cum Oppidum castrum obsideret, Episcopus Cassinianensis, & Giracii Præfopus, quem nos præpositum dicimus, maximo exercitu concitato, castrum, quod S. Martini dicitur, in valle Salinarum oppugnatum vadunt anno Dominicæ incarnationis MLIX. Quod cum rogerio nuntiatum fuisset, ab obsessio recedēs, citato cursu, vbi eos esse audiuit, aduolat. Impetu facto, indeque quasi circumcingens, vix vnum euadere permisit: de quorum spoliis, & equis, & armis omnes suos abundantes fecit. Quam ob rem Calabria, & si non ex toto obediens, tamen à vicinitate eius tremula, minus eum prior irritare præsumebat.

30 XXXIII. ROB. igitur Guiscardus rogatus à fratre suo Capitanae Comite Gaufrido vt contra sibi reluctantes auxilium laturus in terra, quæ Gitium dicitur, quam vt suos fines dilataret, debellare cœperat, veniret, in fratris sui Rogerii strenuitate plurimum fides, vt ad se, secum illuc iturus, quam citissime veniat, inuitat. Ille autem inuitatione suscepta, & necessitate fratris sui cognita, quamuis suis vtilitatibus disponendis occupatus esset, tamen quia sibi semper mos fuit, amicorum vtilitatibus, vti suis subuenire, accuratissime versus fratris auxilium subuenire accelerat: sicq; exercitu commoto, vtriq; in auxilium fratris aciem dirigentes, Guillamatum castrum oppugnantes capiunt: Galterio, qui castro principabatur, in Apuliam captiuū ducentes, oculos effodiunt: ne si oculos habens captione quandoq; liberaretur, fratri iterum molestus fieret. Hic sororē quandam 40 habebat, quæ cū ipso in captione abducta est: quæ etiam tātę pulchritudinis esse testatur, vt si aliquando ad mare balneatum venisset, vel causa experiētię crura in aliquo piscoso flumine deponeret, pisces albedine eius delectati adnatabāt: vt etiam manu capi possent.

XXXIV. TVNC Comes Gaufridus Guillamatum castrum adiutorio fratris adeptus, totam Teacinam prouinciam debellare fortiter cœpit. Robertus vero Guiscardus cum Rogerio fratre in Calabriam secessit: vbi ad vtilitatem suam, & fratris plurima disponēs, & vsq; Rhegium prædatum vadens, Rogerio in Calabria remanente, ipse in Apuliam hiematurus regressus est.

50 XXXV. HIEME vero transacta, magno desiderio Rhegium adipiscendi ardens, cōmeatu, & reliquis, quæ necessaria erant, magno studio præparatis, plurimoq; exercitu anno Domini incarnationis MLX. congregato, Calabriam venit: fratremq; secum accipiens tempore, quo messes colligi incipiebant: Rhegium præoccupans obsedit. Porro illis, quati pro vita tuenda se se fortiter defendentibus, vtriq; fratres certatim suos cohortantes, ad oppugnationem castri excitant: vnde cum hostes interdum prosiliunt, multa militariter ab ipsis perpetrata sunt. Nam Rogerius ne, alios ad militiam arrigens, ipse refugere diceretur, in omni congressu se se sociis præponens, quendam fortissimum, & enormi corpore virum, exercitui Normannorum multis contumeliis exprobrantem, quem omnes quasi gigantem extollebant, impetu facto, hastili robore deiiciens interfecit. Hoc ita quætaliter interfecto, reliqui, qui infra castrum erant, territi, cum viderent machinamenta ad urbem capiendam parata, eamq; vsq; perducere, viribus suis dissidentes, pacatione

facta, ut duobus, qui ceteris principari videbantur, cum omnibus suis abire liceret, ceteri omnes, vrbe dedita, ditioni Normannorum se se subdiderunt. Abeuntes vero se se in castris, quod Scillacium dicitur, receperunt.

XXXVI. **IGITUR** Rob. Guiscardus accepta vrbe, diuturni desiderii sui compos effectus cum triumphali gloria Dux efficitur: magnasq; gratias cum meritorum recompensatione fratri, & reliquo exercitui, quorum auxilio, tanti culmen honoris attigerat, referens, fratrem cum exercitu per vrbes, & castra totius prouincię, ut suo imperio subdantur, dirigit: ipse interim à labore se, apud Rhegium recreans. Rogerius vero huius artis non ignarus, sapienter exercitum ducens, breui spatio temporis, nunc minis terrendo, nunc blandimentis mulcendo vndecim famosissima castella lucratus est: in tantum, ut iam in tota Calabria nec vnum castrum reluctari presumeret: excepto solo Xillano: quod illi tenebant, qui à Rhegio exierant.

XXXVII. **QVOD** Rogerius obsidens, cum videret celeriter non posse capi, exercitum vero suum laboris tædio affici, castellum quoddam ante portam firmavit: militibus qui Scillacium sollicitarent, & his, quę militibus necessaria erant, muniens, exercitum ad expeditionem soluit. Porro illi, qui à Rhegio Scillacium ingressi fuerant, cum viderent se nimium ab illis infestari, quos Rogerius in nouo castro posuerat, nec diu ferre posse, de nocte nauem ingressi, Constantinopolim aufugiunt. Scillacenses autem Rogerio arcessito, pacem Anno Domini MLX. facientes, castrum dedunt: sicq; tota Calabria in conspectu Guiscardi Ducis, & Rogerii fratris sui sedata siluit.

XXXIX. **SED** ne aliquis existimet illos qui in Apuliam cum aliis fratribus non uenerunt, minoris valentię à reliquis fratribus fuisse, & ideo in Normannia remansisse, de Serlone pauca dicenda sunt. Hic deniq; cum in Normannia inter militię laudabiliores app. etaretur, à quodam potente iniuriam passus, dum vindicari studet, illum interficit. Vnde iram Roberti Comitis, filii Ricardi secundi, patris vero famosissimi Regis Anglorum Guilielmi ferre non valens, in Britanniam declinavit: vbi aliquandiu commoratus, omnium gratiam strenuitate sua obtinuit: perq; legatos pacem à Comite Roberto expetens, nec obtinens, multis incursionibus Normanniam lacecessit.

XXXIX. **ET** cum quodam tempore idem Comes Robertus in confini Francię & Normannię castrum, quod Taulerias dicitur, obsedisset, miles quidam Francigena à castro diatim exiens, & singulare certamen, ab exercitu Normannorum expetens, multos prosternebat. Comes vero damnū suorū timens, omnibus interdixerat, ne aliquis illi obuiaret: sic suis excusationem tribuens: ut, cum quod periculosum erat, refugerent, nō hoc iam timori, sed principis interdictioni ascriberent. Quod cum Serloni in Britannia, vbi tunc temporis morabatur relatum fuisset, ignominiam populi sui non ferens, duobus tantum armigeris comitatus Taulerias venit: summo diluculo ante portam singulare certamen offerens, de equo hasta innixus expectat. Porro ille, qui alios deicere solitus erat, indignatus, cum maximo furore splendidus in armis, feruēti equo aduolat: quis sit, requirit: ut à loco recedat, vitam tuendo hortatur. Illo nomen reuelante, sed à loco recedere nolente, dum fortiter congregitur, aliorū prostrator forti hastili prosteritur. Serlo pluribus vtriusq; partis aspicientibus, non tamē quis esset, scientibus victor ad gloriam Normannorum efficitur. Sicque caput abscissum lanceę supponens, per medium suę gentis castrorum, nulli verbum faciens, in Britanniam redire accelerat. Comes ergo legatum mittens, quis nam sit, perscrutari iuber: & ut ad se veniat præcipit. Sed cum renuntiatum fuisset hunc Serlonem filium Tancredi esse, & à Britania causa imperii à populo suo propellendi venisse, se autem iram principis, quia infensus erat, declinare: & patria, quamuis penuriosum, libenter, donec Principis ira sedetur, dum ipse iusserit, exulare. Comes pietate motus, & tãto viro vltius carere nolens, ad se iubet arcessiri. Venienti occurrit: gratiam suam indulget: osculo secure reddit: quę habita amiserat, restituit: vxori, cui plures possessiones competeabant, auget: inter sibi familiariores retinet.

XL. **DE** Tancredo vero tantorum filiorum patre, aliquid memoria dignum dicere nec absurdum est. Tempore quippe iuuentutis suę, militaribus exercitiis deditus, & diuersarum regionum, & Principum curias perlustrans, multa strenuę laudis audis agendo, cum ipsa laude & plurima lucratus est. Cum autem esset in familia Comitis Normannorum Ricardi secundi, qui quartus à Rhollo Duce fuit, quadam die idem Princeps venatum pergens, tali enim exercitio, ut mos est diuitibus, non minimum delectabatur, aprum mirę enormitatis, quem Singlare dicunt, mouit. Erat autem sibi mos, sicut & pluribus aliis potentibus est, ut venationem, quam ipse moueret, nullus præter ipsum occidere præsumeret. Porro canibus aprū velocius insequentibus, cū Comes præopaca densi-

densitate, spinosis saltibus tardius insequeretur, canibus infestioribus aper timens à sine lacerari, rupe quadam inuenta, ipsa pro muro à cauda vitur: & dentosum caput, ad se tendendum canibus offert. Sicque canibus venatoris auxilio destitutis, cum iam aper de ipsis spumante dente multas strages faceret, casu Tancredus superuenit: visaque strage mollosorum, quamuis morem Principis non ignoraret, tamen succurrendum canibus accelerat. Aper vero ipso viso, canibus spreis firmo impetu super eum irruit. Sed Tancredus cum esset fortis viribus: audaci ense illum suscipiens, non quidem illum ictu feriendo, sed acuto mucrone per durissimam frontem, vsque ad præcordia impingendo, capulum fronti adiunxit: nihil ex longissimo ense præter capulum extra corpus apri remanente. Sicque deiecto ense in fronte linquens, ipse ne à Comite hoc fecisse deprehenderetur, longius auulsus est. Comes vero veniens aprum mortuum miratus, vtrum vulnus aliquod habeat, socios lustrare iubet: deprehensoque ense adhuc in fronte defixo, impulsus miratur: cuius ensis sit requirit: ne se huius facti actor celet, ira condonatur. At cum à Tancredo factum deprehensum fuisset, à Comite, & ceteris omnibus plurima laude extollitur: & cum antea in pretio fuerit, maiori deinceps habitus est: & dudum postea in curia Comitum decem milites sub se habens seruiuit. Nunc vero quia non quidem omnia, quæ memoranda forent, sed pauca, quæ fama didicimus ab ipsis fratribus in Apulia, vel certe Calabria facta, quamuis rustico stylo exarauimus, ad ea, quæ apud incredulam Siciliam gesta sunt, qualiterue diu rebellis subiugata sit, intentionem

10 vertamus. Ita tamen, vt cum opportunitas expetierit, illa, quæ postea in Apulia, vel Roma, siue Græcia facta sunt, suo in loco obliuione non prætereantur.

EXPLICIT LIBER PRIMVS.

INCIPIVNT CAPITVLA

Libri Secundi.

30 I. COMES Rogerius primum Siciliam intrat. II. Dux Robertus Rhegium, & totam Calabriam procurandam delegat: ipse in Apuliam vadit. III. Becumen Almirdus Siciliæ à suis expulsus apud Rhegium Comitem conuenit. IV. Consilio Becuminis Comes Rogerius iterum in Siciliam vadit. 40 V. Comes Rogerius cum Messanensibus præliatur. VI. Mare turbatum sedari, Comes Rogerius voto obtinuit. VII. Quod præda super paganos accepta Deo in sacrificium ingrata non sit. IIIX. Panhormitani vt nostris transire volentibus prohibeant, in Pharum nauigio veniunt. 50 IX. Nostri transitum sibi turbari videntes, adiutorem implorant. X. Comes nescientibus hostibus, de nocte transiens Messanam capit. XI. Sarracenus quidam sororem fugientem deficientem interfecit. XII. Panhormitani se clusos cognoscentes recedunt: dux liber transit. XIII. Dux, & Comes pro libito suo Messanam ordinâtes, Rametâ obsessû vadunt.	XIV. Christiani de Valle Deminæ Comiti, & Duci munera offerunt. XV. Dux, & Comes Centurbiam oppugnant. XVI. Nostri à planicie Paternionis super fluuium Guedetam castra metati sunt. XVII. A nostris cum Sarracenis prælium efficitur. XIIIX. Propter vicinam hiemem expeditio soluitur: & Christiani Trainam dedunt. XIX. Comes Rogerius vxorem ducit. XX. Comes ergo nuptiis celebratis in Siciliam vadit. XXI. Comes à Duce irato animo recedit. XXII. Becumen in Sicilia occiditur. XXIII. Dux fratrem Comitem apud Miletum obsessum vadit. XXIV. Comes Geracium traditione capit: & Dux apud Giracium capitur. XXV. A militibus Ducis Comes, vt fratri succurrat, inuitatur. XXVI. Comes Giracium obsidens Ducem à captione liberat. XXVII. Castrum quod Dux apud Melitum firmauerat militibus Comitum fractum, Ducis Tropæam aufugit. XXIIIX. Dux Comiti Calabriam partit.

- XXIX. Græci apud Trainam Comiti fraudem machinantur.
 XXX. Comes à Sarracenis captus seipsum ense liberat.
 XXXI. Comes in Calabriam vadit.
 XXXII. Comes cum Arabicis Castris Iohannis præliatur.
 XXXIII. Bellum Cerami ubi S. Georgius apparuit.
 XXXIV. Pisani Comitem, ut Panhormum obsessum vadant, inuitant.
 XXXV. Milites Comitis hostibus territis Toronem, qui postea Gatzonis dictus est, ascendunt.
 XXXVI. Nostri à Tarrantis vexantur.
 XXXVII. Agellum à Duce oppugnatur.
 XXXVIII. Castrum apud Petrelegium fit.
 XXXIX. Dux Montem pilosum obsidet.
 XL. Dux Barum obsidens.
 XLI. Comes Rogerius cum Sarracenis præliatur.
 XLII. Columbæ Panhormi suos victos nuntiant.
 XLIII. Dux auxilio Comitis Rogerii Barum capit.
 XLIV. Scyllum Duci reconciliatur.
 XLV. Panhormus capitur.
 XLVI. Serlo occiditur.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

SICILIA quædã quædam Calabria, vel Apulia iam ex parte, non autem ex toto quantum ad ea, quæ in eis facta sunt, descriptis apud Siciliam describentes transeamus, iterum quasi digressionem facientes describendo suum locum, quantum ad tempus, quo facta sunt, exigit ut rationis series recto tramite texatur: ut quæ priora facta sunt, præcedant: quæ vero posteriora subsequendo scribantur. Comes enim Rogerius, cum primum Siciliam debellaturus aggressus est, quæ apud Calabriam habebat non deseruit: sed cum opportunitas exigebat, exercitu in Siciliam interim dimisso, ipse ad sua negotia disponenda redibat: multotiens etiam Duci fratri auxilium laturus: vel certe in maioribus, & dubiis rebus consilium daturus, ut strenuus miles, & vir magni consilii, in Apuliam usque transibat.

I. ELEGANTISSIMVS igitur iuuenis Comes Calabriae, cum apud Rhegium cum fratre Duce, tota Calabria debellata moraretur, Siciliam incredulam audiens, & breuissimo mari interposito, ex proximo intuens, ut semper dominationis audax erat, ambitione adipiscendi eam captus est: duo sibi proficua deputans: animæ scilicet, & corporis: si terram idolis deditam ad cultum diuinum reuocaret: & fructus, vel redditus terræ, quos gens Deo ingrata sibi vsurpauerat, ipse in Dei seruitio dispensaturus, temporaliter possideret. Hæc secum animo reuoluens, eorum, ad quæ animum intendebat, non tardus executor, cum sexaginta tantum militibus, periculosissimo, quamuis breui pelago inter Scyllam, & Charybdim naualiter se se committens, Siciliam explorat: & gentis suæ militiam tentatum transmeando vadit. Est portui, quo applicuerunt, populosa ciuitas proxima: quæ à messe vocabulum trahens, eo quod totius regionis messes, quantum Romani in tributum antiquitus persoluebatur, illuc congregari solebat, Messina vocata est. Huius vrbis ciues, quorum plurima multitudo erat, hostes suos fines peruasisse cognoscentes, plurimum indignati, maxime quod paucos numero videbant, vrbis portas maximo impetu profilientes, ipsos occupatum vadunt. Porro Comes, ut semper astutissimus, & militia callens, primo timore simulato, cum eos longius ab vrbe seduxisset, impetu facto, acerrime super eos irruens, in fugam vertit. Sicque extremos quosque cædendo, usque in portam ciuitatis, longo reditu fugientibus visus odibilis comminator, reduxit. Spoliis itaque, & equis illorum, quos deiecerat, acceptis, naues suas ingressus, Rhegium remeat, ad ducem fratrem suum.

II. DUX deinde Robertus cum Comite Rogerio fratre suo in Apuliam hiematurus, regressus est: ubi quia iam aliquantulum temporis transierat, ex quo abinde recesserat, res suas quasi ab acumine obtusas, & minus ordinatas inueniens, tota hieme consilio prudentiæ suæ refortiens, ad integrum reparauit: Apulensesque Principes de nouiter adpto ducatu sibi congaudentes pluribus donans, de expeditione versus Siciliam in proxima futura æstate facienda permonuit.

III. ROGERIVS vero Comes Duce relicto in Apulia, Rhegium in prima septimana ante quadragesimam remeavit: ad quem Becumen Admiralus Sicilię à Belcamendo quodam principe prælio fugatus, eo quod maritum sororis suę, honestum suę gentis iuuenem, vocabulo Benneclerum occiderat, apud Rhegium profugus venit, Comitem versus: impugnationem Sicilię multis exhortationibus incitans.

IV. DE cuius aduentu Comes, non minimum gauisus, cum honorifice suscepit: eiusq; consilio, nec dum hieme transacta, hebdomada videlicet proxima ante quadragesimã cū ceterum sexaginta militibus, ipsum Becumen secum ducens, Pharumq; ad Clibana regularum transiens, Siciliam inuadit. Dumq; Becumene, qui ad se transfugerat, ductore, versus Melacium iturus, de nocte, haud longe à ciuitate Messana transiret, obuium habuit quendam Saracenum, militia inter suos nominatissimum fratrem scilicet Bennecleri: pro cuius occasione Becumen à Sicilia eiectus fuerat. Hic nempe cum in præcedenti vespere perensisset, Comitem armata manu Siciliam intrasse, militia sua plus necessario præsumens, à Messana progressus nocturnus hostis, ut sibi aliquod militare nomen, in damno hostium acquireret, tentatum ibat. Comes vero Rogerius inermis excepto clypeo solo, & ense, quo accinctus erat, armiger namq; cum armis subsequeretur, socios præcedebat: oculos intentissime circumquaq; ducens. Dumq; illum aduentantem sub pallore Lunę deprehendisset, per longum ducens ab armigero arma recipere, ne forte, si etiam ille sub umbra videret, aufugeret, impetu facto, solo ense super eum irruens, vnoq; 20 ictu medium corripuens, secavit: de corpore duabus partibus factis: equumq; & spolia cuidam suorum dedit. Inde Melacium, & Rametam vsq; pertransiens, plurimum prædę accepto, ad tres batus, iuxta Pharum, qui Praroli dicitur, hospitaturus rediit: in crastinum ad vltimas aquas vsq; prodiens præda, quam acceperat, Rhegium deferenda nauibus.

V. PORRO Messanenenses putantes iam, quibusdam naues, ingressis, se illos, quasi semipartitos posse facilius occupare, equitatu, & peditatu omnes vrbe egressi, inuadere vadunt. Verum quia ventus contrarius erat, nullus armatorum naues intrauerat. Comes vero cognoscens eos versus se aduentare, Serlonem nepotem suum, videlicet Serlonis fratris sui filium: cuius superius in fine primi libri mentionem fecimus: ne si fugere, sicut & fecerunt, vellēt, liberius possent, sic præmissum, ipse velocius subsequutus, dum fugere nituntur, ita interceptit, ut vix ex tanta multitudine euaserit.

VI. MESSANENSIBVS suorum vulnera flentibus, Comes penes ciuitatem transiens, in insula S. Hyacinthi, haud longe ab vrbe, hospitatum vadit: summoq; diluculo Messanam, quasi viribus exhaustam oppugnare vadit. Sed Messanensibus, quamuis patricis, qui adhuc supererant, cum ipsis mulieribus armatis, turres, & propugnacula, seseque certatim, ut pro vita, defendentibus, Comes, ne Sicilia tali facto excitata super eum irruat, ad tentoria sua rediens, de transitu versus Rhegium tractare cœpit. Mare vero turbatum cum periculosum transitum ostentaret, Comes sapienti vsus consilio, totam prædam, quam ceperat, S. Andronio, ad Ecclesiam suam reedificandam iuxta Rhegium, dandam proposuerat. Destructa quippe erat nouiter. Sicque meritis eiusdem sancti, ut credimus, aura prospere flante, mare sedatum sese transmeabile præbens, impune transire permisit.

VII. NE videatur hoc factum, quod prædam Deo obtulerunt, contrarium Canonicis sanctionibus, propter illud, quod dicitur, qui immolat victimam ex rapina, vel ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris: cum hoc potissimum accipiendum sit dictum de substantia pauperis Christi: de quibus & alibi dictum est, Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cælorum, non esse scimus: qui Deum nec ore, nec corpore confitentur. Sed quod aufertur, Deo offerre, haud absurdum videtur: nam acceptis ingrati vtuntur: à quibus ipse largitor non cognoscitur.

IX. COMES igitur Rogerius toto mense Martio, & Aprili per Calabriam utilitates prudenter ordinans nauibus, & reliquis necessariis comitatibus expeditionem iterum versus Siciliam certatim parat. Maio itaq; intrante Dux ab Apulia cum maximo equitatu Rhegium veniens, etiam naualem exercitum per mare venire fecit. Belcamer vero Almiraldus Sicilię audiens expeditionem versus Siciliam apparari, naues, quas Cattos appellant, quæ hostium transitum impediunt, à Panhormo in Pharum mittens, per aliquot dies hostes transire impediunt. Nam quamuis noster naualis exercitus plurimus esset, eorum tamen amplior, & fortioribus nauibus erat. Nostri deniq; tantummodo abundantior Germundos, & Galeas, Sicilienses vero Cattos, & Golafros, & Dormundos, sed & diuersę fabricę naues habebant.

IX. DVX ita sibi transitum turbari videns, cū fratre Comite, & sapientibus accepto

consilio, diuinum inuitat auxilium. Exercitui, vt sacerdotibus confiteantur, & pœnitentia accepta omnes communicent, indicit. Ipse cum fratre, si terra diuino auxilio illis tribuatur, se se deinceps Deo deuotiores futuros, voto promittunt: certa fide in mente retinentes quod scriptum est: In omnibus negotiis tuis Deum adiutorem tibi a ssume: & habebis prosperos effectus: & Quia non est consilium contra dominum: & quod nulla proficiendi difficultas est, vbi spiritus sanctus cooperator adest: in omnibus quæ facere disponebant, Deum ordinatorem, fortiorem gubernatorem lachrymabili compunctione cordis implorant.

X. COMES itaque Rogerius videns hostes, ex altera ripa contra suum exercitum adiacere, & nusquam promoueri, ad callida argumenta, vt solitus erat, ac si legisset, Quid refert, armis contingat palma, dolive, conuertitur: consiliumq; Duci dedit, vt ibidem cum exercitu remanens se se hostibus ostentaret: ipse interim cū centū, & quinquaginta militibus Rhegiū vsq; progrediens, nauibusq; sibi abinde, sub nocturna vmbra, contraductis, mare, nescientibus hostibus trāsfiens, Sicilia inuaderet. Duce vero timore amittendi fratrem, hoc negante, & dicente se nil per fratris mortē lucrari velle, sed potius fratris vitam omni lucro p̄ponere, Rhegiū p̄missis nauibus ipse Comes cū trecēis militibus subsecutus vt semper militia p̄sumptuosus, & magnarum rerum attentator, mare incautus hostibus impune trāsfiens, ad locum, qui communiter Monasterium dicitur, applicuit: nauesq; remittens, ne forte aliquis suorum ad illas refugeret, Messanam oppugnatam vadit: quam inermem inueniens, nam iam dudum defensores eius peremerat, vrbe capta, turres: & p̄pugnacula eius diruit. quos inuenerunt interfectis, quibusdam vero ad Panormitanas naues trāsfigientibus: anno ab incarnatione Domini millesimo sexagesimo.

XI. INTER quos & quidam iuuenis, de nobilioribus Messanæ vrbe ciuibus sororem habens pulcherrimam, dum fugiens secum adducere nititur puella, vt tenuis virguncula, & debilis naturæ, laboris expers, timore, & insolito cursu deficere cœpit. Frater ad fugam dulcissime verbis excitans, dum minime proficit, viribus exhaustam videns, ne inter Normannos remanens, ab aliquo eorum corrumpetur, gladio appetens interficit. Et quamuis p̄ dulcedine, langoris sororis lachrymis perfunderetur, vnica enim erat, maluit sororis interemptor fieri, & mortuam flere, quam soror legis suæ p̄uaricatrix fieret: & ab aliquo lege sua non contento stupraretur.

XII. PORRO Panormitani vrbe capta, se delusos ab hostibus cognoscentes, timētes ne forte tū mare turbatū, si illic diutius morarentur, eos ad terram cogeret, & ab hostibus opprimerentur, confusi, vela vnde venerant, direxerunt. Ipsius vero vrbe captæ claues Comes Rogerius ad Ducem transmisit: mandans ei, quatenus secure nauigando acceleret ad se. Sicq; mari hostibus purgato, patenti absq; periculo trāsitu, Dux cum omni exercitu placito cursu trāsmeans, Messanam venit: fratremq; sanum inueniens, non minimum congauisi sunt.

XIII. REBUS itaq; suis per octo dies sapienter dispositis, & vrbe pro velle suo firmata custodibus diuersis, equestri exercitu apud Messanam relicto, versus Rametam vtriq; fratres intendunt. Rametenses autem dudum cognito, in parua manu hostium eorundem, maximam multitudinem Messanensium bellatorum occubuisse, ne quid simile sibi accidat, aduenientibus hostibus, obuiam territi legatos, qui pacem postulent, mittunt: vrbeq; & se ipsos ditioni dantes, libris superstitionis legis suæ coram positis, iuramento fidelitatis firmant.

XIV. INDE de prospero euentu, cum maxima lætitia recedentes, & debilitate gentis cognita, audaciores sub Scabatri poli hospitium sumunt. Inde in crastinum ad Fraxinos perueniunt: ab Fraxinis ad Maniaci pratium. Hic Christiani in valle Demina manentes, sub Sarracenis tributarii erant. De Christianorum aduentu gauisi illis occurrerunt: multa; enxenia, & donaria obtulerunt. Hoc excusationis contra Sarracenos assumentes: non quod causa amoris, sed vt se ipsos, & quæ sua erant, tuerentur, hoc facerent: fidelitatem vero suam illis inuiolabilem se seruatuos. Fratres vero vtiq; eos, cum maxima dulcedine suscipientes, multa beneficia se illis collatuos: si terra à Deo sibi concedatur, promittunt. Sic in pace dimissis, ipsi Centurbium vsq; pertendunt.

XV. SED Centurbienes quamuis strenuitatem eorum non ignorarent, mori non abhorrentes, cum nullo modo seruire volunt, in defensione vrbe, & sua, p̄pugnacula armant. Nostri vero fortiter oppugnantes ciuitatem, cum viderent suos à fundibulariis, & sagittariis vexari, & sine detrimento suorum, verius vrbe nil se posse p̄ficere, ab oppugnatione desistunt: maxime cum in proximo sibi à Sarracenis bellū imminere audiebant: contra quos suos, ne vexarentur, vel numero diminuerentur, reseruabant.

XVI. Sic Centurbio relicto, in planicie Paternionis castrametati, tentoria figunt. Vifaq; planicie spatiosa, aptum locum ad præliandum iudicantes, per octo dies illuc motati sunt: volentes, vt à Sarracenis inibi sibi prælium dispositum offerretur. Sed cum à speculatoribus Becuminis Sarraceni, qui apud Rhegium ad Comitem transfugerat, & illos fidus comes, & ductor comitabatur, didicissent bellum nec dum in promptu haberi, interiorius progredientes, apud S. Felicem, iuxta cryptas subterraneas hospitati sunt: quas oppugnantibus maxima ex parte ceperunt: pluribus ex inhabitantibus interemptis. Inde progressi ad molendina, ante Castrum Iohannis, in ripa fluminis quod lingua eorum Guedeta dicitur, quod Latine resolutum fluminis paludis interpretatur, castra metati sunt.

10 XVII. BECHAMET igitur numerosa Africanorum multitudine, & Siciliensium coadunata, bellum, quod diu disposuerat, hostibus offert: anno ab incarnatione Domini millesimo sexagesimo primo. Porro Dux exercitum semipartiens, erant enim tantummodo septingenti, & ex ipsis duas acies ordinans, vnam fratri, vt priori: sicuti sibi moris erat, vt hostem feriat, delegat: ipse cum altera suos alacriter verbis exhortando, subsequi non tardat. Similiter Bechamet, cum quindecim millia armatorum haberet, tres acies instituit: cum quibus primo quidem audacissime hostibus occurrens, certamen iniit. Porro nostri in primo, ex more, congressu fortiter agendo, plurimos sternentes, reliquos in fugam vertunt: quos cædendo, versus Castrum Iohannis persequentes, vsque ad decem millia occiderunt. Sicq; victoriam adepti, spoliis quidam sunt ditati in tantum, vt qui equum vnum in prælio perdidit, pro vno decem recipiens, consimili lucro, ad similem exercitum accedere non dubitaret. In crastino enim propius castrum progredientes, ad lacum, qui est inter Castrum Iohannis, & Irancuum sola nocte hospitati, die sequenti, in monte qui Calataxibet dicitur, tentoria figunt. Sed quia mons strictior erat, & minus ad hospitandum exercitui sufficiens, ad planiciem Fontium transferunt. Comes vero Rogerius quietis impatiens, & laboris assiduus, trecentos iuvenes secum ducens, vsque Grigentum prædatum, & terram inspectum vadit: totam prouinciam, incendio concremando deuastans. Cum redit spoliis, & prædatorum exercitum abundanter repleuit. Per mensem itaq; ibi perdurantes, totam prouinciã diuersis incursionibus lacerantes, afflixerunt: sed castrum Iohannis minime præualuerunt. In ipso anno Dux castrum Marci fecit.

20 30 XIX. HIEMEM itaq; vicinam præuidentes expeditionem solunt: Becuminem vero in sua fidelitate apud Catanam, sui enim iuris, dimittentes, qui Siciliam interim laceffat, ipsi Messanam, militibus, qui eam custodiant, & his, quæ militibus necessaria forent munientes, Pharo transmeato, Dux quidem in Apuliam hiemadi gratia, secessit: Comes vero in Calabria remanet. Media vero hieme, intra natale Domini, cum ducentis quinquaginta militibus iterum mare transiens, vsque ad Grigentnam urbem totam patriam sollicitans, prædatum vadit. Christiani vero prouinciarum sibi cum maximalætitia occurrentes, in multis obsecuti sunt. Inde Trainam adueniens, à Christianis ciuibus, qui eã incolebant, cum gaudio susceptus urbem intrat: pro velleg; suo ordinans, ibidem natale Domini celebrant.

40 XIX. Sic legatus quidam à Calabria veniens nuntiauit Abbatem Robertum S. Euphemie à Normannia à Delicia sorore sua, nepte Normannorum Comitum ad nita* mandare sibi, vt acceleret versus nuptias celebrandas. Quod Comes audiens, multum exhilaratus erat. Deniq; ex multo tempore eam cupiens, speciosa quippe, & præclari generis erat, quanto celerius potuit, versus Calabriam repedans, diu cupitam puellam visum ire accelerat. Veniensq; in vallem Salinarum, apud S. Martinum puellam legitime desponsatam Melitum cum maximo musicorum cœctu deducens, illuc sollenes nuptias celebrauit.

50 XX. QUIBUS consummatis, aliquandiu cum vxore commoratus, quo animum intenderat, obliuisci minime potuit: sed exercitu apparato, Rogerium armigerum secum ex parte ducens, iuuenula in Calabria dimissa, iterum Siciliam inuadit: nullis persuasioneibus lachrymantis vxoris detentus. A Catana itaq; Becumine Sarraceno per legatum accessit, secum ducens Petrelegium obsessum vadit. Porro ciues ex parte Christiani, & ex parte Sarraceni, consilio inuicem habito, pacem cum Comite facientes, castrum, se seq; ditioni suæ dederunt. Comes vero castrum pro libito suo firmans, militibus, & stipendiariis muniens Trainam venit: quam similiter muniens, Becuminem, vt Siciliam laceffitum, & ad suam vtilitatem applicatum vadat, exhortatus, in Calabria, se desideranti, & de salute ipsius sollicitæ vxori se se repræsentans, de aduentu suo non minimè lætificauit.

XXI. CASTRUM itaq; nullum in sua, à fratris potestate, excepto solo Melico, habens, à fratre, vt quod sibi promiserat, quando ab Scalea ab ipso inuitatus ad inuicem reconciliati sunt, medietatē videlicet totius Calabriae impertiatur, maxime quia iuuenula

vxorem exinde, vt pote puellam, tam præclaris ortam natalibus, decenter dotare volebat, requirit. Dux autem quamuis pecunia largus, in distributione quidem terrarum aliquantulum parcior erat: fratremque per ambages differendo protrahere. Porro Comes fratris calliditatem animum aduertens, ne diutius fallaciis passi sustinens, per meliores totius Apuliæ ad rationem ponit, quod sibi promissum fuerat expetens: atque nec ita proficit: fœdereque inter se rupto, irato animo à fratre recedit: Militumque veniens castrum viriliter firmavit: optimosque milites vndecumq; sibi, in fratris danum ducens. Sed quãuis * etga se fratrem suum agere patulum esset, legalitatem tamẽ suam seruans, per quadraginta dies à fratris iniuria abstinuit: ne si forte infra hunc terminum erga se respiceret, ipse, qui de iniuria conquerebatur, potius iniurius haberi vindicaretur: malens huius dissensionis iniuriosam culpam in fratrem potius, quam in se retorqueri.

XXII. BECVMEN vero per Siciliam vadens, sicuti à Comitẽ rogatus, quosque poterat, ad fidelitatem nostræ gentis applicat: quibus vero minus persuadere poterat, ipsos impugnationibus vexare non desisteat. At cum versus castrum Antulium, quod quondam suum fuerat, debellandum properaret, Nichel quidam potentior, castri quondam eiusdem Becuminis miles, in dolo verba pacifica mandans: vt cum paucis à suis semotus, Antulienfibus, quasi reconciliari volentibus, loco determinato locutum veniat, mandat. Ille vero, quia iam plurima beneficia illis iam dudum, cum secum bene erant, contulerat, minus fraudem suspicatus, quo, & qualiter sibi mandabatur, venire non distulit. Antulienfes itaque consilium venenoso corde Duce Nichelle conceptum reperientes, equum eius primitus spiculo transfigunt: ne sessor, vt sibi primo vulnus datum foret, fraude intercepta, equo sano liberius cum vulnere aufugeret. Sicq; equo deiecto ipsum etiam in terra confodientes, cum sanguine vltimum vitæ flatum exhalare fecerunt. Quod audientes Normanni, qui apud Trainam, & Petrelaiam ad castra, à Comite deputati erant, maxime turbati, eius enim nomine præsidia quam maxime tuebantur, castris relictis, Messanam, ad tuendum vadunt.

XXIII. DVX vero fratrem à se recessisse iratus, exercitu congregato, cum apud Melitum obsessum vadit: anno incarnationis Dñi MLXII. Comes autem, quamuis tunc temporis typo febrium grauaretur, apud Geracium enim quibusdam negotiis se illuc vocantibus erat, vbi insolito aëre corrupto, ipse nihilominus infirmatus, quosdam suorum amiserat, tamen fratri, vt hosti venienti, in monte, qui S. Angeli dicitur, acerrime occurrit: multisque ex fraterna acie hastili robore, militari congressu deiectis, ne in ipso monte, vel certe in adiacenti, qui Mons viridis dicitur, castrum, sicut disposuerant, figant, impetu facto longius arceat. Vrbe itaque obsessa, ex vtraque parte ambitio laudis, & iuuenilis ætas plures ad militiam exercendam impellebat: vnde cum plures militariter progrediuntur, iuuenis quidam Arnaldus nomine, ex parte Comitum, gener quippe suus, & frater iuuenulæ vxoris erat, vir militaribus exercitiis aptus, dum deiicere tentat, deiectus, quod dolor est dicere, occubuit. Vnde permaximus dolor, & planctus non solum his, quibus adiutor erat, verum tamen his, qui à foris impugnabant, excreuit. Ac dum soror cum multa lamentatione exequias celebrans, funus, vt decebat, exequitur, Comes, qui non minus sorore dolebat, in vindictam exardescens iuuenis, congressu in hostem, facto, multos militariter sternens interimat. Dux itaque videns talibus congressionibus suos quotidie vexari, & minus proficere, duo castella ante urbem firmavit: putans tædio, & fame sic eos facilius posse affici. Comes vero ipsa castella quotidie laceffens, cum Ducem in vno esse sciebat, alterum oppugnabat: cum vero ad id succurrendum venire videbat, illo relicto per medium ciuitatis ad aliud transibat: sic assidue certamen localiter alternans.

XXIV. NOCTE vero quadam Melitum cum centum militibus exiens Geracium venit: urbemque sibi ab incolis traditam ingressus, in suos vsus aptauit. Quod Dux audiens, maxima ira repletus, castella, quæ ante Melitum firmauerat, militibus muniens, cum toto exercitu versus Geracium, extra urbem tentoria fixit. Geracenses quidem sibi iam dudum fidelitatem iurauerant: non tamen urbem, vt pro libitu suo vteretur, reddiderunt: ne si forte castellum in ipsa firmaret, pro velle suo omnes prorsus subiugatos haberet. Dux vero quendam de potentioribus vrbis notum habens, nomine Basilium, ab ipso ad prandium inuitatus, capucio capite cooperto, ne forte quis esset, perciperetur, urbem ingressus, ad palatium illius solus comestum vadit. Quo ingresso, dum nil mali suspicans, nec dum cibo parato, colloquiis Melitæ vxoris illius, qui se inuitauerat, vteretur, vrbicenses per quendam famulum domus, Ducem infra urbem esse cognoscentes, traditionem suspicati, non minimum turbantur. Vndiq; concurrentibus tota vrbis

urbis tumultuatur: omnesq; in arma ruentes, ad domū in qua erat, cū furenti impetu illum extrahere vadunt. Ille vero, qui Ducē inuitauerat, impietatem cōciuium suorum cognoscens, & viribus ad resistendum diffidens, dum versus Ecclesiam profugus, vitam tueri nititur, patrio ense confossus occubuit. Vxor quoque eius, cum tanta impietate à suis ciuibus attractata est, vt stipite, ab ipso ano, vsque ad præcordia transfixa inhonesta morte vitam terminare cogeretur. Quo viso si Dux de vita desperauit, mirandum non est: præsertim cum videbat ciuem, à ciuibus, amicum, ab amicis, prælatos, à subditis absque recordatione alicuius præcedentis beneficii, cum tanto furore, crudeli ense perimi. Stat inter furentium hostium minantia tela miles inermis: quondam multorum millium hostium debellator: leoninam ferocitatem, quæ sibi quasi quodammodo innata erat, in agninam transferens mansuetudinem. At cum videret sapientiores quosque ita qui exitum rei prænotabant, ad hoc inniti, vt inordinatum furorem indoctioris vulgi, & minus prospicientis quid damni, quid velucris, si occideretur, proueniret, animo aliquantulum resumpto, talibus eos verbis alloqui adorsus est. Nolite inquit, nolite superabundantiori lætitia fallaciter extolli: ne rotalis fortuna vobis ad præsens arridens, mihi autem aduersa, arrisione sua vobis indicium prænotet, in futurum habendæ aduersitatis: cum nulla potestas absque diuina dispositione nemini attribuat. Quo iudicio in me potestatem habeatis, apud vos ipsos reputandō conferte. Nec enim vestris viribus præsens esse perductus sum: sed neq; ego, vt vobis aliquid mali machinaretur, ingressus sum. Vos quidē mihi fidelitatē fecistis: ego vero q; pactum vobis promisi, in nullo me violasse cognosco. Sed forte istud vobis ad vtilitatē vestram, aut experientiam contigit: vt vestra fidelitas, cuius stabilitatis sit, à nobiscognitavos nobis gratiosiores, & præmio digniores præsentet. Tot millibus hominum vni soli casualiter, nō autē militariter circūueniendo, intercepto fœdere, mentito, & absque dissensione vitam auferre, nulla laus est. Sed neque vt reor, quantum de me vobis aliquid proficuum. Mors enim mea iugum gentis meæ non auferret: sed in vindictam meam vobis infestiores exardescerent. Sunt denique mihi fidelissimi milites, sunt fratres, sunt consanguinei: quibus, si periurando, vos manus vestras meo sanguine pollueritis, nulla ratio reconciliare poterit: sed & vbiq; terrarum hoc à vobis factum personuerit, opprobrium sempiternum, propter periuria, cum omni successione generis vestri incurretis: præsertim si sine discussione, aliquod præiudicium perpessus fuero à vobis. Talibus verbis, fauentibus sibi sapientioribus vrbis, ignobile vulgus tumultu sedato, Ducem in captione, donec quid de ipso faciendū sit, consiliū capiūt, ponūt.

XXV. EXERCITVS itaque Ducis, qui extra portam tentoria fixerat, audito Ducem tali infortunio in captione detrusum, vndique turbati, dum quid faciendum sit, dubitantes inter se disputant, tandem meliori consilio accepto, per legatos Comiti rei euentum intimare accelerant. Sciebant quippe legalitatem animi eius: & quamuis contentionem suam, expetendo versus fratrem aliquam controersiam, ostenderet, tamen in consideratione consanguinitatis, fratrem suum, vt fratrem diligere: & fraternam vitam in tanto discrimine positam ereptum ire omni sibi illata iniuria oblita, quouis lucro præponere, inuitabit fratrem, vt fratri in angustias posito, auxiliū ferendo subueniat:

40 de cōtrouersia, q̄ inter ipsos erat, Duce erepto, ius teneatur: se se auxiliū illaturos p̄mittūt.

XXVI. COMES itaque sinistro rumore de fratris infortunio turbatus, fraterni sanguinis affectu, totus lachrymis perfusus, suos supplex exorat, vt fratrem ereptum secum accelerent. Sicque arma corripens Geracium citissimus aduolat: vrbicenses, vt sibi extra muros, fœdere interposito securi locutum veniant, inuitat: quos & ita alloquitur. Eia* inquit, amici, & fideles mei, inimicari, & germanum me obsessum venientem cognouistis captum, & mea fidelitate tenetis gratissimum habeo. Et quia versus me in tantum vestra fidelitas progressa est, vestro consilio, non autem vestris vel manibus, vel armis de ipso vlcisci volo. In tantum enim me ad iram prouocauit, vt nullo modo mihi sufficiat, si alterius armis, quam meis intereat: quod ne vestra fidelitas, quasi mihi gratum obsequium se præstare credens faciat, omnimode sibi interdictum sciat. Accelerate igitur inimicū meū mihi reddendo. Sufficiet, vt de suppliciis eius primo sciatis. Vestro cōsilio fatiat*, faciā cū tormētis vitā finire. Nulla in reddēdo dilatio sit: nā nulla vtilitas me aueller ab obsessione huius vrbis, donec vlciscar mihi ab ipso illatis iniuriis. Ecce omnis exercitus suus iniurias eius vltra non ferens, ipso spreto, in meā fidelitatem transiens, me ducem elegerunt. Ecce vel modicum terræ sub ipso habere, indignus iudicabar: eo perempto, omnia, quæ iuris sui hactenus fuerunt, fortuna fauente suscipiam. Non sum, quem per ambages protrahere possitis: si diutius differre tentatis, ecce ad præsens vineta, & oliueta vestra extirpabuntur. Vrbe vestra à nobis obfessa, machinamentis apparatus, nulla contra nos præ-

fidia tuebuntur. Vos si inuiti capiamini, pœnz quæ hosti repromittuntur, & vobis, in ipso repromittentur. Hac oratione habita, Geracenses territi, licentia accepta in urbem, conciuibus suis relaturi, & consilium pariter accepturi vadunt. Sicq; consilio accepto, dubii vtrum ne ea, quæ à Comite audierant, ex industria, vti fratrem eripiat, aut certe ex vero odio dicerentur, iuramentum à Duce expetunt, ne si ab ipsis dimissus, fraternas minas euadat, dum sibi vita comes fuerit, castellum aliquod infra ciuitatem suam firmare faciat. Quo sacramento minus discernentes calliditatem Ducis, decepti sunt: nam quod Dux se non structurum iurauit, Comes non iurans, non multo post illis dolentibus perfecit. Sacramento itaque accepto, Ducem extra urbem adducentes, multis Normannorum præ gaudio flentibus reddunt: se se deinceps fideles vtrique futuros multis assertionibus promittunt.

XXVII. Dux igitur, & Comes se se mutuo conspicientes, vt quōdam Ioseph Beniamin iuuiso, præ dulcedine in aspero, in prosperum cedentis fortunæ in lachrymas prorumpentes, mutuis amplexibus fruuntur. Dux Comiti, quæ promiserat, se amodo non retenturum promittit. Comes Ducem vsq; S. Martinum profecutus, inde Melitum vadit. Milites vero Comitis, qui apud Melitum erant, audito, Ducem in captione detineri, castella eius, quæ ante Melitum firmauerat, oppugnantes capiunt: milites, quos inuenerant, in captione retinentes, suis militibus castellum, quod apud S. Angelum firmauerat, muniunt: aliud vero, quod forte videbatur, diruunt. Vxor vero viduationem suspicata Tropeam aufugit.

XXIIX. Dux itaque hoc audiens, maleficii, quam beneficii memor, maxima indignatione permotus conuentionem, quam fratri promiserat, exequi denegat: donec sibi, & castellum S. Angeli, & milites, qui in captione tenebantur, restituantur: & de illata iniuria ius teneatur. Porro Comes fratri Duci omnem occasionem, eius velle exequendo auferre volens, milites reddit: castellum, & quæ in ipso retenta sunt, restituit. Sed cum nec sic animum fratris, vt sibi ius teneat, molliori videret, traditione inhabitantium, castrum Mellianum ingressus, Duci inimicitias mandat. Dux itaque videns castra, quæ ante Melitum in ipsa prouincia habebat, sibi ablata, sciens totam Calabriam per illud facile posse turbari, in valle Gratensi, fratri sibi conuentionem exequito Calabriam partiuit: sicque in Apuliam vadit. Comes vero in Calabriam, portionem suam recepturus redit. At cum videret suos, propter seditionem, quæ inter se, & fratrem hætenus fuerat, equis, vestibus, & armis minus sufficientes per totam Calabriam, post quidem eis tributa expetitur vadit: veniensque Geracium, quia eos, quasi infideliores, ceteris exosiores, habebat, vt plus ab ipsis extorqueat, castellum extra urbem, procul se se figit. Geracensibus vero iuramentum sibi à Duce factum obiicientibus: Comes respondit, Cum medietas Geracii mea sit, Dux in sua parte iuramenti sui ordinem, ne violetur, seruare poterit: me vero, qui in mea parte quodlibet faciam, nec votū, nec promissio aliqua redarguit. Geracenses ergo cognoscentes se callide à Duce iuramento delusos, insipientiæ suæ deputarunt. Pacto cum Comite facto, à castello, quod fœdere cœperat, pecunia, potiusquam armis illum auertunt.

XXIX. Comes vero suos abundanter armis, & equis, ceterisq; quæ necessaria erant, remunerans, & terram, quæ sibi sorte cesserat, fidelibus suis prudenter ordinans, iterum Siciliam cum trecentis debellaturus aggreditur: vxorem iuuenulam, quamuis audiebat renitentem secum ducens. Veniens itaq; apud Trainam, à Christianis Græcis, qui eum iam altera vice susceperant iterum, & si non cum tanta, vt prius, tamen alacritate suscipitur: urbemque, quamuis natura montis, in quo sita est, satis defensibilis foret, ad votū suum aptando, fortiorem reddens, vxore ibi cum paucis dimissa, circumquaque vicina castra laceffitum vadit. Græci vero, semper genus perfidissimum hoc solo offensi, quod milites Comitis in domibus suis hospitabantur, de vxoribus, & filiabus timentes, quadā die, cum Comes apud Nicosinum oppugnandi gratia moraretur, videntes paucos cum Comitissa remansisse, suspicati se in eodem facile præualere, vt eos ab urbe expellendo, vel certe occidendo, iugum eorum à se excutiāt, oppugnare cœperunt. Sed nostri, quamuis pauci, animo tamen, & armis promptissimi dolo cognito, in arma citius ruunt: dominam suam se seq; pro vita alacriter defendentes, acerrime resistunt: donec nox certamen dirimit. Comes vero quod acciderat, per legatum cognoscens, citissimus aduolat: Græcosque, qui iam urbe ad medietatem recisa, inter se, & Normannos quandam munitio- nem ad se defendendum fecerant, minus ad præsens proficiens, expugnabat. Sarraceni deniq; de vicinis castris quinq; millia promptiores, audientes Græcos à nostris dissentire, non minimum gauisi, auxilium laturo se iam ad illos contulerant: quorum præsidio Græci per plurimum tuebantur. Nam cum diu taliter impugnando, nunc autem se ipsos

se ipsos defendendo, iugi incursione detenti, dum per diuersa loca prædando, victum quærere, vt soliti erant, impediuntur, famis angustia, & assidui certaminis, & vigiliarum æstu, quæ minime sibi pariter conueniunt, per plurimum deficiebant. In tantum enim quisq; sibi met intentus erat, vt etiam ipse Comes vix aliquem haberet, qui sibi cibum, excepta vxore, & armigeris appararet. Nam cum infra urbem, ne extra prædatum iret, iugi defensione interim detinerentur, extra autem omnium oculi ad hoc intenderent, vt si cū paucis latrocinari tentaret, deprehenderetur: quod vis horum agere, imminens periculum dehortabatur. Vnde & tanta penuria inter eos fuit, vt neq; rapere, neq; gratia largiente, alter ab altero impetrare, vel mutuo aliquid accipere possent: omnibus pæne ab ipso Comite, vsq; ad vltimum clientem, æquo pondere indigentibus. Vestium etiam tanta penuria illis erat, vt inter Comitem, & Comitissam non nisi vnam capam habentes, alternatim, prout vniciq; maior necessitas incumbere, ea utebantur. Græci vero, & Saraceni, quibus omnis patria fauens pro libito patebat, plurima replebantur abundantia. Neq; enim illis necesse erat victum quærere, aliquorsum vagari, quippe quibus omnis Sicilia, quæq; necessaria erant, certatim deferens vltro suppeditabat. Nostri autem, quamvis tanta penuria affecti famis, & laboris, vigiliarumq; æstu inter se ipsos flebiliore anhelarent, viriles animo, alter alteri flebilitatem suam, ne ad inuicem dehortarentur, occultantes, quadam hilaritate, vultu, & verbis simulare tentabant. Sed iuuenula Comitissa sitim quidem aqua extinguebat: famem vero non nisi lachrymis, & somno aliquid vnde non habens, refrenare sciebat. Certamen assiduū quod cibus non cibus suppeditabat, hostilis impugnatio abesse prohibebat. Sed interdum ne ab hostibus diffiterentur, si non nisi impugnati in arma ruerent, ipsa animis eorum inuata ferocitas, sagaciter etiam volentibus viribus representabat.

XXX. QVADAM itaq; die certamine inito, Comes equo insidens, vt suis succurrat, se se hostibus medium dedit. Hostes vero eo cognito, versus eum fortiori impetu grassantes, equum eius spiculis confodiunt: ipsum cum equo humi deiectum, manibus corripunt: quasi taurum ad victimam reluctantem: vsq; ad sibi tutiorem locum nituntur pertrahere puniendum. Porro Comes in tanto discrimine positus, pristinarum rerū haud immemor, extrahere ensē, quo accinctus erat, ex petens, & in modum falcis, virēs pratium resecat: circumquaq; impiger vibrando ducens, pluribus interemptis, sola dextra, & Dei adiutorio liberatur: tanta strage de inimicis facta, vt sicut in condensis saltibus iacerēt à vento diruta ligna, sic circumquaq; sibi adiacerent hostium ab ipso perempta cadauera. Hostes reliqui se se in suam munitionem recipiunt: ipse equo amisso, sellam, ne quasi timidus accelerare videretur, asportans, versus suos pedes regreditur. Nostri igitur, per quattuor menses in tam laborioso discrimine positus, hiems alperrima, quæ ipso anno, ipsis in partibus fuit, occasio liberationis, hostibus autē damnationis exstitit. Nam & à ciuitate Etnæ, quæ in eadem prouincia haud procul exterminat, vrbs certis temporibus, ab æstuanti incendio sulphurei montis æstas acerrima. Itaq; certis temporibus inundatio tempestatis procellarum, niuis & grandinis asperrima solet fieri. Quam ob rem hostes balnearum æstuationibus æstuari assueti, frigidiori aura flante, dum vini potationibus naturalem calorem intra se excitare nituntur, somno vinum, vt assolet, subsequente tardiores ad excubias vigiliarum vrbs esse cœperunt. Quod cum nostri cognouissent, cœperunt & ipsi ex industria tardiores apparere: & quamuis attentissime vigilarent, clamoribus tamen obmissis, vt illos dolose securiores redderent, fingebant se quasi non vigiles essent. Quadam ergo nocte cum Comes, vt semper, nullo labore deficiens, excubias noctis cum suis armatis sub argenti bruma, suis vilitatibus accuratissime intentis rebraret, hostes somno grauatos intra suas munitiones, & neminem eorum, ex tanta multitudine vigilare deprehendisset, castra eorum silenter irrumpit: armataq; manu incautos occupans, pluribus interfectis, munitionem accipit: plures capiuntur: ex aduenticiis reliqui fugæ refugium petunt. Porinus, qui caput traditionis exstitit, cum sibi principaliter assentientibus laqueo suspensus, ad exemplum aliorum, vita priuatur: plures diuersis pœnis afficiuntur. Spoliis itaque triumphali more acceptis, nostri hætenus egentes, tanta abundantia frumenti, vini, & olei, ceterorumq; quæ ad vsum necessaria erant, sunt repleti, vt merito à consimili argumento recordari possent illius, quod apud Samariā insperato à Deo subito datæ abundantia ad verbū Elisei dicentis: Cras hora ista in porta Samariæ modius similia vno statere erit: cum in præcedenti die, nullo quamuis magno pretio posset inueniri.

XXXI. ORDINATIS itaq; rebus suis, & vrbe melius ad suum libitum firmata, vt suis equos, quos amiserant, restituat, versus Calabriam, & Apuliam adquisitum vadit: vxore, & militibus suis apud Trainam dimissis: quæ quamuis iuuenula, tanta strenuitate

cœpit esse sollicita circa castrum tuendum, vt diatim circuens, vbi meliorandum videbat, studeret, vt fierent vigiliæ: reliquos omnes, quos sibi dominus suus abiens dimiserat, blande alloquens: vt sollicitè quæ seruanda erant, prouiderent, hortabatur: multa in reditu domini sui repromittens: sed & transactum periculum, ne segniter agendo, quid simile incurrerent, ad memoriam reducit.

XXXII. COMES vero à Calabria, & Apulia, vt apes studiosissima, his, quæ militibus suis necessaria erant, onustus rediens, omnes suos suo aduentu lætificauit: equos, & cetera, quibus opus habebant, illis impertiens. Aliquantis ergo diebus equis, quos adduxerat, à labore itineris recreatis, comperto quod Arabici, & Africani, qui Arabia, & Africa, quasi auxiliũ laturi Siciliensibus, causa lucrandi aduenerant, apud castrum Iohannis, vsque ad quingentos morarentur, cupiens experiri cuius valentiæ eorum militia esset, illic versus aciem dirigit: præmittens Serlonẽ nepotem suum cum triginta militibus: qui se ante castrum ostendentes, extractos ad certamen excitarent: ipse cum ceteris, in quodam loco, in insidiis latens occultatur: vt dum suos ex industria, simulato timore fugientes illi acrius persequerentur, ipse insperato, à loco insidiarum prorumpens, hostes longius à castro subtractos facilius occuparet. Quos Arabici, qui in castro erant, eminus aduentare videntes, maximo impetu prorumpentes obuui sunt: fugientes persequuntur: accingentes diruunt in tantum, vt ad locum insidiarum non nisi duo ex nostris illæsi peruenirent. Porro Comes suos, quos præmiserat, ex parte captos, ex parte deiectos videns, leonino impetu ab insidiis prorumpens hostibus occurrit: certamen inicit: fortiter vtrimque congregitur: sed à longo, & acri certamine tandem Comes, Deo sibi propicio, paganis fugientibus victor efficitur. Hostes extremos quosq; cædendo plus milliario insequitur. Spoliis onustus lætus apud Trainam reuertitur. Vrbs gaudio repletur. Volensq; Siculos vndiq; laceflere, Calabur prædatum vadit: vnde rediens versus Roccas Castrum Iohannis, si forte Arabicos à castro extrahere posset, attentans maximam prædam reduxit. Profundiores itaq; partes Siciliæ cognoscere volens, longius progressus, vsque Buterum venit: vbi non minima præda pecorum accepta, captiuos plurimos secum reducens, apud Auator hospitium sumpsit. In crastinum autem, quia pro longitudine itineris, & calore nimii æstus, sed & aquæ penuria plures equos amiserat, apud S. Felicem pernoctans, inde Trainam venit.

XXXIII. AFRICANI ergo, & Arabici cum Siciliensibus plurimo exercitu congregati, vt bellum Comiti inferant, aduenire nuntiantur: anno verbi incarnati millesimo sexagesimo tertio: quibus Comes cum suis alacriter occurrens in cacumen eiusdem montis super fluuium Cerami, vt eos plenius prospiceret, ascendit: videntq; eos trans flumen in supercilio alterius montis, diutius alternatim intuiti, nec his versus illos, nec illis versus hos transeuntibus, Sarraceni priores locum mutant, ad sua castra, quibus hospitati erant, regrediuntur: Comes vero apud Trainam reuertitur. Sic triduo flumine interposito, sese mutuo conspicientes, nec illi versus istos transire flumen præsumebant. In quarto vero die Sarraceni castra commouentes, ne vltius, quasi ad tergum retrogradi viderentur, in monte, quo se iam triduo ostentauerant, castra metati sunt. Nostri vero hostilem affinitatem diutius impugnatam ferre nolentes, cum magna deuotione, presbyteris testibus Deo confessi, pœnitentia accepta, Dei miserationi sese commendantes, & de eius auxilio confisi, bellum hostibus inferre vadunt. Sed media via nuntio accepto, quod Ceramium ab hostibus impugnaretur, illuc Comes acie dirigit: Serlonemq; nepotẽ eius cū triginta militibus prætermittit, vt castrum intrans, defendendo donec ipse veniat, sustineat. Cum centum militibus, non enim amplius habebat, ipse subsequitur. Serlo vero castrum ingressus, aduentum subsequenti auunculi minime sustinuit: sed per portas, vt leo furibundus in hostes prorumpens, multas strages dando, cum triginta millia essent exceptis pedibus, quorum infinita erat multitudo, quod mirum dictu est, ipse triginta sex milites habens omnes in fugã vertit. Hoc factu patet cognoscere possumus, Deum nostris fauorẽ fuisse. Nam humanæ vires, tam magnum quid, tamq; nostris temporibus inauditum, nec præsumere quidem, nedum perficere potuissent. Si autem cum Propheta admirantes requirimus, quomodo persequeretur vnus mille: nam hoc istis, vt quondam filiis Israel prouenisse cognoscimus, profecto nobis metipsis, ex eiusdẽ Prophetæ verbis, absq; mendacio respondere possumus: quia Deus suus vindicat eos: & Dominus in profundo iniquitatum suarum clauis iræ suæ concluderat illos. Deus suus dico, non quod eum colendo cognoscebant: Sed quia quamuis indigni factori suo ingrati existẽdo, tamẽ eius creatura erant. Deus suus inquam dico secundum illud, quod ab Apostolo instrumur vbi ait: Nã idem Deus omnium: diues in omnes, qui inuocant illum. Quod si aliquis hæc sententiam

dialeſtizando commutabilem aſtrueretentauerit, dicens, Si diues eſt Deus in eos, qui in-
 uocant illum, conſequi oportet, vt pauper ſit in eos, qui non inuocant illum: reſponden-
 dum eſt, quia Deitas ipſa augmentum, vel detrimentum non patitur: nec in natura ſua re-
 cipit magis, vel minus: ſed ſemper in eodem ſtatu permanens ſui, peræque omnia poteſt.
 Si autem pauperem dicere concludimur, non tamen quantum ad ipſum: ſed quantum
 ad illos, qui ſe indignos exhibent, quibus miſericordiæ ſuæ diuitias Deus impertitur.
 Comes itaque nepotem ſubſecutus cum centum militibus Ceramium veniens, hoſteſq;
 à nepote deuictos cognoſcens, dum ſubſequi, vt plenius deuincat, deliberat, quibuſdam
 ex timore dehortantibus, & ſufficere ſibi victoriam à Deo per nepotem factam dicentib⁹,
 ne forte vltra inſequendo, progrediatur fortuna rotabilis, & in deterius cedat. Vrfellus de
 Baliol exploranti Comiti interminatus eſt, ſe nunque vel ſibi, vel aliaſ ſibi auxilium laturum,
 niſi certamen cum hoſtibus ineat. Quod Comes audiens dehortantibus quidem
 multa conuitia iratus intulit: citiuſque hoſtibus, verſus caſtra eorum, illuc enim aufugerunt,
 bellum offerre vadit. Porro illi viribus reſumptis, duas acies ex ſeſe facientes noſtris
 audacter occurrere accelerant. Comes etiam ſimiliter duos cuneos faciens ex ſuis, vnum
 nepoti, & Vrfello, & Ariſgoto de Puteolis, vt præcedentes primo feriant, delegauit: ipſe
 cum altero ſubſequens, bellatum, Deum ſibi adiutorem inuocans, vadit. Prima autem
 acies eorum Serlonem cum prima acie noſtra declinando, montem ſuper noſtros præri-
 pere volens, vltimæ aciei, noſtræ, quam Comes ducebat, occurrit. Comes ergo, & Vrfel-
 lus de Baliol ſuos ſolito formidoloſiores præ nimia multitudine hoſtium, quam incurre-
 bant, videntes talibus exhortationibus timorem ab ipſis excutere nitentur. Arrigite a-
 nimos veſtros ô fortiſſimi Chriſtiane militiæ tyrones. Omnes Chriſti titulo inſigniti ſum⁹:
 qui non deſeret ſignaculum, niſi offenſus. Deus noſter, Deus Deorum omnipotens eſt: &
 ab ipſo omnis qui de Deo diffidens, confidit in homine: & ponit carnem bracchiū ſuum.
 Omnia regna mundi Dei noſtri ſunt: & quibus volet ipſe impertietur. Gens iſta Deo re-
 bellis eſt: & vires, quæ à Deo non reguntur, ocuſ exhauriuntur: ipſi in virtute ſua glori-
 antur: nos autem de Dei præſidio ſecuri ſumus. Nam neq; honeſtum eſt dubitari, quos
 certū eſt, Deo nos præcedente, ante faciem noſtram nõ poſſe ſubſiſtere. Gedeon, quia de
 Dei auxilio non dubitauit, in paucis multa millia hoſtium ſtrauit. Dum talia verſus certa-
 men properando perorantur, apparuit quidam eques ſplendidus in armis: equo albo
 inſidens, album vexillum in ſummitate haſtilis alligatum ferens, & deſuper ſplendidam
 crucem: & quaſi à noſtra acie progrediens, vt noſtros ad certamen promptiores redderet,
 fortiſſimo impetu hoſtes, vt denſiores erant, irrumpens. Quo viſo noſtri hilariores effecti
 Deum, ſanctumque Georgium ingeminando, & præ gaudio tantæ viſionis compuncti,
 lachrymas fundendo, ipſum præcedentem promptiſſime ſunt ſecuti. Viſum etiam à plu-
 ribus in ſummitate haſtilis Comitum vexillum dependens, crucem continens: à nullo, niſi
 diuinitus appoſitum. Comes ergo aciei ſuæ primos exhortatus, Arcadium de Palerna,
 ſuam aciem, noſtris exprobrando, promptiſſime antecedentem, & ſplendenti clamucio,
 quo pro lorica vtimur, armatum certamine inito, fortiſſimo congreſſu, haſtili robore de-
 iectum, ceteris metum incutiens interfecit. Erat enim inter ſuos militia præclariffimus:
 cui etiam neminem armis reſiſtere poſſe putabant: & clamucium, quo indutus erat, nul-
 lis armis poterat violati: niſi ab imo in ſuperius impingendo inter duo ferrea, quæ per
 iuncturas catenata ſunt, ingenio potius, quam vi vitaretur. Dum itaque vtrimque
 fortiter dimicatur, noſtri numeri paucitate multitudini intermixti ita concludebantur,
 vt vix aliquis noſtrorum niſi armis ſibi faciendo tumultum interrumpere poſſet. Videns
 autem noſtros condentiſſimam circumdantium ſe hoſtium ſternendo: vt à furenti vento
 ſolet condentiſſitas nebulæ diſrumpi: & ſicut velociſſimi accipitres imbecillẽ turbam
 anium diſruptam ſternere. Sed cum longo certamine graſſati, diutius noſtrorum infe-
 ſtationem ferre non præualentes, fugatueri potius, quam armis nituntur, noſtri auda-
 cter inſequentes, extremos quoſque cędendo perimunt. Sicque victores effecti, ad quin-
 decim millia ex hoſtibus occubuerunt. Noſtri itaque triumphalibus ſpoliis onuſti, vſq;
 ad hoſtium caſtra regredientes, in eorum tentoriis hoſpitantur: camelos & reliqua omnia,
 quæ inuenerunt, ſibi vindicantes. In craſtinum vero pedites ad viginti millia, qui fugi-
 entes ſcopulos, & prærupta montis occupauerant, oppugnantes, plurima ex parte peri-
 munt: reliquos vero debellatos vendentes, pecuniam infinitam accipiunt. Sed cum ali-
 quando commorati fœtore putrentium cadauerũ occiſorum hoſtium grauarentur, fœ-
 torem abhorretes Trainam reuerſi ſunt. Comes Deo, & S. Petro cuius patrociniũ tantam
 victoriam ſe adeptũ recognoſcebat, de collato ſibi beneficio non ingratus exiſtens in te-
 ſtimonium victoriæ ſuæ, per quendam ſuorum, nomine Meledium camelos quattuor,

quos inter reliqua spolia, hoste triumphato, acceperat, Alexandro Papæ, qui tunc temporis vice beati Petri prudenter, & Catholice exsequebatur, apud Romam repræsentat. Apostolicus vero plus de victoria à Deo de Paganis concessa, quam de sibi transmissis donariis gaudens benedictione Apostolica, & potestate, qua utebatur, absolutionem de offensis, si resipiscentes in futurum caueant, Comiti, & omnibus, qui in lucranda de Paganis Sicilia, & lucratam in perpetuum ad fidem Christi retinendo auxiliarentur, mandat: vexillumque à Romana Sede Apostolica auctoritate consignatum: quo præmio, de Beati Petri filii præsidio, tutius in Sarracenos debellaturi insurgerent.

XXXIV. PISANI ergo mercatores, qui sæpius navali commercio Panhormum lucratum venire soliti erant, quosdam iniurias ab ipsis Panhormitanis passi, vindicari cupientes, navali exercitu undique conflato, vela per mare ventis committentes, apud Siciliam, in portu vallis Deminæ applicuerunt: legatumque Comiti Trainam, ubi tunc morabatur, mittentes, mandant, ut equestri exercitu Panhormi illis occurrat: se illi in vrbe capienda auxilium laturos: vitalis præmii, acceptam vindictam illatæ sibi iniuriæ expectentes. Comes vero quibusdam negotiis se detinentibus, ad præsens ire distulit: mandans illis, ut modicum temporis sustinerent: donec hæc, quibus ad præsens intentus erat, expedirentur. Porro illi commercialibus lucris, plusquam bellicis exercitiis, ex consuetudine dediti, sustinere, ne lucris assuetis diutius priuarentur, nolentes, Panhormumque per se in casum aggredi disponentes, vela in portum eiusdem vrbis dirigunt: sed plurimam multitudinem hostium exhorrentes, & ob hoc à nauibus progredi minime præsumentes, catenam tantummodo, quæ portum ab vna parte, in alteram claudebat, abscissa, & hoc sibi, more suæ gentis, pro proximo reputantes, Pisam reuersi sunt. Comes itaque videns æstetatem proximam, quæ præ nimio calore, à vicinitate solis feruētis caniculæ plurius equitatus in prædali exercitio fieri prohiberet, fratri Duci in Apuliam interim, dum importuna ætas pertranseat, ire disponens, ne uxorem suam, & milites cum ipsa remanentes absque stipendiis derelinquat, Gulosam vna die, secunda Brocatum, tertia Cephaludum prædatum acie dirigit. Sicque Trainam multa abundantia replens, militibus suis, ut vrbe attentissime peruigilantes, incursum hostium prudenter caueant, & ne aliquorsum longius ab vrbe, aliqua occasione intercurrente, progrediantur, multis exhortationibus communitis, ipse versus Apuliam cum fratre, quid vltius agendum sit, tractaturus vadit: plurimaque adiuuicem conferentes, tandem refrigerante calore, centum militibus sibi ab eo in auxilium acceptis, versus prouinciam Agrigentiam cum ducentis militibus prædatum vadit.

XXXV. Vnde cum maxima præda inde rediret militum suorum præcedere præcipiens, ipse cum reliquis inter duos cuneos minatur ne à fronte, vel certe à tergo aliquo hostili incursum excuteretur. Porro Africani, & Arabici cum essent cupientes vltimi de victoria in Ceramensi prælio sibi ablata, & laudem quam ibi amiserant, aliquando sibi fauente fortuna recuperare, cognoscentes per nuntium, ita eos prædatum esse, cum septingentis electis militibus, via qua redire habebant, insidiantes occultantur. Nostri autem, qui præcedebant, ad locum vsque peruenientes, illis ex improviso exsurgentibus, audaciæ, qua hætenus assueti erant, oblitii, eneruiter agentes, cum fuga potius, quam armis mortis periculum declinare cœperunt. Montem quendam, quem ex omni parte præcipitium cingebat, solo, & arto aditu patente, pro auxilio expectantes ascendunt. Hostes vero parte armigerum, qui prædam minabant, perempta, ipsam etiam prædam excutiunt. Comes autem, qui subsequerebatur, tumultum audiens, dum citius aduolat, quæ acciderant cognoscens, maxima indignatione, & ira repletus, ut secum de hostibus ultionem expectant, suos immensis clamoribus, à monte, quem ascenderant, in casum reuocare nititur: donec ipse metum ascendens, & suos quemque nomine vocans, ne se in posterum fuisse excusarent, talibus verbis aggressus est. Ita ne inquit ô fortissimi hætenus, viribus exhausti estis, ut absque recordatione alicuius militaris laudis, in profundum putribundæ defectionis submersi, vltius respirare nequeatis? Recordamini antecessorum: sed & gentis nostræ, nostræque hætenus habitæ strenuitatis præconizata: deuitantes notas futuri vituperii. Recordamini quot millia hostium apud Ceramiū pauciores quam nunc debellatores extinxistis. Fortuna tunc vobis arridens ab eodem, quo & nunc adhuc regitur. Resumite pristinas vires: victoria post fugam fortiter agentibus laudis reparatio est. Hæc, & alia exprobrando, plura locutus, vix eis exhortationibus recreatis, ad certamen properans cum hoste congregitur. Fortiter agendo gens Deo rebellis debellatur: præda excussa recuperatur. Nostri victores effecti triumphalibus spoliis ditantur. Trainam cum gaudio remeantes: excepto, quod de solo Galterio de Simula, qui inter omnes militari laude dignus, in congressu fortiter agendo, quod dolor dicere est, iuuentutis florem ab hostibus confossus amiserat, plurimum tristabantur.

XXXVI. Dux vero Robertus cum in Apulia esset, sciens fratrem suum apud Siciliam multiplice incurfione ab hostibus lacessiri, plurimo exercitu ab Apulia, & Calabria congregato, nolens expers esse quæstus, laboris etiam particeps fieri, versus Siciliam intendit. Comes vero fratrem aduētate audiens, cum gaudio magno festinus illi apud Cusentum Calabriae urbem occurrit. Sicque progredientes anno Dominicæ incarnationis MLXIV. cum quingētis, tantummodo militibus apud Pharum mare transmeantes, tota Sicilia, nullo aduersus eos aliquid præsumente impune peragrata, Panhormum vsque perueniunt: atque in monte, qui postea Tarantinus, ab abundantia Tarantarum, à quibus ibidem exercitus eorum plurimum vexatus est, iubente Duce, quem postea pœnituit, tentoria fixa sunt. Nam mons totus insitus Tarantis, viris, & mulieribus inhonestum, quamuis iis euaserint, ridiculosum hospitium præbuit. Taranta quidem vermis est, aranæ speciem habens: sed aculeum veneni feræ punctiois: omnesq; quos punxerit, multa venenosa ventositate replet: in tantumque angustiantur, ut ipsam ventositatem, quæ per anum inhoneste crepitando emergit, nullo modo restinguere præualeat: & nisi clibanica, vel alia quæuis feruentior æstuatio citius adhibita fuerit, vitæ periculum incurere dicuntur. Tali inhonestate nonnulli nostrorum vexati, tandem locum mutare coguntur: vicinū vrbis locum tutiorem, quo tabernacula figant, expetentes: vbi per tres menses commorati, Panhormitanis fortiter repugnātib; versus urbem quidem minime profecerūt: sed viciniora circumquaq; loca plurima depopulatione vexauerunt. At cum vident se versus urbem minime tunc temporis præualere posse, castra mouentes Bugamum oppugnare vadunt: ciuib;que eiusdem castris enerviter reluctātib; funditus diruunt: incolas omnes cum mulieribus, & liberis, omnique suppellectili sua captiuos adducunt: sicque versus Calabriam remeare volentes haud procul ab Agrigentina vrbe, sic enim illis directior adiacebat via, tentoria figunt. Porro ciues eiusdem vrbis, viribus suis plus necessario confidentes, per portas prorumpendo, forti strepitu super illos prouunt: incautosque hostium tacendo dum fingunt, vsq; in portas suæ ciuitatis persequuntur. Dux itaq; digressus, in Calabriam veniēs, expeditionem soluit: Bugamensesq; quos captiuos adduxerat, Scriblam, quam desertauerat, restaurans, ibi hospitari fecit.

XXXVII. ANNO vero Dominicæ incarnationis MLXV. Policastrum castrum destruens, incolas omnes apud Nicotrum, quod ipso anno fundauit, adducens, ibi hospitari fecit. Antequam iret versus Panhormum Dux Robertus, & in monte Tarantarum tentoria fixisset, Dux, & Comes Rogerius prius in prouinciam Cusentii Castrum quidem Regale expugnauerant: & pro libitu ordinauerūt. Eodem anno castrum quoddam, quod Agel dicitur in prouincia Cusentii Dux oppugnare vadens, per quattuor menses obsedit. Agellenses autem extra castrum progredientes, cum vicinibus tentoria hostes figerent, fundib; & sagittis longius propellere nituntur: sicque ex vtraque parte mutua eade fortiter congrediuntur. At dum nostri maxima indignatione commoti, impetum in hostes facientes, vbi densiores erant, prorumpere nituntur, Rogerius filius Scoclandiaculo confossus equo deicitur: cum etiam Gissibertus nepos eius eum releuare tentat, deiectus vtrique occiduntur: de quorum nece Dux cum omni exercitu non minimum turbati, erant enim inter familiares sibi carissimi, eorum corpora apud Sanctam Euphemiam, vbi tunc Abbatia in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ nouiter incepta instituebatur, humanda mandauit: equos, & cetera quæ habebant, eidem Ecclesiæ, pro ipsorum saluatione contulit. Agellenses itaque cognoscentes pro tali, & similibus factis Ducem se se grauer offendisse, pacem ab ipso expetunt: ne si rebelles persistendo viderentur, ab ira eius, absq; recordatione alicuius pietatis, ut meriti erant, omnes pariter perimerentur. Dux vero quamuis anhelans esset cum suppliciis, de ipsis vltionem expetere, tamen ne diutius perendinādo, alias intendens, demoraretur, pacem cum ipsis fecit: castrumque ab eis deliberatum, in sua virtute accipi, pro libitu suo disposuit.

XXXIIX. COMES vero Rogerius adquirendæ Siciliae intentus, quietis impatiens erat: omnia perlustrans crebris incurfionibus deterrebat: in tantumque ex consuetudine labori continuus erat, ut hinc ne, hincve infestior esset, nec cæcitas obscuræ noctis dehortari posset: quin de loco ad locum transiliens, per se ipsum omnia attentaret: eiusq; præsentiam, plusquam omnia hostes exhorrebant: intantumque eius veloci frequentia deterrebantur, ut nusquam absens putaretur. Sed quia vbi suis præsentibus, ipse absens ab hostibus deprehendebatur, sui hostili incurfione interdum grauabatur, castrum, quo se si forte necessitas incumberet, facilius tuerentur, & à cuius vicinitate quæque proxima loca attentius subiugata sibi concite foederarentur, apud Petrelegium, anno Dominicæ incarnationis MLXVI. turrib; & propugnaculis extra portam accuratissime

firmavit: per quod maximam partem Siciliae, ad suae dominationis iugum ferendum perdomuit. Filiis denique Tancredi naturaliter hic mos inolitus fuit, ut semper dominationis auidi, prout illis vires suppetebant, neminem terras, vel possessiones habentes ex proximo sibi absque aemulatione habere paterentur, quin vel ab ipsis confestim subiecti deseruerentur, vel certe ipsi omnia in sua virtute potirentur.

XXXIX. INDE & Robertus Dux, qui praeter ceteris hunc morem sibi vindicauerat, Gaufridum de Conuersana, nepotem videlicet suum, filius quippe sororis suae erat, ut de Montepiloso sibi seruitium, sicut & de ceteris castris, quae plurima sub ipso habebat, exhiberet, adorsus est: quodque ab ipso, sicut & cetera, minime acceperat: sed sua strenuitate, Duce sibi auxilium non ferente, per se ab hoste lucratus fuerat. Id facere reuente Dux admoto exercitu idem castrum obsessum vadit: multisque militariter ex utraque parte petritis, tandem, ut de eodem castro, sicut & de ceteris sibi seruitium promittens exhiberet, compulit.

XL. Dux itaque videns omnia, quae solo inceptu attentabat, fortuna fauorabiliter aridente, sibi in prosperum cedere, famosissimam urbem, quae Barum dicitur, adhuc Constantinopolitano Imperatori ex fidelitate adhaerentem, sibi vero rebellem, ex proximo, haud longe a Montepiloso habens, quibuscumque Imperator praeter pactioibus, & ut sibi fauenciores redderet, ad impugnationem eiusdem urbis secum instans anno Verbi incarnati MLXVII. equitatu, & nauali exercitu eam obsessum vadit. Et quia ipsa ciuitas, quasi in quodam angulo sita in mare porrigitur, ipse cum equestri exercitu ipsam partem, qua ciuitas versus terram patebat, quasi ab vno mari in aliud claudens, nauibus per mare extensis, vna ad alteram firmiter ferreis catenis, ac si sepe faciendo, copaginat, ita totam urbem cinxit, ut nullo latere exitus ab urbe progrediendi pateretur. Duos quoque pontes, vnum videlicet ab vnaquaque ripa constituens, qui longius in mare versus nauium funes, ab utraque parte attingebant, porrexit: ut si forte Barenfes aliquem incursu, versus naues attentaret, directo cursu a militibus nauibus expeditius subueniretur. Barenfes autem primo quae agebant despectui habentes omnia vilipendere: ornamenta sua, thesaurumque pretiosa dependentia ostentare: Guiscardo plura conuitia inferre: turribus suis fidentes rerum exitus minus metiri coeperunt. Quae res Guiscardum ab incepto quidem non deterrebat: sed animus ambitionis cupidine feruens, quanto pretiosiora infra muros contineri dicebant, tanto ardentius spe ea lucrandi, ad quod coeperat persistendum, mentis instantiam figebat: subridendo illis respondens. Quae inquit ostentatis mea sunt: & quia a vobis voluntarie mihi praesentantur, habeo gratum. Estote fideles ad tempus in conseruando. Vobis quippe de amissione dolentibus fiam quandoque largus in distribuendo. Sicque suos ad urbem de bellanda exhortationibus, & promissis inflammas, laboris sui renuntiationisque praemium infra murum testatur esse. Ipse moenia circumire, aggeres comportare, urbem vallare, arietes facere, ceteraque machinamenta, quae vsui capiendae urbis necessaria erant, componere, suos instruere, hostes infestare, metum iugi instantia studebat incutere. Barenfes ergo videntes constantiam Ducis ultra quam rati erant, in diuulsam persistere, victumque infra urbem, nullo ad introducendum hostibus circumfertis, aditu patente, a multitudine inermis vulgi, mulierum scilicet, & puerorum inutiliter deuastari, quae vi nequibant, dolo vitae Ducis periculum parant: pretioque composito, a quodam leuitatis viro, ut urbe digrediens illum spiculo corripere attentet mercantur. Amerinus ergo auaritia captionis cupidine captus, appetendum tam nobile, ut sibi videbatur, facinus accelerat: spiculoque venenis infecto ab edocentibus se tantae versutiae fraudem accepto, urbe digressus, quasi vnus ex nostris, lapides funda versus hostes, supra muros iaciendo, aduersus castra nostrorum dolose speculatum circumuenit. Sicque vesperscente die, nox intercludere Solis radios properat: cumque coenae hora instaret Dux in tabernaculo suo, ex foliosis arborum ramis composito sedisset, ille a tergo veniens, ramoso pariete interposito, Ducem praevio oculo, deinde aure per vocem, bene visum credens spiculum, quod ad hoc acceperat, fortiter impingendo, parte vestium correpta, sed Deo protegente, ipso illeso permanente in terra defixit: sicque Ducem laesum credens in castro vulnere spiculo amisso, nihil sibi fuga utilius credens, quam velocius potuit, cursu se se infra urbem recepit. Ducis vero ministri tali facto expauescunt: extra profilietes, dolo cognito, noctis excubias solito attentius, vigilesque circa Ducem deputant: ceteros ex eius edicto conducetes summo diluculo primum domum breui perficiunt.

XLI. EA tempestate Comes Rogerius in Sicilia morabatur: crebris incursionibus omnia hostiliter perlustrans: ad sibi subdendum nunc praemiis pulsans, modo minis terris iugi exercitatione plerumque alios damnis afficiens: intantumque quietis impatiens hostes lacessendo deterrebat, ut vix in ipsis munitionibus, nusquam autem alias securi essent. Nox,

vel

vel dies, vesper, & aurora, aura lenis, & aspera æquo pondere infesta timori erant. Vnde & Siciliienses consilio intra se habito, mori potius, quam cum tanta inquietudine infelicem vitam diutius protelare deliberantes, belli fortunam contra Comitem tentare parant. Denique versus Panhormum prædatum proficiscenti exercitu innumerabili vndique conflato, ex improviso apud Michelmir occurrunt anno incarnati verbi MLXIIIX. Porro eos eminus conspiciens totus infremuit: omnesq; suos in vnum coërcens subridendo ait suis. Eia inquit nobilium prædecessorum nobilitas Fortuna vobis fauens prædam, quam longius disposueratis quærere, labori vestro parcens, vltro vobis obuiam, ne plus in conficiendo itinere fatigemini adducit. Ecce præda à Deo vobis concessa. Auferte iis, qui ea indigni sunt. Vtatur ea diuidentes Apostolico more, prout cuiq; opus est. Ne exhorrescatis iam dudum, multotiensq; à vobis deuictos. Si ducem mutauerunt animo, nõ quo duce id præsumunt: eiusdem nationis, qualitatis, sed & regionis est: cuius & ceteri sunt. Deus autem noster immutabilis est. Si à vobis non mutatur integritas fidelis spei, nec ab ipso mutabitur sententia triumphalis auxilii. His dictis, acieq; suorum prudenter ordinata, cum hoste congregitur. Fortiter nostris agentibus gens inimica in tantum debellatur, vt vix ex tanta multitudine superesset, per quem rei euentus Panhormi renuntiaretur. Nostri vero triumphalibus spoliis multum dicantur.

XLII. MORIS vero Sarracenis est, vt columbas frumento, & melle infuso domi nutrientes, eum aliquorsum longius digrediuntur, masculos sportulis inclusos secum ferant: vt cum aliquid noui fortuna illis administrauerit, quod domi scitum velint, chartulis euentus suos notantes, & collo auis, vel certe sub ala suspendentes, auibus dimissis per aëra, familiaræ domi sollicitæ, vtrum prospere erga peregrinos amicos omnia agantur, notificare accelerant. Auicula enim dulcedine grani melliti, quam domi gustare sæpius affueuerat, illecta, reditum accelerat: chartulas, morem suum scientibus repræsentat. Huiusmodi sportulas cum auibus Comes inter reliqua spolia accipiens, auibus cum infectis sanguine chartulis dimissis, tristis fortunæ euentus Panhormitanis repræsentat. Vrbs tota concutitur: lachrymosæ voces liberorum, & mulierum per aëra cælum attolluntur. Gaudium nostris, illis tristitia parturitur.

XLIII. PRINCIPABAT VR tunc temporis vrbi Barenfi sub Imperatore Græcus quidam Argerius nomine: qui cum ceteris ciuibus pro tempore, & loco cõsilio habito, chartulis ærumnas vrbis, ciuiumq; sed & hostium infestationem adnotans clam, de nocte per quendam ab vrbe digredientem Diogeno Constantinopolitano Imperatori dirigit: vrbe, quæ sola in eius fidelitate persistens vndiq; hostili incurfione quatiebatur, nisi citius subueniat, se amissuros victus penuria. Se iam tertio anno instante hostibus circumseptos: cuius diuturno certamine deficientes deditioem parare. Nisi ipsam retineat, spem nullam de recuperatione peruasæ ab hostibus patriæ vltius referuari. Legatus quod instructus erat, fideliter adimplere satagens, breui magnum conficiens iter Byzantium venit. Acceptas epistolas Imperatori repræsentare vadit. Epistolis orationem exhortatoriã, vt subueniat, addit. Imperator vero susceptis epistolis, ac perlectis Duracium mittens, classem parare facit: cui Gocelinum de Orencho quendam natione Normannum & in palatio post Imperatorem secundum, paucis, quia strenuus armis, & consilio callens erat, Ducem præponens, cum multis copiis Barenfibus succurrendum disponit. Porro qui missus fuerat, iussus ab Imperat. Barum regrediens, clam hostes vrbe, vt exierat intrat. Acta refert: signumq; quo auxilium veniens eminus cognoscant, edocet: vt simile signum de vnoquoq; propugnaculo contra aduenientes faciant, fasces scilicet accendant, ne à certo portu deuiant, admonet. Barenfes hoc nuntio exhilarati, plus necessario festinantes, animo enim cupienti nihil satis festinatur, in proximam noctem fasces accendant: clamoribus, & laudis plus solito lætitiã ostendunt. Quid nam in hoc facto prætendant, inter nostros quæstio oritur. Fit de pluribus rebus coniectura: vndiq; argumētatur à prudentioribus: rei veritas deprehenditur: auxilium videlicet per mare illis aduenire. Aduenerat in auxilium Ducis fratris plurimo remige Comes Sicilia Rogerius nouiter à fratre inuitatus: leoninam in omni certamine habes ferocitatem: quem tamen prudentia regebat: & fortuna fauens comitabatur. Hic callide in hoc negotio agens, singulis noctibus speculatum ire iubet: si forte eminus per mare aduentantes naues aspiciantur. Cum ecce quadam iam nocte mediante, quasi stellæ lanternæ ardentes in summitate mali vniuscuiusq; nauis eminus apparere conspiciuntur. Quod cū à Comite compertū fuisset, acceleratissime armata manu, plurimo se se remigi credens, obuiã hostibus ire accelerat: quos hostes eminus aspicientes, Barenfes q; supra p̄ gaudio occurrerēt rati minus se ad defensionē aptant. Comes vero nauem Gocelini, qui dux hostium erat, duabus lâternis à ceteris

distinctam eminens cognoscens illam versus impetu suorum intendere iubet. Dumque fortiter congregiuntur tanta vi quædam ex nostris, super nauem illorum grassata est, ut ex vno latere cum pondere armorum incaute decurrente, centum quinquaginta loricati ex nostris submergerentur. Comes vero Gocelinum oppugnans superat: quem in suam nauem exarinatam recipiens, cum triumpho gloriosus ad fratrem remeat. Dux vero amittendi timore in certamine fratris, plurimum angebatur: quippe nec succurre-re poterat, nec alium, excepto illo, ceteris defunctis habebat. Attamen victor, & incolumis redire nuntiatur: nulli credulus fieri asserit, donec visu sibi satisfaciente. Vtrum satis esset scrutando ingeminat cum lachrymis. Comes vero Gocelinum mirifice Græco more præparatum Duci, ad honorem representat captiuum. Bareses itaque se sua spe frustrati ulterius hostes ferre non valentes, deditione facta, Duci cederantur. Anno Domini M. L. X. X. Dux voti compos effectus fratri, & cuncto exercitui gratias referens, vrbe pro velle suo ordinata, fratrem in Siciliam præmittens, solito exercitu breui iterum expeditionem versus Panormum summouet. Toto Iunio, & Iulio mense apud Hydruntum inoratus montem, quo facilius descensus ad mare, equos nauibus introducens, fieret, rescindere facit: vnde & Duracenses maxime sunt terribi ne mare cum exercitu transmeans, eos impugnatum veniret: mulumq; & equum ei, quasi ad honorem mandantes, hac occasione rem speculatum mittunt.

XLIV. EA TEMPESTATE Costa Condomicita, qui Scyllum iam dudum Duci fraudulenter abstulerat, veritus ne cum Dux versus Siciliam nauigio transiret, Scyllum obsessum diuerneret, Duci reconciliatus castrum reddit: tali iniuria se, ad quod fecerat compulsus dicens. Dux Costam Pelogam quendam Stratigotum statuerat: qui nimia insolentia destuens quosque ingenuos viros vel mulieres, nec etiam suæ consanguinitati parcens contumeliis afficiebat. Hic inter cetera quandam ingenuam matronam nomine Reginam, auiam Costæ Condomicite gallinam auream cum pullis, quam habere dicebatur, ab ea extorquere volens, verberibus laniatam captione retruserat. Costa Condomicita in famulatu Ducis apud Insulam Crotone detinebatur: cui cum quod acciderat, relatum fuisset, iniuriam auix reputans suam, infirmitate simulata, licentiam, domi causa curationis à Duce exposcens, vigilia Natalis Domini Scyllum ingressus est: quem Stratigotus venisse audiens, piscium sibi exenia per famulum mittit: qualiter se res erga Duce[m] habebat, requirit. Ille ac si nihil mali machinans ira dissimulata, gratias remandat: sed quod animo conceperat minime oblitus, postquam comestum est, potentioribus vrbe secreto circumuentis, de sibi illata, auixq; iniuria querimoniam ostentat: quibus respondentibus merito sibi talia accidisse, excusationibus minime vsus, facti se penitere asserens, vt contulerat, auferre tentaturum promittit: si tantummodo ipsis poriatut auxiliariis. Sicque à pluribus fide accepta, totam noctem in somnem ducens, quoscumque potest sibi allegat: summoque diluculo, cum omnes, qui huius rei ignari erant, vt dicit ipsa monebat, in Ecclesia Dei laudibus inseruiret, ipse cum tredecim viris, gladiis cum capis accinctis, reliquis signo dato, & à foribus expectantibus, ad portam castelli accedens, ianitor nil suspicatus quasi noto aperit. Ille cum sociis ingressus hospitium Stratigoti intrat: arma, quæ inuenit, corripit: versus Ecclesiam, Stratigotum præoccupare volens, citissimus currit. Vndiq; ergo insurgente clamore, Stratigotus insidiis compertis, per fenestram profiliens, præcipitio delapsus, dū fuga refugiū petit, à ciuibus omnibus exosus erat, comprehensus reducitur. Costa Condomicita, quia consanguineus eius erat, volente ei parere, à populo cõdemnatur: sicq; cum suppliciis pœnas luens, à quibus mala intulerat, perimitur: quos religauerat liberantur: à fidelitate Ducis palam auertuntur. Sicq; per sex fere annos Duci rebelles per diuersa loca Calabriae ab ipsis turbatio plurima facta est. Istud hic inscribim⁹, vt caueat prælati sibi subditos prauis ministris à sua fidelitate diuelli.

XLV. Dux igitur comitatibus, & ceteris, quæ expeditioni congruebant apparatis, fratrem, quem præmiserat, subsecutus, apud Catanam, vbi Comes erat, venit: fingens se Maltam debellatum ire: quasi de Panormo diffidens: sed à fratre cohortatus, magno equitatu, cum naualibus, peditumque copiis abinde progrediens Panormum venit: ab oceano urbem nauibus obsidens, fratremque Comitum ab vno latere statuens, ipse ab altero cornu Calabrensis, & Apulis muros ambit. Sicque quinque mensium circulo hostes vrbe defensionis attentissime peruigiles, ipse nihilominus impugnationi cum fratre intentus inquietare perstuduit. Vtriq; pari ardore inflammati omnia circumire, suos instruere, omnia ordinare, hostibus interminari, suis plura largiri, ampliora promittere: Primus, & frequentior adesse, nihil intentatum relinquere. Machinamentis itaque, & scalis ad muros transcendendos artificiosissime compaginatis, Dux hortos cum trecē-

tis militibus late enter ingressus, ex altera parte, qua videlicet naualis exercitus adiacebat, urbem infestare, fratremq; à parte qua erat, haud secus agere perdocuerat. Illi signo dato, quæ edocti erant, haud perficere segnes magno fonitu irruunt. Vrbs tota in arma ruens, quæ strepitu tumultuantium accurrebat defensionì, acceleranter grassatur. A parte qua intrus cauebant, vacillatur. A Guiscarden sibus scalis appositis murus transcenditur. Vrbs exterior capitur: portæ ferro fociis ad ingrediendum aperiuntur. Dux, & Comes cum omni exercitu infra muros hospitantur. Panhormitani delusi hostes à tergo infra muros cognoscentes, interiori vrbe refugium petendo se se recipiunt. Nox tumultum diremit. Proximo mane primores fœdere interposito, vtrisque fratribus locutum accedunt: legem suam nullatenus se violari, vel relinquere velle dicentes: scilicet si certi sint, quod non cogantur: vel iniustus, & nouis legibus non atterantur. Quandoquidem fortuna præsentì sic hortabantur, vrbs deditionem facere, se in famulando fideles persistere, tributa soluere: & hoc iuramento legis suæ firmare spondunt. Dux, Comesque gaudentes, quod offerebatur libenter suscipiunt anno Dominicæ incarnationis millesimo septuagesimo primo. Adepti primo omnium, scripturæ fideles imitatores dicentis: Primum quærite regnum Dei: & omnia adiicientur vobis: Ecclesiam sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, quæ antiquitus Archiepiscopatus fuerat, sed tunc ab impiis Sarracenis violata templum superstitionis eorum facta erat, cum magna deuotione catholice reconciliatâ dote, & ornamentis ecclesiasticis augent. Archiepiscopū, qui ab impiis deiectus in paupere Ecclesia S. Cyriaci, quamuis timidus natione Græcus cultum christianæ religionis proposse exequabatur, reuocantes restituunt. Deinde vero castello firmato, & vrbe pro velle suo, Dux eam in suam proprietatem retinens, & vallem Deminæ, ceteramq; omnem Siciliam adquisitam, & suo adiutorio, vt promittebat, nec falso adquirendam, fratri de se habendam concessit.

XLVI. C V M ista geruntur Serlo filius Serlonis, nepos videlicet vtrorumque Principum istorū, cuius in præcedentibus mentionem fecimus, apud Ceramum morabatur: ad tuendam prouinciam ab incur sibus Arabicorum, qui apud castrum Iohannis ea tempestate morari dicebatur, à Duce, & Comite sic iussus. Nam & medietas totius Siciliæ ex cōsensu Ducis, & Comitissæ sortì, Arisgotiq; de Puteolis, inter se diuidēda cesserat: eo q; hic consanguineus eorum erat: vterq; autem consilio, & armis probissimi viri erant. Arabici autem, qui apud castrū Iohannis morabantur, strenuitate Serlonis, quia eis in multis infestus erat, plurimum inimicabantur: iugique intentione dolo, vel armis ruinam eius meditari nitebantur. Sarracenus autem de potentioribus castri Iohannis nomine Brahen cum Serlone, vt eum facilius deciperet, fœdus inierat: eorumque more per aurem adoptiuum fratrem, alter alterum factum vicissim susceperat. Hic cum traditione cum suis composita, Serloni salutaria munuscula cum amicabilibus verbis mandat: inter quæ etiam intulit ista. Sciat fraternitas adoptiui mei, quod tali vel tali die septem tantummodo Arabici ex deliberatione iactantiæ terram tuam debent prædatum adire. Quod Serlo audiens ridiculo habere cœpit: minusq; sibi prospiciens, ex vicinis castris neminem sibi in auxilium arcessiuit: sed terminato die inconsultus venatum secessit. Porro Arabici, qui dolum composuerant, cum septingentis militibus, & duobus millibus peditum de castro Iohannis digressi, haud procul à Ceramo in abditiis locis insidias ordināt: septē tantummodo, vt Brahen Serloni mandauerat, milites mandantes: qui Ceramo, præda capta Serlonem extrahunt. Insurgit clamor: ab incolis prouinciæ tumultuatur: à Serlone, vbi venatum ierat, tumultuantes ciues audiuntur: sed quia inermis processerat, nuntiū apud Ceramum, ad deferenda sibi arma, suolq; inuitandos mittens, ipse quo clamor infestus vrguebat, sciscitaturus quid nam esset, progreditur. At dum à septem militibus præda abduci dicitur, arma sibi delata corti piens adoptiui fraudi plus necessario credulus improvide subsequens, vltra insidias progreditur. Illis autem ab insidiis prorumpentibus, cum hostes à tergo horribili armorum turbine deprehenduntur, Serlo decertādi copiis, sed & fugæ præsidio diffidens, cum paucis, qui secum erant, petram, quæ ab ipso die Serlonis dicta est, cursu expetit: qua ascensâ, à dorso pro muro eius vsus, diu fortiter, sed nullo aliunde auxilio aduentante, in cassum dimicatur: nam tandem confossus occubuit: nullusque ex omnibus, qui cum ipso erant, exceptis duobus, qui inter cadauera mortuorum latitauerant, euasit. Serlone exenterato Sarraceni cor extrahunt. Vt audaciam eius, quæ multa fuerat, conciperent, comedisse dicuntur. Capita vero occisorum in Africam Regi ad honorem mittūt: & caput Serlonis stipiti impositum, & per plateas vrbs delatum à clamate est præconizatum, eius esse, à quo præ ceteris Sicilia impugnabatur: hostes deuictos nullo simili superstite. Siciliam suæ sortì amodo facere cessuram. Cum ista apud Panhor-

num Principibus nostris nuntiantur, exercitus totus turbatur. Comes amissione nepotis intolerabili dolore angebatur: Dux vero alamentis fratrem suum coërcere volens dolorem suum virili more occultare nitebatur. Feminis inquit lamenta permittantur: nos autem in vindictam armis accingamur. Igitur, quia seiunctim ad inuicem vtriq; fratres quisq; suis vilitatibus lucrari studebant, excepto, quod cum necessatibus incumberent, alter ab altero inuitatus vicissim sibi ad inuicem succurrendū venirent, huic libro alium incepturi finem ponamus: vt in sequenti de vnoquoq; nunc seiunctim, iterumque coniunctim, prout ipsa res expostulauerit, stylum alternemus.

EXPLICIT LIBER SECVNDVS.

INCIPIVNT CAPITVLA

Libri Tertii.

I. Apud Paternionem, & Mazariam Castella fiunt.	XXIII. Castum coniugium laudatur.
II. Guiscardus Salernum obsidet.	XXIV. Dux Romaniam vadit.
III. Malfetani cum Duce pacem faciunt.	XXV. Dux Duracium obsidet.
IV. Salernum deditur.	XXVI. Dux cum Venetianis bellatur.
V. Comes Rogerius Abagelardum apud S. Seuerinam obsidet.	XXVII. Dux cum Imperatore proeliatur.
VI. Dux S. Seuerinam recuperat. Castro S. Agadii Dux Abagelardum obsidet.	XXVIII. Dux Duracium capit.
VII. Comes Rogerius in monte Calatixibet castellum facit.	XXIX. Dux Castoriam capit.
VIII. Africani Nicorum destruunt.	XXX. Bennauet traditione Catanam intrat: & paullo post à nostris recuperatur.
IX. Africani apud Mazariam vincuntur.	XXXI. Angelmartus apud Geracium contra Comitem insurgit.
X. Hugo de Gircea apud Catanam occiditur.	XXXII. Turribus Messana firmatur.
XI. Trablas obsessione ad deditiōē cogit.	XXXIII. Dux à Gregorio Papa à Romania reuocatur.
XII. Castrum nouum Comiti foederatur.	XXXIV. Duce reuertente fraus populorum premitur.
XIII. Michael Imperator ad Ducem venit.	XXXV. Dux fratre arcessito super Capuanum Principem vadit.
XIV. Dux classē aptat versus Græciam.	XXXVI. Iordanus contra patrem insurgit.
XV. Comes Tauromenium obsidet.	XXXVII. Dux Romam vadit: & capit.
XVI. Euisandus pro Comite occiditur.	XXXVIII. Romani reprehenduntur.
XVII. Golasfri ab Africa sub Tauromenio visi sunt.	XXXIX. BOAMVNDVS Imperatorem superat certando.
XVIII. Tauromenium capitur.	XL. Dux Romaniam iterum vadit.
XIX. Ecclesia Trainæ fundatur.	XLI. Eclipsis Solis fit. Papa moritur: & Dux, & Rex Anglorum.
XX. Iacenses, & Cinenfes Comes obsidet.	XLII. Rogerius Dux efficitur.
XXI. Eisdem capit.	
XXII. Comes filiam suam Comiti Prouinciae dedit.	

INCIPIT LIBER TERTIVS.

QUONIAM quidem arduas res, clarosq; triumphos duorum procerum Guiscardi videlicet Ducis, Siciliæq; Comitis Rogerii nūc seiunctim, nunc vero gregatim, prout facere nos scripturas repromissimus: limpidiōr poëtria si esset vndæ, æstuan dum foret, vt res quæ in ipso nobili memoria clarent, nobilioris philosophi penna chirographizaret: ne limpidiſſimus liquor, dum ad hauriendum porrigitur, foetore incultioris vasis etiam ab ipsis sitientibus abhorreatur. Sed quoniam nos aureis fistulis paupertate prohibemur, ad potandum: vtimur interdum plumbea fistula: dulces liquores vsque degustaturi. Vnde & lector quisquis historię seriem perſcrutari temptat

temptat, non fallentia verborum commenta, sed pompales triumphos memorandorum virorum attēdat. Quæ enim inferuntur non mee, vel tuæ laudi, sed illorum, qui faciendo meruere, subtrulantur. Quoniam ex edicto Principis tempus scribendi imminet, quod neglegendo hætenus minus potatum est, ad fontem, quo hauriam, vnde limpidius eructetur, recurrere ipsius Principis vrguens festinantia prohibet.

I. Igitur famosissimus Sicilia Princeps Rogerius Duce fratre expeditione, postquam Panhormum adeptus est, solita, à Sicilia vertus Calabriam, & Apuliam, vt suas utilitates exsequeretur, digrediente, in Sicilia remanens, exercitus recedentis fratris minimam partem præmiis, & promissionibus illiciens, ex consensu eiusdem Ducis sibi retinuit. Siciliamq; debellare ex omni parte aggrediens, iugi incursione non minimum laceffit: & quamuis hætenus dum in his, quæ adquirebat cum fratre participaturus, ad plenū strenue egerit, nunc cuncta quæ adquireret, suæ sorti cedere certus, quasi leo esuriens, prædæque avidus, quietis impatiens omnia circumire, periculosioribus inceptis primus adesse, nihil intèratum relinquere patiebatur. Anno Dominicæ incarnationis MLXXIII. duo castella, vnum apud Paternionem ad infestandam Catanam, aliud vero Mazariam ad debellandam adiacentem prouinciam firmiuerat: Dux vero à Sicilia in Calabriam veniens apud Russinum eiusdem prouinciæ urbem dolentibus vrbiculis castellum firmavit.

II. Gisulfus ergo Salernitanus Princeps frater Sigelgutæ vxoris Guiscardi Ducis omnes in irrimos fines à Salerno, vsq; ad portum, qui Fici dicitur, Arcumq; & S. Euphemiam sui iuris esse volens & partem à Guiscardo dietim peruadi audiens, versus Ducem inimicitias iniecit: omnesq; ei adherentes, quos capere poterat, contumeliis deturpans, nostræ genti se se inuicari non abscondebatur. Dux autem Guiscardus, qui amicitiam sibi promiserat primum quidem patienter ferens legatis ait ab incepto respiscat, conuenire. At vbi vider, conceptam animo Principis malitiam, quanto plus lenire tentabat, eo amplius in deterius excrefcere, fœdere, quod inter eos erat, renuntiato, inimicanti sibi etiam ipse infedabiles inimicitias parat. Sed quia inter se, & Ricardum Principem Auersæ inimicitia effruberant, veritus ne ab ipso Gisulfo aduersum se succurreretur, pacem cum ipso fecit: quo in sui adiutorium, quibusdam pactioibus conducto, Salernum multis copiis obsessum vadit.

III. Malfetani vero Gisulfum exosum habentes, timebant quippe ab ipso puniri, eo quod interfectores patris ipsius, dum eos ad subiugandum sibi impugnaret, exstiterant. a Duce inuitati, vt sibi ad obsidendum urbem nauigio seruitum veniant, potentiores Duci locutum, ex consensu aliquorum accelerant. Dux itaq; callidis pactioibus si assentiant, si autem dissentiant minis terrendo attentans, tandem ad confœderationem cōpulit: vt si contra Gisulfum tuerentur, tota Malfa illi subiugata hereditate fœderaretur. Duce vero omnia vt expetebant promittente, parte exercitus ad obsidendum urbem relicta, reliquam secum ducens, cum ipsis, qui inde venerant apud Malfam vadit. Urbem sibi à ciuibus deliberatam suscipit. Quattuor castella in ea fecit. Militibus suis munit. Inde cum multis Malfanorum copiis Salernum redit. Sic deterrebat Malfatanos, si manus Guiscardi quoquo modo euaderet timor Gisulfi.

IV. Dux vero naualibus, peditumq; copiis, sed & equestri exercitu Salernum valens, frequenti incursione congregiendens vndiq; deterrebat: in tantumq; attriuit, vt nullo aditu ad victum introducendum, se, suisq; negantibus, patente, tantam famem inesse coegerit, vt etiã vel mares, sicut relatione eorum, qui præsentès adfuerunt, didicimus, à quibusdam introrsum reclusis comessi sint. Abegelardus vero filius Hunifredi Comitis, nepos videlicet Ducis, qui Salernum, propter inimicitias, quas cum Duce habebat, propter hereditatem, quæ ab ipso detinebatur sibi, in adiutorium Gisulfi introierat, ingruente fame, Salerno clam de nocte digressus apud S. Seuerinam Calabriae urbem Duci infestus fieri secessit. Dux autem in Siciliam ad fratrem mittens, vt Abegelardum nepotem apud S. Seuerinam obsessum vadat, non in cassum mandauit. Ipse vero vrbis Salernitanæ infestationi indiuisse persistens, tandem ad deditioem coegit: Gisulfo vero, quia frater erat suæ collateralis, libetorū fratrum auunculo, quocumq; vellet abeundi libertatem dedit: urbem autem sua in virtute retinens, castellis, & munitionibus pro libitu suo aptauit.

V. INDE quietis impatiens, nulloq; labore, vbi aliqua spes cuiusq; lucri designabatur, deficiens, apud S. Seuerinam, vbi fratrem præuenire inuitauerat, nepotem Abegelardum obsessum vadit: fratremq; quem ad hoc inuitauerat, ab vno latere urbem obledisse inueniens, ab altero latere ipse confedit. Abegelardus autem diatim vrbe digrediens, nostros ad certamen prouocando, dum alternatim fortiter, sæpeq; cōgreditur, multa mi-

litia congruentia perpetrata sunt. Porro Dux videns se minus in urbem proficere, consilio cum suis habito, tria castella firmavit. Vnum Hugoni Faloch, alterum Rainaldo de Simula ad urbem infestandam delegavit: Tertium autem Herberto fratri Hugonis, & Custinobarbo fratri Rainaldi. Sicque expeditione soluta in Apuliam secessit: vbi non multo post apud Cauam, in quodam congressu Heremannum Comitem, fratrem Abagelardi capiens, Rogerio fratri in turri Meliteni retrudendum mittit: qui dum in vinculis obscuro carcere cruciaretur, Abagelardus fraterna compassione tactus, pacationem cum Duce, ut urbem sibi reddens fratrem recipiat, facit. Duce itaque, hac calliditate illum deludendo, fide dante, ut cum apud Gargantum venirent, sic enim castrum quoddam dicebatur, fratrem sibi captione liberum redderet, ille incautus verba argumentosa minime aduertens, vrbe digrediens Duce eam reddidit: sicque cum ipso aliquantisper commoratus fratris redditionem frustra suspicabatur. At cum Russanum ventum est, asperius cum Duce, quod nimium protraheretur, sermonem habuit: versus Gargantum iter acceleret hortatur: tum vero Dux dolum aperit: infra septem futuros annos, se illuc, quo dixerat, non iturum asseruit. Ille sic calliditate verbi se circumuentum animaduertens: plurimum cum Duce altercatus, irato animo discedens in Apuliam Castro S. Agadii seditiosus sese cum suis recepit.

VI. Dux itaque sciens illum ad hoc niti, ut totam Apuliam versus se, pro posse commoueat, exercitu excitato, illum insequens obsessum vadit: sed castro natura, munitione, defensionibus firmissimo, cum diutius in oppugnando persisteret, ipsis, qui intra erant fortiter agentibus, plus damno suorum perturbabatur, quam versus castrum proficeret. Abagelardi autem de amissione fratris dolor indies excrecebat: neque vincula, quibus frater artabatur, ipsum haud secus, ac illum ex recordatione angebant: vnde & frequentius casus fratris quibuslibet pacationibus melio rare attentans, vix tandem obtinuit, ut castrum reddito, fratrem recipiens, quo & sibi liberet, absterere liceret. Sicque fratre recepto pariter discedentes, mari transmeato, ad Imperatorem Constantinopolitanum transeunt: vbi & ultimos dies clauserunt.

VII. FAMOSISSIMVS ergo Siciliae Princeps, & debellator Rogerius apud Siciliam in omnibus strenue agens morabatur. Neque enim aliqua delectatione se retrahente, hostibus absens fieri patiebatur: quippe quem egestas, labor, minae hostis, imminens iugis decertatio, vigiliae, vel vita asperior ab incepto non deterrebant: sed potius quanto asperitatibus quatiebatur, eo ardentiori constantia, ipsa humano more animo suo innata dominationis cupidine, vincere, quam vinci nitebatur. Et quamuis omnia cupiens esset, impensius tamen zelo potius Castrum Iohannis angebatur. Quod si adeptus foret, sciebat se, quasi pro firmo ad totam Siciliam pro libitu suo ventilandam. Tali, tantoque urgente desiderio anno incarnati Verbi M LXXIV. in mense Calatixibet castrum firmavit: quod militibus, & reliquis, quae necessaria erant, muniens, Castrum Iohannis infestissimum redditur.

1074. IIX. AFRICANI ergo Sarraceni a familia Regis Tunicii ex eius edicto, nauibus per mare piratarum more vela ventis committentes, maritima litora versus Siciliam, & Calabriam insidiatum vadunt. Sicque Iunio mense in vigilia Beati Petri apud Nicotrum de nocte appulsi ciues incautos, & praegaudio instantis sollemnitatis, vino ex more, somnoque grauos opprimunt: semisomnes alios perimunt, alios capiunt: ipsos etiam pueros cum mulieribus omni que suppellectili vehibili praedam nauibus inducunt: castrumque totum incendio concremant, remige accelerato in altum recedunt. In crastinum ripae propius accedentes pueros, & imbecillio rem familiam amicis redimere volentibus, pretio accepto nauibus eiicientes partim exonerantur: reliquos, qui alicuius utilitatis videbantur, adducunt: sicque vela ventis committentes patrios agros, vnde venerant, leti reuisum tendunt.

1075. IX. ANNO vero incarnationis Domini M LXXV. quia in praecedenti anno pro libitu sibi fauente apud Nicotrum prospere accurrerat, plus necessario cupidine auaritia insolentes, simile sibi euenire frustra rati, nauibus ascensis versus Siciliam fortunam tentatum nauigant: insulamque circumcurrendo tentantes, tandem apud Mazariam appulsi sunt. Nauibus digressi urbem magna vi oppugnantes irrumpunt: castrum autem, quod infra erat, fortiter repugnantibus per octo dies obsidet. Comes vero per legatum coperto castrum, suosque hostibus infestari, clam de nocte, armata manu castrum ingressus, summo diluculo per portas prorumpens, cum hoste in platea urbis ante castellum congregitur: fortiterque ex more agendo victor efficitur: pluribusque peremptis, reliquos fugientes extremos quosque in mare prosequitur. Mazara ducis strenuitate ab hoste eripitur. Gemebundus rumor a paucis, qui euaserunt, Africae nuntiatur: sicque rotabilis fortuna homines primo prosperis successibus alludendo, illectos spe priorum euentuum deceptos risit.

X. COMES vero quibusdam necessitatibus se auocantibus à Sicilia versus Calabriam digrediens, Hugonem de Gircæa, cui propter strenuitatem, quam habebat, nam & præclari generis à Cenomanensi prouincia erat, totam seruandam Siciliam delegauit: interdicens, ne si Benaruet, quia vicinus sibi Syracusi morabatur, aliquem incursum versus se faceret, callidas eius versutias cauens, nusquam vrbe digrediens, hostem persequeretur. Sed iuuenilis animus militia feruens, & laudis audius, quod sibi interdictum erat minus seruans, ad hoc niti cœpit, vt ante reditum Comitum aliquod nobile facinus, vnde militarem laudem mereretur, perpetraret. Vnde & Trainam vsque progrediens, Iordanum Comitum filium cum familiari militia Comitum secum Catanam adduxit. Porro Bernaruet
 10 magno electorum militum exercitu congregato de nocte accedens, haud procul à Catana in abditiis locis insidiis occultatur: triginta militibus Catanam vsq; præmissis, qui eos ad certamen excitatos longius ab vrbe protraherent. Hugo vero, & Iordanus militia feruentes, suos ad certamen cohortando, vrbe cum magno impetu digreduntur: trigintaq; electos milites insidias speculatum mittentes, ipsi incautius insequi accelerant. Porro speculatum præcedentibus locum insidiarum transgressis, dum à subsequenti vsque peruentum est, illi ab insidiis prorumpentes, hostibus horribili turbine insurgunt. Itaque qui præcesserant, insidias à tergo videntes, nec ad suos, hostibus interpositis regredi posse, Paternionem fugientes euadunt. Nostri vero dum fortiter congregi nituntur, Hugo Comitum gener cum pluribus occiditur: Iordanus autem hostes ferre non valens, cum paucis Catanam elabitur. Bernaruet lætus cum spoliis Syracusiam regreditur. Comes itaque
 20 rumorem huiusce modi per legatum cognoscens reditum accelerat: exercituq; aduersus Benaruet commoto, castrum, quod Zotica dicebatur, oppugnans, funditus diruit: viros perimit: feminas cum pueris in Calabriam venditū mittit: anno incarnati Verbi MLXXVI. 1076. Sed quia animus Principis: dolore generi interfecti, ad mentis debilitationem pæne infectus nisi maiori vindicta sanari minime poterat, ampliorem vindictam expetens, vsque ad prouinciam Notensem profectus, ita omnia exterminauit, vt etiam ipsas messes, tempus enim triture instabat, quia asportari nō poterāt, penitus igne cōbuserit: q; etiā passim per diuersa loca Sicilię facere addens maximā egestatem ipso anno eidem insulæ incussit.

Nascitur ergo fames quia sustulit ultio panes.

30 XI. ANNO Verbi incarnati transacto millesimo: 1077,

Adiectoq; super mille septies undecimo:

Expeditionem mouet Comes mense Madio.

Naues vela dant per equor suffragante Zephyro.

Æra sonant: buccinando pontus plaudit tubilo.

Classis magni Alexandri non hac pulchrior.

Aura ridet cum fortuna: pubes gaudet bellica.

Citharizant: ad hoc docti resonant tympana.

Trablas ergo oppugnatum nil tumescunt equora.

Sed transcendit equitatu Comes fronte bellica,

40 *Montium scopulosorum ima, siue ardua,*

Bellicosa iuuentutis multa fultus copia.

Clypeos auro fulgentes, & splendentes galeas.

Solcum tangit, intuentum aciem reuerberat.

Montes omnes resplendescunt super clara sidera.

Equi fremunt, dant hinnitus, aque montes resonant.

Mille flante aura leui vexilla subuentilant.

Horrido aspectu satis versus Trablas properant.

Hostes vident: exhorrescunt hanc armorum nebulam.

Terra, ponto sonant tubæ, vt metum incutiant.

50 *Clamor vsq; calum pulsat: hostes infra trepidant:*

Vrbem vallant circumquaq; equore, vel arida.

Nautæ velis obumbrantur: terra figunt anchoras.

Equitum pars frondes cædit, pars figunt tentoria.

Crebro currunt ad certamen: fortiter congregitur.

Hostis nisus repugnare, plurimum concluditur.

Castro luctus post certamen, nostris lyra additur.

Hostes viribus diffisi tandem pacem expetunt,

Cedit Comes: castrum reddunt: ditionem subeunt.

Fæderantur more suo: sed dolentes faciunt.

A B H A C eadem vrbe strictior finus terræ ab utroque latere mari vrgente, longius in mare porrigitur: pascuis vberimis abundans. Ibi armenta, & cetera vr-
 bis animalia hostili tempore pasci consueuerant: quo cum ex more, propter instan-
 tes hostes diatim exirent, nostri breui sinu interposito conspicientes, cœperunt, vt in tali
 gente assolet, auiditate, si aliquo astu queant, adipiscendi agitari. Iordanus filius Comitis,
 ad id negotii peragendi intentionem certius apponēs, vt hanc sibi famam militariter præ-
 ceteris acquireret, agebat. Tandem itaque, vt erat vir præsumptuosissimus, & laudis aui-
 dus, cum sibi familiaribus consilio habito, quodam vespere centum sibi milites eligens,
 patre inconsulto naues ascendit: de nocte insulam peruadit: applicans nauibus digredi-
 tur: in concauitate quadam eius insulæ, antequam illucescat, occultatur insidiis. At vbi
 nocte recedente sol irradians terris illuxit, tota ciuitas prædicta ex more, vrbe digrediens
 pascendi gratia ipsam insulam sparsim præoccupat. Porro Iordanus vbi in insidiis occul-
 tabatur, prædam longius ab vrbe progressam conspiciens, impetu leonino à loco prorup-
 pit: vsque in portam vrbis prædam colligens profilit: nauibus introducendam illorsum
 minare accelerat. Ciues itaque insulam suam insperato hostibus peruasam videntes in
 arma ruunt, Maximo impetu vsque ad decem millia ab vrbe prorumpunt: hostes, vt præ-
 dam excutiant, inconsulte profsequuntur. Nam vbi Iordanus longius ab vrbe eos pro-
 gressos videt, spreta præda, hostibus leonina ferocitate occurrit: congressuq; facto, acer-
 rime vtrimque pugnatur. Sed Iordanus, vt erat in congressibus fecundissimus suos ver-
 bis exhortatoriis promptiores reddens, fortiter agendo plures sternit: reliquos fugat: vi-
 ctor efficitur: quosque cædendo vsque in portam vrbis profsequitur: sicque ad naues re-
 grediens maxima præda lætanter introducta, ad patrem impune cum triumphali laude
 redit. Hac re vrbs quasi maxime territa ad deditiōem, vt diximus, compulsæ est. Comes
 itaque urbem nactus pro libitu suo castris, & ceteris munitionibus ordinat: militibus, &
 quæ iis necessaria erant, munit: turribus, & propugnaculis vndiq; vallans. Sed vndiq;
 adiacens prouincia firmissime circumsepta, munitissima erat: & ideo adhuc recalcitrans
 rebellat. Comes laboris indeficiens crebris incurSIONIBUS, vt sibi omnia substernat, infe-
 stare aggreditur: breuique termino vsque ad duodecim famosissima castra suo dominio
 obediendo subire cœgit: quæ militibus suis distribuens, cum omnibus appendiciis suis
 de se habenda delegauit. Sic exercitum, omnibus pro exhibito sibi seruitio gratias agen-
 do, soluens, ipse Bricam à labore pausatam secessit.

XII. Ea quidem tempestate quidam Sarracenus Bechus nomine Castrum Nouum
 possidens, illic morabatur. Erat autē idē vir magnæ superfluitatis, & arrogas: vnde & ipsos
 suos fideles leuitate sua interdū diuersis cōtumeliis afficiēs, sibi infideliores reddebat. Hic
 quadā die cū molendinario suo iratus, ante se inuitans verberibus deturpauit. Porro ille se
 adeo graue ferre dissimulans, in vindictā tantæ de honestationis animū intēdens, secū ta-
 citus agebat: quibus artibus: vel damno rerū suarū, aut certe læsione corporis vicissitudinē
 recōpensaret. Vnde accidit, vt quodā vespere, de subiacētibus cōplices sibi alligans, petrā
 quandā, quæ omni castro supereminebat, & dominabatur, irrumpens peruadere, legatūq;
 apud Bricam Comiti mittens, in sua fidelitate se ita egisse, & vt sibi succurrere acceleret,
 mandat. Hoc nuntio Comes accepto, plurimū exhilaratus, cum quantis habere poterat,
 citissimus illorsum intendit. Porro Bechus molendinarium blanditiis, & promissioni-
 bus, vt ab incepto respiscat, sibi reconciliare dum minus præualet, frustra oppugnare ni-
 tebatur. Comes vero aduentans propius accedit: molendinarium amplissimis promif-
 sionibus in sui fidelitate arrigit. Ille cum nulla ex parte aditus ad se accedendi nostris pa-
 teret, fune oblato demisso, quosdam nostrorum ad se pertrahit. Bechus itaque videns
 nostros à Molendinario infra petram susceptos, spe retinendi castri amissa territus, castro
 spreto, omnia quæ poterat, aspottans aufugit: ciues cum Comite pacem facientes infra
 castrum recipiunt. Comes vero sic castro potitus pro velle suo muniens ordinat: molen-
 dinarium, vt ceteris, ad similes actus exequendos exemplum tribuat, pluribus benefactis,
 libertate etiam concessa remunerat.

XIII. EODEM anno Græcus quidam sub nomine Michaelis Imperatoris Constanti-
 nopolitani ad Ducem in Apuliam venit: auxilium expetens ad palatium, à quo, vt dice-
 bat, fraude suorum, in die sancto Parasceue deiectus fuerat: monachusq; violenter fieri
 compulsus hoc solo crimine obiecto, quod filiam Ducis filio suo nuptui acceperat. Ipse
 quoque filius, ne spe aliqua recuperandi palatii, vel deductæ vxoris procurandæ propa-
 ginis reseruetur, turpiter eunuchizatus, vsque ad exitum vitæ exilio relegatus est: alio
 in locum expulsi in palatio subrogato: quem nec aliqua, vel extrema antiquorum Impe-
 ratorum linea ad id hereditatis iure gentium inuitauerat. Timebant denique Græci, ne

fi ex nostræ gentis vxore heredes procreati in palatio succellerant, occasio liberius illuc accedendi nostræ genti daretur: & gens deliciis, & voluptatibus, potiusquam belli studiis ex more dedita, nostrorum strenuitate subiugata conculcetur. Ipsam Ducis filiam reclusam diligenti custodia obseruabant: ne forte si alicui potenti nuberet, quia hereditari Imperatori semel in palatio coronata fuerat, ab ipso cui nuberet, aliqua hereditas per ipsam in palatio proclamaretur. Michael itaque à monasterio, in quo monachus coactus erat, habitu eiecto, vt dicebat, profugus, in Apuliam veniens à Duce Imperiali honore susceptus, per omnes ciuitates Apuliæ, siue Calabriæ processibus, & Imperialibus pompis ex edicto eiusdem Ducis accuratissime obsecundatur. Et hoc quidem totum ex industria Dux faciebat: quando quidem animum eum in palatio restituendi haberet. Audierat nempe generum suum eunuchizatum: vnde spe suscipiendæ de filia prolis, cui palatium iure hereditari competeret, amissa, ad hoc inter se nitens tutius agebat, vt sub nomine Michaelis, quibusdam sibi fauentibus, Græcis facilius debellatis, cum ad palatium vsq; peruentum foret, vi coronam cum sceptro, & Imperialibus ornamentis peruadens, ipse Imperator fieret. Promittens tantum se sibi auxilium latutum per duos ferme, & amplius annos honore, quo cœperat, eum secum detinuit: donec ea, quæ tanto inceptui necessaria forent, apparabantur. Erant autem tunc etiam quidam cum Duce, qui in palatio tempore Michaelis Imperatoris seruites faciem eius se nouisse, & hunc similem minime vel in modico assimilari dicerent: sed fraudulenter hunc spe alicuius à Duce accipiendi muneri aduenisse. Porro Dux vterne, an pro certo esset æquipendens, cum multus susurrus inter suos super tali negotio fieret, ab incepto minime deterrebat: sed potius quod cœperat exequens, cum ipse non esse hunc dubitaret, nil de hac re dubitare asserbat: & hoc ex industria quidem laudans suos faciebat: ne ab ipsis ab incepto dehortaretur.

XIV. TALIA disponens, tacita sed mente reponens:

Sumptibus insudat: quo Byzantium sibi ludat.

Vndiq; terrarum querit spem materiarum.

Nulla remittuntur: nec rustica despiciuntur.

Sed prodesse queunt, quæ iam despecta fuerunt.

Ligni caesores mandantur in arte priores.

Vndiq; terrarum conducitur ars tabularum.

Robora caesa cadunt, resecantur, seætaque radunt.

Artifices ligni. Ferrum faber applicat igni.

Anchora conflatur: clauorum forma paratur.

Compago nauis textitur superaddita clavis.

Obducunt imas alii lazugine rimas.

Atq; picem liquidam properant superaddere quidam.

Vela suunt isti: studium dant funibus isti.

Classis adaptatur: non nauis sola paratur.

Crescat vt in numeros studiosus imminet heros.

Omnibus aptatis, & nauibus arte paratis.

Per liquidum pontum classis conflatur Hydruntum.

XV. INTERIM dum ista aguntur anno instante MLXXIIX. Comes Tauromenium obsidens viginti duobus castellis vallauit: ita ab vno in alterum sepibus, & stropibus claudens, sed & naualibus copiis à prociectu maris cingens, vt nullo latere pateret aditus ad castrum volentibus hostibus aliquid introducendi: vel educendi. At dum quadam die de castro in castrum per præcipitia scopulosi montis Comes visum transiret cum paucis, pars quædam Sclauorum inter myrtetica virgulta latitans in quodam artioris transitus loco prorumpens irruit. Et nisi Euisandus quidam natione Brito, audito strepitu armorum sese Comiti, & hostibus interposuisset, de ipso Comite, vt aiunt, hostibus triumphus cessisset. Sed cordium solus inspector Deus bonam intentionem Principis in præcedentia, siue subsequencia per eum futura bene prænotans aliter, quam illi moliebantur, re transtulit. Scripium quippe est: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

XVI. EVISANDO itaq; in domini fidelitate taliter interfecto, dum nostri in arma ruunt, hostes per præcipitia scopulosi montis elapsi sunt. Sic mors Euisandi vice Comitis sub Dei præsidio fuit. Comes autem fidelitatem eius honeste remunerans, corpore humato decenter, multa beneficia egenis, & sacris locis pro redemptione animæ eius, nec immerito contulit. Montium autem cacumina cum ipsis vallibus perlustrans, peditum copiis iter faciens, à monte, qui ab incolis Gibel appellatur, quem nos Etnam dicimus, vsq; Trainam neminem eiusdem superstitionis impunitum dimisit.

*Militibus multus planctus fuit, iste sepultus.
 Nam suo merito carus fuit undique Brito.
 Pro merito fidei sortem capiat requiei.
 Cui cum sit ita mors, est Comiti data vita.
 A Iuda discat, quem tanta fides sibi dicat.
 Ille Deum vendens, laqueo se postea pendens
 Mortem mercatur, cum traditione notatur:
 Hostili cultro spes huius se dedit ultro:
 Ut dominum seruet: meritumque sibi coaceruet.
 Non virtute pari debent ii subtitulari.
 Traditor alter erat: ut saluet & alter anhelat.
 Angelicam pennam capiet hic: ille gehennam.*

XVII. **Q**UATTORDECIM ergo naues, quas Golafros appellant ab Africa regis Tunicii piratarum more per mare palantes sub Tauromenio appulsæ, quodam diluculo à nostris in mari haud longe anchoris fixis conspiciuntur. Nostræ autē naues armatis expositis, minus erāt ad exequendū paratæ. Comes autē latronē, qui nā sint, quave de causa, vel vnde hostes ne, an pacem portantes aduenerint, sciscitatum mittit. Interminādo subiunxit: si in tanto sui iuris vel modicum quid iniuriæ vel fecissent, vel facere, attentare præsumerēt, nusquā impunitos à se euadere posse. Ac dū nil mali aduersus ea, quæ eius iuris erant, sub excusatione, & obtestatione legis suæ machinari renuntiantur, sed potius ex edicto Regis Tunicii, ut infestos piratas à mari, si inuenirentur, propellerent, missos, eius famulatui, si necesse foret, inseruire paratos: primi cuiusq; nauis ad amicum colloquium inuitantur: ut si vel victu, vel aliis quibuslibet rebus minus sufficientes essent, eius munificentia supplerentur: qui dum inuitationi assentientes fœdere suscepto aduenire apparerent, aura contraria insurgente, naues cum ipsis per equora pulsæ ab intuitu nostrorum protinus sunt auulsæ.

*Sic quos inuitat, boreas accedere vitat.
 Et quod promisit dare, ne daret aura recessit.*

XIIX. **A**T Comes intentus fuerat quibus ante retentus:

*Obsidet: & pugnat: castrum pro posse repugnat.
 Certamen datur, Comes huc per stare conatur.
 Quamuis cura ligat, tamen hunc res nulla fatigat.
 Instat, & hortatur, hostes virtute minatur.
 Dat: dare promittit: nil, non tentando remittit.
 Ad quod adhortatur socios, prior esse probatur.
 Cum sit certamen: & fratribus esse leuamen,
 Ante suos fertur: cum posteriore refertur.
 Primus ad excubias Othonus, alter Elias:
 Tertius Arifgotus: Iordanus abinde remotus
 Esse recusauit: socios hæc ars animauit.
 Exiit edictum, liceat ne querere victum.*

*Sicque deuincuntur: nostri statione fruuntur.
 A montis magno prohibentur abundig, stagno.
 A nullo subduntur: post addita deminuuntur.
 Vnde fames creuit, congressus ab hoste quieuit.
 Decrescit virtus, hebet hostis iam prope victus.
 Solo securus, quod cingit abundig, murus.
 Ut det congressum, canet extra figere gressum.
 Deficit ut panis, populus superatur inanis.*

Sic Comes accitur: castro pro velie potitur.

Arbore sub lauri curuantur mœnia Tauri.

Fœdere confecto, dolet hostis in hoste recepto.

Sed quamuis doleat, non dissimulando reuelat.

Cur doleat hostis: quia latus erat suus hostis.

Si sic fortuna diuersa fit, est tamen vna.

Illis fit tristis: gaudens cognoscitur istis.

Sextus erat mensis quo feruidus eminet ensis.

Piscibus obsedit: feruente Leone recedit.

TANTO

XIX. TANTO sibi adiumento collato diuinitus,
 Ne appareat ingratus vilipendens Rogerius,
 Secum cepit deputare quid litaret potius.
 Cementarios conducens undecumq; aggregat.
 Templi iacis fundamenta in vrbe Trainica.
 Ad quod perstans auro breui superat.
 Laquearia rectorum ligantur Ecclesia.
 Parietes depinguntur diuerso bitumine.
 Consecratur in honore Virginis Puerpera.
 Multa dote augmentatur, terris, siue decimis.
 Ornamentis palliatur: & diuersis copiis.
 Cathedra Pontificatus sublimatur infulis.
 Sacerdotes augmentatur, prout sumptus suppetis.
 Altaris vasa vel vestis plusquam clero sufficit:
 Candelabra, cruces, textus, ac cerasumbuli.
 Ex mei allo signa fiunt plebem inuitantia.
 Melodiam dulcem reddunt: pulchre consonantia.
 Melodiz at sacer clerus hymnos sacris laudibus.
 Prasul verba sacra legis seminat in gentibus.
 Diuinus cultus arcesitur pluribus credentibus.
 Cui debent hæc ascribi nisi tanto Principi?
 Qui reduxit sacram legem, unde prius corruit.
 Cuius ope fit hoc totum: & hanc legem edidit.
 Textum libri persequamur: nam ista sufficiunt.
 Sermo nimis inculcatus interdum fit & adium.
 Subsequens stilus narrabit, si quid est residuum.
 Vrbs Traina felix gaude: da dignas laudes titulo.
 In te primo reparatur diuina legio.
 Messana consociata pari seruit clypeo.

XX. INCARNATI Verbi anno Millesimo septuagesimo nono Iacenses natura mon- 1079.
 tis in quo habitabant, numerosa multitudine suorū filii, erāt enim vsq; ad tredecim millia
 familiarum, iugum nostræ gentis abhorrentes statutum seruitium, & censum persoluere
 renuntiant. Comes vero per legatos eos conueniens, nunc blandimentis eos mulcendo,
 nunc minis attentando, ne contra se insurgerent, neue per vitium incurrerent, neue eum
 irritando contra se excitarent, ab incepto detrahere nitēbatur. At vbi minus proficit ex-
 exercitu admoto, quos blanditiis, vel minis nequit, virtute attentando flectere aggreditur.
 Mons autem, quem inhabitabant, ita ab omni latere, scopuloso præcipitio erat munitus,
 vt ex nulla parte ascensus pateret: excepto vno solo arto, arteq; exciso aditu: quo ciuibus
 egrediendi, & ingrediendi iter porrigebatur: & hoc in excelsiori cacumine eiusdem a-
 scensus porta, murusq; ex vtroq; latere in longum porrectus munibat. At quia mons hic
 spaciosi ambitus minus claudi obsidendo poterat, illis potissimum in locis, vbi infestio-
 rem se hostibus fieri posse existimat, sedes ponit. Porro Iacenses ac si pro vita certare, in-
 stare, omnia circumire, nihil remittere: quibus partibus plus timebant loca munire, inde
 fatigabiles adesse vigilanti cura studebant. Et quia armenta sua, & pecora secum in abdi-
 tis eiusdem montis, cauernosisque locis à peruisione hostili tuta aggerebant, & minus
 ab hostibus ea diripi metuentes, obduratiores erant. Comes autem quanto eos in sui de-
 fensione attentius instare videbat, tanto altiori ira inflābatur, quo se eos minus lædere
 posse cognoscebat. Non ab incepto deterrebat: sed eo instantius quo preualeret omnia
 conando nitēbatur. Sicilienses ergo milites suos, quibus iam impertierat possessiones in-
 sulæ, quantum subiugauerat, apud Parthenicum, & Cortitum dimittens, Iacēsis infes-
 tos fieri præcepit: ipse cum Calabrensibus Cinisum, qui similiter contra se recalcitrabat,
 obsessum vadit. Sicq; vno, eodemq; tempore vno in confinio duas obsessiones, & à se di-
 uisas ponens, vtrascq; fortissime tenuit: atq; de vna ad aliam sepiissime migrans hortari, in-
 stare, per se ipsum omnia attentare, hostibus infestus adesse: nunc minis, nunc incurso-
 nibus terrere: suis blandiri, plurima largiri ampliora largire in sui fidelitatem arrigere, ho-
 stibus infestos reddere non desisteat.

XXI. MENSIS erat sextus Sextilem denotat æstus:
 Hic studet vt ledat, studet aliter vt ille recedat.
 Ladunt, leduntur: sic alternando premuntur.

*Sic paribus votis non deficit hostibus hostis.
 Tempus erat messis: armis macerat ita fessis.
 Vruuntur messes: turbat res ista Iacenses.
 Quodque iam ledit Cinesibus haud bene cedit.
 Consilium captans: succurrere messibus aptant.
 Sed cum vi nequeunt, hoc artibus addere quarunt.
 Conueniunt Comitem: tentant sibi reddere mitem.
 Fœdere componunt: fraudis munimenta reponunt.
 Fruges saluantur: Comitibus reconciliantur.*

1080.

XXII. IGITUR anno Dominicæ incarnationis MLXXX. Raimundus famosissimus Comes Prouinciarum famam Rogerii Siculorum Comitis audiens, propter strenuitatem, quæ de ipso referebatur, legatos dignos, qui à tanto, ad tantum dirigerentur, mitens Mathildim filiam suam, quæ de prima vxore admodum honeste faciei puellam habebat, sibi in matrimonium copulandam expostulat: quod cum à Comite concessum renuntiât, qua de re ille non minimum gauisus, erat enim propter formositatem, quam de ipsa audierat, illam ardentissimo amore cupiens, audito termino nuptiarum: per se ipsum in Siciliam accedendo, diem præuenire accelerat venientem. Comes honore condigno excipit: pactiones renouantur: dos puellæ sub testamento chirographizatur: sponsalia, præsentibus vtriusque partibus, precibus ab Episcopis, & sacris ordinibus catholice celebrantur. Qui iam dudum inter iuuenem, & puellam palatim adoleuerat, prima nocte, vt assollet, immensum excrescit. Celebratis itaque, & non sine magnarum expensarum sumptibus nuptiis, fœcer generum suum aliquandiu secum retinens, tandem munificentis beneuolum, vt res ipsa expostulabat, factum, sed & iis, qui cum ipso aduenerant, singulis singula, prout quemque esse sciebat, largiens, nauibus apparatus placido equore à se cum filia dimisit. Illi autem vela ventis accuratissime committentes zephyro suffragante, breui tempore vnde venerant, cum sponsa reducant.

XXIII. SPERNIT nata patrem: puduit nec relinquere matrem.

* Externo Comiti sociatur delectari

A quo nutritur caret hic: alteroq; potitur.

Pœna quidem multa cum nutrit: cum sit adulta.

Nec qua nutritur lasciuo fratre potitur.

* Plus externum quam quem sit iure paternum.

Nec nimis hoc culpo, quamuis hic talia sculpo.

Nec prohibens viro: cum fiat inuita marito.

Diligat & iuste fœdus seruando venuste.

Nam quos lex iungit, sententia nulla repungit.

Vt soboles crescat, ne deficiendo tabescat.

Prima virago datur: primaq; viro sociatur.

Tali fortuna duo sint vt carne sub vna.

Lex ita diuina præcepit: non peregrina.

Pinxit scriptura que sunt facienda futura.

Postponat patrem, postponat deniq; matrem

Quisquis & uxori iungatur amore priori:

Iure marit ali seruatur linea tali.

1081.

XXIV. IGITUR famosissimus Apulorum, & Calabriae Dux Robertus dietim instigante se Michaële qui ad se transfugerat, vt cœperat versus Romaniam animū intendēs, anno Dominicæ incarnationis MLXXXI. Mense Maio apud Hydruntū venit: apparatusque pro processu sumptibus tanto inceptui dignis, quindecim naues trans mare aliquam vrbe præoccupatū mittit: vt cum ipse cum reliquo exercitu subsequeretur imbecille vulgus cuius pars maxima in expeditione erat, quo se ab hostili incurso, si necesse foret, tueret, haberet. Illi vero vela ventis committentes de nocte apud Coroson applicant. Insulaque de mari eminus inspecta, multitudinem hostium, quam inuenerunt abhorrentes, minime à nauibus progredi præsumunt: sed reditum accelerantes, Duci placidum, etiam si maior esset exercitus, renuntiant. Dux itaque plurimum exhilaratus copiis nauibus introductis festinus cum omni classe transfretare accelerat: pluribus ex remanentibus amicis, quibus Apuliam, Calabriamque procuratum delegauerat, timore cum, & qui cum ipso abibant, amittendi, vsque ad ipsa lachrymarum indicia, quas affectus pietatis exprimebat, dolentibus: quibusdam vero ex iis, qui cum ipso proficiscebantur timore tam horribili, ad quod intendebat inceptus, ac si febrium typo grauarentur, militibus de-

missis tremantibus. Nam quantæ audaciæ, cuiusve militaris strenuitatis Dux iste fuerit, cum per multa exercitia satis abundeque clareat, etiam si reliqua omnia sileant, ex hoc potissimum indubitanter annotari potest, quod cum tam populosum imperium, tamque copiosum Imperatorem, totve millia hostium pauca manu spe subiugandi bello laceffere tentatum ire præsumebat, ipse armatæ militiæ non plusquam mille trecentos milites secum habuisse, ab eis qui eidem negotio interfuerant, attestatur. Porro copias ei, viresque, quas res ipsa, tempusque quantum ad numerum, oculorum intuitu minus sufficienter administrabat, ipsa eius animo innata militaris ferocitas, ac si plus ipsis hostibus necessariis copiis abundaret sufficienter, supraque eum habere in mente representabat: suorumque animos præ timore minus hilares, lætum vultum ostendendo, largis eiusdem regionis possessionum, thesaurorumque, ac si iam debellauisset promissionibus recreando, spe ea in posterum recipiendi, si strenue secum agere volunt, ad militaris exercitus pericula tentanda, quæ formidolosa æstimatio dehortabatur, promptiores reddebat. Copiis itaque tanto inceptui dignis pro spe apparatus, dum naues per equora prudente remige reguntur, auraleni prosperante ventosa carbasa, usque ad portum placidæ applicationis impune recipiuntur: parsque classis applicat in portum, qui Herico dicitur. Post autem ubi fluuius Baiosæ in mare defluit, placido litori transfertur. Dux ergo pro libitu suo placido litore potitus nauibus digrediens, mox ut terram pedibus attingit, inspecta amœnitate, situque locorum suis dixisse fertur. O fortissimi milites, & honoris prædecessorum non degeneres heredes: hæc est enim hereditas vobis competens: pro hac adipiscenda armis decertandum est. Non vos deterreat ignobilis vulgi, & imbecillis, quamuis numerosæ multitudinis strepitus hostium: sed adhorre ut species, & fecunditas hostilis adipiscendi hereditate agris speciesque, & abundantia post certamen, si strenue agitis, vobis debitarum rerum. Hæc dicens castrum, quod Casopolis dicitur in insula Carosi oppugnans capit: & aliud castrum, quod ex nomine insule Carosium nomen accepit, cum tota insula suæ mancipat seruituti. Inde progrediens urbem, quæ Auolucia dicitur, iuxta Pemachios capos, quia confinio quo applicuerat, adiacens erat, mox oppugnatum vadit. Porro ciues Ducis aduentu audito, præsentiaque nimium territi, viribus suis ignauiter diffidentes, deditione à se ipsis facta, eius ditioni cum ipsa vrbe subduntur. Castrum etiam quoddam vrbe haud procul situm, quod Cana dicebatur, à præsentia Ducis timore languidum, & eo maxime quod

XXV. FORTVNAM sibi Dux satis bene cedere

Cognoscens, adicit plurima visere.

Duraci mœnia obsidet, vndique

Armata populi manu.

Sic vrbs contremuit hostibus obsita:

Diffidunt sibi iam fortia mœnia:

Insistent ciuibus tela minantia:

Alternant sibi funera.

Sed plus atteritur asperitatibus

Græcorum populus territus hostibus:

Nec reddit timidus aspera vulnera:

Vires abstulerat timor.

Constantinopolim Chartulamittitur.

Hostes in prælio adfore dicitur.

Ereptum veniant cum pretio queritur.

Nesubdantur ab hostibus.

XXVI. IMPERATOR itaque de præsentia hostium sinistro nuntio accepto Chartulis expeditionem submonens, totum imperium sollicitat: multisque millibus, paucis numeris hostibus, sed strenuitate abundantioribus occurrere parat. Credenque à multitudine suorum eos facile occupari posse, Venetianis mandat, ut plurima classe apud Duracium sibi occurrant: ut si ibi forte nostri bello ab ipso deuicti, fugientes per mare euadere niterentur ab ipsis nauali certamine præuenti, facilius intercepti perimerentur. Qui iussa fideliter complentes classem accelerant: triduoque ante sibi præfixum ab Imperatore terminum, versus Duracium aduentare à nostris eminus in mari conspiciuntur. Ad quorum intuitum nostri in arma ruentes, nauali congressu dimicaturi hostibus promptissime occurrere accelerant. Sicque per totam diem vtriusque acerrime congressum est. At cum iam die refrigerate sol ad occasum vergens liquidas vndas Oceani quasi subintrare videretur, præualente hostibus strenuitate nostrorum, Venetiani viribus exhausti deditionem pollicentes pacem, indutiasque

vsque in crastinum, quò Duci, pro libitu suo fœderentur expostulant. Sicq; nostris, quod expetebant, in cōsulte cōcedentibus, certamen hac vice scinditur: nostri in portum suum reuertuntur. Nostri itaque dēditionis falsa pollicitatione delusi, per totam noctem, quasi iam hostes triumphauissent, glōriantes, dum vsque in crastinum securius sustinent, Veneriani naues suas pluribus comœatibus aggregatas, nocturno silentio exonerando leuigantes, & in summitate mali vniuscuiusq; nauis solium duorum, vel trium hominum arte componentes, lapidibusq; & pilis ad iaciendum munientes se se ad defensionem potius, quam ad deditiōem aptant. Dux vero doli ignarus, summo diluculo potentiores exercitus sui, qui eos se ipsos sicut promiserant dedentes susciperēt, mittens, saluis omnibus, quæ ipsorum erant, vsque ad se deducere præcipit. Sed aduenientibus Veneriani arma potius, quam deditiōem ostentantes, dum magno impetu versus ipsos grassantur, nostris, quia imparatiores processerant, certamen declinantibus, ipsi in portum Duracensem ad ignominiam, damnumq; nostrorum impune applicant: sicque facultatem liberam urbem ingrediendi habentes, vicissim nauarū vrbicensibus, & vrbicenses nauis confociantur: inuicemq; per totam noctem, & diem consilium captantes plus minus à medietate noctis transacta sub pallore lunæ armantur: nauibusque litore ocyus amotis, buccinis concrepando nostris certamen offerre progrediuntur: quibus nostri certatim occurrentes acertime vtrimq; congregitur. Sed illi artificiose ignem, quem Græcum appellant, qui nec aqua extinguitur, oculis fistularum meatibus sub vndas perflantes quandam nauem de nostris, quam Cattum nominant, dolose inter ipsas liquidi equoris vndas comburunt. Sed nostri dolo cognito, facto impetu aliam nauem de suis non minoris pretii penitus in mare submergunt: sicq; damno contra damnum composito, paritione facilius fertur: nostrisq; exhorrescentibus dolum ipsorum, ipsis autem strenuitate nostrorum, certamen vtrimq; diremptum quieuit: Ipsi in portum vrbis vnde exierant, regrediuntur: nostri vero vbi prius applicuerant persistunt.

XXVII. PORRO in crastino summo diluculo illucescente, mense Octobri instante, dum pars exercitus nostri pabulum quæsitum ire appararent, Imperatorem cum innumerabilibus copiis aduentare per signa in summitatibus hastilium eminus euentilantia deprehendunt. Fit concursus, & strepitus in castris: alii terrentur: alii animo promptiores minus fortes exhortantes, recreando robustiores fiunt. Dux vero videns sibi bellum certamen imminere, vt suis omnem spem fugæ auferendo, ad defensionem sui ardentius inflammaret, naues suas à mari protectas omnes combussit: ne forte cum acrius prælium nostris immineret, timidi certamen declinando spe transmeandi illorum aufugerent. Imperator vero appropinquans haud procul à castris nostrorum, sed quasi stadiis quatuor interpositis, castra metatur: exercitus abundiq; ipse facit: nemine ipsorum aduersum nostros, sed neque ex nostris aduersum ipsos ipsa die aliquid præsumente. Sequenti nocte Dux primas noctis facit excubias. Secundas videlicet à media nocte donec diescat, Boamundus filius Ducis. Mane autem facto, Dux ipse lucis crepusculo, omnesque nostri surgentes cum summa deuotione hymnos Dei, cum missarum celebratione audiunt: presbyteris compunctiue confitentes peccata, muniunt sacri viatici ministeriis. Sicq; ordinatis aciebus ad certamen gradatim, & coniunctissime progrediuntur. Imperator vero sibi occurrens tanta multitudine vndique conspicatur, vt nullius montis ascensus ad superuidendum extremitatem eius sufficere videretur. Angli vero, quos Waringos appellant, ab Imperatore primitias congressus expetentes, certamine inito, caudatis bidentibus, quibus hoc genus hominum potissimum vtitur, infestissime instantes, nostris admodum importuni primo esse cœperunt: cum ecce quædam acies nostra ex aduerso illis sub nudo latere prorumpens, forti congressu fauciatos, & ab incepto deterritos in fugam cogit: qui versus Ecclesiam S. Nicolai, quæ ibi contigua erat, vitæ auxilium expetentes, dum alii quantum capacitas permittebat, subintrabant, alii tanta multitudine tecta superscandunt, vt pondere ipsa tecta dissoluta consubruantur: illos qui subintrauerant, opprimentes, conclusi pariter suffocarentur. Porro Imperator videns Waringos, in quibus sibi maxima spes victoriæ fuerat, eneruiter superatos, & nostros insequentes aduersum se aduentare, territus fugam potius, quam certamen eligit: omniscq; exercitus Græcorum, tentoriis cum omni supellectili sua relictis, quisque prior fugæ fieri accelerat. Nostri itaque victoriam adepti. Duce eos reprimente, haud longe fugientes persecuti sunt: sed ad castra eorum regressi, Dux in tentoriis Imperatoris hospitatur: ceteri qui priores accedebant, pretiosiora hospitia cum spoliis vsurpant. Dux ergo vidēs hiemem sibi imminere, mensis enim erat Octobris, inde progressus, super fluuiū Dæmoniorum castrum ad æstiuandum construxit: quod ex suo agnomine vocans, Montem Guiscardi appellauit: à quo etiam

diatim vsque Duracium armata manu progrediens, diuersis incurfionibus crebro laceſcebat. Caſtra vero diuerſa eiſdem prouinciæ eiſeſtationem ferre non valentes, fœdere cum ipſo composito, deditioem facientes ſibi conciliantur.

XXIIX. ERAT autem ea tempeſtate apud Duracium Venetianus quidam nomine Dominicus nobili genere: cuius prouidētiæ maior turris ad tuendum delegata erat. Huius animum Dux quadam colloctiōne habita inter ſe friuola, quantiſper dignoſcens, aliquando, ſed rarius per ſe, aliquando per alios, ne forte fraus ab aliis inter ipſos componi deprehenderetur, attentans diuerſis in conuentionibus, de traditione vrbiſ ſollicitare cœpit. Animus vero cupidine æger, vt à promittentibus auaritiæ luxuria admisceſcet, facile corruptus, à bono, honeſtoque propoſito proclius in deterius dilapſus eſt. Dux denique neptem ſpecioſæ formæ habens, filiam videlicet fratris ſui Guilielmi Principatus Comitſ, vt ei in matrimoniū cum hereditate puellæ competenti ſociandam ſe dare ſpondit, pro libitu ſuo fauore vſus, ſacramentis ab vtriſq; partibus datis, illo vt urbē tradat, iſto vt neptem conferat iurante, nox per traditionem urbem ſubintrādi terminatur. Dux de nanciſcenda vrbe certus ſcalas ad trāſcendendum muros ex ligno componit. Venetianus autem in adiutorium Ducis ex funibus per leſas adueniētib; hoſtibus de muro dependētes porrigit. Et quia ſic ſcriptū eſt: nullus pernicioſior hoſtis eſt ad nocendum, quā familiaris inimicus: ab ipſo qui viſtueri debuerat, libera facultate urbem prorumpendi hoſtibus conceſſa, ſub nomine Guifcardi, ſiniſtro clamore ſæpius ingeminato, buccinis
20 concrepantibus vrbs tota turbatur. Ciues in arma ruentes ignari, quod hoſtes iam ſecum infra muros, & in altiori turri eſſent, in caſſum repugnare nituntur. Triduo tamen pro poſſe, ſed fruſtra renitentes, tandem vi coacti, fœdere composito, deditioem ipſis facientibus, ditioni Ducis colla ſubmittunt.

XXIX. IGRIVR Dux vrbe potitus pro velle ſuo ordinans Fortino de Roſana procurandam delegauit. Ipſe cum exercitu vltra progrediens, totam prouinciā debellando ſibi ſubiugatum vadit. Vnde & apud urbem, quæ Caſtoria dicitur, veniens, quia ditionē eiſe ſubire recuſauit, obſidione composita, eam vndique vallauit: miniſque terrendo, & interdū blandimentis mulcendo, aliquanto tēpore infeſtus perſiſtens, plurimū laceſſiuit. Trecenti. n. Waringi in eadē vrbe habitabant: cuſtodes ab Imperatore deputati: quorum
30 præſidio, & opere nō minimū deſenſabatur. At cū noſtros in oppugnādo pſiſtentes vidēt, machinamenta quibus vrbs facilius debeat debellari & debeat apparere timentes, & capta vrbe peius fœdus inire, ſibi in futurum præcauentes, fœdere conſecto, deditioem faciunt: ſicq; vrbe ſubiugata, omnes circumquaq; prouinciæ cū finitimis caſtris eiſe ditioni ſubiugantur. Ipſe quippe oēs qui ad ſe conuertebātur, cū ſumma honorificentia habebat: muneribus augebat: eorum conſilio in iis, quæ faciendæ erant plurimum vtebatur. Et hoc ex induſtria: vt alii cum iſta audirent, facilius ſibi applicarentur, agebat. Timor autem eiſe totum Imperium, vsq; ad ipſam Regiam Urbem tremere faciebat.

XXX. CVM iſta apud Romaniam à Duce agerentur, Sicilienſi Comite Rogerio apud Calabriam, & Apuliam fraternis negotiis vti ſuis intēto, Benaruet apud Sicilia Chriſtiano nomini infeſtus multa incommoda inferebat. Erat callidiſſimus: & militari exercitio deditus: audax, ſubdolus: aliud lingua proferens, aliud tacito pectore occultando gerens: Syracuſi, & Noti princeps: cuius conſilio omnes Sarraceni, qui adhuc in Sicilia rebelles erant, innitebantur. Hic quendam paganum nomine Bencimine, quem Comes apud Catanam maiorem vrbi præfecerat, callidis circumuentionibus aggrediens, ad tradendam urbem multis munerum, poſſeſſionumve pactiōibus ſollicitabat. Paganus vero nominis ſui competens imitator, auaritiæ cæcatus fidei, ſacramentorumque, quæ Comiti dederat oblitus, ſtatuto termino, infra urbem illum cum maxima multitudi-
40 ſe ſuorum fraudulenter de nocte accipiens, traditionis nomen ſibi perpetualiter vindicauit. Quod factum cum per totam inſulam perſoniſſet, Chriſtiani quidem eo quod tam nefanda fraus inter ipſos reperta ſit, plurimum erubeſcebant: Sarraceni autem paſſim de
50 tanta Chriſtiani nominis ignominia ſubſannando exhilarabantur. Porro Iordanus filius Comitſ, & Robertus de Surda valle, & Elias Cartomenſis, qui ex Sarraceniſ ad fidem Chriſti conuerſus, poſtea apud caſtrum Iohannis à ſua gente hoſtiliter interceptus, quia negando apoſtata fieri noluit, martyrio vitā laudabiliter finiuit: exercitu admoto verſus Catanam iter intendunt. Benaruet vero eos aduenire, per ſpeculatores ſuos, quos vndiq; omnia viſum præmittebat, audiens, extra urbem copiā ſuorum ad præliandum ordinās dimicaturus occurrit. Pedices quidem vsque ad viginti millia, dextro latere ſuo in occurſum hoſtium pauliſper antepoſens, ipſe cum equeltri legione in ſiniſtro cornu fixus manens: hoſtes præſtolatur. Noſtri autem cum ceterum ſexaginta tantummodo milites eſſent,

nil remorati certamen, Deum sibi propitiū inuocātes ineunt. Tertioq; super pedites impetu facto, cū immobiliter persistentes flectere nequeunt, declinantes eos super equites irruunt: fortiterq; congregientes multa strage facta, in fugā vertunt: quos insequentes, & extremos quosq; cādentes, vsque in portam ciuitatis impellunt. Benaruet vero sic per fugam vix elapso, de peditibus maxima strages facta est. Nostri vero ante urbem tentoria figentes obsessionem prægrauabant. Sed Benaruet clam de nocte vrbe digrediens cū pagano traditore fugiens Siracusi se recepit. Sicq; vrbs à nostris recuperatur. Paganus traditor à Benaruet, ne Syracusam, sicut Catanam fecerat, tradat, dum præmia pollicita requirit, truncatur.

XXXI. GREGARIVS autem miles quidam nomine Angelmarus Comiti diu serui-
 erat: cui ipse Comes, quamuis infirmioris generis esset, propter militarem tamen strenuitatem, quam in eo videbat, volens seruitium suum honeste, vt sibi semper mos fuit, remunerare, vxorem nepotis sui Serlonis, videlicet apud Siciliam à Sarracenis interceptus fuerat, cum omni sibi competenti, ipsa multum renitente, in matrimonium sibi concessit: vt præclari generis muliere, erat enim filia Radulfi Baianensis Comitis, militis generositas inter sodales clarior fieret. Ille vero apud Geracium, cuius quadrans ex dote mulieris sibi competebat, nuptiis sollempniter celebratis, non iam humilitatis honorem seruans, ad sui generis debilitatem mentem reducebat, sed vxoris generositatem in animo sibi vindicans, æqualem se & genere, & dignitate illi, cuius antea vxor fuerat, iactans proterue appetebat. Hic apud Geracium, vbi Comes turrim firmauerat, demum defensabilem incipiens, paulatim prouehendo, & interdum dissimulando fortissimam turrim effecit: Geracenses omnes suis adulationibus, & fauoribus sibi attrahens: & sacramentis datis, & acceptis in amicitia confœderans. Quod cum Comiti renuntiatum fuisset, insolentiam eius animaduertens, & in futurum timens, ne forte fiducia turris, in aliquod deterius consilium reuerteretur, turrim in modum domus habitabilis deponere humiliter iubet: increpans eum, quod se inconsulto tale quid præsumpisset. Ille vero cum Geracensibus consilium habens prauè definito ipsis se sibi laturos promittentibus, beneficii sibi collati, vt assolet inter degeneres, oblitus, contra Comitem recalitrare, potiusquam obedire indecenter elegit. Quod cum Comiti compertum fuisset, Geracensibus, vt turrim destruant, & Angelmarum captioni suæ mandent, imperat: quibus non tam fidelitate Angelmari, sed quia omne genus nostræ gentis illis inuisum erat, & magis discordias inter nostros, quam pacem fieri exoptabant, ad id recusantibus, Comes legalitatem suam seruans, hæcenus homini suo diffidentiam in posterum mandat: sicq; admoto exercitu, versus Geracium obsessum pergit. Angelmarus vero astu Geracensium animos demulcens, aliquanto tempore suæ ineptiæ complices detinuit. At dum vident se à Comite exterius, interiusq; prægruari, cœperunt & ipsi à stulto proposito deficere: & fatigari. Quod Angelmarus aduertens, territus ne ab ipsis Comiti traderetur, & ipsi reconciliarentur, profugus euagans discessit. Vxor autem eius ad misericordiam Comitis veniens, pia recordatione nepotis, cuius vxor fuerat, saluis omnibus, quæ habebat, ad maritum conductum meruit: Comes vero reconciliantibus Græcis Geracium recepit.

XXXII. EODEM anno idem Comes sumptibus pluribus apparatis, vndecumq; terrarum artificiosis cæmentariis conductis, fundamenta, castella, turreq; apud Messanam urbem iaciens, ædificare cœpit: cui operi studiosos magistratus, qui operariis non deessent, deputans, interdum ipse visum veniens, ipsos per semetipsum cohortando, festinantiores reddens, breui tempore turribus, & propugnaculis immensæ altitudinis mirifico opere consummauit: & quia hanc, quasi clauem Siciliæ æstimabat præ ceteris urbibus, quas habebat, fidelibus tutoribus deputatis artiori custodia obseruabat. Ecclesiam etiam in honore S. Nicolai in eadem vrbe cum summa honorificentia construens, & diuersis possessionibus augendo dotans, clericis ad seruiendum deputatis, Pontificali sede aptauit: sed eam cum Trainensi cathedra vniuit.

XXXIII. IGITVR famosissimus Dux Calabria, Apulorumq; Princeps Robertus Guiscardus apud Bulgaros fortiter omnia sibi subiugando, agens, anno incarnati Verbi Mlxxxii à Romanæ sedis Apostolico viro Gregorio litteris continentibus angustiam suam acceptis, vt in adiutoriū S. Romanæ Ecclesiæ reditum acceleret, multis precibus cohortatur. Imperator namq; Alamanorum Henricus, quibusdam controuersis inter se ortis, Romam cum exercitu veniens, obsessa diutius vrbe, eandem fortuna suffragante irrupit: Romaniq; potentioribus sibi iniungendo confœderatis, ipsum Apostolicum virum in turri quadam, quæ Crescentii dicitur, reclusum obsederat: aliumq; in loco eius, Archiepiscopum videlicet Rauennatem Umbertum nomine, re indiscussa, cōtra sanctos

Canones, quod nefas est dicere, Cathedræ Beati Petri subrogauerat. Ipse vero tanta ob-
 fidione prægrauabatur, vt neq; sibi, vsquam progrediendi libertas pateret. Dux ve-
 ro quâuis ad id quod cœperat, intendere omnibus vtilitatibus in animo præfert, tamē ca-
 lamitatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ audiens, & dominum suum sub quo omnia, quæ
 habebat, possidere se cognoscebat, in tantum angustiari, fidem datam, & legalitatem suam
 seruans maluit sua, quamuis cara, ad tempus ponere, & Sanctæ Dei Ecclesiæ, vel domini
 sui necessitatibus inferuire. Sicq; filio suo Boamundo strenuissimo militi, quæ cœperat
 exequenda committens, copiis omnibus sibi delegatis, ipse cum paucis placido remige
 versus Apuliam, versus Hydruntum applicat.

10 XXXIV. EA TEMPESTATE plures apud Apuliam propter absentiam Ducis inso-
 lentes, aduersus eum conspirauerant: volentes ea, quæ eius iuris erant, vsurpare: putantes
 eum altioribus negotiis intentum vltius regrediendi illuc non curare. Vnde & Gau-
 fridus de Conuersana apud urbem, quæ Oria dicitur, haud longe à prouincia Tarentina
 obsidionem ponens, plurimum laceffendo infestissimus erat. Dux vero apud Hydruntū
 applicans, audito vrbi obsidionem imminere, illorsum cum paucis appropriare accelerat.
 Porro illi qui obsidionis primarii erant, per legatum Ducem aduentantem cognoscent-
 es, præsentiam eius exhorrescentes abincepto deterriti, cum plures essent, obsidione so-
 luta quisq; fugam accelerans in sua dilabitur. Ciues autem sic obsessione, qua prægraua-
 bantur eruti aduenienti Duci occurrere accelerant: cum gaudio, & omni obsequio ex-
 20 cipiunt. Sed per vniuersam Apuliam seditiones, quas infidelitas turbauerat, à præsentia
 eius sedatę in conspectu eius, acsi nunquam fuissent, siluerunt.

XXXV. PORRO Dux fratre Comite à Sicilia arcessito, admoto plurimo exercitu,
 super Iordanum nepotem suum Principem Auerfæ messes vastatum vadit. Nam cum
 antea inter ipsos diuersis controuersis inimicitæ efferbuissent, hoc ira in Principem plu-
 rimum incalcescebat, quod nouiter in damnum Apostolici, imperatoris hominem ipsum
 effectum, & terram suam sub ipso deseruiendam suscepisse audierat. Veniens itaq; cum
 exercitu ante urbem Capuanam, & castrum, quod Auerfa dicitur, ipso inuito, nec propul-
 sare valente, per octo, & eo amplius dies commorans, multa depopulatione totam pro-
 uinciam laceffiuit. Sed quia ipse Iordanus elegantissimus miles erat, & elegantissimos se-
 30 cum habebat, multa militariter diuersis congressibus vtrinq; perpetrata sunt. Inde itaq;
 rediens per totam Apuliam, & Calabriam exercitum perscribens submonet: vt proxima
 ventura æstate secum Romam super Imperatorē ituri expensas siue cōmeatus aptarent.

XXXVI. COMES à fratre nouiter à Bulgaria reuertente inuitatus, sibi occurrere
 versus Apuliam intendens, Iordano filio suo Siciliam procurandam delegat: interdicens
 omnibus, ne quis in iis, quæ præciperet, sibi contrarius esse præsumeret. Erat autem Ior-
 danus ex concubina: tamen magnæ viris animi, & corporis: & magnarum rerum gloriæ,
 suę dominationis appetitor: & iam dudum consilio prauorum sibi adhærentium iuue-
 num tacito sub pectore vsus, insurgendi conspirationem versans, sic discedente patre,
 40 locum suæ prauæ dispositionis, vt sibi dicebatur, nactus, plures callide circumueniendo,
 fidem illorum, nec dum negotio aperto, astu abstrahit: vt quęcumq; ipse prior inciperet
 ipsi complices in perficiendo persisterent. Talibus itaq; deceptis, tandem dolum diu dis-
 positum aperit. Cum quibusdam displicuerit, pluribus placet. Quibus quisq; talibus as-
 sentire renitens improbe hortatur, ne fidem datam mentiri velit. Sacramenta patri ex-
 hibita in hoc salua fore, quod proficiscens quidquid Iordanus vellet, vel præciperet om-
 nibus obedire debere imperauerat. Iordano plura promittente, sic prauis consilii assen-
 sus inter plures à Iordano in iis quæ patris erant, vltra quam deceret, vel ab ipso patre con-
 cessum erat, præsumitur. Nam castrum Sancti Marci, & Mistretam sibi vsurpans, detecta
 fraude prædas per totā prouinciam ibidem introducit. Sed & versus Trainam hostiliter
 accedens, patris thesauros, qui illuc seruabantur, asportare nisus, dispositione sua frustra-
 50 tus, vacuus redit. Nam fideles Comitum fraude comperta simul conuenientes, hostiliter
 accedentem ab ipsis finibus arcent. Quod cum patri renuntiatum fuisset, reditum acce-
 lerat: atq; vt vir sapiens, prouide agens, ne filius territus ad Sarracenos, qui adhuc rebelles
 erant transiret, versus eum hostiliter ire dissimulat: sed omnia, quæ fecerat filius, iuuenili
 ætate, & indulgentia digna ascribit. At cum filio, quæ fecerat patrem leuiter ferre nuntia-
 tur, minus iis, qui secum erant, prospiciens, flebili fœdere interposito ad patrem accedit.
 Pater ad tempus iram dissimulans, aduenienti filio lætum vultum ostendit. Sed paucis
 diebus interpositis pater in futurum prospiciens, ne si ii, qui tale consilium, filio compli-
 ces facti dederant, impune transirent, alii ad simile aliquid præsumentes raperentur, ne-
 sciente filio, duodecim priores huius erroris, vnum post alium arcessens, oculis priuari

fecit. Quo facto filium etiam tali incepto ulterius compescere terrendo volens accessit, idem causa iustitiæ facere fingens minatur. Sed à fidelibus suis quibus ex industria idem agere prædixerat, retentus: territo filio, de cetero libitu suo, ut decuit usus est: nam disciplina, & rigor iustitiæ cum pace communionem habent: Psalmista attestante: qui ait. Misericordia, & veritas obuiaverunt sibi: iustitia, & pax oscultatæ sunt. Sic enim misericordia sectanda est, ut iustitia remissior in ultra quam decet, non sit: ne vitia nimium inoleant. Vnde & prouidus pater, ut sapiens medicus, hunc ipsum filium suum, ut à prauitate compesceret, tanto rigore territum attriuit.

XXXVII. ANNO itaque Dominicæ incarnationis MLXXXIII. omnibus accuratissime apparatis, equestri plurimo exercitu, sed & peditum copiis Dux versus Romam ad obsessiorem Imperatoris, infideliumque Romanorum Papam Gregorium, qui & Ildebrandus ante susceptum papatum dicebatur, contra Cæsarem si necesse sit, & nisi cedat, dimicatum leonina ferocitate iter intendit. At cum iam prope ventum est, incaute incedere nolens, ordinatis aciebus, mille electos milites, cum totidem vexillis præmittens, aliam aciem cum tribus millibus pedetentim subsequi præcipit. Ipse cum reliquo exercitu peditum copias, & quæque infirmiora ante se ponens prouide subsequitur. Audierat quippe milites Imperatoris sibi in occursum, Romani ex parte aquæ duct^o exisse: sed hoc sibi falso relatum erat. Nam ipse Imperator iam dudum multa ex parte exercitum suum à se dimiserat: & cum minori militia quam accesserat, Romæ n. l. rale suspicatus morabatur: dumque hostes aduentare præsentit, suis viribus minus sufficiens, & Romanorum fraudem, quamuis indeficientes illi adesse promitterent, pertimescens, cum maximo dolore animi cedens, vrbe digressus iam ante triduum recesserat. Dux itaque neminem sibi, ut suspicabatur, occurstantem hostiliter offendens, libero ad urbem accessu usus, ante portam, qua via Tusculana porrigitur, iuxta aquæ ductus castra metatur: vbi triduo commoratus, vrbe vndique circuminspecta, quodam diluculo cū mille & trecētis militibus ad portam, quæ S. Laurentii dicitur, sub aquæ ductu iuxta Tiberim, vbi minorē custodiā, nemine in illa parte aliquid suspicante, per sensit, accedens, scalis silēter appositis muros transcendit: portisq; ferro apertis suos introducens per plateas vrbs, vsque ad pontem, in quo suus exercitus præstolabatur Guiscardum clamoribus ingeminando, ciuesq; terrendo, portaq; vi potius fracta, quam reserata suos intromittens urbem irrupit. Sicq; directo impetu vsq; ad turrim Crescentii percurrens Papam eripit: e ductumq; honore, quo decebat abducens palatio Lateranēsi restituit: vbi Dux prior, & omnis exercitus subsequenter cum oblationibus ad pedes eius, debito more prouoluti plurimum thesaurum contulerint. Porro Romani viribus resumptis, conspiratione inuicē facta, tertia die post cōgregati, per medias plateas vrbs impetu facto super nostros irruere conantur. Fit clamor, & itrepitus in vrbe. Nostri à mentis quibus assidebant, prorumpentes, ocyus in arma ruunt: hostibus hostes corruunt: dura frons ab dura fronte obuiatur. Rogerius filius Ducis cum mille equitibus nesciente patre extra urbem à Romanis infestari citissimus cum impetu aduolat. Sed Romanis fortiter insistentibus nullus impetus præualebat: donec Dux ignem exclamans, vrbe accensa, ferro, & flamma insistit. Tunc demum Romani incendium ferre non valentes in fugam vertuntur. Dux fugientes extremos quosque cædendo, vsque ad pontem persequitur. Vrbs maxima ex parte incendio, vento admixto accrescente consumitur: nostri victores apud Lateranum reuertuntur. Romani itaq; hostes infra muros sibi imminere cernentes, & eorum infestationibus prægruari, ulterius ferre non valentes, consilio inter se prudentiores vrbs habito, eligunt sanius Apostolico suo confederando reconciliari, quā diutius in incepta ineptia persistēdo hostili gladio, nullo quæstu ventilari. Sicque pace expedita allocutum accedentes pluribus circumventionibus de excusatione fraudis vsi, tandem venia impetrata reconciliantur. Sacramentis pro libito Papæ, & Ducis obligati fœderantur. Nostri recedentibus vrbs à calamitate hostili absoluitur. At vir Apostolicus perfidiam Romanorum cognoscens, & ulterius obsessione circumueniri cauens, consilio fidelium suorum usus, ad tempus vrbe digrediendo, Romanorum fraudem declinare, quam ibi persistendo, & libera facultate eis concessa de se ipso periculum faciendo vtrum ea quæ promittebant, fideliter, an non seruarentur tentare, sed cum Duce in Apuliam secedens apud Beneuentum venit: sicq; in Apuliz partibus vsque ad extremum vitæ Roma inuisa permansit.

XXXIIX. *Roma quondam bellipotens toto orbe florida:*

Colla superborum domans perlustrabas climata.

Leges dabas: & habenis temperabas omnia.

Ante te tremebant Duces: Principes: Imperia:

Curnabantur colla Regum loris tuis domita.

Nil superba resistebant: ense tuo territa.

Ordinabas quod volebas Duces, siue Principes.

Deponebas quos volebas seruos dans humiles.

Artibus exercuisti iustos habens indices.

Dumq; iusta sectabar, fruebaris prosperis.

Leges à te requirebant omnes reges saculis.

** Sententia per te data indiuisa perstitit.*

Tempore haud longo talibus studiis

Implicaris fraude tua turpibus negotiis

Fraude tua clarescente mares despicabilis.

Te iam nulli pertimescunt: terga præbes omnibus.

Arma tua hebetata carent acuminibus.

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

Non sufficit Papa vnus: binis gaudes infulis

Fides tua solidatur sumptibus exhibitis.

Dum dat iste, pulsas illum, hoc cessante reuocas:

(. . .)

(. . .)

(. . .)

Cuncto orbi dans errorem hæc miscendo schismata.

Ni cessassent bonæ artis in te prima studia,

Nulli Regi de te cessisset victoria.

Miles quidem iste Normannus, qui te victam superat.

Non terret te Apostolorum sacra presentia?

Nec reuocant ab inceptis te sanctorum pignora?

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

(. . .)

Surge Petre summe pastor finem pone talibus.

XXXIX. DVCE itaq; apud Romam Apostolicis necessitatibus inseruiente BOAMVNDVS filius eius apud Bulgaros, vbi à patre relictus erat, strenue gerens, patris vices haud grauius exequabatur: urbemq; quæ Atta dicitur, obsidens plurimum infestus persistendo, capere omnibus artibus nitabatur. Porro Imperator audiens urbem sui iuris hostibus prægruari, Ducemq; quem plurimum pertimescebat, recessisse, absentia eius viribus resumptis, exercitu admoto, vbi succurrendum multis copiis parat. Sed venienti BOAMVNDVS occurrens, certamine inito, bellum comperit. In primo congressu, qui primum * accesserant, collisi sternuntur: subsequentes visu terrentur: fuga iniur. Imperator cum primis fugientibus esse vtile ducit. Imperatore fugato BOAMVNDVS victor efficitur. IX.

XL. QVOD cum Duci cum triumphali gloria à Roma reuerenti renunciatum fuisset, filium à se non degenerare cognoscens, & in hoc maxime, quod vno in tempore duorum Imperatorum fugæ triumphali gloria laus sibi, suisq; concessa sit, veniens in Apuliam ministros suos vndecumq; conuocans omnibus suis ordinatissimo dispositis, plurimo exercitu versus Græciam quæ cœperat, executum accelerare disponit. Nauibus deniq; mense Septembri à tota Apulia, Calabria, siue Sicilia apud Hidruntum conflatas, copiisq; necessariis introductis, prospera aura suffragante, optato portu applicans filium, & quos cum ipso apud extremas partes dimiserat, de reditu suo sollicitando anhelos, plurimum lætitiæ se ipsam repræsentando reddidit. Sicq; ad quod venerat exequens, omnem patriam suo reditu turbabat: vrbibus infestus: obsessionibus assiduus & indefessus: congressibus prior: excubiis nusquam absens: nunc minis terrendo, nunc blandimentis mulcendo Imperium sollicitum reddens ante se tremere faciebat.

XLI. MIRABILE quoddam præfagium, quod per totam Apuliam, Calabriam, siue Siciliam visum est, huic operi inserere dignum duximus. Maxime quod ea, quæ tale signū portendebat, nos ex parte non ignorare putamus. Anno denique incarnati Saluatoris MLXXXIV. sexto die Februarii inter sextam, & nonā Sol obscuratus est per spatiū triū horarum: in tantum, vt qui infra domos alicui operi insudabant, non nisi luminibus accensis, interim quæ cœperant, exequi possent; qui vero de domo ad domum transmigrare

volebant lanternis, & facibus vterentur. Sed antequam annus pertransisset significatio talis eclipsis, in quantum nos putamus pluribus cum maximo damno præclaruit. Nam eodem anno venerabilis Papa Gregorius, cuius superius mentio facta est, infirmitatis suæ à medicis medicamentum expetens, frustratis medicaminibus obiit. Dux Iulio mense: & famosissimus Rex Anglorum, & Normannorum Dux Guilielmus nono die Septembris moriuntur. Ducis vero exequias vxor Gayta cum filio Rogerio, qui tunc cum ipso apud Bulgaros morabatur, & ceteri Barones eius debito honore, non tamen sine iustitia exequentes funus transmeatum Venusium humarum perferunt. Græcia hostibus recedentibus libera, læta quieuit: Apulia tota, siue Calabria turbatur.

XLII. Iam fratribus Rogerio, & Boamundo, utroque Ducatum appetente, inter se dissidentibus, & pluribus nunc ab isto, nunc ab illo incrementa expetendo, lucrum suum querentibus, multorum Apulorum fides quanti fuerit, experimento claruit. Rogerius tandem adiutorio auunculi sui Siculorum Comitis Rogerii, qui viuentis fratre, idem sibi promiserat, Dux efficitur. Omnia castella Calabria, quorum necdum nisi mediætatibus cuiusquam Comes Rogerius habebat, à nepote ad plenum sibi concessa consignantur. Nunc itaque quia suprema dies tanti Principis loquendi de ipso, quantum ad librum finem facit, finis quoque, ut mihi videtur, huius hic ponendus est libri: ut de nouo Duce mixtum cum Comite loquentes nouum librum obsequamur.

EXPLICIT LIBER TERTIVS.

INCIPIUNT CAPITVLA

Libri Quarti.

I. BENARVET Nicotrum vastat.	XIIX. Iordanus obiit.
II. Comes cum Benaruet congregitur.	XIX. Simon nascitur.
III. Pisani Africam oppugnant: & Comiti retinendam offerunt.	XX. Dux Rogerius infirmatur.
IV. Rogerius Dux, & Boamundus eius frater reconciliantur.	XXI. Guilielmus de Grantauul Rossanã intrat.
V. Comes Agrigentum obsidet: & capit.	XXII. Dux, & Comes Castrum villam obsident.
VI. Chamur Christianus fit: Castrum Iohannis redditur.	XXIII. Comes filiam filio Imperatoris Alamanorum dedit.
VII. Comes Episcopus per Siciliã ordinat.	XXIV. Dux, & Comes Melfam obsessum vadunt.
VIII. Rex Francorum Philippus filiam Comitis vxorem expetit.	XXV. Rex Vngarorum filiam Comitis in vxorem capit.
IX. Mihera Maiam intrat.	XXVI. Comes Capuam obsidet cum Duce Rogerio, & principe Ricardo.
X. Boamundus Cusentum peruadit.	XXVII. Vrbanus Papa ad ipsos tendens pacem componere nititur.
XI. Mihera monachus fit.	XXIX. Capua capitur, & Principi Ricardo restituitur.
XII. Buteram Comes obsidet.	XXX. Vrbanus Papa legationem Siciliae, & Calabriae Comiti concedit.
XIII. Papa Vrbanus Comiti locutum in Siciliam venit.	
XIV. Comes Adelaidam in vxorem ducit.	
XV. Notenses Comiti reconciliantur.	
XVI. Comes Maltam vadit.	
XVII. Dux, & Comes Cusentum capiunt.	

INCIPIUNT GESTA

Quarti libri.

ESSET vnde, noua, & elegantior poëtria, nouo Duci adhibenda esset: ut facundior sermo à iuuenne nouorum, ut in tali ætate assolet, appetitore, nouo stylo, nouos fauores, suo merito extorqueret. Sed ne stylum mutando hoc quasi adulatione facere dicamur, prioris poëtriæ ordine seruato, orationis seriem exequamur.

I. Igitur Rogerio Comite nepotis utilitatibus, ut eum plenius in Ducatu Calabrienti, vel certe in Principatu, & dominatione Apuliæ contra voluntatem æmulorum suorum solidaret, intendendo præoccupato, Benaruet Syracusi nauigio apparato, nauali exercitu apud Nicotrum veniens, à radice destruendo deuastat. Direptis omnibus que potuit, viros, & mulieres captiuos asportat. Sicque ante Rhegium veniens, Ecclesiã haud longe in honore beati Nicolai, & aliam in beati Georgii sitam depopulatis sacras imagines deturpando conculcat: sacras vestes, vel vasa, suorum vsibus aptando asportat. Inde progressus quãdam sanctimonialium Abbatiam in honore Sanctæ Dei genitricis, & virginis Mariæ in confinio Scyllatiensi, loco qui Roca asini dicitur, consecratam aggrediens deuastat: sanctimoniales abductas turpi stupro dehonestatas abducit.

II. QVA de re Comes diuinitus ira plus solito inspiratus: in ultionem tantæ Deo illarę iniuriæ ardentissime insurgit: classemque, qua illum facilius circumueniendo opprimat, primo die Octobris aptare incipiens, vicesimo die Madii perficit: sicque sese affligendo, summa deuotione in litanis, nudis pedibus, per diuersas Ecclesias processiones exequens, multa beneficia indigis largitus, nauali periculo sese committens, versus Syracusam vela dirigit: Iordanum vero filium suum cum equestri exercitu illuc sibi obuium fieri præcipit: videns naues nutu Dei agi: & nulla aura, vel remige impingente, rapidas equorum vndas è recto sulcare: ut facile perpenderet hanc expeditionem Dei fauorem comitari: & hostibus præualere debere. Comes igitur hostione de obtinenda victoria certior factus, prima nocte Turoneum applicat: secunda vero apud Longeuam, tertia Resefalix. Hic Iordanus filius suus cum exercitu equestri sibi obuius factus, multa inter se, de iis, quæ facienda erant, consilio habito conferentes, Philippum filium Georgii patruum cum velocissima sagetia versus Syracusam omnem rem exploratum mandant. Qui iussa fideliter complens, de nocte inter classem Sarracenorum, ac si vnus ex ipsis esset, circumnauigat: nam & lingua eorum ipse, & nauarum omnes qui cum ipso processerant, peritissimi erant: omnibusque prudenter circumspectis, rediens certamen paratum renuntiat: Deo propitio nihil periculi imminere: hostibus audacter occurrendum hortatur. Erat autem sabbathum. Comes autem suos commonens, prima luce illucescente hymnos matutinos, cum missarum sacra executione audiuit: presbyteris consentitur: sacris mysteriis initiantur: per totam diem ibidem morantur. Sequenti nocte mediante, equoris anchoris extractis, cum silentio procedentes, luna illucescente Syracusam, vbi Benaruet acerrime cum classe sua præstolabatur, venerunt: certamen ineunt: vtrimque congregitur. Benaruet instinctu diaboli qui vitam eius iam misera morte terminare volebat, quo nauem Comitum eminus agnouit, magno impetu grassans illorum irrui: acriter bellatur: sed acrius excipitur. Nam à Lupino quodam primum iaculo confossus, dum à Comite, qui nauim eius insilierat, minaci ense persequitur, ipse proximam nauem de suis ad fugiendum saltu appetens, in mare cum pòdere ferri demergitur. Sicque iniuriam, quam Deo arroganter intulit, diuino iudicio condigna vltione multatur pœnas luendo perpessus. Reliqui vero dum fugere nituntur, à nostris citato remige persecuti truncantur. Si Iordanus interim urbem oppugnasset, profecto facile debellata succubuisset: sed pater minus prouide interdixerat sibi ne fieret. A Maio igitur vsque in Octobrem obsessio vrbi dedita, ipsa multum recalcitrante, plurima infestatio vtrimque facta est. Ciues vero Christianos plurimos in captione infra urbem habentes solutos ab vrbe eiiciunt: rati nostros sic facile ab vrbe processuros. At dum nihilominus persistere vident, vxor Benaruet cum filio, & melioribus vrbis, nauibus duabus de nocte, per medias naues nostras rapidissimo remige euadentes se se Notum recipiunt. Reliqui fœdere composito, deditioe se, & urbem reddunt: anno Dominicæ incarnationi Millesimo octogesimo quinto.

III. CVM ista geruntur, Pisani, qui apud Africam negotiando proficiscebantur, quãdam iniurias passi, exercitu congregato, urbem Regiam Regis Tunitii oppugnantes, vsque ad maiorem turrim, qua Rex defendebatur, capiunt. Sed quia sua virtute vrbe expugnata, patriam retinere minus sufficientes erant, Comiti Siciliensi, quem talibus præualidum cognoscebant, eam si recipere velit, per legatos inuitantes offerunt. Porro ille quia regi Tunitii amicitiam se seruaturum direxerat, legalitatem suam seruans in damno illius assentire distulit. Rex vero Tunitius cum certando resistere nequit, pretio pacem mercatus, quo armis minus sufficiebat, pecunia classe fines Christiani nominis peruasum vltius tentare: & quos eiusdem religionis captiuos tenebat, coactus est absolueret.

IV. DVX autem Rogerius apud Apuliam, & Calabriam sua sapienter disponens, in omnibus strenue, & prouide agebat: & quamuis iuuenili ætate esset, secundum quod

agebat, eum non iam iuuenem, sed moribus senissimum iudicare posses. Militiæ assiduus, frequentium militum amans: colloquio affabilis: muneribus largus: labori, vigiliisq; indeficiens: Ecclesiarum defensor: pauperum & mœrentiũ consolator: suis clypeus: hostibus aculeus: iuste iudicans omnia: excepto quod pietatis affectu obuiante, in rigore iustitiæ aliquantulum remissior erat. His artibus in se accrescentibus omnium bonorum fauorem breui obtinuit. Hic Boamundum fratrem suum ambitione Ducatus à se desciscientem, qui iam urbem, quæ Oriam dicitur, traditione ciuium adeptus erat, per quam prouinciã Tarentinã, & Hydruntinã spe prædæ, complicitibus vndequeque sibi alligatis infestabat, minus aduersum se proficere videns, non quod miles elegantissimus non fuerit, sed quia sumptus ad id negotiũ necessarii minus suppetebant, fraterna pietate commotus, accessit ad se, & reconciliato partem paternæ hereditatis contulit: annuens ei ipsam Oriam urbem, quam peruaserat: adiiciens Tarentum, & Hydruntum, siue Galipolim cum omnibus appendiciis: & quidquid Gaufridus de Conuersana sub ipso habebat cum famulatu eiusdem. Reliquos vero, si qui aduersarii erant, sua strenuitate sternebat: ubi vero minus per se sufficiebat, Siciliensi Comite, quasi pro verberate ad alios subiugandos utebatur: cuius virtute pluribus terris, minus resistere præsumebant.

V. COMES ergo Rogerius omnes potentiores Siciliæ à se debellatos gaudens, & nemine, excepto Chamuto superstitite, ad hoc assidua deliberatione intendit, ut ipso circumuolando debellato, omnem sibi de cetero Siciliam subdat. Vnde exercitu admoto, ipso apud castrum Iohannis immorante, uxorem eius, ac liberos apud Agrigentinam urbem obsessum vadit anno Dominicæ incarnationis millesimo octogesimo sexto prima die Aprilis: quam vndique exercitu vallans, diutina oppressione lacerauit: studioq; machinamentis ad urbem capiendam apparatus, tandem vicesima quinta die Iulii viribus exhausta imminentibus hostibus patuit: uxor Chamuti cum liberis, Comitibus inuenta est captiouis: Comes itaque in vrbe pro libitu suo positus uxorem Chamuti omni dehonestatione prohibita, suis custodiendam deliberat: sciens Chamutum sibi facilius reconciliari, si eam absque dehonestatione cognouerit attractari. Urbem itaque pro velle suo ordinans, castello firmissimo munit: vallo gyrat: turribus & propugnaculis ad defensionem aptat: finitima castra incursionibus lacerans ad deditiõem cogit: vnde & vsq; ad vndecim & uo breui subiugata sibi alligat: quorum ista sunt nomina Platono, Missor, Gastaiel, Saruti, Racel, Bifar, Muclöse, Garo, Calatenissa, quod nostra lingua interpretatum resoluitur, Castra feminarum: Lerata, Remise.

VI. COMES itaque sibi omnia prospere cedere Dei miseratione cognoscens, adicit castrum Iohannis sibi aut oppressione, aut certe astu, aliqua composita confœderatione sibi applicare. Vnde & quodam diluculo cum centum militibus versus Castrum Iohannis properans, Chamutum fœdere interposito, locutum inuitat. Quem diuersis verborum circumuisionibus attemptans deditiõem Castri, & conuersione ad Christi baptismatis regenerationem pulsat. Porro ille cognoscens, experimento de aliis sumpto, Comitem ad quodcumq; intenderet, fortuna fauente, nihil frustra niti, aliquantulum etiam de conuersione ad fidem tacito sub pectore inspiratus, clam suis agit, ut statuto termino Comes cum exercitu ante castrum veniens, ipsum cum omni suppellectili sua ad se transfugientem suscipiat. Timebat enim ne si in propatulo fieret, quod castrum reddere, vel ad fidem Catholicam transire niteretur, à suis met perimeretur. Comes à tali promissione lætus apud Agrigentum redit: statuto termino silenter exercitu conflato, haud procul à castro Iohannis, loco inter se prænotato insidiis occultatur. Chamut omnibus suis mulis, & equis superpositis, quasi aliquorsum processurus vrbe digreditur: ex industria super insidias nostrorum incidit: à nostris excipitur. Comperto Castrum Iohannis à nostris oppugnatur. Porro ciues tali facto viribus exhausti terrentur: pro re, atque tempore consilium aptant. Fœdere composito Comiti reconciliantur: Castrum deditiõem adiicitur. Comes Castrum adeptus lætus efficitur: nostræ genti ad tuendum fortiores turres assignantur. Chamut cū uxore, & liberis Christianus efficitur: hoc solo cõuentioni interposito quod uxor sua, quæ sibi quadam consanguinitatis linea coniungebatur, in posterum sibi non interdiceretur. Chamut inter suos ulterius commorari vel differens, vel diffidens ne Comiti, quasi aliquam fallaciam miscens, suspectus fieret, vel minus crederetur, apud Calabriam in prouincia Melitana à Comite terram suis vsibus sufficientem expetit: quod Comes sibi libenter annuens, illuc secessit: sicque postea longo tempore viuens, ab omni fraude versus nostram gentem sese irreprehensibilem deinceps exhibuit.

VII. COMES videns propiciatione Dei omnem Siciliam, excepta Buiera, & Noto sue ditioni subeundo cessisse, ne ingratus tanti beneficii sibi à Deo collati existeret, cepit Deo deuo: us

deuotus existeret: iusta iudicia amare: iustitiam exequi: veritatem amplecti: Ecclesiam frequenter cum deuotione: sacris hymnis ad stare: decimationes omnium reddituum suorum sacris Ecclesiis attribuere: viduarum, & orphanorum, sed & merentium cum ratione consolator. Ecclesias passim per vniuersam Siciliam reparat: ipse pluribus in locis de suo sumptus, quibus facilius fiant, attribuit. In vrbe Agrigentina Pontificalibus infulis cathedram sublimat: terris, decimis, & diuersis copiis, quæ Pontifici, & clero competenter designata sufficiant, hereditaliter chirographis suis dotat: ornamentis, & sacri altaris utensilibus ad plenum consignatis. Huic Ecclesiæ Gerlandum quendam natione Allobrogum, virum, vt aiunt magnæ caritatis, & ecclesiasticis disciplinis eruditum Episcopum ordinans, præfecit. Haud secus apud Mazaram facere addens, omnibus quæ rite sufficerent Prælato, & clericis ad plenum designatis Stephanum quendam Rothomagensis, honestæ viæ virum Episcopum ordinauit. Apud Syracusam vero idem adiiciens Rogerium Decanum Ecclesiæ Trainensis honestæ eruditionis clericum, & boni moris & affabilitatis virum in Prouincia ortum Pontificalibus infulis sublimauit: Trainensibus non minimum de eius amissione dolentibus: quippe cuius doctrina, & exemplo ad meliora semper hortabatur: & consilio, & eloquentia etiam in ipsis secularibus negotiis, quasi pro baculo sustentationis utebantur: nam & absente Episcopo vices sibi delegatas cum omni prudentia, & moderatione exequabatur. Apud S. Euphemiam vero monachum quendam, natione Britonem, virum religiosum, post Abbatem totam Ecclesiam prudenter moderamine audiens, vt hunc Ecclesiæ Catanensium impetrare queat, Episcopum ordinare intendit. Quare & per se metipsum illuc accedens, vix tandem monachis hoc carere volentibus, ipso etiam præ ceteris amplius reluctantante obtinuit. Sicq; sollempniter Episcopatum concedens, quod nulli Episcoporum fecisse cognoscitur, totam urbem sedi suæ cum omnibus appendiciis suis sub chirographo, & testibus hereditaliter possidendam assignauit. Porro ille Ecclesiam minus cultam, vt pote à faucibus incredulæ gentis eruiam suscipiens, iuris studiis primo studiosius inhærens, breui Ecclesiam omnibus necessariis prouehens, ad Mariæ vices cum Martha exequendum transit: monachorum turbam non modicam sibi coadunans, districtæ regulæ iugo, verbo, & exemplo subesse, vt fidelis pastor coegit.

30 IX. EA tempestate Philippus Rex Francorum vxorem habens legitimam, & præclarigenis Bertam nomine, ex qua suscepit filium nomine Leudouifinum, cui etiam ab omnibus curialibus regnum post se habere designauerat, contra ius legitimæ coniunctionis exosam habere fecit: & à se contra Canonum statuta libello repudii conatur repellere: nihil criminis obiecto: excepto qd sanguinitatem falso adnumerare tentabat: nec poterat. Hic legatos apud Siciliam ad Comitem dirigens, filiam eius nomine Eminam, quam de prima vxore speciosam puellam habebat, sibi in matrimonium copulandam expetit. Comes vero fraudis, quam versus legitimam vxorem habebat, ignarus cum multis sponsalibus se sibi daturum concessit: statutoq; termino, nauibus apparatis eam vsq; ad S. Egidium cum pluribus thesaurorum exeniis, quo Rex se obuium fieri dixerat, maritimo cursu transmittit. Habebatq; fiduciam in Comite eiusdem prouinciæ Raimundo, quod eam Regi honeste consignaret: nam & ipse aliam filiam Comitis iam dudum duxerat. Rex vero prauorum consilio vsus, ad hæc nitebatur, vt thesauris susceptis, Comitem de filia, non ducendo ludificaret. Porro Comes Raimundus regia fraude comperta, cœpit & ipse nihilominus aliam fraudem coniecturare: videlicet vt puellam dissimulata fraude cum honore suscipiens, alteri probo viro in matrimonium consignaret: ipse vero omnem pecuniam vsurparet, Sed prudentes viri, quos Comes cum familia miserat, prece puellæ pecunia exportata, fraudem quæ agebatur comperientes, anchoris extractis, vela ventis committentes, puella cum sororis marito relicta, placida aura sufflante, cum pretiosioribus thesauris ad Comitem in Siciliam reuertuntur. Comes vero Raimundus fraude, quâ 40 machinabatur, ex parte frustratus, puellam Comiti Claramontis legalibus nuptiis copulauit: sicq; sola Dei dispensatione sollempniter maritata, & pater opprobrio, quod rex machinabatur, & filia inordinata, & contra ius quauis legali copulatione liberatur.

50 IX. MIHERA vero filius Hugonis Foloch vir magnæ leuitatis, sed elegantissimus miles, læua, pro dextera utens, Roberto Duce defuncto in insolentiam prorumpens, vicinos circumquaq; prædis, & diuersis incursionibus laceffendo appetere cœpit. Possidebat enim tunc temporis castra sibi à patre hereditaliter relicta Catantiarum, & Roccam: plus vero armis ambiens, in ipso etiam Duce præsumens, castrum, quod Maia dicitur, traditione ciuium sibi vsurpans irrumpit. Sed suis viribus auxilia addere volens, Boamundi fratris Ducis, qui iam fœdere rupto aduersus fratrem conspirauerat, homo efficitur,

Maiam, quam peruaserat, & omnem terram, quam hereditatiter à patre sibi relictam sub Duce possidebat, ipso Duce renuntiato, & sacramentis confederatus Boamundus ab ipso recipitur.

X. AT Boamundus ambitione nanciscendarum, peruasionem super fratrem urbium audus, cum Consentinis secreto, de traditione urbis agit: promittens se castellum, quod Dux illis inuisum in eadem vrbe firmauerat, si eorum auxilio capere possit, funditus dirutum iri. Qua promissione illi ad fraudem proclive illecti, Boamundo assentientes, illum infra urbem cum sua virtute suscipiunt. Sacramentis sibi confederantur. Castellum vallantes oppugnatum vadunt. Quod cum Duci in Apuliam, ubi tunc morabatur, nuntiatum fuisset, exercitum admoens illorsum accelerat: auunculumque sibi in auxilium inuitans, ut sibi apud Cusentum obuius fieri non differat, mandat. Nam ut diximus, contra omnes sibi aduersantes illo, quasi pro flagello ad terrendum alios, utebatur. Comes vero militaribus, & peditum copiis apparatus inuitanti se nepoti obuius fieri accelerat. Sed antequam ab utroque exercitu, Ducis videlicet, siue Comitis illuc peruentum est, castrum quod oppugnabatur, dum pro posse repugnat, machinamentis appositis, viribus exhaustum hostibus cessit: funditusque, ut à Boamundo promissum erat, dirutum fit. Porro Dux sibi Comitem obuiam habens, Rossanam, quæ Consentinis in fraude assentiebat, oppugnans capit: incendio omnia percurrens. Boamundus itaque, ne obsidione infra urbem clauderetur, deuitans Hugonem Claramontis, qui Consentinos in sua fidelitate retineat, apud Cusentum relinquens, Roccam secessit. Dux vero, & Comes putantes, eum apud Maiam digressum, illuc præoccupare volentes accedunt. Sed cum non ibi esse comperiunt, versus Roccam properantes, loco, qui Lucus Calupnii dicitur, tentoria figunt: ubi per internuntios pace quidem ab utrisque partibus, interposita: apud Sanctam Euphemiam conueniendi, & plenius reconciliandi terminum statuunt. Sed Mihera huic termino assensit: non autem Boamundus. Ipse enim reconciliari differens, iam Tarentum recesserat. Instante itaque die præfixo, Mihera conductum, quo fœdere accedere, vel recedere liceat, expetit. Conceditur: accedit. Boamundo inconsulto, Duci reconciliatur. Maia reddita, Duci, cui iure competeat, reassignatur. Fratres itaque post biennii dissensionem consilio utrorumque fidelium reconciliantur. A Duce, ut semper viro largissimo Boamundo Cusentum, & Maia conceditur: sed breuissimo interuallo, quia Boamundus Consentinis iurauerat, castrum ibi se non facturum, & Dux idem se Barenibus, cambio inter se facto, Dux Cusentum recipit: Barum fratri mutua vicissitudine concedit: ut saluo quisque in suo iure libera potestate quod volet faciendi utatur. Sicque amicitiam suam testibus, & chirographo confirmantes, deinceps indiuisam tenuerunt.

XI. MIHERA ergo Comiti Rogerio, & Radulfo Loracelli sibi instantibus diu rebellis, videns offensas suas modum reconciliationis excessisse, ulterius ferre non valens Adæ filio suo omnem terram suam assignat: putans eum auxilio ex parte matris parentum facilius resistere hostibus, aut certe reconciliari: ipse vero Beneuentum secedens monachice consociatus habitum induit. Nam neque Dux, neque Boamundus, quia vicissim utrumque fœdere rupto iudicauerat, amici erant: ob quam rem Comes, & Robertus Loracelli iam à Duce terram eius sibi datam iri expetentes, facilius obtinuerant. Comes vero milites suos Rodulfo Loracelli ductore super Adam mittens, diutinis incursionibus aliquanto tempore repugnantem, tandem penuria afficit: qui cum videt se ulterius ferre nequire, palatium suum, & omnes meliores domos nocte ubi oppugnabatur incendio destruens, castrum relicto hostibus, recessit anno Verbi incarnati Millesimo Octogesimo sexto. Comes vero, & Rodulfus Loracelli terram eius, ut à Duce concessum erat, inter se diuidentes deinceps ut pote sua sunt.

XII. IGITUR Comes Rogerius omni Sicilia aduersum se fœdere composito sedata, excepto quod Notenses, quo vxor Benaruet cum filio transfugerat, & Buterenses adhuc pro posse in cassum recalcitrabant, exercitu admoto Buteram obsessum vadit: anno Dominicæ incarnationis Millesimo octogesimo octauo: inchoante Aprili.

XIII. PRVDENTERQUE armata manu, hostiliter vndique vallans, aliquanto tempore inclusos diuersis calamitatibus afflixit. Sed dum machinamentis ad castrum affligendum apparatus attentius insudaret, Legatus Papæ Urbani cum litteris ab ipso sigillatis adueniens nuntiat eundem Apostolicum virum Siciliam intrasse: eique, ut apud Trainam sibi locutum accedat, mandare: eum longo itinere fatigatum, à Terracina enim digrediens adueniebat, præ lassitudine corporis, & montosis saltibus adhuc interpositi itineris progredi nolle. Comes vero quid potissimum ageret sollicitus, nam sedē belli deferere dānosum ducebat, Papæ vero, quæ a tanto interuallo locorum ad se veniebat, non occurrere, modico itineris

inter-

1086.

1088.

Interposito indignum, vt Catholicus vir æstimabat. Tandem consilio vtr prudens accepto, agit, vt neque sedem belli deserat, neq; Apostolico non occurrendo inobediens existat. Exercitum nempe fidelibus suis prudentibus viris, & talibus negotiis peritis delegato, hostes infestare instruit: ipse cum paucis se inuitanti Apostolico obuius apud Trainam occurrit: lætiq; ad inuicem alter ab altero cum summa veneratione excipitur. Hic a billo Apostolica benedictione sub vice Mariz, ille ab isto in his, quæ corpori necessaria erant, obsequiis Martha: in crastinumque summo diluculo conuenientes agunt ad inuicem de negotio, quod Apostolicum accessisse compulerat. Nam idem Apostolicus ante paucos dies Alexium Imperatorem Constantinopolitanum per Nicolaum abbatem Cryptæ ferratæ, & Rogerium diaconum conueniens paterna increpatione commonuerat: quod Christianis Latinis, qui in sua prouincia morabantur, azymo immolari interdixerat: præcipiens in sacrificiis more Græcorum fermentato vti: quod nostra religio omnino non habet. Imperator vero increpationem eius humiliter suscipiens, inuitat eum per eisdem legatos chartulis, aureis litteris scriptis, vt veniens cum eruditis catholice viris Latinis, Constantinopolitano Concilio congregato, disputatio fieret inter Græcos, & Latinos: vt communi definitione, in Ecclesia Dei illud scinderetur: quod Græci fermentato, Latini vero azymo immolabant: vnaque Ecclesia Dei vnum morem teneret: dicens se libenter Catholicæ discussioni assentire: & quod auctenticis sententiis, præsentibus Græcis, & Latinis assentiri definiretur, siue azymo, siue fermentato immolandum esset, se deinceps obseruare velle. Terminum etiam, quo Papa accedere deberet, statuit: anni videlicet, & dimidii. Comes vero, vt tantum schisma ab Ecclesia Dei amputetur, eundi consilium dedit. Sed impediens inimicis sanctæ Dei Ecclesiæ, qui Romæ sibi infesti persistebant, iter prohibitum est. Comes itaq; Papam pluribus donariis honoratum à se dimisit: ipse vero Buteram rediens, hostibus infestus tandem ad deditionem coegit: sicq; castro potitus pro libitu suo disponit: potētioresq; in Calabriam mansuros mittit: ne sibi ibidem manentes, aliquam fraudem machinando, commotionem facerent.

XIV. ANNO igitur incarnati Saluatoris MLXXXIX. Comes Rogerius vxore E- lemburga filia Guilielmi Comitis Morronensis defuncta, aliam duxit Adalaidem nomine, neptē Bonifacii famosissimi Itolorū Marchionis: filiā videlicet fratris eius iuēculam honestē admodū faciei: duasq; sorores eiusdē puellę, duobus filiis suis Gofredo videlicet, & Iordano in matrimonium copulauit: sed Gofredus antequam nubilem annos attigisset, quod dolor est dicere, morbo prohibēte minime eam cognouit: Iordanus autem sollempnibus nuptiis duxit.

XV. PORRO Notenses videntes omnem Siciliam sub Comite curuatam, seseq; vltērius in cassum resistere, consilio inter se habito, Comiti reconciliari vtile ducunt. Denique de se ipsis legatos eligentes ad Comitem dirigunt: qui apud Melitum, vbi tunc Comes morabatur, accedentes, pacē faciūt anno Dominicę incarnationis MXC. Februarii mense. Comes itaq; censum duorum annorum illis condonans, Iordanum filium suum, cui etiam terram, & vxorem dederat, vt urbem ipsis deditibus recipiat, cum ipsis mittit: qui à patre edoctus, vrbe suscepta castello munit: proque libitu suo in patris fidelitate disponit: vxor autem Benaruet cum filio in Africam transfugit. Sedata itaque omni Sicilia, Comes Rogerius collati sibi à Deo beneficii non ingratus existēs, omnimode secundum quod mundiales curæ, quibus occupabatur, per mittebant, Deo cœpit se se deuotū exhibere: & quanto ampliori honore terreno se à Deo prouectum cognoscebat, tātō ampliori studio agebat: vt in perfectæ humilitatis statu persistens gressum mentis figat. Militibus itaque suis, quorum auxilio tanti honoris culmen adeptus fuerat, arcessitis, gratias cum omni mansuetudine referens, quibusdam terris, & largis possessionibus, quibusdam vero aliis diuersis præmiis laboris sui sudores recompensat.

XVI. SIC itaq; omni Sicilia pro libitu suo sapienter composita, Comes militaribus exercitiis assuetus, quietis impatiens, laboris appetens, lucris inhians, corpus ab assuetis exercitiis minime desuescere passus est: sed quæ transmarina regna prima potissimū sibi subiuganda attento animo, iugi meditatione tractat. Vnde & Melitam insulam, à referentibus viciniorem ceteris sibi cognoscēs, classē, qua eam attenter, accelerare imperat: militibus suis, vt se ad id exercitii aptent, præcipiendo denuntiat. Dum ista geruntur, Mainenerius Gerentia à Comite, vt sibi locutum veniat inuitatus accedere differt: cum arrogatione præsentē adhuc legato Comitis respondēs: se nunquā ipsum, nisi vt damnum si possit, inferat, visum velle. Quod referente legato, qui missus fuerat, Comes audiens, plurimum indignatus, festinus mari trāsmeato, à Sicilia in Calabriā venit: Petrum Moritonensem, cui vices suas plurimum commiserat, vt per Siciliam exercitum commouens post

se acceleret, mittit: qui prudenter iniuncta perficiens, infra octo dies ab omni Sicilia copioso exercitu congregato in Maio ad Comitem adduxit. Sicq; Comes versus Gerentiam accelerans, castrum terribili obsidione vallauit. Qua de re Mainerus territus se stulte, & fecisse, & locurum cognoscens, supplex ad misericordiam Comitis venit: equos, mulos, thesauros, & omnia quæ habebat, veniam petens in eius dispositione ponit. Comes super his, quæ fecerat, eum poenitere videns, vt semper pii cordis omnia condonauit: excepto quod, quasi pro disciplina, potiusquam ambitione, mille aureos solidos de suo accepit: vt eum à tali præsumptione coerceat: sicq; per ardua adiacentium montium inde digrediens Cusentum venit: & quia incolæ prouinciæ illius Ducei recalcitrabant, tri-duo vineta, & oliueta eorum extirpans, inde aratam secessit: vbi cum suis consilium ca-¹⁰
 * ptans exercitum breui tempore soluit: præcipiens, vt vnusquisq; ad expeditionem versus Melitam domi aptatum recedat: termino quindecim dierum interposito: quo sibi apud
 * Resacrambam, illuc enim classem suam conuenire fecerat, obuii fiant. Portus autem in
 * ariditate naturæ à ceteris differt: ita vt si quis experientiæ causa cannam: vel aliquid con-
 * cauum accipiens, cubita duo à ripa in mare terræ tenus palmo tantummodo profundita-
 ris figat, tantæ longitudinis, vt de super vndas concaua summitas quantum volet attingat: cum mare salissimum sit, dulcissimas, & potabiles aquas per concauitatem in altum ebullire vident. Hic die terminato ab omni Sicilia, & Calabria plurimo exercitu Iulio
 mense conflato, quodam vespere Comes naues aggredi accelerat. Porro Iordanus filius
 Comitis cum classis aptatur, semper suspicans erat, Comitem quidem versus Melitam²⁰
 non iturum: sed sibi, vt ipse exercitum illorsum conduceret, comissurum: Comes autem
 in ipso ingressu nauium arcessito imperat, vt cum designatis, quos sibi placuerit, Siciliam
 procuratum remaneat. Urbem nullam, vel castrum ingredi, donec ipse à Melita reuertatur,
 præsumat: sed in tentoriis habitans, vbicumq; per Siciliam ad succurrendum necesse
 sit, paratus eius regressum sustineat. Porro ille aliter quam ratus erat, patrem præcipientem
 audiens, totus admiratione attonitus fit: patremq; ab iis: quæ dicebat dehortari nisus,
 cum lachrymis proclamat: dignum potius, si placeat patri esse, se iuuenem tanto labori
 ascribi: patrem iam quasi emeriti stipendii virum à laboribus plurimum passum corpus
 recreando quietis oblectamentis vti. Minus damnosum si ipse minoris pretii iuuenis in
 tanto discrimine pereat, quam vir tantæ auctoritatis, tantiq; consilii. Comes vero ad ver-³⁰
 ba filii indignatus eum, quamplurimum conuiciatus in audientia omnium retulit, se nun-
 quam vel filium, vel aliquem, quo ipse primus esse non audeat, missurum: & sicut primus
 esset in possidendis, vel distribuendis, ita conueniens esse, vt prior fieret in adquirendis.
 Sic pluribus remeantibus pietate abeuntis, deinde lachrymantibus Comes naues ingres-
 sus buccinis ex eius edicto concrepantibus, & diuersi generis musicæ artis pluribus, vt
 quisq; doctus erat, instrumentis modulantibus, anchoris extractis vela ventis plurimo
 apparatu committunt: auraq; prospera suffragante, secundo die applicant apud Miletum.
 Nauis vero Comitis ceteras velocitate præcedens, vt primum terram attingit, Comes na-
 ui digressus, cum tredecim tantum militibus equos ascendens plurimam incolarum mul-⁴⁰
 titudinem, quæ vt impedirent, ad ripam obuiam fuerat, aggrediens multos sternit: reli-
 quos fugat: extremos quosque cædendo per longum insequitur. Vespere autem ab inse-
 quendo regrediens in litore maris cum omni exercitu suo illa nocte hospitium sumpsit.
 Crastino vero illucescente propius urbem accedens obsidione vallauit, circumquaque
 per insulam suos prædatum mittens. Porro Gaytus, qui vrbi, & insule principabatur, cete-
 rique ciues bellicis exercitationibus minus assueti, præsentia hostium deterriti, pacem li-
 bere, ad colloquium cum Comite accedendi expetunt: qua à Comite concessa, ad ten-
 torium Comitis sibi locutum, vt pacem faciat, accedunt. Diuersiq; circumlocutionibus
 vsi, tandem cum calliditatem Principis minus se fallere posse perpendunt, pro libitu Co-
 mitis, primo captiuos Christianos, quorum plurimam multitudinem infra urbem tene-
 bant, reddunt: & equos, mulos, & arma omnia, quæ habebant, cum infinita pecunia Co-⁵⁰
 miti offerunt, Datam vnoquoque anno persoluendo determinantes, urbem de Comite
 se seruiendam promittunt: sicque more legis suæ sacramentis datis Comiti confederati
 sunt. Videns autem captiuos Christianos ab vrbe progrediētes, præ gaudio suæ insperatæ li-
 berationis ab vnoquoque cordis lachrymis profundi, ligno, vel calamis, prout quisque
 primo inueniebat compositas cruces in dextris ferentes Chyrieleison proclamando, ad
 * pedes Comitis prouolui, nostros vero ad talem intuitum pietatis affectu lachrymoso roro
 perfundi. Comes ergo taliter vrbe sibi confederata, captiuos, vt asportet, per naues or-
 dinans, reditum cum magno timore, præ nimio pondere captiuorum submersionem ve-
 ritus, accelerat: sed dextera Dei, vt credimus ex euentu patuit naues per vndas subleuans,
 cupitu

cubitu vno liberiores super mare ferebat, quam in aditu suo: cum eas minus onus grauabat. At cum mare sic reditum accelerat, eminus insulam, quæ Golfani dicitur, intuens, illorsum, vt debellet, vela dirigi imperat. Quo applicans prædis aggrediens deuastat: sicque secum fœdus inire cognoscens suæ ditioni assignat. Vndiq; impune per equora vela dirigens, Siciliam reuersus desiderantibus se fidelibus suis plurima præda onuitus representat. Captiuos autē, quos captione erutos secū reduxerat, omnes cōuocās liberos facit: offerēs eis si secum in Sicilia remanere velint, villā vnā suis sumptibus, loco, quo eligerēt, cōstruere debere: & de suis sumptibus necessaria ad lucrādū subministrare: villā etiā eandē Francā, id est liberā villā, eo q; omni vectigali, vel seruili exactione libera in ppetuū foret subtitulare: sed & illis desiderantibus proprios agros, amicosq; visere, liberā facultatē quo vellent, abeundi concessit: per totam terram suam necessaria, & absq; pretio Phari transitum tribuens. Porro ipsi cum gaudio, & Comiti de sua liberatione gratias referentes quisq; in loca sua recedunt: per diuersa regnorum spacia, prout nationis erant, nomen Comitis magnificando dilatantes.

XVII. ANNO ergo Millesimo nonagesimo primo, Rogerius Dux contra Consentinos diu rebelles indignatus, exercitu ab omni Apulia coadunato, fratre Boamundo secū accepto ipsos mense Maio obsessum ire disponens, auunculum Comitem à Sicilia, vt sibi auxilium ferendo illuc occurrere non differat, inuitat. Ille amore nepotis ab omni Sicilia multa Sarracenorum millia excitans, sed & militum copias conducens, quo inuitabatur haud segniter accelerat. Consentini, hostes versum se accelerare audientes, se ipsos vallo, & muris muniunt: arma, & quæ defensionis necessaria erant, aptant: sumptus naturæ necessarios infra urbem comportant: defendere, potiusquam succumbere inuicem cohortantur. Dux, & Comes se se inuicem apud Cusentum obuiantes urbem vndiq; valant. Dux planiciem obsidione occupat. Comes montana conscendens, quo maior labor, & hostis infestior imminebat, castris suorum urbem gyrare imperat. Consentinis itaq; ex cōsilio, & edicto Principis vallo, & sepibus vndiq; clausis, ingrediendi, vel egrediendi, vel quidlibet introducēdi facultate sublata, plurimū deterrentur. Sic iugis decertatio: certamen assiduū. Sed Consentinis maior spes defensionis in fundibulis, & sagittis erat. Propius accedere, vt ensetenus cum nostris decertarent, periculosum ducebant. Porro Comes interdum ad deditiōem mulcendo blandiri, frequentius interminando deterrere, suos instare, hortari, omnia circumire, nil intentatum relinquere: quæ facienda erant, prior adire, ad certamen suos præcedere, in recedendo subsequi: omnia prudenti ordinatione providere studebat: exemplo sui, ad quæ facienda erant, omnes vigilantiores reddens. Consentini itaq; constātiā Comitis iam pridem cognoscentes, & hostes à finibus suis spe arcendi decidentes, consilio inter se habito, urbis deditiōem, si forte de offensione suæ rebellionis veniam à Duce, & Comite mereantur, aptant. Primo quod Comitem prudentioris consilii virum sciebant, & cuius ordinatione omnia regebantur, conuentiones, se, suumq; consilium supplices ei committunt: sine ipso nihil acturi: à quo sciebant, postquam promitteret sine fraude, vel sui detrimento, vbi vitari posset, sibi consilium dari. Ille vero eorum verba, vt semper pius, & pacis amator suscipiens, ita prudenter rem ordinavit, vt & Dux pro libitu suo vrbe potiretur: & Consentini Ducis gratia reconciliari non fraudarentur. Dux auunculi sui strenuitate vrbe potitus, antequam expeditio soluatur, arte cæmentaria castrum ad urbem, à tali præsumptione vltius prohibenda, in altiori urbis iugo firmat. Comiti autem pro recompensatione seruitii sibi exhibiti medietatem Paufemitanæ urbis assignat: sicq; expeditione mense Iulio soluta, Dux in Apuliam, Comes vero in Siciliam digrediuntur. Comes autem in sua parte castrum firmat: urbemq; cum iam communis esset, ita ordinat, vt plus ex medietate postmodum Duci perueniret, quam primo cum sine comparticipa, totius urbe redditus possideret.

XIIX. Hrs itaque peractis, quia per successionem temporum ea, quæ gesta sunt, vel acciderunt, prout fuerunt, nos scripturos repromissimus, ordo temporis damnosum dolorem Siciliæ, & Calabriæ, nos quin huic libro inferamus prætergredi verat: quamuis pluribus in præsentia sui, hoc idem ad memoriam reuocare, onerosum, quasi dolorem renouando, videatur. Nam sunt nonnulli, qui præ nimio affectu, quem erga ipsum, de quo sermo fit, habuerunt, vt si in eorum præsentia quod accidit, recitatur, à lachrymis minime se possunt continere: ac si recens sit quod narratur. Iordanus enim filius Comitis propter strenuitatem suam omnibus amabilis, quem plures, quia iam Gaufredum, quod dolorem non minuit, morbus Elephantinus peruaserat, Comitis heredem futurum suspicabantur, nā neq; alium masculū habebat apud Syracusam sui iuris urbem febris typo percussus est. Quod cum patri nuntiatum fuisset illorsum præuenire mortem accelerat:

sed morbo ingrauescente, vltima determinatio vitæ Iordani patre velocior fuit. Comes autem urbem ingressus, vt funus filii conspexit, intolerabili dolore corripitur: omnesque, qui cum ipso aduenerant, doloris participes facti lachrymoso planctu rapiuntur: pluresque patris dolor, quam Iordani mors ad lachrymas pertrahebat. Vrbs tota lachrymoso vlulatu ventilatur: in tantum, vt ipsos Sarracenos nostro generi inuisos, non quidem ex amore, sed ex mærore, quo nostros affici videbant, pietatis affectus peruadens ad lachrymas vsque pertraheret. Comes itaque funus decenter ordinans, Trainam per portam S. Nicolai sollempniter humanum deducit. Multa beneficia eidem Ecclesiæ, sed & aliis pro redemptione animæ eius conferens anno Dominicæ incarnationis millesimo nonagesimo secundo. Porro ciues vrbs Peutargæ, quæ iuris Iordani hætenus fuerat, mortem Iordani, quem plurimum pertimescebant, audientes, casto gaudio rapiuntur: atq; in insolentiam prorumpentes iugum nostræ gentis, rebellando à se excutere frustra nituntur. Nam Comes filio humato nil remoratus, cum sola familia sua illos obsessum vadit: expeditionem ab omni Sicilia se illuc subsequi imperās. Sicq; vi superans, illos, qui tam inepti consilii auctores fuerant suspensos extinxit: reliquos tormentis diuersis afficiens, vrbs stultitiam sedat.

XIX. PATRE orbo, graui morbo sic sublato filio.

Vnde doleret. quod careret hereditarij gaudio,

Ditat prole, quasi flore superna prouiso.

Impregnatur, ac grauatur: matris gaudens vterus

Intumescit. Infans crescit natura successibus.

Orat pater: sed & mater Deum, vt sit masculus.

Implet vota forma tota dum semen coagulat.

Fiat natura iam secura: infra matris viscera.

Nonus mensis spe suspensis. Sic partus accelerat.

Infans prodit. Nullus odit. Fit cunctis letitia.

Obstetrices sunt felices à matris letitia.

Nuntiat us puer natus noua præstat gaudia.

Mater audit, vnde plaudit fit dolor is nescia.

Festinat us: nuntiat us hæc patri letitia.

Qui congaudens, atq; plaudens rura precum calitus

Supplex litat: atq; dicit legatum muneribus.

Plura iubet, prout lubet largiri pauperibus.

Dolor mortis grauis sortis iam sublato filio

** Fit lucius: & oblitus spe nascentis gaudium.*

Simon fonte, pictus fronte inunctione chrisimatis

Hereditatur: solidatur Dux futurus Siculus.

Calabrenses suos enses sibi optans adiici.

Pater totum implet votum. Dux concessit fieri.

XX. PORRO Dux Rogerius vxotem habens præclare nobilitatis, neptem videlicet Francorum Regis Philippi, filiam Flandrensiū Marchionis Roberti, quem Frisium appellabant, Adalam nomine, de qua duarum sobolum pater existerat, apud Melfam Apuliæ urbem febre correptus acriter torquebatur anno Verbi incarnari millesimo nonagesimo tertio. Morbo itaq; ingrauescente, iā pæne vitalibus interclusis, cum ipsi in partibus pitissimi sic medici attestatur, natura cōtra vsū attonita oberrabat: vt ab ipsis medicis nec pulsu nec vrina, sed neq; aliis prognosticorū indiciis infirmitas determinare posset comprehēdi. Qua de re cum de ipso etiā ab ipsis medicis desperari videretur, fama, quasi iam obiisset, totā Apuliam, sed & Calabriā turbauit. Ea tēpestate Boamundus apud Calabriam morabatur: qui cū fratrem, fama referente iā obiisse audisset, credulus castra, quæ iuris fratris fuerant irrūpens, sacramentis sibi confederare persuadet: ira tamē discernēs vt si frater, quod se nolle protestabatur, iam obiisset, salua fidelitate legalium heredum suorū, videlicet fratris, sibi quasi fidei eorundē heredū patrūo, vsq; ad intelligibile ætatē, qua ipsi legitime terrā regere cognoscerēt, fideles p̄sisterēt. Comes autē Rogerius eū talia facere audiēs indignatione cōmouus, q; talia se incōsulto p̄sumpserit, verit̄ etiā quæ hęc fidelitatē honeste discernēs susciperet, pictis verbis fraudē occultās in posterū cōtra nepotes ambitione capt̄ aliqd fraudis machinaret, à suis inseq; p̄cipiens à tota Calabria arcer.

XXI. PLURES etiā audita fama mortis Ducis in insolentiam prorumpentes, de iis quæ Duci competeabant, distrahendo sibi vsurpare molebantur. Vnde & Guilielmus de Grantemaniol, summa cupidine correptus, in insolentiam procliuus declinans, Rossanā Calabrię

Calabriæ urbem peruadens intrat: dicens sibi iure competere: vt qui sororem Ducis filiam Guiscardi Mabiliam nomine vxorem habebat: hereditatisq; particeps fieret. Sic quæ Ducis fuerant, propter imbecillitatem heredum quisq; quantæ fidei erga ipsos heredes fieret, ostentans sibi distrahendo vsurpabat. Sed natura, quæ iam diu peregrina oberrauerat, in sui iuris proprietatem reuerfa, contra spem medicorum conualere incipit. Sicq; sanitate diatim excrefcente, ad integrum pristinae restitutus est sanitati. Quod Boamundus audiens magna mentis alacritate Melfi, vbi fratrem esse sciebat, de eius sanitatis recuperatione congauisurus occurrit: castra quæ sibi confœderauerat reddens, quæ fecerat, non iam dolose fecisse ostendit. Porro Guilielmus de Grantamanil turpi illectus auaritia, nec de domini sui recuperatione sanitatis congauisurus, nec, vt urbem quam peruaserat reddens accedere curauit: sed impudenti fronte fraudem ostentans, eandem urbem pro posse muniens, contra ipsum Ducem, si forte impugnare attentaret, armavit. Comes autem Rogerius super hac re plurimum indignatus, tamen vt sapiens vir, quia neptis maritus erat, legato ad ipsum misso, ad teconciliationem contra dominum suum urbem reddendo hortatur. At dum blandimentis minus præualet, in iram totus prorumpens, iurat se, & urbem, quam nequiter peruaserat, ablaturum: & omnia, quæ ex licentia Ducis ante tenuerant, exheredato sublaturum.

XXII. Sicque potius ipse Ducem ad expeditionem super Guilielmum vrguens, quam ipse à Duce ad iniuriam vlciscendam submoueretur, exercitu admoto, ab vtrisque Castri villam obsessum itur anno incarnati Saluatoris Millesimo nonagesimo quarto. Hoc autem operimentum fraudis suæ Guilielmus sibi adaptarat, quod cum ab vrbicolis primo infra urbem susceptus est, illis improuisa determinatione iureiurando firmauerat, se nunquam alicui urbem redditurum: excepto Ludouiso filio Ducis: & hoc quia paruulus erat, post decem annos futuros: fidelitatem quam Duci iurauerat, soluere, minoris offensæ, vel opprobrii ducens, quam quod periuris, & fraudatoribus iurauerat. Sic auara ambitio, sed & vxoris praua persuasio mentem iuuenis à bono, honestoq; discernendo procliuè cæcatum sibi illexerat. Dux ab omni Apulia equitum, peditumq; copiis, fratre Boamundo sibi in auxilium cum Hydruntinis, & Tarentinis, & reliquis, qui sui iuris erant assumpto, Vallem Gratensem, versus Castri villam occupat. Comes vero multa millia Sarracenorum à Sicilia, & Apulia conducens, equitum quoq; siue peditum Christianorum copias illorsum nepoti occurrere acceleranter non relaxat. Porro Guilielmus de Cratemenui auctoritatis viros aduersum se conspirasse, & obsidionem sibi imminere cognoscens, sese ad defendendum pro posse aptat. Dumq; sibi auxilia vndecumq; ducere nititur, quamuis mos sit iuuenibus, talibus exercitiis causa militaris laudis, sed & quæstus libenter interesse, tam iram Comitum, quam Ducis veriri minime sibi, cum multa promitteret, associari præsumebant: maxime quia fortunam sibi aduersam, propter quod ipsum cum aliqua inhonestate retorquebant, prænotantes metuebant. Dux autem in valle Gratenfi Comitem, dum veniat sustinet: castrum quod S. Mauri dicitur, vsq; properans, deditione ciuium tali pacto suscipit: vt in perpetuum, dum via comes fuerit, illud Guilielmo non reddant. Inde Rossanam vsq; pertransiens, quia Guilielmus filios potentiorum citium sibi obsides adduxerat, minus sibi assentientes offendit. Sed quia ipse Dux iam ante annum, cōtra voluntatem Græcorum, qui eidem maxima ex parte principabantur, Græco Archiepiscopo eiusdem sedis defuncto, successorem Latinum eligendo, subrogauerat, sed nec dum sacramento, aut sacra vnctione firmatus erat electione Latini frustrata, dum à Duce cōceditur, vt de sua gente Archiepiscopum sibi Græci pro libitu eligerent, fauorem illorum adeptus, urbem quoq; illorum deditione obrinuit: sed castrum oppugnans, fidelibus Guilielmi renitentibus minime præualuit. Porro Comes cum exercitu veniens, de Duce, qui iam tantum profecerat, gauisus iuxta castrum Tarsæ super fluuium qui à S. Marco defluit, quo iam Dux tentoria fixerat, castrametatus est. Hic Guilielmus à Comite inuitatus, vt securus ad colloquendum veniat, accessit. Multisq; circumuentionibus vsus dū & fraudē suam operiret, quæ peruaserat, Duci restituit. Dux autem iussum expetendo, Guilielmum exequens reconciliari sibi, vt iudicio Comitum, ceterorumque prudentum, qui intererant virorum ius teneat, quod sibi randiu iniurius extiterat, sacramento, & fide promissa obtestatur. Qui sui reatus conscius, & iudicio prægruari timens, dum renuit, licentia a beundi accepta, Castri villam impune redit. Quem Dux, & Comes in crastinum cum omni exercitu subsequenti castrum obsidione vallant: sicq; ligno, & armatorum copiis sepiendo cingentes, vt nulla ex parte aditus ingrediendi, vel aliquid introducendi Castri villæ sibi esset: sed infra muros modicum victus habentes, dum per tres hebdomadas imminente hoste premuntur; exhausti q; quæ ad victum habebant,

Guilielmus, quod ut faceret primo expetebatur, ut si susciperetur expetens, se ius Ducis tenere repromittit. Ad quod exequendum, dum fideiussores ad placitum Ducis non habet, quem de ipso habebat, pro plegio ponit. Duci in sua virtute, usque ad determinatum diem: quo ius teneatur deliberatum, per manum Comitis securus factus, quod ius exequi praeualeat, castra sua sibi reddatur. In hunc itaque termino iuris tenendi, loco determinato convenientes, querimonias suas aduersus Guilielmum exponit. Sed ille modicum iuris habens, dum minus rhetorice argumetur, iudicio, his, quae sub Duce habet, priuat. At dum iudicio contradicere molitur, minus facultatis, vel iuris habens, terris priuat cum uxore ad Imperatorem Constantinopolitanum transiit: ubi aliquantisper commoratus, tandem cum multa pecunia rediens, Duci, ut pio, & misericordii viro reconciliatus, terram, quam amiserat, excepto castro, quod S. Mauri dicitur, recipit.

XXIII. CVM autem inter Urbanum Apostolicum, & Henricum Teutonicorum Imperatorem dicerentur dissensiones efferuisse, quibusdam controuersis, inter Conradum eiusdem Henrici filium, ac patrem, quod seriatim longum est enarrare, insurgentibus: Conradus irato animo a patre discedens ad Apostolicum, & Malthildem Marchisam, quae ei ex fidelitate adhaerebat, se contulit: eorum auxilio plurimum per Italiam rebellis exiit. At cum iuuenis & sine uxore esset, & sumptibus, ad id quod ceperat, necessariis minus abundaret, consilio Apostolici, & praefatae Marchisae Malthildis per Conradum Comitem, quem ad id legationis peragendum direxit, filiam Siculorum, Calabrienfiumve Comitis sibi in matrimonium concedendam expetiit. Apostolicus etiam litteras suas committit, ut sibi familiari, & amico: ad hoc idem dirigens, ad concedendum hortatur: dicens sibi magno honori, & proficuo futurum, si filia, filio Regis futuro sposo iungatur: & iuuenis S. Romanae Ecclesiae fidelitate adhaerens, sed sumptibus quibus contra patrem, qui cum iniuste oppugnabat, minus sufficiens, quos pater cum filio daret, viribus victus ad debellandos inimicos sanctae Dei Ecclesiae praeualeret. Comes autem hac legatione percepta, & suavorum litteris Apostolici viri perlectis, usus consilio fidelium suorum, & maxime Roberti Trainensis Episcopi: per quem omnem conuenientiam Conradi acquirit: nam Italus erat, & illarum partium gnarus, quod expetebatur concedit: & ab utrisque partibus exequendum sacramentis firmare fecit. Nuptiarum itaque die determinato Conradus Comes a Comite Rogerio pluribus munificentis honoratus, reditum unde venerat, accelerat: anhelumque de relatione legationis dominum, nuptias concessas accelerans plurimum laetificat. Porro Comes Rogerius apparatus his, quae ad effectum congruebant, plurima classe Episcopum Trainensem, & alios Barones suos filiam multis thesaurorum in xeniis ditatam Pisam, usque conducere facit: ubi filius Regis obuius cum omni honorificentia suscipiens, auctentice dispensata solenne nuptias celebrauit anno Verbi incarnati Millesimo Nonagesimo quinto.

XXIV. PORRO Dux Rogerius adhuc iuuenis, & nil malae suspicionis aduersus aliquem habens, sed ex sui cordis puritate aliorum mentes diiudicans, Longobardosque, ut Normannos, quia ex parte matris ex eorum gente erat, sibi fideles credens, & eorum genus, nostrae genti inuisum minus discernens, castra sua tuenda eis haud secus, ac Normannis delegabat. Unde accidit, ut dum apud Malfam idem faciendo, minus sibi prospiceret, Malfetani urbe, & castris, quae Guiscardus ad perfidiam eorum comprimendam ibidem fecerat, pro libitu suo utentes, liberam facultatem fraudis suae exercendae nacti, iugum gentis nostrae, & Ducis, quia moris nostri executor erat, a se excutere, nec tributum, & seruitium statutum persolvere, sed & ipsi Duci ad eandem urbem accedendi, omnibus fidelibus suis exclusis aditum denegarent. Dux autem videns tantum damnum sibi illatum, de credulitate, quam erga eos habuerat, sero poenitens, a Comite, & fidelibus suis consilium subiugandi eos requirit. Sicque auunculo Comiti, ut sibi attentissime succurrat, medietatem urbis sibi, si subiugare possent, concedens: ab omni Apulia, & Calabria nauali, & equestri exercitu admoto, peditum etiam copiis certatim accelerat: anno incarnationis Domini Millesimo Nonagesimo sexto. Urbe itaque a procinctu maris nauibus cingentes, per praecipitia circum adiacentium montium equitum, & peditum copias prudenter ex consilio, & opere Comitis ordinantes, undique obsidione vallant. Sic itaque urbem opprimendo, profecto, ut credimus obtinuissent, nisi infortunium tale, quale subtitulando adnotabimus, intercessisset. BOAMUNDVS namque Ducis auxilio simulato, & ab ipso submonitus adueniens, plus fratri ad damnum, quam ad proficuum, non tamen, ut credimus, ex industria factus est. Ipso anno ex edicto Urbani Papae expeditio versus Hierusalem ab undique terrarum feruentissima erat. Boamundus autem, qui iam dudum cum Guiscardo patre Romaniam peruaserat, & semper sibi subiugare cupiens erat, videns plurimam multitudinem per Apuliam, sed sine Principe illorum accelerare, Princeps exercitus sibi eos alligando, feri volens, signum eiusdem expeditionis, crucem videlicet vestibus suis apponit.

Porro

Porro iuuentus bellica totius exercitus, tam Ducis, quam Comitis, nouarum rerum, vt in tali ætate affolet, appetens, visa cruce Boamundi, & ab ipso submoniti ad id faciendum certatim concurrunt: sicque crucibus sumptis, fines Christiani nominis vltius non attemptare, donec paganorum fines peruadant, absque contatione voto obligantur. Dux autem, & Comes exercitum suum maxima ex parte sibi taliter defecisse videntes, tristes expeditionem soluant. Sicque vrbe, pæne vsque ad deditiōem vexata, tali infortunio priuantur. Boamundus mare transit. Dux in Apuliam secedit. Comes Siciliam reuertitur. Vrbs oppressione gaudens liberatur.

XXV. ALAMANVS autem Rex Vngarorum audiens famam Siculorum gloriosi Comitit Rogerii, legatos dirigens filiam suam in matrimonium concedi exoptulat. Ille vero quamuis honesti viri, qui ad hoc venerant, essent, tamen illos honeste à se dimittens, de suis etiam, ne fallatur, cum ipsis dirigens remandat: vt si executum, quod cœperat velit, alicuius auctoritatis gradus, vel ordinis personas, quibus facilius credatur, ad id confirmandum mittat. Qui anhelus exequi Arduinum Iouensem Episcopum, & Thomam Comitem idem exoptulatum mittit. Comes autem eos honeste accipiens, secum detinuit: de suis honestos, & callidos viros apud Pannoniam mittens, in eorum præsentia à potentioribus regionis illius exequenda postulabatur iuramento firmare cogi. Quod Rex libenter annuens per suum Ducem nomine Aliuum, & reliquos non minoris dignitatis viros, omnia, quæ mandauerat, exequenda iuramento firmavit. Sicque legatos Comitit, vt pactum firmatum renuntiant, munificatos à se dimittit. Comes autem relatione suorum accepta, haud secus & ipse legatos Regis à se dimittens, pluribus honoribus à se compilauit: Regi terminum, quo sibi filiam suam mitrat, statuit. Anno itaque incarnationis Millesimo Nonagesimo septimo, apparatis, quæ necessaria erant, mense Maio cum trecentis militibus vsque Thermas conducere facit Henricum Lescaurensem Episcopum: & quosdam de fidelibus suis abinde, maritimo cursu vsque Pannoniam, cum puella procedere faciens: qui nauibus apparatis, puellam cum multis sponsalibus intromittentes, velis vento commissis, prospera aura flante per equora feruntur: vsque dum in portum Albæ, qui iuris Regis Vngarorum est, impune applicant. Hic Vincurius Comes Bellegratæ missus cum quinque millibus armatorum obuius fuit: eamque cum his, qui cum ea venerunt, decenter excipiens, vsque ad Regem perduxit. Per totam Pannoniam nuptiæ Regis præconizantur. Undique cum enxeniis concurrunt. Et cum semper frequens, & numerosa manus ex more cum Rege innumerabilem turbam plus solito nuptiarum, & nouæ Reginæ visendæ appetitis conflauit, die terminato, præsentibus Archiepiscopis, & Episcopis, & diuersis ordinibus dos puellæ legati more in publico protestatur. Rex, & Regina catholice pariter desponsantur: sollempnesque nuptiæ in tentoriis, & ex virentibus ramis tabernaculis factis celebrantur. Nam nullæ domus tantæ multitudini sufficiebant. Nuptiis itaque regalibus expletis, Rex Episcopum Lescaurensem, & qui cum ipso reuersuri aduenerant aliquantisper secum commorari faciens, vt videt de egressione festinos, legaliter munificatos à se dimisit. Illi ad portum venientes, maritimo cursu regredi accelerant. Iamque nostræ gentis fines appropiantes, cum terram eminus conspiciunt, nauicula, in qua Episcopus erat, sociis armis carentibus, à duabus piratarum nauibus, quas galeas appellant, hostiliter aggreditur. Nauclerus qui nauim regebat, iaculo confossus colliditur: nauis remige carens submergionem minatur. Episcopus nullum refugium armorum habens, sed neque hostibus deditiōem subire volens, Dei auxilium implorans, socios hortatur. Ipse idem faciēs inter alia subiungit. Deus inquit, si meis peccatis exigentibus minus mereor exaudiri, exaudiat saltem per gratiam, quam erga progeniem Tancredi te habere multotiens ostentasti. Hic enim interceptus sum pro seruitio filii sui. Nondum dixerat: & ecce aura intercurrente, nauis in qua erat, ab hostibus auulsa securiores reddit: videns nauim absque remige directo cursu, ad iacentem insulam tanta velocitate, per rapidas equoris vndas ferri, vt hostiles naues remige, & velis insequentibus minus aduersus illam velocitatem præualerent. Sicque directo cursu diuinitus, vt credimus, regebatur: vt cum idem portus condensis syrtibus insitus arto, & periculoso aditu, nisi à peritis nautis attentetur ad insulam pateat, impune scopulosas vndas placito portu applicarent. Hostibus itaque frustratis recedentibus, ipsi prospero equore, in quo disponebant applicantes ad Comitē perueniunt: ordinem actionis suæ exponentes. Quis dubitet progeniem hanc diuinitus quadam felicitate denotatam? cum in suis utilitatibus vbi (:) putes fuisse narratur tot felicibus successibus: fortuna etiam in suis fidelibus, vbi sua negotia exquebatur, defuisse passa non sit. Ad nominationem quippe gratiosæ fortunæ eorum, nauis hæc erepta est ab impugnatione hostium.

XXVI. COMES ergo totius progeniei suæ sustentator, citra Romam versus Siciliam, sicuti maria ab undique cingunt, abundantia rerum, & industria callentis sapientis consilii præcellerat: unde & omnes sua negotia ad ipsum conferebant: ut sua prudentia, ut ferrum core à Comite resumpto ad sua disponenda prudentius callerent: & eius, ubi necesse foret, auxilio potirentur. Porro ipse omnes, quemadmodum gallina pullos sub alas, clypeo suæ protectionis, & consilii fouens, ut pius patronus re, & consilio, pro ut poterat, omnibus omnimode fauebat. Unde accidit, ut Ricardus Iuuenis, Iordanis Principis filius, Princeps & ipse Auersæ defuncto patre orbis pusillus superstes, fraude Longobardorum vrbe Capuana iniuste iam dudum priuatus, cum iam ad intelligibilem ætatem peruenisset, damnum sibi illatum videns, & dolens, ac de auctoribus vltionem petere disponens, ad sibi consanguineum Comitem prudentes viros supplex illorsum, ut sibi auxilium laturus accelerare nō differat, cum seruitio suo: vice recompensationis NEAPOLIM, quæ sibi similiter recalcitrabat, si præualere posset, fiducialiter concedens. Dux ut qui parti consanguinei Principis fauebat, non viliori legato, quam laterali coniuge Adala, videlicet Mar. hionis Flandrensis filia, ne cū exercitu venire differat, ac sibi met auxilium laturus summopere inuitat. Princeps causā auxilii, quod ab ipso sperabat, homo Ducis factus fuerat: quod nunquam Guiscardus, cum multarum artium, & virium esset, à Iordano Principe, quamuis hic auunculus, ille autem nepos, sororis videlicet filius esset, vel vi, vel blandimentis extorquere potuit: cū sapiissime attentatus fuerit. Comes autem pietate cōsanguinei Principis, & multis verbis Ducissæ sibi à Duce delegate, legatione deprecatoris, & humilitate exponentis illectus, & persuasus, exercitu, qualem nunquam antea habuisse dignoscitur, ab omni Sicilia, & Calabria forti imperio conflato, prima hebdomada Aprilis, secunda pace Pharam transiens, illorsum accelerat: sed in prato Marco aliquantisper cōmoratus, exercitum maris transmeatione, & arto scopuloso forū montium transitu tardantem, dum veniat, sustinet: videns iuga montiū Calabria gregibus armentorum, & pecorū, sed & caprarum in vsus Sarracenorum, quorum maxima pars exercitui intererat, occupari: ut merito à collatione similis argumenti, gregum Laban, & Iacob, si legisses, vel certo deferente, didicisses, recordari poteras. Congregato exercitu, quis armentorum millia enumeret? cum ipsa tentoria bitumine palliata vix vllō numero concludi potuerunt. Tam pomposo plus solito exercitu Comes Apulos fines visum intendit: maxime quia Apuli expeditionibus aliquo annorum curriculo desueti, corpus nullis plagis, & diurnis laboribus fatigando, quin recreādo, sibi potius indulgere, quam expeditionibus iterum assuescendo insudare nitebantur: unde & ipsum Ducem, quasi Principis præsentialiter auxilio destitutum minus verebantur: sed per loca aduersus eum insurgendo, in insolentiam prorumpentes eius iussa minus exequiebantur. Dux quoque simili argumento, de eius versus Apuliam expeditionaliter aduentu minus credulus, nam cupienti nihil satis festinatur, ut se ipsum submouendo extrahat, versus Calabriam accelerat. Versus Apuliam proficiscenti apud Liscum iuxta castrum Orioli occurrit: Multumq; ad inuicem lætati, Dux quidem versus Melfam exercitum submouendo accelerat: Comes autem ne greges sui deficerent, iter conficiens Beneuentum venit: ibique in planicie super fluminis ripam Calorii, ad pontem S. Valentini castrametatus est. Beneuentani autem eius aduentum pertimescentes, pacem expostulantes iam triduo occurrunt. Comes autem sciens urbem iuri Apostolici Urbani, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ competere, susceptis mille quingentis aureis, & sex ambulatoriis vrbi, & messibus suis parcendum indicit: indeque pertransiens super fluiuium, quod Sabbatum dicitur, tentoria figens Pētecosten celebrauit. Ipse quidē legatos iam pridem Capuanis honestos viros præmiserat, submonendis hortando, ut ab inepto incepto desisterent. Se illis nil mali inferre velle: sed potius, si cum Principe suo ius exequi velint, eorum parti cum iusticia sustentata tutamēto esse. At ubi legatis regredientibus eos nil moliri, sed potius in malitia sua superbe persistere audit, inde commouens Capuanos fines peruadit: quo diluculo cum mille armatis exercitum præcedens ad urbem accedit: extractos plurimos militariter deiectos damnose ludificauit: multosq; amplius læsisset, ni puluis equorum pedibus excitatus, & a vento condensissime agitatus intercessisset. Sic ad castra sua reuersus in crastinum cum toto exercitu, vrbi se viciniorem conferens à meridiana plaga obsidione vallando, à ripa orientali vsq; in occidentalem cingit. Dux autē, & Princeps cū suo exercitu ab Aquilonari parte obsidentes urbē tendūt prægrauari. Porro Comes, cuius cōsilio omnes incedebāt, quia sollicitior, quia prudētior in omnib; agēdis vigilāri cura erat, pontē ex lignis erigēs, ita trās flumē ordinauit, ut suo exercitui, & Ducis, libero aditu patēte, fieret trāsitus. Sicq; vrbs ab utroq; exercitu in tantum oppressa est, ut nulla ex parte arida, vel liquida egrediendi tuto,

vel ingrediendi aditus pateret: ipse autem omni diluculo ante lucem surgens, vtrumque exercitum, pontem transeundo inuisens, vtrum attēti essent ad excubias visum ibat: Ducemq; & Principem adhuc somno oppressos inueniens, ludibrio habebat. Porro ipsi rubore perfundebantur: quod iuuenes ipsi, & ad quos peculiarius negotium attinebat, segniores forent: Comite prouectioris etatis, & corporis plagarū, laborumq; asperitatis viro vigilantiore existente. Nam & ab omni exercitu eius vigilantia admirationi erat: omnesque in eius exemplo vigilantiores reddebantur.

Anno Dominicæ incarnationis MXXVII. ibi se imprægnauit Comitissa Adalasia de Comite Rogerio.

10 XXVII. CVM ista aguntur Papa Vrbanus colloquium Ducis & Comitis desiderans, à Roma progrediens, apud Capuam, vbi obsessionem tenebant, venit: Comesq; sex tentoria illi deliberans ad hospitandum, sumptus necessarios abundantissime ministravit. Porro ipse sciens scriptum, Beati pedes euangelizantium pacem, & Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur, & alibi scriptum est, pacem habete, & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscum: & maxime quia sciebat, se totius Christianitatis curam suæ prouisioni delegatā, de pace inter ipsos reformāda primo Ducē, & Comitē, Principēq; pariter cōueniens attentare cœpit. Qui consilio Comitum prudenti responsione vsi, in præsentia Apostolici, copia beati Petri dicunt se ius inire: si à Capuanis pari discrimine idem exequatur concedunt. Papa infra urbem idem de Capuanis rescitum vadens, dum ab vtriusq; partibus conceditur, spe conficiendæ pacis frustra gaudens, renuntiat. Dies disputandi statuitur. His opponentibus, & illis, prout se se res habebat, respondentibus, graui syllogismo Capuanis, à iudicibus legaliter conclusio determinatur. Capuani audientes se iudicio prægruari, vel oppositione, vel rationabili contradictione contra iudices vsi, publice se iniuriosos ostentantes, exequi vel nolle, vel non posse denuntiant. Quod audiens vir Apostolicus, & quia hæc ab illis exequendi internuntius fuerat, aliquantulum erubescens, gladio beati Petri animaduertens interminatur: parti nostrorum ex toto fauendo se contulit: constantiam Comitum in fortia exercenda per plurimum laudans: vitamq; eius omni cura Romæ, & Italiæ per necessariam asserens. Nam timor eius plures ab insolentia, plusquam zelus honestatis compecebat. Apostolicus itaq; ecclesiasticis negotiis, plusquam
30 expeditionalibus exercitiis intentus, totalibus tumultibus mente declinatis, his tribus Principibus, sed, & omni exercitui Apostolica benedictione concessa, Beneuentum secessit.

XXIIX. COMES autem cum Duce, & Principe in oppugnatione vrbs attentissime persistente, machinamenta ab urbem capiendam artificiosissime aptant. Capuani primo ludibrio habere, contemnere, ad defensionem se se ad inuicem cohortari. Duci tamen, vel Comiti se, si retinendo recipere velint, urbem reddere attentant. Sed nobilissimi Principes hæc fraudem sibi nullatenus assumere volentes, nisi vt Principi reddantur, ad quiescere passi non sunt. At vbi Capuani machinamenta apparatus versus urbem appropriare vident, quæ prius ludibrio habebant, exhorrescentes, deditioe vrbs se se, consilio
40 Comitum committūt. Sicq; ipso mediatore vsi, vix suæ fraudis impunitas impetratur. Principi pro libitu suo, vrbs Capuana restituitur. A principe Duci, & Comiti gratiæ referuntur. Dux, & Comes apud Salernum pariter digrediuntur. Princeps urbem suo libitu vindicans, in altiori turri triumphaliter hospitatur.

XXIIX. PAPA urbem redditam, & pacem inter ipsos factam audiens, & gaudet de fraude compressa & de pace confecta: sed quia Ducem, & Comitem Salernum secessisse audiuit, nolens Comitem, donec sibi loquatur, versus Siciliam remeare, illorsum accelerat. Veniensq; cum Archiepiscopis apud Sanctum Matthæum, vt cum debito honore eum acciperet, cum processione præstolatur: & tamen propter amicabilem venerationem, quam versus Comitem habebat, primum ad eius hospitium eum amabiliter visum
50 vadit: diuq; eius colloquio vsus, ad processionem, quæ præstolabatur, suscipiendus accessit: in crastinumq; conuenientes, alter alterius colloquio cum maxima dilectione fruuntur. Sed quia ipse Apostolicus iam dudum Robertum Episcopum Trainensem, Comite in consul. o, legatum in Sicilia, ad exequendum ius sanctæ Romanæ Ecclesiæ posuerat, perpendens hoc Comitem graue ferre, & nullo modo, vt stabile permaneat, assentire: cognoscens etiam ipsum Comitem in omnibus negotiis ecclesiasticis exequendis zelo diuini ardoris exferuescere, cassato, quod de Episcopo Trainensi fecerat, Legationem beati Petri super Comitem per totam Siciliam, vel habendam hereditaliter ponit: ea discretionē, vt dū ipse Comes aduixerit, vel aliquis heredum suorum zeli paterni ecclesiastici executor superstes fuerit, legatus alius à Romana sede, ipsis inuitis nullus superponatur:

sed si qua Romanæ Ecclesiæ iuris exequenda fuerint, chartulis à Romana sede in Sicilia, vel Calabriam directis, per ipsos consilio Episcoporum earundem prouinciarum auctentice definiantur. Quod si Episcopi ad Concilium inuitati fuerint, quot, & quos ipsi
 * Comiti, vel suis futuris heredibus visum fuerit, illuc dirigant: nisi forte de aliquo ipsorum in Concilio agendum sit, in Sicilia, vel Calabria in præsentia sua auctentice definiri nequiverit: & ad hoc commissum perpetualiter permanendum, priuilegio suæ auctoritatis firmavit: cuius sententiam subtitulamus.

VRBANVS Episcopus seruus seruorum Dei carissimo filio R. Comiti Calabriae, & Siciliae salutem, & Apostolicam benedictionem. Quia prudentiam tuam supernæ maiestatis dignatio multis triumphis, & honoribus exaltauit: & probitas tua in Sarraceno-
 norum finibus Ecclesiam Dei plurimum dilatauit, sanctæque sedi Apostolicæ deuotam
 se multis modis semper exhibuit, nos in specialem, atque carissimum filium eiusdem vniuersalis Ecclesiæ assumpsimus, idcirco de tuæ probitatis sinceritate plurimum confidentes, sicut verbis promissimus, ita etiam litterarum auctoritate firmamus: quod omni
 vitæ tuæ tempore, vel filii tui Simonis, aut alterius, qui legitimus tui heres exstiterit, nullum in terra potestatis vestræ, præter voluntatem, aut consilium vestrum legatum Romanæ Ecclesiæ statuemus: quinimmo, quæ per legatum acturi sumus, per vestram industriam legati vice exhiberi volumus: quando ad vos ex latere nostro miserimus ad salutem videlicet Ecclesiarum, quæ sub vestra potestate existant, ad honorem beati Petri, sanctæque eius sedis Apostolicæ, cui deuote hæctenus obedisti: quamque in opportunitatibus suis strenue, ac fideliter adiuuisti. Si vero celebrabitur concilium tibi mandauero, quærenus Episcopos, & Abbates tuæ terræ mihi mittas: quot, & quos volueris mittas: alios ad seruitium Ecclesiarum & tutelam retineas. Omnipotens Dominus actus tuos in beneplacito suo dirigat: & te à peccatis absolutum ad vitam æternam perducatur. Dat. Salerni per manum Iohannis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi III. Nonas Iulii. Indictione VII. Pontificatus Domini Urbani Secundi XI.

EXPLICIT OPVS GAVFREDI MONACHI.

ROGERII SICILIAE REGIS RERVM GESTARVM LIBRI QUATTOR: ALEXANDRO
 Cefesini Cœnobii Abbate auctore.

ALXANDER Cefesini cœnobii immeritus Abbas vniuersis in Christo positis salutem. Non ab re esse reor, si res olim gestæ, in memoria scripto habeantur. Nam in eis plurimum fertur commodum: in quibus quid tenendum, quidve sit cauendum satis agnoscitur. Si quidem ipsa bellica acta, cum bona non esse cernantur, ideo tamen conscribuntur, quia, vt non fiant, quodammodo innuunt: immo iubent: vt & pacis vinculum desiderabilius deinceps perseueranter in nobis vigeat: faciliusque non queat dissolui: Quam ob rem merito me quis culpare non debet, si militaria gesta, quæ modernis temporibus acciderunt, ad posterorum noticiam stylo comprehensa monachus retulerim: cum etiam in sacris veteribus historiis, videlicet Saul, & Dauid, ceterorumque Regum multa his similia narrantur: quæ in cunctis per orbem Ecclesiis ad proficuum audientium legi non prohibentur. Malui igitur à Cœnobialibus ad tempus curis, & sine quolibet segregari damno, quæ ea inutiles suppressa silentio, taliter infructuosa manerent. Ad perficiendum tamen opusculum istud importuna me valde Comitissæ Mathildis sororis Regis Rogerii, coniugisque Ranulphi Comitis precatio impulit: cuius quidem petitionem, etiam si primo propter ordinis rigorem, subterfugere volui, postmodum vero me ei non assensisse pœnituit. Coniiciebam

bam enim futuris temporibus, quod ab ea poscebatur, indubitanter profuturum non deesse. Nunc igitur eiusdem Regis gesta ad perpetuam conscribenda memoriam assumantur: qui primo quales pueriles gesserit actus, quiq; post Siciliensis Comitatus honorem, qualiter ad Ducalem apicem, deinde quomodo ad Regiam prouectus fuerit dignitatem: seu quanta diebus nostris in hoc sæculo excelluerit potentia: quanto etiam terrore prouincias omnes à Sicilia, Romam usq; conterens in breui sibi subdiderit: summa tantum carpendo in hoc propaletur volumine. Cuius quoq; præcellentissima virtus, etsi in vindicandis tot regionibus sibi satis facere gestiuit, tamen, ut quæ in ipsis multum superfluebat iniquitas, iam finem acciperet, huius quoq; erat occulto Dei iudicio conterenda flagello. Nam sicut ipso Deo disponente, vel permittente, vicens Longobardorum nequitia superuenientium Normannorum violentia olim comprimenda fuit, ita & nunc certum est Rogerio cælitus datum, vel permissum fuisse, harum scilicet regionum immensam gladio suo coerceri malitiam. Quid enim tunc mali non in ipsis exercebatur? Quippe omnium timore abiecto, cædes hominum, furta, rapinæ, sacrilegia, adulteria, perituria, necnō Ecclesiarū, manasteriorum oppressiones, virorum Dei contemptus: pluraque his similia fieri non desinebant. Peregrinorum quoq; pro Deo itinerantium alii prædabantur, alii vero, pro rebus eorum diripiendis, in abditis locis perimebantur: quibus facinoribus plurimum Deus offensus idcirco Rogerium de vagina prouinciæ Siciliæ extraxit, ut eundem quasi gladium acutum in manurens, harum perpetratores iniquitatum, per eum percutiendo, comprimeret: atq; ad viam iustitiæ, quos incorrigibiles valde diu sustinuerat, eius conterriti terrore reuocarentur. His ergo in præfatione paululum prælibatis, ad narrandum eius initium iam veniamus.

IGITUR Wilhelmus Dux Apuliæ postquam humanis rebus morte interceptus excessit, qui nepos Roberti Viscardi robustissimi fuerat Ducis, videlicet genitus à filio ipsius Rogerio, qui secundus ei ad suscipiendum Ducatus successerat apicem, contigit: ut hæc ipsa iam facta prouincia, aliæq; circumquaque posite regiones ingenti possiderentur calamitate: ut pote quæ absq; regiminis Ducalis habena fuerant postpositæ. Quippe Dux ipse legitima carens prole, heredem iure sibi succedentem moriens non reliquerat: vnde accidit, ut & ipsarum Ducalium urbium scilicet Salerni, Troiæ, Melfiæ, Venusii, ceterarumq; quæ sine domino, & Duce relictæ fuerant, quædam istius, quædam illius tyrannica ambitione surriperentur. Sed & singulis quibusque, quod placitum erat in oculis ipsorum, nemine conradicente agere liceret. Nemo quippe tunc vlla corporis punitate exterebatur: ideoque ad malum operandum magis ac magis vniuersi effrenabantur: ita ut non solum viatoribus iugis fieret metus, verum etiam agricolis ad excolendum agrum exire cupientibus securitatis quies deesseret. Quid plura? nisi Deus Guiscardinæ perueniens prosapia reliquisset semen, per quod cito Ducatus recuperaretur monarchia, omnis pæne siquidem terra nequissimis inuoluta facinoribus in humanæ mentis præcipitiū ruitura periret. Quis itaq; illud fuerit semen nunc subiungendo manifestetur. Semen inq; illud fuit Rogerius filius Rogeri Siculorū Comitum: fratris prædicti Guiscardis: qui tēpore, quo supra memorata gerebant, Siciliensium debebat Comitatu: cuius quidē q, & quales in se pueriles fuerint actus, hic primo, licet summatim, recolere dignissimū duxi.

HVC quippe vnicus erat frater primogenitus nomine Simon: qui patri obituro ad suscipiendum ipsius prouinciæ dominium successurus erat: quem quidem, ut moris est puerorum, nummo ad bellum ludendo prouocabat. Hic namq; ludus ei præ ceteris ludis specialissimus inerat. Cum ergo vterq; cum singulis puerorum cateruis ad hoc accitis præliarentur, superabat minimus Rogerius: vnde deridens fratrem suum Simonem aiēbat. Me quidem sic triumphare domina⁹ honore post funera patris potius condecet, quam te. Quapropter cum id potitus fuero, te aut Episcopum, aut vel Romę Papam, quod magis tibi cōpetit, cōstitutur⁹ ero. Cūq; crebro sic superando talia in eū insultātius verba proferret, iam in se portēdebat, quod vere dominus ipse post patrem futurus esset: quodque nonnullas ut in sequentibus apparebit, pluribus longe, lateque terris subactis, consecuturus esset victorias.

FACTVM est autem dum Simon genitorq; Rogerius vi numinis ad extrema peruenissent, Rogerius minimus ad potiendum prouinciæ ipsius Comitatum heres succedit. Sed quia adhuc tenera cōprimebatur ætate, nec poterat hac præpeditus, dominatus exercere curas genetrix illius Adalesia nomine mulier prudentissima, quousque ad ætatem ipse pertingeret legitimam, regimen sub se peragendum ipsius Comitatus accepit. Hic namq; dum adhuc puer sub matris tutela degeret, persæpe tanta mouebatur pietatis gratia, ut non pauper, vel peregrinus ab eo vix sine stipe recederet. Plerumque enim cum

quid dare non haberet, genitricem adiens petebat; quatinus sibi conferret, quod inopi largiturus esset: cui etiam, quatinus à se ad ipsum fieret, magnopere suis precibus suggerbat.

CVM autem adoleuisset, factusque miles dominatus iura per se agere deberet, tanta ytebatur industria, tantaque virtutis fulciebatur gratia, vt totam Siciliæ prouinciam optime, strenueque regens sub omni terrore constringeret: adeo vt non fur, non latro, aut raptor, siue quislibet malefactorum ex latebris suis prodiens apparere auderet. Auro vero, vel argento, ceterisque rebus ita opulentissimus erat, vt cunctis prægrandem ex hoc ipso stuporem ingereret: vnde non solum à suis, verum etiam ab alienis, seu longe positis quam maxime timeretur. Inuaserat enim & alias insulas: quarum vna Malta vocabatur: cumque ad alias iterum occupandas insulas, terrasque attentius persisteret, repente audiuit præfatum Ducem Guilielmum ab hac luce Salerni decessisse: qui doluit valde, quod se ignorante defunctus sit: quodque se, vt sibi viuens statuerat, si filium non haberet, heredem non fecisset. Vnde moram non patitur: sed præparato nauali itinere, quantocyus Salernum terendit.

CVM QVE non procul ab vrbe, nauibus infra mare fixis constitisset, delegatis nuntiis Salernitanis ciuibus misit: quatinus eidem subderentur: nam potius sibi, quam alteri dominatus eiusdem ciuitatis, generis successione competeat: quod & Guilielmus Dux si ex coniuge nato cariturus esset herede, viuens ei cõcesserat. Quibus illi respõdentes, Nos nullo modo iniquiunt, nullave ratione ei subdemur: quoniam plura malorum à Guilielmo Duce, eiusque prædecessoribus perpeffi sumus: quæ etiam ab eodem ipso nobis inferri, si dominatus culmen super nos susceperit, formidamus. Cumque hæc, & his similia ab eis superbo ore proferrẽtur, atque magnas quidam Sarolus nomine, vnus ex illis, qui ex parte Comitis verba detulerant, dura cõtra eos pro hoc ipso verba reddidisset, mox illis in eum furore concitatis, dum fugam euadendi infelix ageret, ferro ab ipsis succissus interiit.

QVÆ VIDELICET cum Rogerio relata fuissent, licet cordis dolore intrinsecus quam plurimum tangeretur, animi sui impetum pro tempore grauitate obuoluens, rursus mittebat exorans eos, quatinus, quod sibi iustum ad habendum erat, non denegarent. At illi super hoc iterũ atq; iterũ multipliciter secũ cõferentes, tandẽ talia respõdentes dixerunt. Concedatur nobis munitio turris maioris ad custodiendum: sicque post dominio ipsi subdemur. Quo audito ille, quamquam super hoc pernimum aggrauaretur, subdicionem tamen ciuium accepturus, prædictam arcem eis pro nutu ipsorum conseruandam annuit.

Comes Ranulphus fit uasallus Rogerii Sicilia ducis. Rogerius Orianensis Comes fit uasallus Raynulfis Comitis.

INTEREA Comes Ranulphus, qui eius iam sororem nomine Mathildim in coniugium duxerat, audiens illum Salernum aduenisse, continuo pergens inuenit eum in mari, in eodẽ adhuc loco quo prius substiterat, persistentẽ: vbi cũ post multa verborũ Rogerius eius hominum subdendum postulasset, illeque, nisi forte quid sibi ab eo daretur, pro quo id fieri deberet, recusaret, percunctatur mox quid sibi per hoc ab eo conferri gestiret. At ille volo inquit, quatinus si mei submissione hominii honorem consequeris, sic versa vice Rogerii Orianensis Comitis me subdicionem honores: quod cum audisset grauiter accepit: abnuens parem pari submitti. Vnde dum vterque post inter se vicaria duorum prolatione verborum alterearentur, Comesque deinceps Ranulphus animi indignatione motus penitus recedere veller, tandem Rogerius eum abire non passus, tam pro coniugali Mathildis copula, qua ei propinquus existerat, quam pro strenuitatis suæ nomine, quam sibi in acquirendo Apuliam omnino profuturam sperabat, eius suscepto hominio, subdidit ei præfatum quem poposcerat Comitem: deinde cum accepta fidelitate Salernum ingreditur. Amalfitani deinde videntes Salernitanos Comiti colla subdidisse, & ipsi itidem ei retentis munitionibus subiiciuntur.

Dux Rogerius excommunicatur.

PER idem tempus Romanæ Ecclesiæ Pontificium Honorius Papa secundus administrabat: qui Romæ obitum Guilielmi Ducis percipiens, nec nõ Siciliensem Comitem Ducale iam ambire regimen cognoscens, doluit valde: atque sine dilatione urbem egressus, Beneuentum properat: deinde missarum celebrans sollempnia, ipsum publica voce anathematis iaculo perculit: si Ducale obtinere culmen vterius conaretur: vel quisquis ei ad id nanciscendum, consilium, auxiliũve tribueret. Vnde factum est, vt & ipse Ranulphus Comes ab eo, quamquam male consultus, penitus auerteretur: modis omnibus nitens præpedire eum, ne Ducatus quiret conscendere apicem.

VERVM Rogerius Salerni commorans cum audisset, quod Papa Beneuentum petisset, atque in se excommunicationis intorsisset iaculum, misit ad eum orans, vt non

Ab Ecclesia dominatum, Ducalemque honorem generis iure sibi competentem conscēdere prohiberetur: nam ei, prout, æquitas imperaret, de eiusdem Ducatus culmine libenter ipse obsecundaturus esset. Papa vero iis perceptis, nulla, ratione, nullove pacto eius precationibus flectitur: immo amplius illum excommunicando feriens expellebar. Porro Rogerius indignationem adhuc illius patienter sustinens, misit iterum, atque iterum, quatinus eum suscipiens, quod se habere iure decebat, non denegaret. At contra Papa eodem modo quo supra in eum, obstinatissimum gerens animum, nullo modo desiderio ipsius assensum præbere volebat.

10 Post hæc autem prædictus Præsul à Troianis ciuibus accitus, eorum hominum, flagitantibus ipsis accepit: vbi quidem vniuersi Apuliæ ad se venientes Magnates aduersum Rogerium ita, eodem sollicitante, fœdere ei vniuntur, vt non, nisi aut illum penitus expellerent, aut in bello si possent, de terra necando delerent. Ex quibus fuerunt Grimoaldus Barensum Princeps, Gofridus Comes Andrensis, Tancredus de Conuersano, atq; Rogerius Orianensis Comes, aliiq; complures: quorum scilicet vnanimitati & Robertus Capuanorum Princeps eiusdem Papæ hortatu, Comitisque Ranulphi instigatione consociatur. Nec mora: præfatus Apostolicus Beneuentum repedit: abique non longa intercedente mora rursus Troiam reuertitur: qui ibidem Episcoporum celebrans concilium Rogerium iterum, vel quisquis ei ad adipiscendum Ducatum consensurus, seu opem collaturus esset, ab Ecclesia excommunicando eliminavit: cumque hi peractis de-
20 nuo Beneuentum remeasset, Rogerius rursus legatione ad eum directa suppliciter precatatur: quatinus anathematis sententia remota, Ducaliq; sibi dignitate concessa, seruitium eius susciperet. At ille rursus in eodem ipso quo supra, immobili mente persistens, petitioni suæ nullatenus adquiescit.

Grimoaldus Princeps Barensum.
Gofridus Comes Andrensis.
Tancredus de Conuersano Comes.
Rogerius Orianensis Comes.
Robertus Capuanorum Princeps.

30 ROGERIVS tantam ipsius insolentiam, animumque eius ita inflexibilem spectans ad Siciliam transuectus nauigio redit: quatinus quod humilibus verbis obtinere non poterat, armorum violentia reuertens adipisceretur. Cuius abscessu cognito Papa & ipse Romam, quanto cyus potuit, repetit: vt inde bellicam aciem ducens aduersus eum, simul cum præmemoratis Principibus obsistere deberet: si forte cum hostili manu Ducatum inuasurus rediret. Multa quidem præterii: quoniam summa tantum, atq; extrema, sicut in procemio iam dictam est, enatrata proposui.

40 I C I T V R Rogerius cum apud Siciliam, quousque ad bella solitum est procedi, demoratos fuisset, coacto nimium immenso exercitu fretum Pharense transuadavit. Qui inde mouens ad turrim, que Hunifredi dicitur, constringendam properat: quam quidem cito comprehensam ad solum vsque subuertit. Deinde Tarentum perueniens ciuibus se sedentibus, mox eam obtinuit. Cuius post obsidionem Hydruntini ciues perimescētes, ciuitatem & ipsi, seseque ei submitunt. Hæc quippe vrbes Boamūdi iuris fuerant: quas ipse, omnemque terram suam, cum ad potiendum Principatum Antiochæ, transmarinum pereret iter, Apostolicæ prius fertur tutelæ commisisse. Verum ille eiusdem ciuitatis
50 decoratus Principali infula, breui intercapedine posita, in loco, quo se tutum omnino cū suis fore putabat, subito à Turcorum interclusus acie, cum multis aliis digladiatus finem vitæ dedit. Deinde super Brundisium urbem prædicti Tancredi veniens, eam nimio obsidionis rigore tam diu oppressit donec vrbicolæ non diu tolerantes, ciuitatem ei seseque dedere: quo facto ad oppidum, quod nominatur Castrum, obsessurus festinat: quod quidem sine dilatione capitur. Post hæc autem oppidum, quod nuncupatur Oira adiens, continuo illud aggreditur. Præterea, & alia eiusdem castra capiuntur: quorum nunc nomina nequaquam recoli ignorationis necessitas cogit.

60 HONORIVS itaque Papa cognoscens Siculorum Comitem mare transmeasse, terrasq; Boamundi, atque Tancredi ex parte iam occupasse, cum militibus ferme trecentis reuertitur: mandans Principi Ruberto, Comitique Ranulpho, ceterisque per Apuliam præmemoratis Principibus quatenus militaribus collectis agminibus, secum hosti Rogerio iam imminente armis obuiaturi procederent. Comes igitur Rogerius comperiens præfatum expeditionem ad se debellandum properare, mouens se ad fluuium Bradanum, vbi vadus Petrosus dicitur, castra figi præcepit. E contra vero Papa cum omnibus suis appropinquat: in tantum, vt medius inter eos fluuius ipse diffueret. At Rogerius cum dominum Papam expeditioni illi interesse percepisset, reuerentiam illi ita exhibebat, vt vitaret eum contingere: ne contra Deum, spreto ipsius vicario, repugnare videretur. Quin etiam ad eum legatione semel, ac iterum facta flagitabat, vt ei anathematis vinculo absolutus, Ducatum etiam iure generis sibi succedentem liceret accipere.

CUMQUE sic hi, & illi sine rerum effectu diutius permansissent, Magnates Principis Roberti, deficientibus sumptuum stipendiis, egere incipiunt adeo, ut & plures illorum chlamydes suas distrahentes, cibos sibi mercari compellerentur. Vnde factum est, ut quidam eorum in ediam non ultra ferentes, latenter recederent. Apostolicus vero cognito quod Baronum, militumque murmur instaret, eo quod multum temporis militare sustinentes exercitium, egestatem pati cogentur, vellentque se se dimisso, recedere, fultos consilio ad Rogerium clam, festinanter præmisit: pollicens illi Ducatum annuendum: ita tamen ut prius Beneuentum petens, suum ei ibi hominum subderet: sicq; postea ipsum à se Ducatum ex more acciperet. Hoc quoq; illo annuente, simulq; ab utraq; parte firmato, Apulienses heroes comperto hoc, mox dissolutis papilionibus, ad sua cum dedecore reuertitur: culpantes per nimium Papam, quod sine eorum consensu, cum hoste Rogerio concordatus fuisset.

CUM ergo Præsul Beneuentum redisset, ecce Rogerius adueniens in montem S. Felicis, haud longe à Beneuento positum ascendit: militari eius cuneo in deuexum eiusdem collocato montis. Post diem vero tertium præfatus Pontifex ab eo accitus paullulum ab vrbe progreditur: ipsiusq; ut moris est, hominio suscepto, cum vexillo Ducale eidem tradidit regimē. At Rogerius Apostolica roboratione Dux constitutus, secundū quod inter se iam propositum fuerat, sacramentum ei fidelitatis per omnia seruandum exhibuit: quibus peractis Papa ad palatium reuertitur: Dux Troiam festinus obsessurus pergat: quæ quidem & si strictius ab eo obsessa teneretur, tamē ei à ciuibus omnino resistebatur. Nam Troiani præscientes obsidionem ipsam super se venturam, urbem nimium præmunicant: vnde eum obsidentem audaciores paruipendebant. Cum ergo Dux ibi aliquandiu moratus ciuitatem etiam munitissimam fore conspiceret, nilque tunc ad capiendum eam, ob hiemem iam imminētē se proficere posse præuideret, remota obsidione, interim ad recipiendum Melfam, aliasque Ducales vrbes festinat: quæ iam legatis præmissis, ultro se se ei subdendas mandauerant: quibus receptis expeditionem bellicam ad propria redire iuber: sicque Salernum reuersus, ibique parumper moratus, ad Siciliam cum multo iterum inde reuersurus exercitū, reueat. Qui dum apud eandem prouinciam morās, Apuliæ absentaretur, Tancredus suis interim persuasionibus Brundisium ciuitatem, & oppida, quæ inuadente eo amiserat, recuperauit.

FACTVM est autem, cum tempus egrediēdi in hostem opportunum successisset, Dux Rogerius collecta rursus militari expeditione fretum, quod Pharum dicitur, transieuit. Exinde moto exercitu cœpit huc, illucque terras sibi omnes militari violentia occupare. Cum ergo ex parte recuperasset oppida, quæ iam Tancredus eo absente resumpserat, tandem iterum Brundisium, ut eam recuperet, obsessurus vadit: qui cum longa in obsidendo mora traheretur, nilque tunc ad obtinendum eam posse proficere præuidisset, dimittens eam ad tempus, ad alia interim aggrendendum oppida accelerat.

Robertus de Grantimania redit prouinciam suam. Rogerio duci & redit in Galiam.

VENIENS itaque super Castrum superius iam memoratum, continuo, quod se ab eo auertens Tancredo adhæserat, illud euertit. Deinde cum Montis alti oppidum ab eo obsideretur, Robertus interim de Grantimania se ei præsentans rogabat eum, ut ei iam ad sua redeundi licentiam largiretur. At ille, quare inquit hoc flagitas? Cui ille respondit: ideo recedere quæro, quoniam inedia constrictus exercitus huius, laborem ultra perferre non valeo: nam feudum, quod videor habere, modicum quidem valde est: nec ad sustinendum diu militare sufficit exercitium. Sciatur itaque, quoniam si illud non mihi modo adauctum fuerit, ipsum militare opus non amplius tibi seruiens exerciturus ero: sed trans Alpes, ad terram consanguineorum meorum pergam: quo quidem sine inopia ero mansurus. Cui Dux noli inquit, precor rem hanc agere: sed parumper attendere: quousque vniuersa mihi subiiciatur Apulia: sicque postmodum quod quæris tibi proculdubio adimplendum erit. At ille videns differri quod petebatur, mox more suo, ira succensus ait: Si nunc quod peto non dabitur, iam ultra à te mihi illud dari non præstolabor: nec etiam quæ nunc à me tenetur, terram, eo quod modica sit, amodo tenere cupiam. Cumque hæc, & his similia affatus ei se absentasset, prorinus sine ipsius nutu, male consultus ab hoste discessit: quod quidem Duci quantum displicuerit, in sequentibus aperietur.

Alexander Comes.

CAPITO itaque Monte alto, Rubeam præfati Tancredi urbem inuasurus properat: qua deuicta Alexander Comes, Tancredus, Grimoaldus Barenis Princeps, nec non Godfridus Comes Andrensis tantam ipsius potentiam experti, saniori consilio inter se habito, mox ei subiiciuntur: vnde Tancredo ipsi Dux animo iam sedatus terras quas cumq; abstulerat, reddidit: quibus deinde præcepit, ut post ipsum ad obsidendum tecum Troiam

celeriter

celeriter accessuri essent. Porro Troiani percipientes præfatos Magnates Duci colla iam subdidisse, confusi sunt valde: qui etiam ne sine tutore existerent, miserunt ad Robertum Capuanorum Principem, quatinus cito veniens dominium super se susciperet: atque à Duce, qui iam instare cernebatur, protegeret. At ille volebat ad eos ire: verens certa pro incertis negligere. Ad hæc Comes Ranulphus iratus respondit: Ego inquit, si tu non vadis, nullo modo agam, quin eis auxiliaturus pergam: qui cum Troiam ingressus fuisset, ciues alloquitur: mutuoq; firmata fidelitate, eos se contra Rogerium protecturum firmissime spondet.

Robertus Capuanorum princeps eligi- tur & domi- nus Troie sed recusat. Sic urbem recipit Ranulphus Comes.

10 **V**ERVM Dux appropinquans venit super Salpin: moxque eam obtinuit: qui audiens Ranulphum Comitem contra se Troianos velle tueri, indignatur valde, dicens: Si Comes Ranulphus terram meam abstulit, ego vadam, relicta interim Troia suam ei ablaturus. Cumq; prætergrediens Troiam, ad castrum, quod dicitur Grentium peruenisset, Comes Ranulphus putans eum ad terram suam inuadendam, sicut dixerat, velle ire, verensque eam amittere, præmisit legatos suos post eum: per quos cito concordia ipsius secum habenda flagitetur. Cumq; Dux cum eodem, si Troiam de se tenere vellet, se concordaturum promississet, confestim ille Troianis, dimissis, ad castra ipsius, qui in prædicto adhuc loco morabatur, concitus iuit. Deinde seorsum habito vicissim colloquio, pactoq; alterutrum cõcordiæ constituto, Comes ad propria regreditur. Dux autem Troiam ob-
20 **R**at, accelerarunt. Quid longius moror? Vrbs quippe obsessa in tantum constringitur, vt infra paucos dies vellent, nollent Duci subderentur. Troia itaq; capta, ceteræ vrbes Ducales timore mentis magis deposito, humilius eidem subiiciuntur: atq; ita omnis ei Apulia sine vlla contradictione submittitur.

POST hæc autem Rogerius agens exercitum vadit ad oppidum, quod vulgo nominatur Lacupesulum: in quo videlicet loco Robertum de Grantimania reperiens, coram omnibus super eo querimoniam egit: quod sine ipsius nutu cum Montem altum obsideret, ab exercitu abscesserit: profitens id ad damnum sui, ab eo actum fuisse. At ille, absit inquit hoc à me: sed vt trans montes ad terram parentum meorum pergerem, recessi. At Dux: si ergo inquit ad Transalpinas terras festinare desideras, terras quas modo possides, 30 **Q**ualque etiam te vltra non velle tenere confessus es, nunc coram omnibus renunties: cui ille respondit: accipe eas cito: eo duntaxat tenore, vt mihi securiter liceat abire. Quid plura? Dux statim terris ipsius receptis, continuo ei abeundi licentiam dedit.

Rogerus Dux tota Apulia potitur.

HIS QUOQUE peractis Dux Melfiam properans, cunctos Apuliæ Optimates ad se conuenire iussit: quibus etiam inter cetera edictum dedit: vt in pace permanentes alter utrum non aduersarentur. Simulque eos iurare compulit, vt ab ipsa hora, & in antea iustitiam, & pacem tenerent: & adiuuarent tenere: nec manu tenerent homines, qui latrocinium, aut rapinã facerent in terris suis: nec esse consentirent. Et si aliquis ibi huiusmodi malefactor reperiretur, sine fraude, curiæ suæ, in loco à se constituto, vt iustitia ex eo fieret, præsentarent: & quod ecclesiasticis personis, & rebus earum, videlicet Archiepiscopis, 40 **E**piscopis, Abbatibus, monachis, omnibusque clericis, laboratoribus, villanis, & cuncto populo terræ suæ dominationis cū rebus eorū, nec nõ peregrinis, viatoribus, mercatoribus pacẽ tenerent: & obseruarent: nec eos inquietarent: nec inquietare ad suũ posse permitterent. Vnde non mirum si terras sibi omnes Deo cooperante subiicere poterat: quoniam quidem in omni dominationis loco huiusmodi iustitiæ assiduo rigore promulgato, pax continua, in qua secundum Psalmistam factus est locus eius, perseverare videbatur. Quomodo enim pacis bonum deesse poterat, vbi nullus quidem malefactor, terrore ipsius coercitus prodire auderet? Cum ergo ibi Dux aliquandiu moratus hæc, & his similia ad commune proficuum disposuisset, Baronibus ad sua redeuntibus, Tarentum ipse regreditur: qui verens, ne Robertus supradictus recedens aliquando quidquam ei aduersi moliri satageret: iurare eum ante discessum compulit quatinus vltra montes abiens, ibi in 50 **P**erpetuum degeret: neque iam amplius Apuliam ad inhabitandum requireret. Quod cum ille iuramento firmasset, hoc modo liber abscessit. Dux post hæc ad Siciliam remeat.

IBI cum ad tempus vsque opportunum moratus fuisset, audiens præfatum Robertum violato sacramento reuersum, atque oppidum Orgeolum, nec non Costrum villæ contra se pugnaturum recepisse, iratus fretum Pharense, Siculorum exercitum agens transmeauit. Deinde Calabrorum, Apulorumque etiam bellicis adscitis agminibus, cum immensa animi indignatione super illum iuit: quem quidem omnimodis ita obsidione sæuissima constrinxit: vt intra paucos dies sese ei vellent, nollet, subiiciens, oppida etiã ipsa

cogeretur dimittere. Deinde Salernum adiens, eam acerrima circumcinxit obsidione: quatinus ei à ciuibus munitio turris maioris, quam eis custodiendam, petentibus ipsis, non corde annuerat, redderetur. Non enim se vr̄bis illius dominari arbitrabatur: quãdiu arxilla non ei subesse cerneretur. At illi videntes se nullatenus posse obsistere, sine dilatione concesserunt quod ad ipso flagitabatur.

QVIBVS ita finitis, non diu post eum ipso exercitu mouens, se in terram Rogerii Orianensis Comitris tendit: secus oppidum, quod nominatur Apitium, castrametatus: ibique tam diu ex industria moratur, quo vsque terra eiusdem Comitris p̄ne omnis à suis circumquaque frumentatoribus depopularetur. In magna namque Dux simultate prædictum Comitem tunc habebat: quem quidem eum erga se non recta fide iam incessisse relatione didicerat. Quã de re coram omnibus post imperiturus, cum se à noxa per iudicium excusari non posse cerneret, Padulum ei propter hoc atque Montemfiscum, duo scilicet ingentia castra consulit vltro dimittere. Quod cum factum fuisset, mox ab animo Ducis sic exclusã similtas cessauit.

VNDE progrediens Troiam iterum obsidione cit cum sedit durissima: cuius ciues, sicut & Salernitani egerant, & ipsi nihilominus egerunt. Nam castrum, quod ab eisdem, Guiljelmo Duce ab hac decedente luce, destructum fuerat, reedificari etiam volentes concedunt. Dux ergo tot tantisque successibus potitus, Troia lætus continuo recessit: Melisiam petiturus. Vbi etiam munitionem, quã à ciuibus, iubente eodem Duce, subuersa fuerat, restitui compellit. Tunc temporis & Robertus Capuanorum Princeps solo nominis sui terrore constrictus suo subditur dominio. Nec multo post Salernum rediens ad Siciliam inde remeauit. Nunc itaque in hoc loco primus de Ducatu claudatur libellus: quatinus ad ea, quã iam Rex constitutus gessit, commemoranda stylus vertatur.

*Robertus
Capuanorum
Princeps sit
vassallus
Rogerii
Ducis
Sicilie.*

EXPLICIT LIBER PRIMVS.

INCIPIT LIBER SECUNDVS.

*Henricus
Comes
annuncius
Rogerii
Ducis.*

CVM Dux Rogerius per omnia lætis potitus successibus, totas Boamundi terras, omnemque Ducatum in integrum potentissime obtinere videretur, nec non Capuanorum Princeps, Magisterque militum NEAPOLITANVS, omnisq; terra, quã erat vsq; p̄ne fines Anconitanę vr̄bis, bellorũ cunctis contrarietatibus sopitis sibi subderetur, sæpissima sibi ac familiari quorundã, maximeq; Hẽrici Comitris auctuli sui, à quo plus aliis diligebatur, cœpit suggeri colloctione: videlicet, vt ipse, qui tot prouinciis Sicilię, Calabrię, Apulię, ceterisq; regionibus, quę p̄ne Romã vsque habentur, Domino cooperante dominabatur, nequaquã vi Ducalis, sed Regii illustrari culminis honore deberet. Qui etiam addebant, quod regni ipsius principium, & caput Panhormus Sicilię metropolis fieri deceret: quę olim sub præcis temporibus, super hanc ipsam prouinciam Reges nonnullos habuisse traditur: quã postea pluribus euolutis annis, occulto Dei disponente iudicio nunc vsq; sine Regibus mansit.

HORVM itaq; amica, atque laudanda suggestio, cum infra semet ipsum multifarie tractando versaretur, velleq; exinde certum, ratumque habere consilium, Salernum regreditur: extra quam non longe conuocatis ad se aliquibus ecclesiasticis peritissimis, atq; competentioribus personis, nec non quibusdam Principibus, Comitibus, Baronibus, simulq; aliis, qui sibi sunt visi, probatoribus viris, patefecit eis examinandum secretum: & inopinatum negotium: ac illi rem ipsam sollicitè perscrutantes vnanimiter tandem vno ore laudant: concedunt: decernunt: immo magnopere precibus insistunt: vt Rogerius Dux in Regiam dignitatem apud Panhormum Sicilię metropolim promoueri debeat: qui non tantum Sicilię paterna hereditate, verum etiam Calabria, Apulia, ceterarumq; terrarum, quę non solum ab eo bellica obtinetur virtute, sed & propinquitate generis antecessentium Ducum iure sibi succedere debent. Nam si regni solum in eadem quondã ciuitate, ad regendum tantum Siciliam certum est existisse, & nunc ad ipsum per longũ

tempus

tempus defecisse videtur, valde dignum, & iustum est, vt in capite Rogerii diademate posito, regnum ipsam non solum ibi modo restitueretur, sed in ceteras etiam regiones, quibus iam dominari cernitur, dilatari debeat.

ISTORVM itaq; Dux consiliis, atque veridicis assertionibus roboratus, Siciliam repetit: mandans suarum prouinciis vbiq; terrarum, quatinus omnes cuiuscumq; dignitatis vel potestatis, seu honoris essent in die susceptionis eius coronæ, quem Dominici Natalis primo aduenientis sollempnitas susceptura erat, Panhormi omnes conuenientes adessent. Cum ergo ad diem constitutum vniuersi illi, simulq; & de populis pusilli, & magni absque numero confluisissent, huiuscemodi iterum causa sollempniter, diligenterque inuestigata, atq; tractata ab omnibus eodē modo, quo & supra, ad gloriam Dei, eiusdemq; Ecclesiæ augmentum regia in vrbe Panhormitana fieri omnino decernitur promotio: cui etiam adeo tanta concessa est virtutis potentia, vt ad exercendam malorum vindictam, & ad conseruationem iustitiæ ipsum genus suum ampliori terrarum acquisitione iam superexcedere videatur.

Rogerius coronatus Rex Sicilia in Festo natalitio Domini.

CVM ergo Dux ad Ecclesiam Archiepiscopalem mōre regio ductus, ibiq; vnctioe sacra linitus regiam sumpsisset dignitatem, non potest litteris exprimi, immo mente æstimari, quæ, & qualis, quantave eius tunc esset gloria: quam magnus in regni decore: quam que etiam in diuitiarum affluentis admirabilis. Nempe aspicientibus tunc vniuersis ita videbatur, ac si omnes huius mundi opes, honoresque adessent. Inæstimabiliter quidem tota coronabatur ciuitas: in qua non nisi gaudium, & lux erat.

PALATIVM quoq; regium vndiq; interius circa parietem palliatum glorificetotum rutilabat. Solarium vero eius multicoloriis stratum tapetis terentium pedibus largifluam præstabat suauitatem. Euntem vero Regem ad Ecclesiam sacrandum, vniuersis eum dignitatibus comitantibus, immensus etiam equorum numerus ex parte altera ordinate procedens sellis, frenisque aureis, vel argenteis decoratus secum comitabantur.

AD regiam discumbentibus mensam ciborum, potuumque multimodus, atque affluentissimus apparatus habebatur: vbi quidem non nisi in pateris, seu catinis aureis, vel argenteis ministratum fuit. Seruitor ibi nullus nisi quem serica tegeter vestis: adeo vt ipsi etiam parobsidum reportitores sericis operirentur indumentis. Quid plura? gloria, & diuitiæ in domo Regis tot, & tales, tantæque tunc visæ sunt, vt omnibus & miraculum ingens, & stupor vehementissimus fieret: in tantum, vt timor etiam non modicus vniuersis, qui de longe venerant, incuteretur. Etenim multo plura in eo conspiciebantur: quam rumor non fuit: quem audierant.

CVMQUE peractis Regiæ coronationis celebritatibus, ad propria singuli redissent, cœpit Rex sollicitus intra mentis suæ voluere arcanum, qualiter deinde regnum suum, quod multum desiderabat, perpetua solidaretur pace: nullusq; aduersum se resistendi facultatem posset habere. Vnde ab Amalfitanis vehementius, instanterq; cœpit exigere, quatinus cunctas suas dimittentes munitiones sibi eas custodiendas traderent: alioquin nullo modo, nullog; pacto vltius pateretur, vt ipsi eas sibi seruandas tenerent: qui cum omnes vno id ei animo consentiendum contradixissent, atq; in hoc ipso obstinatissimo persisterent corde, Rex indignatus illos à fidei suæ consortio dissociauit.

ARCESSENS itaq; Ammiratum nomine Iohannem, virum scilicet in rebus bellicis prudentissimum, atq; strenuissimum præcepit, vt quantocyus pergens, cunctos iussu eius sollicitaret, quatinus ad obsidendum Amalfiam accelerarent rebellem: qui fretum pertransiens Phari, dum vniuersos Calabrorum, Apulorumq; bellatores sum mouere intendere, interim Georgius maximus Ammiratus, vir quidem Regi fidissimus, atq; in negotiis secularibus exercitatissimus mare iussu eiusdem Regis sollicitus Amalfiam circumgyrando obseruare studet: si forte Amalfitanorum aliquos pelagus peragrantes capere posset: & ne forte quilibet alii vndecumq; per equora accedentes, eis opitulari succurrerent.

QVI dum sic marinas excubaret semitas contigit, vt oppidulum Amalfitanorum quoddam, quod Guallum nominatur, videlicet infra mare positum violenti caperet manu. Deinde oppidum aliud, quod Capris dicitur, similiter infra mare situm, nauigiis eius circumdatum sine dilatione strage facta multorum aggreditur. In quibus quidem regiis dispositis excubiis, mox Triuentum Amalfiæ oppidum obsessurus vadit: quod iam præfatus Iohannes, regio quem acciuerat, obsidente exercitu, immaniter constrangebatur.

CONTRA quos Iohannes cognomento Sclauus, qui castro eidem præerat, omnistudio, omnibusque viribus eis contrastare satagebat. Verum bellatores regii videntes

castrum fortissimum, constructo molimine, tormentis illud vexare insistant. Nouissime vero cum longissima pertica, in cuius summo vncinus ferreus erat antemurale, quod vulgo Barbacanus dicitur, toto diuellunt conamine. Dumq; sic exteri ad illud diuellendum instantius feruescerent, prænominatus Iohannes viso hoc, timore concutitur. Cernensq; se deinum nullum euadendi vestigium posse reperire, se se regi, castrumq; submittit. Capto itaque Triunto, aliud Amalfitanorum oppidum nomine Rabellum regiae phalanges obfessuræ pergunt. Cumque præparato molimine ligneo instanter ab eis ipsum coereretur, Rex interim non longe post equoris vndis aduectus aduenit: à quo etiam non solum castrum illud, sed & alia quædam Amalfitanorum oppida singula singulis exercitibus obfessa, terribiliter angustari non desinunt.

FACTVM est autem dum turris Rabelli, in quo præ ceteris oppidis maxima Amalfitanorum spes inerat, petrarum ictibus crebrius quateretur, pars non modica ex ea obruitur: quo viso Rabellus, ipsique Amalfitani continuo corde soluti, viribusque præ timore destituti, de pace cum Rege habenda mox consulunt. Quid plura? Rex Rogerius pro velle suo datis: acceptisq; dextris recepit Rabellum, Scalam, Gerulam, Pugerulam: ceteraque Amalfitanorum oppida: sicque sibi pro velle suo subiecta Amalfia Salernum victor reuertitur.

*Sergius
magister
militum
Neapoli, se
& urbem
subiicit Re
gi Rogerio.
Ricardus
Ranulphi
Comitis
frater Do-
minus A-
uellum &
Mercuri-
ani.*

DVMQVE ibi moraretur, Magister militum ciuitatis NEAPOLIS Sergius nomine, cernens in Rogerio tantam virtutis exercuisse potentiam, non quidem belli rigore, sed solum ipsius timore conterritus iuit ad illum: eiusque subiicitur dominatui: quæ videlicet ciuitas, mirabile dictu, post Romanum Imperium vix vnquam, à quoquam ferro subdi. a fuit: nunc vero Rogerio, solo verbo præmissa submittitur.

DEINDE Rex quia graue, durumq; sibi erat, quod Ricardus Ranulphi Comitis frater tanta inuoluebatur superbia, vt Auellinum urbem, nec non castrum Mercurianum se ita possidere assereret, vt nec ipsum, nec quemlibet alium dominum ex eis habiturus, nec cuiquam vnquam seruiturus foret, legatione abinde præmissa, proprio ea subdidit dominatui. Quippe iam erat tantum virtutis ipsius nomen, vt fere cuicumque castro vel ciuitati solum iussionis verbum dirigeret, sine aliqua dilatione ei subderentur. Cum ergo hoc ipsum Ricardo relatione compertum fuisset, continuo nimio furore succensus, atq; bello demens effectus, eundem ipsum, qui verbum retulerat, mox deiectum in terram, naribus eius succisis, oculorum lumine priuari iussit.

*Mathilda
soror Regis
deserit ma-
ritum.*

VERVM Comitissa Mathildis, cuius iam longe superius mentio habita est, audiens Rogerium Regem fratrem suum Salernum aduenisse, de Allis, absente, & ignorante viro suo Ranulpho Comite ad eum profecta est: profrens se nulla ratione, nullo pacto, ad eius torum ulterius reditura: nisi ei dotalia cuncta restitueretur: videlicet tota vallis Caudina cum eius omnibus infra manentibus oppidis. Cuius quidem iustam aduentus causam cum Rex cognouisset, cupiens illi patrociniū impendere, eam apud se pro suo velle manere permittit. Videbatur enim iniustum omnino non esse, quod ipsa poscebat. Neq; enim eam aliter suam posse obtinere iustitiam arbitrabatur, nisi ei secum manendi ad tempus daretur facultas.

CVMQVE Comes Roma, quo ierat, reuersus vxorem suam recessisse, nec non Auellinum, atq; Mercurianum sibi dempta reperisset, immenso animi mærore concutitur: non tantum quod præfatas amiserat terras, quantum quod se à coniuge ita dimissum comperisset. Quam ob rem misit ad montem fuscum, quo ipse erat, deprecans obnixius, quatinus coniux eius sibi, simulq; Auellinum, nec non Mercurianum restituerentur. At ille iis qui missi fuerant respondens dicebat: Ego quidem vxorem Comitis nec teneo, nec redire cogam: quoniam eam non abstuli: ipsius ergo requiratur voluntas: & si quidem reuertendi habuerit animum, ego non contradicam. Veruntamen quod quærit, videtur iustum quærere: nec esse vtiq; sibi denegandum: quandoquidem sub horum, quæ dicit, conditione dotalium, eam me concedente, duxit vxorem. Auellinum autem, & Mercurianum ea propter non reddere debeo, quoniam Ricardus frater eius ipso audiente, atq; omnino tacente fatebatur, ea sibi ita esse propria, vt neminem inde dominum super se cognoscere, nec cuiquam famulari deberet. Si igitur inquam sui iuris, vt ipse asserit, erant, vt quid cum inde nullum se habere dominum Ricardus ipso audiente testaretur, eam sui esse non ore proprio notificabat: Est & aliud propter quod ei non sunt reddenda, quæ quærit: quoniam cum Panhormi positus essem, & de eius superbia, quod nec mihi, nec vlli alii, ex his, quæ tenere videbatur, subdi volebat, præsentem eodem conquerer, ipse per omnia tacendo potius fratris fallentis verbis, quam iis, quæ à me dicebantur consentire

consentire videbatur. Attamen veniat ipse Salernum ad me cum proceribus, quos voluerit suis: & quidquid à me recti exigendum fuerit, libenter paratus ero eidem persoluturus: eo tamen interposito pacto, ut & ipse mihi, de quibus iuste eum causatus fuero, iustitiam faciat.

REDEVNTES itaq; nuntii Comitis, quæq; perceperant retulerunt. At ille more suo, male consultus, ad eum, sicut mandauerat, ire neglexit: magis eligens mittere ad eum, per quos sibi, quæ videbantur ablata deposceret reddi. Verum Rex grauius indignatus, quod se ita contempto noluerit venire, Mathildim sororem suam post cum filio suo Roberto, quem tunc secum habebat, ad Siciliam nauigio transfectam secum perduxit.

*Robertus
filius Ra-
nulphi Co-
missi.*

COMES ergo coniugem, filiumq; suum tam longe abcessisse audiens maioris doloris stimulo perurgueri cœpit: certus existens, quod cor Regis vere iam totum contra se versum esset: quodque etiam æstiuo tempore redeunte, super se absque dubio manu belligera irruiturus foret. Quam ob causam munitiones interim suas omnes magis præmunire studuit: regis que pugna, si forte se aduersus consurgeret, obuiare prorsus accingitur.

IGITUR Rogerius Rex postquam ad Siculorum reuersus est regionem, ibi tam diu moratur, quousq; tempus, quo proceditur in hostem, opportunum redisset: qui transiro freto, quod Pharam dicitur, cum viginti bellatrice manu Tarentum peruenit: vbi cum Comes Andrensis Gofridus, in eius, ex more curiam aduentum fecisset, Rex de quibusdam cum facinoribus impetens, iustitiam ex eis fieri magnopere exigebat. At ille perpendens se per iudicium excusare non posse clarescentibus culpis, magnam per hoc terrarum suarum partem ei quietam dimittere censetur.

*Gofridus
Comes An-
drensis ce-
dit bonam
partem Co-
mitatus Ro-
gerio regi.
Grimoal-
dus Baren-
sium prin-
ceps, captus
mittitur in
Siciliam.*

POST hæc Rex, eo quod Grimoaldus Barensum Princeps, contempta eius fidelitate inimicis suis consenserat, super Barim veniens terra mariq; obsedit. Ceterum Comes Ranulphus, ut cognouit Regem Barim obsidione circumfedis, zelo ipsius ductus collecta equitum multitudine, præfato cupit Grimoaldo subuenire: quem mox Princeps dominus suus accersiens vix ei persuasit, ut à militia ipsa quiescens, terram Regis hac vice, pro quauiscumque causa non proeliaturus introiret: nisi prius per legatos conueneret eum: si forte sibi direpta restituerentur. Cum ergo ad Regem pro hoc ipso mitteretur, Comes equites, quos sibi coadunauerat, adpropriare, sibi que interim quiescere iussit.

IGITUR Grimoaldus omni studio, omniq; belli conamine ciuitatem contra Regem obsidentem protegere satagebat: sed frustra: nam in tanta agilitate vrbs ipsa, eius obtinente iustitia, capitur, ut non plusquam tres fere in eadem obsidione hebdomades complerentur: quam scilicet Robertus Guiscardus robustissimus Dux per tres continuos annos obsidens, vix aggredi valuit. Captus itaq; Grimoaldus vinculis mancipandus in Siciliam dirigitur.

TANCREDVVS ergo de Conuersano, vnus ex magnis Apuliæ Magnatibus, cum Grimoaldum iam victum teneri, magnamque Gofridum terrarum partem suarum, ut iam factum est amisisse comperisset, cœpit eo magis sibi timere: quo contra Regem eisdem ipsis se male confœderatum fuisse sentiebat. Qui ante quam in curia super hoc impetitus iudicaretur, consulitur, ut potius transmarinum petendi iter, occasionem præcedens, Brundisium, ceterasque vrbes atq; oppida quorum tunc ipse dominabatur, Regi sponte distraheret: sicq; eius cauens iudicium, ab eo hoc modo liberaretur. Quid amplius? Tancredus viginii statorum numero à Rege accepto, terris suis omnibus renuntiavit: Hierosolymam, ad terminum statutum properaturus.

*Tancredus
Comes Tra-
uersani ce-
dit Regi de
omnibus
ditionibus,
acceptaq;
pecunia
minima
abit in Syri-
am.*

CVM ERGO supradicti legati Principis ad Regem, iam Bari aggressa, peruenissent, preces, quas per eos Princeps mandauerat, intulere: videlicet ut Ranulpho Comiti Baroni suo Auellinum, & Mercurianum, in super & vxorem, filiumq; suum restitueret: alioquin seruitium suum ei indubitanter esset prohibiturus. Qui audito hoc indignans ait eis. Miror valde quod Princeps de his, quæ sibi non attinent, me sollicitare audeat. Ideo namque, talia mittit, ut occasione inuenta mihi seruire non debeat. Reuertimini ergo ad eum primitus prænuntiantes ei, legatos à me sine mora sibi esse dirigendos: per quos verba mea verbis suis responsura deferenda erunt. Hoc tamen solum vobis referentibus illum pro certo volumus scire, quoniam si pro hoc, vel quolibet alio seruitium meum abstulerit, periurii crimine incunctanter denotandus erit.

*Ranulphus
Comes va-
sallus prin-
cipis Capu-
anorum
Roberti.*

NEC MORA illis redeuntibus Rex ad præfatum misit Principem, quatinus ipse militari collecto agmine Romam, in hostem, in adiutorium Romanæ Ecclesiæ pergeret:

quibus ipse huiusmodi responsum dedit. Ego nullo modo iussis regis obtemperaturus ero, nisi homini meo Ranulpho Comiti sua reddantur. Quo audito nuntii celeri ad Regem reuersi sunt reditu: nuntiaturi omnia quæque præceperat.

INTEREA Princeps, Comesque Ranulphus verentes ne forte displicitis sibi verbis, quæ ei remissa fuerant, super se armis irruiturus esset, immenso equestri coadunato agmine vallem anticipant Caudinam: ibique interim morari decernunt: quatenus Rex, si forte contra se insurrecturus esset, eos ad prælium imparatos non inueniret. Rex ergo responsis Principis perceptis, non æquo animo ea suscepit: qui etiam comperiens, quod & ipse Comes collecto pedestri, militarique non modico cuneo, contra se ad bellum præpararetur, indignatur valde: mouensque exercitum, ad quoddam oppidum, quod dicitur Crepacorum, venit: ibique castra figi præcepit. At Princeps, Comesque Ranulphus cognoscens illum tam propinquum adesse, animaduertebant, quod vere contra se properaturus esset: vnde toto animo, totisque viribus se defensuri præparantur.

VERVM Rex iterum castra mouens, ea subtus oppidum Montis calui fixit: indeque ad Principem, qui iam relicta memorata valle, in loco, qui Cressanta dicitur, cum Comite morabatur, direxit: quatinus per terram suam Romam in hostem sibi ire permitteretur: simulque & ipse secum veniret. At ille tale fertur dedisse responsum. Neque per terram meam Romam ire patiar: neque cum eo simul veniam: nisi Batoni meo, quæ sua sunt, reddantur. Reuertentes itaque nuntii Regi quæque viderant, & audierant, referunt. Rex quoque audito hoc, graue accepit: motisque castris subtus Padulum oppidum, per deuexum montis metatur. Tunc ad eundem Principem iterum misit: ut consentiret ei prius transire per terram suam: ut Romam in hostem pergeret. Sicque post quindecim dies, postquam reditum fecisset, sibi quid faciendum esset, apud pontem S. Valentini exhiberet. Ceterum ille animo mox indignatus, atque vili pendens, quod sibi fecerat fidelitatis iurandum remisit ei: quia nisi ante Comiti Ranulpho Auellinum, & Merculianum, adhuc autem & uxorem suam, & filium reddiderit, nulla ratione, nullo pacto ei ad hæream: nec etiam iussis obauditurus ero: neque Romam, quo ire cupit, per terram meam abire patiar.

REX ergo Rogerius Principis animum ita obstinatissimum contra se haberi considerans, misit Beneuentano rectori nomine Crescentino, atque Archiepiscopo, qui Landulphus dicebatur, quatinus omnem ciuitatis populum, salua tamen fidelitate Apostolici, fidum sibi iuramento statuerent: qui cum nonnullis Regis fautoribus eos ad iusiurandum cõpellere cõpissent, oritur propter hoc in vrbe ingens seditio: ita ut pene cõtra eos vniuersa plebs concitaretur: nolentes sacramentum fidelitatis Regi persolvere. Pontifex vero, & Rector seditionem populi metuentes, fuga coacti sunt urbem deserere.

TUNC ciues ad Principem, Comitemque, qui in prænominato adhuc loco cum expeditione bellica commanebant, legationem fecerunt: quatinus inuicem fidissimi iureiurando facto Regi vnanimiter aduersarentur. Verum Rex percipiens Beneuentanos omnino nolle sibi cohærere, Principisque animum, ut iam dictum est, in se obstinatissimum stare, misit ad eundem Principem: arguens eum valde: quod aduersus se dominum suum, nil se lædentem arma mouisset: Sed & ad Ranulphum Comitem, quem contra se Principem ipsum irritasse compererat, diffidando mandauit.

PORRO Princeps, Comesque Regis minas contemnentes consilium habuere: quatinus exercitum illinc mouentes, Beneuentanæ vrbi appropinquarent: ut vicinius positi, quod à ciuibus promissum fuerat, facilius consequerentur. Itaque ab eo illo digressi venerunt: castrametaturi secus castellum Poconis: non longe à flumine, quod dicitur Calorius: ita ut vterque exercitus ciuitate interposita, alterutrum sese conspicerentur. Deinde Princeps, Comesque Beneuentum ingressi, ciuesque allocuti, quædam inter se posita seruari pacta, itaque se ipsos fieri adinuicem fideles aduersus Regem iureiurando statuunt.

CETERVM Rex cum eos alterutrum confederatos, Principemque ipsum seruitium penitus iam denegasse comperisset, ira permotus iussit signo dato castra moueri: petensque Nuceriam, ingentissimum videlicet eiusdem Principis oppidum, obsidione circumdedit. Porro Princeps, Comesque ignorantes quo Rex secesserat, consuluntur tandem ibi stare, donec quo ipse abscesserat, cognoscere tur: & ecce altero die percipiunt Regem castrum circumsedere: atque ad ipsum crebris assultibus iam infestare: qui mox moto exercitu abscedunt: succursum obsessis celeriter daturi. Cum ergo ad fluuium Sarni, vbi Scaphatum dicitur, peruenissent, putantes se cito transituros, quoniam aliunde transeundi non erat possibile, inuenerunt pontem ipsum ligneum à Regis exploratoribus iam pridie destructum: cuius etiam ligna in vndis proiecta natando fuerant delapsa: qui

qui quoque dolentes quod transuadare nequirent, coacti sunt tamdiu ibi commorari, quousq; eodem ponte aliis lignis restituto, facultas eis transmeandi daretur. Ponte itaq; reparato, cum Rex hostes se ad transeundum iam præparare comperisset, castrum obsidere desistens iussit suos omnes armari: quatinus celeriter occurrentes cum eisdem prælium inirent.

VERVM Princeps, & Comes audito, quod Rex ad irruendum iam super se accinctus fuisset, cœperunt tanto celerius cum suis fluuium transire: quanto intuebantur sibi hostium proelium imminere. Cum ergo & ipsi transeuntes armis primitus induti fuissent, dispositis in suis locis more bellico singulis cuneis, ad bellum præparantur. Cumq; iam hinc inde moroso gressu appropinquatum fuisset, anterior Regis acies mox primo cuspidibus dimissis, equisq; calcaribus punctis, contra anteriorem aduersæ partis aciem concurrêdo, acriter insurgunt: quorû rigido concursu prædicta cohors exterrita terga continuo vertunt. Quod videntes retropositi custodes, & ipsi quidem perterriti per medium hinc inde diuertentes, spatium fugientibus præbent. Quo viso pedites, qui in ordine suo retro pro munitione statuti fuerant, & ipsi eodem timore concussi, nihilominus diuertuntur. Cum ergo qui primo terga verterant, à Regiis militibus insequerentur, pars illorû dum euasionis successus fugitando petitur, in aquas ipsas fluuiales ruentes, vndis morituri interceptiuntur: pars vero per campum longum, amnem deuitantes diffugiunt: pleriq; autem lanceis ipsorum impulsu ab equorum sellis in terram deiiciuntur. Peditum autem supradictorum, qui territi fuerant, pars maxima, dum præ timore, ereptionis quæritur locus, cum multis aliis super ripam fluminis consistentibus, in fluuium ipsum suffocandi corruunt.

COMES ERGO Ranulphus, vt erat acerrimus, qui in dextro habebatur cornu, vbi vidit suos ita repulso, hastam manutenens in Regiam aciem antestantem primus profilit: quod videntes sui, qui de dextri, sinistrique lateris erant custodia, eius mox animo prouocati, cum eodem ipso pariter aduersarios obsistendo premunt: cumque cuspidibus alterutrum impulsu hastas rupissent, enses capiunt: hinc inde feriuntur. Dum ergo Comes fortiter pullando hastam confregisset, mox, & ipse manum mittens ad pugionem, in capite cuiusdam obstantis sibi equitis ita terribilem super galeam ictum dedit, vt miles ipse ferrea obtusione hebefactus statim dorsum cædenti præbuerit. Quem cum ceteri, qui hinc, illincq; astantes erant, vertentem vidissent, continuo vnus post alium versi illum sequuntur: deinde alii, qui in dextro, sinistroque latere positi erant custodes, cum suos terga dare cernerent, mox exterriti, & ipsi statim cum eisdem terga verterunt.

PERPENDAT itaque in hoc loco apud se prudens lector, quo nam Dei iudicio actum sit: vt Rex Rogerius, qui ante in omnibus victor exstiterat, nunc sibi victoria attributa non fuerit. Verum quod mihi videretur, etiam si Regi ipsi durum videatur, ad correctionem tamen eius, cum dilectione dicam: quia idcirco forte in hac parte voluntatem suam ipse inuenire inuitus non est permissus: eo quod secundis semper successibus positus, supra modum animus eius elatus sit: cum magis ipse humiliari debuerit: hortante scriptura, quæ dicit: Quanto magnus es tanto magis te humilia. Nam sicut postea relatum est, Rex etiam ipse interdum proprio inde scripto, ore accusans, merito tale contigisse humili voce confitebatur. Qui tamen Salerni commorans ita vultu hilari, menteque constans cernebatur, ac si nil sinistri sibi accidisse videretur: sciens pro certo malum euentum illum feliciori quandoq; fortuna, Deo donante penitus euacuandum.

PORRO prænominatus Tancredus, cognito quod Rex cum Principe Roberto, Comitèq; Ranulpho in plano Nuceriæ territorio conflictum habuerit, ibiq; non dignos ei successus fortuna bellando prouiderit, transmarinum iter appetisse, terrasq; suas distinxisse, atque abiurasse se pœnitet. Qui etiam vt sua omnino resumere possit, in Montepuloso, quo montis indigenarum cõtra Regem susceptus fuerat, milites coadunare præsumit: quibus terras Regis huc, illucque discurrendo immaniter infestaret. Erat & ciuitas quædam nomine Gilentia non solum opere, sed & natura præcipue munitissima cuius ciues domino suo nomine Polutino, eo quod Regi vltra votum illorum subderetur, expulso, Tancredum etiã ipsum, vt eis dominaretur, aq; cõtra Regem tueretur, suscipiunt. Post hæc vero considerans quod tempus sese ad recuperandum sua valde opportunum sequeretur, ad Gosfridum Andrensem Comitem, & Alexandrum perrexit. Qui simul in Regem committentes aperta periuria, iniquum societatis fœdus, cõtra eundem pugnaturi inierunt: qui etiam id Robertum Capuanorum Principem, Comitemque Ranulphum

Tancredus
Comes salerni
Comes
immemor
iurisiurandi
repetit
sua: fit do-
minus Gi-
lentia ex-
pulsio prior
domino Po-
lutino.

direxit: quatinus cum Rege nullum sine eo pactum, nullamve concordiam agerent: quoniam & ipse sine eorum assensu nullum quid foederis, vel pacis cum eodem esset acturus.

PORRO Regi inter hæc Salerni moranti nuntiatur, quod Barenenses ciues ab eo seauerfuros iam præpararent: eo quod nonnullos Sarracenos, quos ibi ad ædificium munitionis suæ delegauerat, ira commoti necauerant: quoniã cuiusdã nobilis fili⁹ ab eisdem ipsis Sarracenis fuerat interemptus. Vnde & opus ipsum, quo castrum regium semotum ab vrbe perficiendum erat, ciuibus ipsis contradicentibus iam dimissum fuerat. Rex autem huiusmodi rumore sollicitatus sinistro, præmunitis oppidis suis, quæ circa Beneuentum erant, Barim petiit: qui pro eo, quod Tancredi, seu ceterorum hostilitas immineret, 10 Barensem ad præsens nolens exacerbare populum, quibusdam eorum petitionibus, prudenti consilio vsus, consensit: sicque eos pro tempore quietos dimisit.

POST HÆC autem Rex militibus dispositis contra Tancredum, eiusdemq; coniurationis complices præliaturus, eiusdem omnibus in Apulia urbibus, oppidisque præmunitis, Salernum iterum reuertitur. Qui dein in Montefusco, atque Padulo oppidis ampliorum militum custodiam delegans, iussit vt ipsi Beneuentanos ciues, quod Principi, Comiti que, magis quam sibi adhæserant, deforis huc, illucq; debacchantes indefinenter atcerent: quibus etiam vt nullum quid de Apulia delatum Beneuenti venundaretur, prohibuit. Post hæc autem non diu post in Siciliam reuertitur: cum expeditione bellica ad suos iterum expugnandum, sibi que subdendum rebelles, oportuno succedente tempore pro- 20 culdubio reuersurus.

DVM ERGO moras in eadem prouincia ageret, corde sedulo, quibus modis hostes sui contererentur præmeditari non desinebat. Econtra vero Robertus Capuanorũ Princeps, Comesque præcipue Ranulphus quomodo, qualiterque contra ipsum essent acturimente cautissima exquirere non desistebant: qui quoque ad hoc vsque inhiabant, vt Regii culminis illum honore priuatum, funditus etiam si possent de terra delerent. Vnde factum est, vt Comes ipse Principis consultu in Apuliam pergens cum Tancredo, Comiteque Gofrido, atque Alexandro Comite, ceterisque Magnatibus, Regis scilicet iam manifeste periuris colloquium haberet: quatinus inuicem foedere vniti in Regem eundem pariter omnino sæuirent. Dumque factam adinuicem conspirationem iureiurando firmassent, audiuit Regem Teutonicum Lotharium nomine Romam aduenisse. Qua de re lætus effectus ad sua festinus reuertitur. Dein cum Principe inito consilio, ambo pariter summa cum festinatione eum adire: auxilium ab eo aduersum Regem Rogerium expecturi: qui licet ab ipso honorifice suscepti fuissent, adiutorium tamen ipsius, vti sperauerant, contra Regem Rogerium nequaquam obtinere potuerunt.

QVI DVM Romæ adhuc apud Regem commorarentur, audientes Regem Rogerium cum immenso militari, pedestrique exercitu fratrum Pharense iam transmeasse, petita à Rege, atque accepta, quamquam non grata licentia, quantocyus ad propria redeunt. Verum Rex Rogerius, eo quod supradictorum aduersum se Principum compererat cum periurio factam conspirationem, tanta quidem contra eos rapitur indignatione, 40 tantoque mentis erupit furore, vt non Comiti, non Magnati, non etiam cui libet militi

*Godfridus
filius A-
lexandri
Comitis
dominus
Matera
urbis.*

qui ita periurantes in eum colla erexerant, penitus parceret. Alexander vero Comes dum ob periurium perpetratum Regem valde pertimesceret, relicto quodam munitissimo oppido nomine Matera filio suo, cui nomen erat Godfridus, ad Comitem Ranulphum profugus aduenit. Interea Princeps Robertus cernens se Teutonico frustratum fuisse auxilio, Pisam citissimo nauigio aduectus perrexit: quatinus inde bellicam manum accitam ad sui contra Regem auxilium secum adduceret.

*Alexan-
der Comes
fugit in
Dalmatiam,
& e
Auellone
in pauper-
tate viuit.*

CVM ergo Rex terras Gofridi Andrensis Comitis, atque præfari Alexandri suorum periurorum passim occupasset, videlicet Aquam bellam, Coretum, Barulam, Milerbinum, Gruttulam, aliasque nonnullas, tandem ad prænominatum castrum, quo Gofri- 50 dus filius prædicti Alexandri Comitis inerat, obsidendum se contulit: illudque tam diu obsidione coercuit, quousque Gofridum pro suo velle subiiciens sibi, ipsum etiam caperet oppidum. Quo audito Comes Alexander, qui præ timore illius an fugerat, immenso animi mærore diutissime consternatus est: deinde in Dalmatiam profugus iens, non solum exheredatus, verum etiam patria extorris cogitur manere: qui nõ longe post, vt ad Imperatorem pergeret secedens, cum ad quendam nemorosum peruerisset locum, incidens in latrones, omnino cum suis omnibus de prædatus est: qui dein Auellone positus, ab iis, qui hæc ipsa eius ab ore audita nobis nuntiauerunt, egenus valde, & pauper visus est manere.

DEICTA itaq; Matera Rex super Armentum munitissimum oppidum, quo Robertus frater prædicti Gofridi inerat, venit: cui Robertus regia compulsus obsidione statim se, & castrum Regi subegit. Dein cum obsidem, qualem Rex poscebat, pro se dare renuisset, Siciliam vinculis mancipandus dirigitur.

Robertus frater Gofridi Comitis Andrensis captus mittitur in Siciliam.

POST HÆC vero Rex castra mouens super quoddam arduum, & munitissimum castrum nomine Ausum, quo Gofridus Comes aderat, accelerauit: illudq; tamdiu obsidione sæuissima circumfedit, quousq; comprehensus in Siciliam exilii retrusionis pœna, periurii culpam luiturus destinatur.

Gofridus Andrensis Comes captus abducitur in Siciliam.

HIS ITA QVE peractis ad obsidendum Montepilosum festinat. Ceterum Tancredus audiens subito Regem super se venturum, mox relicto quodam municipio nomine Vrso, quod ab eo tunc obsidebatur, sub omni celeritate percurrens urbem prædictam tuiturus reuertitur: ad quem iam Ranulphus Comes ducente Rogerio de Flenco acerrimo milite, Regique inimicissimo quadraginta, & eo amplius milites in adiutorium sui direxerat. Monte itaq; piloso Regis obsidione circumdato, Tancredus ei ad resistendum totis viribus præparatur. Nam ante eiusdem urbis barbicanum quidam locus, qui Catuella dicebatur, non paruo terræ aggere munitus erat: in quo pæne tota ciuitas ad repugnandum collecta consistebat. Quem videlicet locum, dum regia cohors illis repulsis, violenter irrupisset, Tancredus post cum suis eos per nimium opprimens, terga, relicto aggere, præbere compellit. Deinde Regii bellatores animum resumentes, rursus in Tancredum, suosque impetum facientes, aggerem illis repulsis recuperant. Tancredus ergo, suiq; à loco illo funditus reiecti, intra barbicanum recipiuntur.

CETERVM REX perpendens urbem munitissimam, manumque in ea bellatricem consistere, ad ingenium vertitur: videlicet, oppidum, quod præliando adiri non poterat, artis peritia aggrediretur. Itaque molimine constructo, Rex illud paulatim ducendo, quo minus ciuitas muniri conspiciebatur, approximari iubet: quo ita pacto exterius cum ciuibus cominus per eam bellabant: iacula alterutrum intorquentes. Interim autem dum ita utrimque pugnaretur, Sarraceni per illud instrumentum ligna, quibus fossatus repleretur, instanter iactabant: alii autem ferreis rastris ab aggere summo nisu terram trahentes, ligna ipsa eius iactatione superplanare conabantur.

TANCREDVVS ergo dum fossatum impleri conspiceret, mox ignem, atque fomentum, quo facilius accederetur intus immittendum ad comburendum ligna accelerat. E contra autem dum per canalem ligneum aqua deriuata intus deflueret, ignis immixtus extinguitur: quo extincto, iterum qui erant in machina cum longissima pertica, in cuius summo vncinus ingens ferreus erat, ipsum antemurale, quod & vulgo barbicanus dicitur, diuellere incipiunt. At illi qui barbicanum defendebant, videntes perticam barbicanum diruentem, eam violenter tenentes succidunt. Cumq; sic tertio alix perticæ ad diuellendum extensæ, tertio etiam ab eis succisæ fuissent, postremo acriter iterum extendentes partem ex eo non modicam diruerunt.

CVM QVE hoc viso ciues exterrerebantur, vniuersi terga dederunt: portamque ingressi in aliam partem urbis, quæ munitione tutior erat, se se recipiunt. Euestigio autem phalanx regia continuo porta introeuntes, dum eos insequuntur, quosq; ante se inveniunt, vnanimiter feriendo prosternunt. Ciues ergo qui in præfata se parte ciuitatis receperant, dum viderent se nullum euadendi vestigium posse reperire, hostibus negligenter resistentes, ipsam eos partem urbis intrare consentiunt.

CVM ergo ciuitas sic ingressa à regis bellatoribus huc, illucque debacchantibus depopularetur, Rogerius de Plenco, qui supra memoratus est, cum aliis comprehensus ad Regem morturus perducitur. Cumq; Tancredus latens Rege summopere iubente quereretur, tandem à quodam proditus, ante conspectum ipsius præsentatur: quo Rex viso, super ipsius inuentione quam maxime lætatus est.

Rogerus de Plenco miles suffensus penditur.

PORRO infelix præfatus Rogerius, qui in Regem iamdiu amarissimo effrenatus animo fuerat, nulla ipsius miseratione præuentus horrenda laquei strictione necatus est. Deniq; Tancredus licet sit ei mortis indulta sententia, vinculis tamen constringendus ad Siciliam transmittitur. Ex militibus autem pars, ne putarentur equites, vilioribus indumentis transformati, armis, equisq; relictis, per devia quæq; fugitantes euaserunt: pars vero ad Gilentix ciuitatem, quæ Tancredo adhæserat, utcumque fuga adnisi peruenientes, ibi se captionem ipsius ciuitati recipiunt: alii quoq;, qui erant comprehensi quidam huc, quidam vero illuc vinculis tenendi mādantur. Deinde vero ciuitas ipsa rebus funditus

Tancredus Comes conuersus in Siciliam captus ablegatur.

exinanita, atque igne succensa, nouissime autem subuertitur. Nunc itaque in hoc prudens lector diligenter consideret, quantum sceleris sit, periurii crimen committere: maximeque illud, cum quis vitam, & membra, seu honorem domini iuramento sui, vel ei captionem non inferendam assecurat: & non custoditur, ut iurat. Vnde Grimoaldus, & Godfridus, Tancredus, atque Alexander Comes, nec non & alii quoque Rogerii dominatum super se suscipientes, erga eundem fidelitatis sacramentum non seruauerunt, merito uiscerente diuina iustitia, digna pro hoc malorum retributione feriuntur. Etenim ipsis ita accidit sicut & Sedeciae Regi demurato constat accidisse. Nam cum ipse quoddam pactum Nabuchodonosor Regi iurasset, ipsumque pactum irritum periurio fecisset, venit Nabuchodonosor Hierusalem: qua erat Sedecias: & obsedit eam: qui uidens se nullatenus ab eodem posse euadere, dum fugam euadendi egrediens ciuitatem expeteret, a militibus eius exercitus mox infecutus, cum filiis suis, qui se concomitabantur, captus est. Cumque pater, & filii Regi Nabuchodonosor praesentari fuissent, continuo aspiciente patre ipso filii eius iubentur interfici: sicque demum ipse oculorum priuatus lumine, compedibus constringendus Babylonem cum multis aliis conceptiuis transducitur. Patet itaque miserrima istorum dictante ruina periurium omnino esse cauendum: quandoquidem, qui illud contemnit uitandum, condemnatur a Deo ita, ut dignam proinde, sicut, & istis contigit, sine dubio quandoque excepturus sit poenam. Nunc itaque ad narrationis seriem, in qua paululum digressi sumus, redeamus.

*Polutinus
dominus
Gilentia
eiectus re-
stituitur.*

IGITUR Rex Rogerius Montepiloso succenso, atque subuerso Gilentiam obsessurus properat: qui deinde considerans se nec tunc eam capiendi facultatem posse habere, concordiam eo pacto cum eis habendam spondit: ut praefatus, quem abiecerant, Polutinus in eorum restitueretur dominio: ipse uidelicet dominatum se subditurus.

*Sergius
magister
militum
deficit a
Rege.
Hugo Bo-
ianensis
Comes.*

VERVM Comes Ranulphus comperta Tancredi captione simulque Rogerii nefanda suspensione, immenso animi maerore afficitur, non tantum pro illorum tristi fortuna, quantum etiam, quia ipsorum magno destitueretur auxilio. Qui quoque perpendens, quod Rex illis deuictis super se sine dubio irruiturus esset, tristitia tandem solatio sopita, ad se tuendum prorsus conuertitur. Pergens itaque Beneuentum, ibique inter se, & ciues unanimitate, quam iam ad inuicem compacti fuerant, renouata, sine mora reuertitur. Deinde collecto ad vallem Caudinam peditum, equitumque non paruo agmine, Regem, quem super se venturum putabat, ad bellum expectat: cuius etiam expeditioni Sergius Magister militum, Hugoque Boianensis Comes consentiebant.

IGITUR Rex super Bissilium maritimum oppidum ueniens, eam sine dilatione aggreditur: cuius muris per gyrum eius dirutis, mouens inde castra super Tranum metatur: quae uidelicet ciuitas tanto ipsius terrore percellitur, ut statim sibi subdita, turres etiam omnes, ipso iubente subuerterentur. Exinde ueniens Barim, quam ciuibus, sicut supra expressum est, pro uelle ipsorum dimiserat, cunctis turribus eorum euersis, castrum etiam in ea, quod iam intermissum fuerat, reaedificari instituit. Deinde agens exercitum repetit Troiam: quam uidelicet ciuitatem, eo quod ipsa munitissima saepe rebellior ei exstiterat, magna ex parte in plures dispersitam cauales, communit.

*Neapolis
a Rege de-
ficit.*

ET COMES Ranulphus audiens tam propinquum Regis aduentum, suspicans illum vere super se venturum, ad muniendum se acrius accenditur: quam ob rem NEAPOLIM ocyus pergit: ibique Magistrum militum, ciuesque allocutus, in adiutorium sui cunctos sollicitauit: deinde Auerfam reuersus cunctos, qui arma ferre possent, in hostem venire hortatus est. Exinde ad vallem Caudinam, qua exercitum dimiserat, rediit: Magistrum militum, omnesque qui deerant, praestolans.

*Richar-
dus Roelis
filius ca-
strum suum
S. Agatha
tradit Re-
ge.*

INTEREA dum Rex Troiae moraretur, Ricardus Rohelis filius oppidum suum, quod dicitur S. Agathae, accepto pro eodem cambio, uolenti ei contradidit. Siquidem castrum ipsum plurimum optabat: eo quod in arduo posito monte omni parte Apuliae superemineret: quam sibi per illud ex maxima parte posset tueri.

TROIA itaque debilitata, Rex illinc recedens dum Melfiam pergeret, in ipso itinere ciuitatis itidem Asculensis superbiam deposuit: nam illam omnino euersam plano in campo manere instituit: in tres uidelicet dispersitam cauales. Cum Comes itaque in aduerteret, quod Rex tunc super se venire non esset intentus, sed apud Melfiam demoraretur, cum suo exercitu ad propria recessit.

VERVM Rex Melfia discedens Grauinam urbem petiit: ibique aliquantulum commoratus, Salernum post remeauit: gaudens, & exultans, quod tota Apulia funditus deuicta, solum sibi Beneuentum, ac Princeps Robertus, Comesque Ranulphus, atque NEAPOLIS ad expugnandum supererant. Quam ob rem Rex ipse militibus circa Beneuentum

Capuamque constitutis diligenter præcepit, vt quousque à Sicilia cum hostili manu reuerteretur, eas ipsi de foris incessanter deprædari non desisterent. Posthæc autem, ante quam hiemis importunitas subintraret, nauigio transuectus Siciliam repetit.

CVMQUE illic ad tempus vsque progrediendum in hostem moratus fuisset, nauali rursus tramite Salernum aduenit: qui innumeram vndique confluentem armatorum manum ad se accitam prope Apitium oppidum congregari iussit. Cum ergo ipse Beneuentum obsessurus putaretur, repente mota expeditione bellica, quoddam castellum nomine Pratum assiliens ignis incendio dedit: penitusque euertit. Deinde tria alia castella eius timore perterrita, vnum post aliud se se ei deditia comprehendit: quibus tamen, *Radulfus de Frameto vasallus Comitis Ranulphi.* quod se vltro dederant, pepercit: horum siquidem castellorum Radulfus de Frameto sub Ranulphi Comitis dominio dominatus fuerat: quorum vni nomen erat Grinila, alii Simontum, alii vero Alzacunda.

INTEREA Ranulphus Comes in loco, vbi nominatur Cressanta, cum paucis, qui secum erant, commorabatur: cuius spiritus immenso cruciabatur mærore, quod paruo cū bellatorū numero constipatus illum pro velle suo adire non poterat: vnde suis Principibus, Baronibusque instāter omnib⁹ mittens, ad se eos sub nomine prælii festinare hortatur. Dūque eorum successus attonitus expectaret, ecce Rex, cum iterum putaretur ad obsidendū Beneuentum rediturus, subito motis castris, oppidum cuiusdā magnatis Principis Annonii nomine, quod dicitur Palma, sub omni celeritate aggreditur. Post hæc autem repente ad aliud, quod nominatur Sarnum super sedendum castra coegi: cuius quidem optimas eiusdem Principis Henricus nomine dominabatur: quibus Comes perceptis tristitiam cordis animositate contegens, mox ad Marilianum oppidum Roberti de Medana cum suis, qui tunc secum erant, reuertitur: vbi quidem Principem Robertum, qui iam Pisa reuersus Pisanorum auxilium expectabat, Sergiumq; Magistrum militum, omnesq; magnates eiusdem Principis, & suos inhianter præstolari cœpit: quatenus cum eisdem omnibus Sarni fluuio, Regem ab eiusdem captione castri, ad bellum prouocando, amouerent. *Annonius dominus Palma, & Henricus dominus Sarni vasallus Capuani principis.*

CVM ergo magna iam pars illic coadunata, nihilominus & ipsi prorsus paucitate alios inhianter præstolarentur, ecce præmemoratum oppidum à Rege cōprehensum nūtiatur. Deinde turris, quæ erat in præfato flumine, quod Scaphatum dicitur, cōtinuo turricolis, eius solo terrore contritis eam deditibus capitur: sicque pons ligneus, qui ibidē erat, lignis in vndis proiectis totus destruitur: ne per eundem aqua ipsa a quoquam contra Regem acturo transnari posset: per quem videlicet pontem, quia aliunde transeundi facultas non erat, Laboranus exercitus, vt iam supra expressum est, ad obsistendum Regi se transituros putauerant. Vnde quoque non modico afficiebantur dolore: non tantum pro oppidi captione, quantum, quod præfata turre à Rege potita fluminis meatum amiserant. Porro Princeps vbi turrim comperit præfatam aggressam, cernensq; Pisanorum auxilium, quod sibi sperabat cito adesse, diu differri, iterum puppim ingressus Pisam festinus rediit: eos ad præsidium sui quantocyus secum minaturus: quos iam multarum *millium marcarum argenti emolumentis, quas illis promiserat, sibi acciuerat.*

SARNO itaque inualo euestigio Rex Nucerię ingentissimum Principis oppidum obsidione circumdedit: arce quidem præfata, ad coercendum fluuialem transitum, custodiibus iam præmunita: quod videlicet oppidum non solum loci situ, munitione roboratur, verum etiam expugnantium animo, viribusque mirifice extollebatur. Cum ergo ab exteris tentatum acerrimo fuisset assultu, econtra ab iis, qui intus erant, opitulante etiam loci ipsius ardua positione, summis nisibus defensabatur.

VERVM Laborana expeditio in loco adhuc præfato commorans expectabat: si quomodocumque, vel vndecumque fluuiali transitu, an ne posset Regi obuiare: eumque ab obsidione oppidi prælio prouocatum remouere. Quam ob rem Comes Ranulphus non paucis constipatus numero galearum, ad præmemoratum Scaphatum pergit: exploraturus si illuc sibi, ceterisque omnibus libera transeundi præberetur facultas. Sed quia Regis iam meatus omnes custodiis præmuniti erant, nec posset ipsis vlla transuadio fieri, mox ad suos reuersus commilitones, cum eisdem multa cordis angebatur mæstitia: quod sine repugnationis effectu sic cogerebantur manere.

INTEREA Rex Rogerius perpendens per nimiam aggrediendi oppidum difficultatem, ingenii armatur solertia: quatenus quod vi certaminis potiri non poterat moliminis adipisceretur peritia. Ligneam ergo parari machinam iubēs, loco quo aptius, minusque viciniis prospiciebatur approximari statuit. Cumque iam prope esset, vt per eam lapidibus iactis oppidi mœnia feriri inciperent, mox oppidicolis animo dissolu-

Nucerin tis timor incutitur: regiaq; pax desideratur. Quocirca quidam ex primoribus eorum vno
Roberti vniti consilio, ad Regem egressi sunt: postulantes vt sibi, ceterisque indigenis, simulque
Capuani castrensibus impunitatem, oppidiq; integritatem conseruandam promitteret: sicq; de-
Principis inde absq; dolo ipsi cum eodem oppido ei subiicerentur.

oppidum FACTA itaque regia super hoc pollicitatione redemit intus adnotantumq; Tribu-
capitur a num militum nomine Rogerium de Surrento, cum aliis castrensibus deditioe oppidi
Rege. facienda mox consulunt, præsertim Comitum: quod non eis succursus adesse videretur.
 Nam melius inquirunt erat eis, vt Regi potius subderentur, quam vt oppido aggresso, atq;
 subuerso & ipsi periclitarentur. Quibus auditis, omnes primo quidē id fieri contradicunt:
 postmodum verum terrore regio constricti: loci deditioem consentiunt. Oppido itaque
 hoc modo à Rege accepto prænominatus Rogerius, ceterisque omnes, qui ad illud defen-
 sationis gratia confluerant, impunitate eis, vt Rex promiserat, indulta capiuntur: sicque
 postea fide constricti abire dimittuntur.

Balduinus CAPTA itaque Nuceria, militariq; in ea delegata custodia, ad intudendum Ranul-
Ponti do- phi Comitum terram Rex prorsus animum figit. Quapropter coacto in vnum exercitu
minus va- Padulum proficiscitur: indeq; motus ad obtinendum oppidum nomine Pontum accele-
fallus Ra- rat: quod quidam Magnas Balduinus nomine sub Ranulphi Comitum dominio tenebat:
nulphi Co- cuius immensam Pontis eminens cernentes expeditionē, mox terrore percussi acceden-
mitis. tem illam sine vlla repugnatione intrare permittunt. Quo capto die ipsa continuo ad ca-
Rodulfus strum, quod nominatur Limata, aggrediendum properat: quod cito comprehensum, si-
de Bernia mulque depopulatum, nouissime vero ignis crematione omnino deletur. Erat enim & il-
dominus lud alterius prædicti Comitum Optimatis: cuius vocabulum Radulfus de Bernia dicebat.
Limata, INTEREA Ranulphus Comes in præfato Mariliano adhuc morabatur: cumq; rela-
vasallus tionetot terras ablatas sibi comperisset, cum multo animi mæore ad sua recuperanda
Ranulphi galeis comitantibus festinanter egreditur: qui dum secus municipium, quod dicitur Du-
Comitis. centa, figeret gressum, à suis ibi omni consulitur instantia, quatinus priusquam omnibus
 suis exueretur, regia pace summopere præueniri studeret. Facta itaque propera ad Regē
 legatione, rogat ea quæ pacis sunt: eiq; pro velle suo se penitus subdendū promittit. Qui-
 bus Rex auditis, mox furori suo frenum imposuit: terras suas vltius præoccupare desi-
 stens: deniq; describens concordia pactum, misit ad eum, vt secundum, quod ab eo cala-
 mo prænotatum erat, ita illum in pace suscepturus esset: restituens & sibi vxorem suam, &
 filium: eo tamen interposito tenore, vt dotalia, pro quibus ipsi ab eo discesserant, ei resti-
 tueret: terrasque omnes, quas vi certaminis super eum obtinuerat, omnino quietas sibi
 reddidisset. Verum ille quamquam de his omnibus plurimum aggrauaretur, tamē ne suo-
 rum omnium amissionem incurreret, ad subiiciendum se ei prout ipse mandauerat, poti-
 us animatur.

Ranulfus VENIENS itaque ad eum genibus flexis, pedes eius osculari voluit: quem cum ille
Comes in propriis manibus ab osculatione pedum subleuasset, orisque sui osculo vellet suscipere,
gratiam re- Comes prius precatur, vt ex corde indignationem funditus abiiceret. Cui Rex, ex corde
capitur re- inquit, abiicio. Et ille volo iterum, vt sicut deinceps tibi famulatus fuero, ita me diligas.
cepta vxo- Cui ille, & ego concedo. Iterum ait, istarum sponsionum, quas alternatim fecimus, volo
re & filio. vt testis sit Deus: inter me, & te. At ille, ita inquit fiat. Quibus dictis Rex eum statim oscu-
 lo suscepit: diuq; in amplexu ipsius delectari visus est ita, vt ex oculis quorundam circum-
 stantium vt præ gaudio lachrymæ effundi viderentur.

Robertus PRINCIPEM vero in sua pace hoc tenore suscipiendum pepigit: videlicet, vt si vsq;
filius Ro- ad dimidium mensis Augusti reditum faceret, suo non priuaretur honore: si tamen iuxta
berti Capu- quod in capitulari scripto statutum erat, subditus ei vellet parere: retentis siquidem sub
ani princi- proprio dominio, quæcumque vi guerra obtinisset. Si autem forte ei animus redeundi
pis paruu- deesset, eius filio paruulo nomine Roberto Principatum concederet: eo tamen interpo-
lus designa- sito pacto, vt ipse eius tam diu regimen teneret, quousque legitimam idem consecutus
sur prin- tatem exercere militiam posset. Quod si & ipse præfatum absentatione sui, terminum
ceps Capua præteriret, Rex deinceps Principatu Capuano, cunctorumque heroum hominio incul-
sed nisi va- pabiliter sub proprio potiretur dominio. At Hugo Boianensis Comes præuidens Regis irā
fallus Re- super se mouendam, quod aduersus illum Principi, Comitique adhæserat, cum multis
gis sit, pri- precibus veniam ipsius postulaturus aduenit: quam quidē impetrare nullatenus va-
nandus luit: nisi primo terras suas vniuersas, quas Bisernus fluuius orientem versus præterfluit, ei
Hugo Bo- reliquisset: nec non Castellum maris: situm scilicet, quo fluuius Volturnus cursus sui fi-
ianensis nem designat. Verum Sergius Magister militum, secundum quod à Rege exigebatur, e-
Comes ter- ius tunc super se dominatum suscipere, atque seruire abnebat: ad quē postea Raimpotus
ras suas v- Tribu-
ninersas
Biserno flu-
uio com-
prehensas
Regi cedit.

Tribunus militum Beneventanus audita Comitum concordia, præ timore continuo ciuitatem deserens, centum, vel ferme constipatus loriceis aufugit.

INTEREA Rex Celsinum cœnobium fore sibi vicinum comperiens, voluit visere illud: fratrumque se orationibus commendare. Cum ergo ad monasterium venisset, honorifice, vt illum decebat, à fratribus obuiâ ei progredientibus, cum hymnis, & laudibus suscipitur: qui cum completa ante altare oratione capitulum intrasset, osculatis sigillatim fratribus, sanctam postmodum eorum fraternitatis societatem per manum Alexandri eiusdem congregationis Abbatis humiliter, reuerenterque accepit: qui etiam bona se collaturum deuote eidem monasterio spondens, ad exercitum, quo venerat, valefaciens

1° fratribus, lætus abscessit.

POST tertium vero diem, summo mane secedens Capuam illustrissimam urbem, ciuibus eius, cunctisq; terræ Laboris Magnatibus sese deditibus recepit: quæ videlicet vrbs metropolis existens, idcirco, vt ab antiquis traditur, tale sortita est vocabulum, vel quia caput Campaniæ est: vel quia campi planitie longa, lataque gyratur: seu, vt quibusdam videtur, à Capy conditore suo Capua dicitur. Est quidem ampliori situ capacissima: mœnibus, turribusque in circuitu munitissima: cuius quoq; muralem ambitum Volturnû flumen medium præterfluit: intra cuius fluentia plurima in aquis supernatantia molendina funibus cannabineis innexa consistunt. Pons quoque miræ magnitudinis, miroque opere constructus in ipso amne exstat fundatus: qui intrantibus, & exeuntibus meatû præbens, ab vna parte vrbe, ab alia vero burgo valde prolixo obuiatur. Sed & Cerere, Baccho, carnisque edulio, nec non diuersis commerciis ciuitas vberissima, populoso nihilominus frequentatur accessu: & quod maius est, Principali constat dignitate præcellens.

CVM ergo ciuitatē ipsam iam sibi subditam Rex introiturus esset, à præordinata clericorum, totiusq; populi processione honorifice, prout decebat, suscipitur: atque ad Archiepiscopium vsq; cum hymnis, & laudibus perducitur. Deinde continuo foras ad expeditionem egressus Sergium Magistrum militum præstolabatur: quatenus cito veniens sibi subderetur: alioquin sciret, se sine dubio obsidione constringendum. Verum ille veritatis, ne Rex ab eo contemptus super se irrueret, ciuitatemque eius aggredere, deposita

2° mentis ceruice, venit ad eum: qui genibus flexis, manusque suas manibus suis immittens, suum ei hominum subdidit: fidelitatemq; iurauit. Rex inquam valde stupenda: nam vt iam in secundo expressum est libro, NEAPOLIS, quæ post Romanum imperium vix vnquam ferro potuit subdi, hanc quoq; verbo tantum visa est constringi.

NEC mora post hæc Rogerius cogens exercitum, castra inter Morconium, Pontemque Laudulsi metaturus reducit: daturus vniuersas terras Roberto Ricardi filio: quas ei Boianensis Comes dimisisse supra dictus est: nam dum ipsius, aliorumq; irritaretur guerris præmemoratas ei terras, cum eas adeptus triumpho, potiturus esset, pollicitus fuerat: si tamen, dum guerras suas ageret, non infidelis reperiretur.

DVM à Rege mora ibidem fieret, Burrelenses domini eius super se aduentum fu-

4° turum formidantes, accelerant illum præuenire: vt suum ei hominum quantocyus sub-

identes illum placarēt. Exin Beneuentum reuersus, ibique extra urbem defixis tentoriis,

ciues eius sibi fideles iuramento, salua Apostolici fidelitate instituit.

CETERVM supradictus Raimpotus Neapolitanum Magistrum militum cum Re-

ge concordaturum præsciens, mox puppe ascensa, dum fuga vellet petere Pisam, equo-

rea interceptus procella, cum filio suo marinis fluctibus suffocatus interiit. Denique Rex

cernens cuncta ad votum suum prospere sibi accidisse, omnesque pro velle suo ditioni

suæ subegisse, suam illic dispertiens expeditionem, singulos ad propria redire permittit:

retenta sibi sola militia, quam ex proprio sustentabat ærario. Deinde repetens Salernum,

ibique paullulum moratus ad Siciliam post triumphali redimitus gloria, ouanter reuer-

5° titur. Hic secundus compleatur libellus: quatenus paullulum dato silentio, ad inchoan-

dum, & perficiendum tertium, vires loquendi reparantur.

EXPLICIT LIBER SECVNDVS.

Rex potitur Capua

Robertus Ricardi filius à Rege obinet terras oēs quas regi à Boianēsi Comite ob uenerant. Erat autē is Ricardus Comitum Ranulphi frater.

INCIPIT LIBER TERTIVS.

*Alberia
Regis uxor
moritur.*

FACTVM est autem cum Rex ROGERIVS Siciliam repetisset, eodē anno, non multo post corporis langore corripitur. Sed cum Deo tribuente citius conualuisset, ALBERIA Regina coniux ipsius, mox infirmitatis tacta incommodo, ad extrema peruenit: quæ videlicet mulier dum vixit, religionis gratia, atque elemosinarum largitione fertur plurimum enituisse. Quæ defuncta Rex ipse ita maroris contritus est amaritudine, vt multis se diebus intra cameram recludens, exceptis eius priuatis obsecutoribus non apparuerit: vnde accidit, vt fama paulatim diffusa, non solum iis, qui longe, verum etiam, qui prope erāt, vere obiisse existimaretur. Quo videlicet rumore Princeps Robertus, qui Pisam aufugerat, sollicitatus, cum immensa belligerorum Pisanorum manu nauigio aduectus in NEAPOLIS vrbe excipitur: fauente sibi Sergio eiusdem ciuitatis Magistro militum: qui iam cum eo, præmissis alterutrum nuntiis contra Regem conspirauerat.

COMES autem Ranulphus & ipse eodem rumore deceptus, Regis obitum vere contigisse credebat: qui cum Principem cum ingenti armorum multitudine reuersum comperisset, corde respirans, lætabatur valde: quod Rege defuncto, tempus iam accidisse opportunum videretur, quo & idem Princeps Capuam, Principatus amissi honorem, & ipse terras, quibus deminutus fuerat, recuperare possent. Periculum itaq; contra Regem Rogerium perpetrare non timens, sine vlla dierum dilatione, donatio suo milites circiter quadringentos collegit: atq; cum eisdem ipsis non longe extra muros Capuæ progressus est: expectans si forte, quoquomodo ciuitas ipsa Principi restitueda ab iis, qui ampliori eiusdem amore connecti videbatur, sibi redderetur: cuius quoq; prodicionem, cum post ad effectum non euenisse comperisset, immenso animi mœrore contritus est. Deinde aurora illucescente, per campos passim discurrens copiosam animalium, diuersarumq; rerum rapinam in suburbanis eius exercuit: sicq; Capuam munitissimum eius oppidum, quo iter assumpserat, timido corde regreditur. Guerra itaq; hoc modo aduersus Regem incepta est: cui quoq; Comiti quidam suorum Baronum clam, quidam vero manifeste consentientes in Regem periurauerunt: qui ei vtrique hoc iurandum egerant: videlicet, vt si quando Comes ipse contra eundem Regem vellet insurgere, dierum quadraginta præstolaretur spatium: quo eorum hortationibus ad regiam reuocaretur subdicionem: alioquin exinde tam diu ab eisdem instanter debellaretur, quousq; ei nolens etiam subiiceretur.

EODEM namq; tempore Cancellarius Regis Vuarinus nomine, vir quidem litteris apprime eruditus, & in secularibus negotiis prudentissimus, & Iohannes Ammiratus, cuius iam superius summam memini strenuitatem, cunctam Laboris terram tunc temporis procurantes, custodiebant: qui comperto Principis reditu, nec nō & Comitis subita rebellionē, diligentiori protinus solertia Capuam urbem, Matalonum, Cicalam, Nuceriam, ceterasq; terras, ipsam terram Laboris, castra belligerorum viribus munire ceperunt.

ERAT autem in eadem terra Laboris ciuitas quædam nomine Auersa: quam Normanni cum Apuliā aggredierentur, primitus condiderunt: quæ licet duodecim Magnatibus, militibus atq; immenso populo in se cohabitantibus gloriaretur, tamen potius agere, quam murali circumcingebatur ambitu: quo contra hostes, si necesse esset, resistere possent: ad quam cum Iohannes Ammiratus, & Vuarinus Cancellarius venissent, ceperunt ipsos Primates, & equites, omnesq; in ea cohabitantes diligenter præmonere, quatenus nullo vnquam amore, seu timore concussi regiam fidelitatem relinquerent: sed & bonum nomen, quo tunc vsq; in summa legalitatis obseruatione, fideiq; puritate vigenti enituerant, qualibet ignominia tempore necessitatis instante obfusari non paterentur. Cumq; iis, & alijs exhortationibus eos sufficienter allocuti fuissent, Iohannes in Apuliam etiam misit sollicitas omnes regio iussu, vt ad tuendum terram Laboris, quam citius possent, accederent.

IETVR Princeps Robertus de Regis adhuc obitu incertus, non desinebat inramentis suæ voluere arcanum quomodo, qualiterve Principalem adeptum apicem resumere

sumere posset. Misit itaq; ad Ranulphum Comitem, ut ad se quantocyus festinaret: quoniam quidem quod erat acturus, absente eius strenuitate agere nullatenus quiret. Verum & ille cum de Regis morte, ut iam dictum est, nequaquam cunctaretur, mox cum ipsa militari, quam collegerat acie, ad illum NEAPOLIM sitienter properavit: cuius quoq; adventu Princeps ipse, Sergiusq; Magister militum ad maiorem resumendum audaciam, vehementer sunt veherati: putantes per eum, eo quod vir bellicosissimus esset, ad effectum rei, quam desiderabant, feliciter pertingere. Firmata itaq; ad inuicem conspiratione, hoc tandem apud se firmiter proposuerunt: ut & princeps, & Comes sua ablata ad integrum sibi restituerent: & magister militum NEAPOLIM & cetera, quae iure sibi suppetebant, securiter possideret. At Rex sicut & prius, ita & tunc extinctus credebatur: de cuius quoq; vita nonnulli etiam fidelium suorum haesitabant: praesertim cum instantibus hostibus plus solito venire moraretur: sed & si quis veniens eum videre, vel venire affereret, iam audiri contemnebatur: cum multis aliis anteuientibus, atq; id ipsum afferentibus in vacuum sit creditum: iam enim Madius mensis cursus sui metam attingebat.

MAIUS AVERSANI heroes, simulq; vniuersus populus quamq; certificantibus quibusdam Regem vere viuum, vereq; venturum audissent, in tantam tamen deuoluti sunt insaniam, ut oblitis, quae a Iohanne, & Warino praemoniti fuerant, sine vlla praecedente repugnatione, abiecta Regis subdicatione, eiusq; contempto dominatu, Principis dominio subdicerentur. Ceterum Cancellarius Warinus, & Iohannes Ammiratus praescientes hoc ipsum ab eis agendum, Capuam iam, ne ab ipsis capti, hostibus traderentur, recesserant: ubi cum ad tutandum urbem ipsam cum pluribus equitibus idem Cancellarius remansisset, Iohannes ad praemunendum Matalonum, Cicalam, ceteraq; oppida continuo vadit: ad quem cum Apulienfis militum, peditumq; exercitus copiosus, sicut ipse mandauerat, Cicalam conuenisset, morantur ibi: tuturi terram Laboris: praesidente eodem Iohanne, usq; dum Rex adueniret: inter quos erat Robertus filius Ricardi: fidissimus Regis: qui in superiori proximo libello praescriptus est: & Rogerius Orianensis Comes: aliiq; quamplures: unde factum est, ut tam ipse exercitus, quam milites, qui intra Capuam habebantur, praeter pedites, fere duo millia supputarentur.

MAIUS AVERSA itaq; vrbe a Principe recepta, Pisanus exercitus, qui cum eo venerat, quorum numerus circiter octo millia ferebantur, eidem Principi, & Ranulpho Comiti, Sergioq; Magistro militum omnimodis instant, ut ad aggrediendum Capuam quantocyus festinarent. Afferbant enim illam sine dubio quantocyus fore inuadendam. Sed illi cognoscentes urbem militari plurimum protectione fore munitam, impetum eorum, prudentiori consilio cohibent: quatenus circa Clanum flumem, in loco, qui Pons Silicis nuncupatur, castrametentur: paullulum attendentes, utrum ab iis, qui plus aliis diligebant Principem, vrbs ipsa ei quoquomodo proderetur. Verum Cancellarius, ut erat cautus, & sollicitus, antequam ipsi ad eundem accessissent locum, quosq; Principem plus aliis diligenter perceperat, & in quibus tradendi ciuitatem maior haberetur suspicio, vniuersos comprehendens Salernum custodiendos direxerat.

MAIUS DVM ergo Princeps in illo loco moratus spem prodendae sibi vrbs amisisset, motus inde, iterum in alium locum, secus eiusdem fluminis decursus aquarum tentoria fixit: stante ex altera parte regio, cui Iohannes praedictus praesidebat, exercitu. Comes vero Ranulphus nimio mentis ardore aestuabat, eo quod in illos ad feriendum, medio stante flumine, furtiuo, subitoq; euentu irrumperere non posset. At Iohannes Ammiratus vir sagacissimus e contra, sinistros praecauens euentus, caute agebat exercitum: videlicet ab irruptione inutilis audaciae eos coercens. Cumq; sic ab vtraq; parte aliquantisper ibi moratum fuisset, Principis expeditio panis inopia coangustari coepit: quam non iam sustinere valebat. Tanta namque in eodem loco egestas habebatur, ut vnus panis pusillus vix iam Rothomagensi nummo mercaretur: quam ob rem derelicta Princeps cum Magistro militum NEAPOLI, recedunt: Comes autem Ranulphus ad custodiendum Aversam delegatur.

MAIUS DVM ergo res ita haberetur, ecce subito Rex Rogerius, quem omnes sui sitienter expectabant, quemq; inimici eius non viuum credebant equoreis vndis aduectus, quinto die intrante Iunio Salernum ingreditur: cui cum de nauis exeunti, vniuersus ciuitatis populus vnanimis occurrissent, tanto excepti sunt gaudio, ut pro eo Deo gratias omnes exclamarent: cuius aduentum, & Beneuentani audientes, ita ipsi immenso sunt exhilarati tripudio, ut in vrbe, me ipso praesente, & audiente Ecclesiarum signa simul pulsarentur: & ab Archiepiscopo, ad monasterium usque S. Sophiae cum hymnis, & laudibus clericalis ordo processerit. Rex denique a praesentibus rerum casus seriatim sciscitans, at-

Robertus Princeps Capuae: Ranulphus Comes, & Sergius Magister equitum rursus a Rege desiciunt.

Madius mensis, pro Maius mensis.

Robertus filius Ricardi fidissimus Regis: ut & Rogerius Orianensis Comes.

que p̄uenoscens, per omnes mox ditionis suæ terras dirigens, ad se omnes, qui arma gere-
 re, eisq; ad p̄ziliū exerceri possent, accelerare imperat.
 CVM ergo vñd̄q; adueniens exercitus coadunaretur, Rex interim super Auerfa-
 nis, quos de legalitate multa, fideiq; sinceritate iam laudibus suis extulerat, plurimū con-
 querebatur: quandoquidem, quod in eis laudauerat, necessitatis tempore ingruente, in
 ipsis non est inuentum. Contristabatur etiam p̄cipue super Ranulpho Comite: con-
 querensque aiebat: quomodo Ranulphus Comes à me vltra suscipiendus sit, vel creden-
 dus: quem semper ad malum mihi inferendum, nec propinqui sanguinis copula, nec
 postquam eius hominū accepi, sacramentum fidelitatis exhibuit? Quocirca merito
 postquam ab eo violatum est iurandum, si des ei non est amplius adhibenda: amorque
 propinquitatis, quo ob coniugium sororinum, vnitusq; cum eo ligatus tenebar, penitus
 dissoluatur. Qui quidem si in mei nunc fidelitate positus gloriam meam, & honorem
 quæsisset, oblitis omnibus, quæ mihi intulerat, malis, multum à me honorem sine dubio
 consecutus foret. Magister vero militum, qui fidelitatem meam, inimicis meis adhæ-
 rendo dereliquit, nulla vtiq; super hoc venia dignus habeatur: NEAPOLITANAM
 quippe dignitatem amittens. Princeps autem, qui iram meam magis delitescendo fu-
 git, quoniam in hoc non multum deliquit, vtiq; miserendum est ei: suoque ex toto non
 priuetur honore: si tamen ab inimicis meis, videlicet Magistro militum, Comiteq; Ra-
 nulpho discedere velit. Vnde mittatur cito ad eum: & experiamur, vtrum verbum istud
 sibi placuerit: videlicet, vt ab illis discedat. Verum Princeps, Comesq;, ex quo aduentum
 perceperunt, in tantam animi tristitiam corruerunt: vt mori magis, quam viuere vellent;
 videntes se rumore falso fuisse delusos.

CVM ergo Princeps hoc, quod ab eo mandatum fuerat, contemnendum elegisset,
 Rex illico coacta in vnum, quam collegerat, militum, peditumq; innumera expeditione,
 qua maior nulla alia antea ab eo habita est, ad aggrediendum Auerfam, qua Comes Ra-
 nulphus ad custodiendum remanserat, toto animo tendit: cuius aggressionem asperrimā
 Auerfani formidantes, ceperunt omnes, quicunq; citius poterant, fugam arripere: atq;
 NEAPOLIM, ad se ibi tuendum properare. Comes autem cernens se, ita fugiendo, ab o-
 mnibus p̄ timore derelinqui, bellum sine dubio Regi inferendum sæpe comminatus
 fuerat, vix tandem cum paucissimis fuga ab eo elapsus est: atque Neapolitanis mœnibus,
 quibus tunc Princeps, Magisterq; militum adhæserat, se nimis confusus recepit: qui cum
 ibi intrusus ciuitatis claustra non egredi auderet, intra mentis suæ viscera immaniter tor-
 quebatur: pœnitens valde, quod male consultus guerram ceperit: sibi que ea, quæ pacis
 sunt, consulentibus nequaquam crediderit. Quid ergo ageret: cum se, etiam terras in
 proximo iam amissurum cerneret: ad quas tuendum, & fratrem suum Richardū dimise-
 rat. Sed ille similiter regio perterritus aduentu, etiam filio suo, quem Regi obsidem dede-
 rat, derelicto, cum ad fratrem suum Comitem redire nequisset, per occulta tramitū con-
 tinuo fugam iniuit.

CVM ergo Rex super Auerfam irruens Comitem fuga euasisse comperisset, doluit
 valde, quod captionis suæ retia euadens, vltionem ipsius meritam nō fuerit expertus: qui
 deinde tanto mentis furore accenditur, vt tota vrbs prius omnino depopulata, ignis post
 incendio traderetur: quæ videlicet ciuitas non solum intus, sed etiam de foris abundan-
 tissimo fuerat inhabitata populo: omnibusq; inuiduis ita fertilis fuerat, vt etiam Capuz,
 seu NEAPOLI, quæ circa se erant, non inuideret. Frumento, & vino, carnisque edulio ita
 feracior exstiterat, vt fere nullus in ea habitantium inuictu egeret: vnde contigit, vt pœ-
 ne omnes in ea effrenatus turpi libidini subderentur: ob cuius piaculum, quo se mode-
 rari neglexerūt, Deus magis offensus, sic eam, vt æstimo, per Rogerium delere decreuit.

CVM ergo sic Auerfa deleta fuisset, Rex postmodum suburbana ipsius concrema-
 ri iussit. Deinde appropinquans NEAPOLIM, inter oppidum, quod dicitur Cuculū, Pa-
 rriæq; lacum castra defixit: ibiq; tam diu moratur, quousq; & cuncta suburbana NEAPOLI
 in partibus illis ignis incendium consumeret: segetesq; vniuersæ à frumentarioribus
 suæ expeditionis depopularentur. At Princeps Robertus, Comesq; Ranulphus, Sergius-
 que Magister militum ita p̄ formidine ipsius intra urbem intruduntur, vt nec de porta
 bellari exire auderent. Cumq; omnia ibi consumpta fuissent, iterum Rex Auerfam de-
 structum repetit: qui etiam illic diligentius iubet, vt si quid inter Auerfam, NEAPOLIM-
 QUE, quod comburendum esset, incombustum remansisset, omnino combureretur: vbi
 quippe moram tam diu facit, donec & rebus agrariis, quæ superfuerant, vniuersis con-
 sumptis, solum telluris omnino vacuum dimitteretur.

DVM hæc ita gererentur, Rex habito consilio p̄misit Cancellariū suum Warinū
 cum

cum multitudine militari: quatenus ciuitates, quas Comes Ranulphus sub proprio dominio tenuerat, sponte sibi subiicerentur: alioquin si ipse super eas irrueret, sine vilo miserationis intuitu depopulatae, ignis quoque concrematione funditus exinanirentur.

Veniente itaque Cancellario ad urbem, quae dicitur Allifa, ipso die quo venit, vniuersus eius populus Regi, sine vlla refragatione succijcitur: quo facto, postera die ad oppidum S. Angeli cognomento Rabicanum suscipiendum tendit: cuius videlicet Ricardus frater eiusdem Comitis dominatus fuerat: quique etiam regio, vt iam fatum est, aduentu perterritus, dimisso eodem castro, in Campaniam aufugerat.

*Oppida
Ranulphi
Comitis,
Allifa Op-
pidum S.
Angeli vel
Rabican-
num.*

20 **POST** haec autem Cancellarius recessit Caiaciam: remotus tamen ab ea tertio miliario secus Volturni fluua. Mandatur exinde Caiacianis, & praecipue illis, qui castrum eius praerant, vt & ipsi Regis super se quantocumque suscipiant demanum. At illi sentientes inexpugnabili se castro muniti, audacius recusant id fieri: immo si necesse fuerit, se ei repugnatos praenuntiant. Quam ob rem Cancellarius motus inde, castra super Sanctam Agatham urbem meratus est: exhortans ciues Regi se vltro subdendos. Verum illi, sicut & Caiaciani id fieri renuentes, ad resistendum potius se parant. Nuntiantur itaque Regi, qui tunc Aversa morabatur, haec omnia: & quia vtraque vrbes munitissimae erant, necesse erat, vt Rex ipse ad expugnandum super eas irrueret.

30 **PORRO** Rex audiens illorum superbiam, graue accepit: vnde magna expeditionis suae parte ad custodiendam Capuam, ceteraque oppida circa terram Laboris sita, delegata, ad obsidendum praefatas vrbes iratus festinat. Veniens ergo super S. Agatham eam vndique artissime circumfedit: atque machinas, quibus citius caperetur, fieri iussit. Quo viso ciuitatis habitatores immenso consternantur timore. Vnde nonnulli eorum cito exeuntes Regem praenire satagunt: pedibusque eius prouoluti precibus instant, vt eorum subdicionem suscipere iam dignaretur: & ne ipsi cum vxoribus, & liberis, rebusque eorum in praedam darentur: essentque in ignominiam cunctis audientibus. Rex itaque precationibus eorum vix flexus, urbem sic, sine ipsorum discrimine suscepit: atque post tertium diem ad habendum Caiaciam properat: sicque eiusdem vrbis positio ita stare cernitur, vt orientem versus ingens in ea castrum, non solum humano opere, verum etiam montis excellentia naturaliter munitissimum habeatur. Quod quidem castrum ita ab vrbe distat, vt etiam ciues ipsi in nullo quomodolibet contra illud penitus praualere possint. Ceterum & obsidionem ab eo non formidare videtur: vt si virtus alimoniae, qua tutores eius sustententur, non defuerit, vix vnumquam possit captione subdi.

40 **VENIENS** itaque Rogerius super illam, mirabile dictu, ita castrenses in primo exterriti sunt, assultu, vt nil aliud, nisi quae pacis sunt, cogitantes eidem subdi quantocumque cuperent. Quippe tantum percubuerat in eodem assultu, spiculorum iactura, vt vix cuiuslibet manus castrensis ad repellendum instantes hostes contrahendi fuerit ausa. Nam defensionis gratia quicumque inertis positus brachium extenderet, ictum deforis venientis iaculi statim in se ipso excipiebat. Sic itaque castrum ipsum semel oppugnatum, atque deuictum a Rege accipitur: quod cum postea visendi causa fuisset ingressus, illud quam maxime, pro ipsius ardua, ingentique munitione commendasse fertur: multumque sibi prodesse ad eius defensionem coronae testatus est.

50 **POST** haec autem quendam ibi heroem Nicolaum nomine, eo quod inimicis suis consentiens periurus eius fuerit, iusto exheredauit examine: qui deinde cupiens in perpetuum solidare pacis bonum, dedit edictum, vt cuncta in terra Comitis subuerterentur oppida: praeter munitiora castra: quae ei sub proprio dominio ad eiusdem pacis tutelam retineri placerent. Post haec venit Allifam: vt videret eam: qua visa, de ipsius amoenitate loci, Lympharumque circumcurrentium magna abundantia fertur valde sibi complauisse. Quarum videlicet Lympharum tanta erat obsecundationis facilitas, vt quando eumque prius vellet, riuum ex eis productum, in hortum suum vbicumque esset, posset transducere: eiusque ad irrigandum holera, pro velle suo famularetur.

60 **POST** haec coacto in vnum exercitu, quem secus fluua Volturni reliquerat, NEAPOLIM, qua hostes eius contra se suscepti rebellabant, obsessurus properat. Erat autem ciuitas ipsa antiquissima: quam Aeneas, cum illuc nauigio transuectus applicuisset, primus fertur condidisse: cuius quoque magnitudo praegradis erat: quae a parte meridiana non solum murorum altitudine, veram etiam Tyrrheno mari munitur. A ceteris vero partibus, excelis moenibus roboratur. Quam ob rem adeo ipsa inexpugnabilis constat, vt nisi famis periculo coartata nullatenus comprehendi queat. Nempe huiusmodi vrbis dominus, olim Octauiano Augusto annuente, Virgilius maximus poetarum existit: in qua etiam ipse volumen suum ingens hexametris composuit versibus.

IGITUR cum Rex Rogerius à parte Orientis vrbe hac obfessa, eiusdem captionem diu differendam præuidisset, accidit in cor eius, vt innumeris accitis fossoribus, castrum ingens aggeris circumductione munitissimum super eam firmaret: quatinus ibi incessanter, militaribus excubijs sufficienter expositis, ipso quoque absente NEAPOLIS vicinior indefinenter ab ipsis constringeretur. Cum ergo posita super NEAPOLIM obsidione agger, pro extruendo castro ipso, terram effodiendo surrigeretur, cœpit agger idem, eo quod ex cemento arido terra egesta labilis esset, huc, illucque submergi: propter quod opus ipsum in vacuum assumptum fuisse videbatur: nec poterat castrum ipsum incœptum, dū agger sic submergeretur, ad effectum pertinere. Quo viso Proceres ad Regem mox venientes submissis vocibus conqueruntur. In cassum inquirunt, ad construendum castrum labor iste assumptus est: quoniam quotidie terram effodiendo, agger circumducitur: qui tamen ad expletionem eiusdem castri non proficit: quoniam quod pro aggeris erectione fodiendo egeritur, dilabi pro sui instabilitate non cessat: quapropter dimisso hoc opere, aliud inueniatur consilium: quo ad vrguendam rebellis vrbis superbiam congruentior præstetur facultas. Item est & aliud omnino lugendum: quoniam sunt nonnulli ex hac expeditione, qui in loco isto, dierum æstum Caniculariū non ferentes, incipiunt iam infirmari: alij vero intolerabili equorum, qui præ multa aquæ inopia siti moriuntur, cadauerum fœtore tabescere. Sed etiam tellus ipsa, qua consistimus, eo quod cæmentum siccum sit, impurum à se prodeuntem calorem. Horum quippe malorum vitia valde veremur: ne forte in tantum procedant, vt totus ab eis exercitus infirmatus, penitus, quod absit, labefacteretur. Vnde hinc, si tuæ non displicet pietati, cito remouendi sumus: vt non morientes, cum salute etiam nostra NEAPOLIM non solum diebus æstiuis, verum etiam in hieme, si necesse fuerit, coercere possimus. Quibus Rex auditis, mox eorum misertus, iussit obsidionem remoueri: cogitans qualiter alio modo, absque suorum discrimine, hostibus suis resistendum esset: quam obrem magnam eiusdem expeditionis partem disperdens, per singula oppida, quæ NEAPOLI viciniora erant, instituit: vt eam, ipso quoque discedente instanter comprimerent: sui que rebelles, si quando forte vsquam armati progredierentur, vicinior ab ipsis possent restringi.

QUIBUS ita dispositis perrexit Cuculum: quod dum ipse à Sicilia moram redeundi faceret, à Pisanis, quos secum Princeps duxerat in cassum, eo quod Neapolitanis iubente ipso aduersaretur, ex parte etiam fuerat subuersum. Quod videlicet oppidum quoniam NEAPOLI propinquissimum existeret, ad arcandam eam quantocyus reedificans, melius etiam quam antea fuerat, opere firmari præcepit: deinde præuidens magis auersæ restitutione, rebellis NEAPOLIS posse restringi superbiam, perrexit illuc: atque eodem, quo prius fuerat, iussit restaurari situ: atque ad eam inhabitandum, cunctos, qui prius illam inhabitauerant, redire permisit.

INTERIM autem dum Rege ipso cum suo exercitu præsentem, eiusdem ciuitatis instanter reparatio fieret, Princeps, & Comes, Magisterque militum Sergius intra mœniū NEAPOLI septa conclusi nesciebant quid agerent: videntes se omnes iam in proximo fore superandos: ni forte vnde cumque adueniens succursus citius adesset. Nam & victus inopia indefinenter angebantur: nilque quo ad vitam, cum suis sustentarentur, de foris per terram aduectum, ad eos intrare minime poterat. Militum vero, qui ad stipendia ipsorum militare videbantur, alij verentes plurimum regiam captionem, urbem quando cunque poterant, latenter exeuntes abscedebant: alij autem possessiones proprias nolentes amittere, ad eas resumendū, qui tamē Regis licentiā accipere possent, reuertebantur.

CUM ergo prædicti Principes ciuitatis conclusionem ita coercerentur, hoc tandē ab eorum solertia prouidetur consilium, vt ocys Pisam dirigentes citium aures missis precibus pulsarent: quatenus eorum miserescentes, ingentem per mare venientium belligerorum copiam transmitterent: eis que celerrimum in extremo iam positis opitulationis succursum impenderent. Cum ergo immensa acies ab eis directæ cum raibus equora fulcando NEAPOLIM tendissent, istiusmodi præfirmantur consilio: vt urbem Amalfiam inchoante auroræ ortu subito aggredientes aut prædarentur: aut Regi, si fortuna sinistra non eis impedimentum ferret, eriperent.

ERAT autem tunc Amalfia omnibus pæne euacuata belligeris viris; quorum iam pars iubente Rege, cum liburnis quatuor armatorum refertis copia, per marinas prædaturi aquas recesserant: pars vero in hostem euntes cum Rege aderant: alij autem Pisanorum tunc nauigia intuentes, quoniam eos putarunt Salernum aggressuros, cito illuc præeuntes eam tuituri, ibi remanserunt. Venientes itaque ipsi Pisani subito inchoante auroræ luce inuasērunt urbem: nulloque resistente eam funditus, impieque de populantur.

tur. Cumque vrbe tota depopulata, vniuersa ad classem spolia transportata fuissent, mox Scala oppido, ceterisque Amalficæ munitioibus inuasit, nouissime quoddam munimen, quod dicitur Fracta, oppugnare nituntur.

Dum ergo Rex Rogerius, vt iam fatum est, ad reparandū Auerfam, bellica constipatus expeditione sedulus intenderet, intimatum est sibi, quod naualis præliantium manus Pisa adueniens Amalfiam proculdubio inuasit. At ille cognito hoc concitus, ipsam Auerfæ restitutionem pro tempore dimittens, castra mouit: Amalfiam violenter de manu excussurus. Quid multa: Dum ergo præfatum munimen, sicut iam dictum est, expugnaretur, ecce regius exercitus ex improviso irrumpens, partem ipsorum cæde pro-

sternunt: partem vero captionis violentia subdunt: quorum videlicet numerus inter necatos, & captos mille quingenti fuisse referuntur. Ex Consulibus aut ipsorum duo capti sunt: tertius vero percussus interiit: qui autem ad puppes remanserant, vel timore coacti ad eas fuerant reuersi, innumeris, quibus onustati fuerant spolijs, fugam arripiendo euaserunt. Liburnatum vero numerū quidam asserunt fuisse quadraginta tres: alij vero plures: captiuorum autem multitudinem per diuersa Rex dispersit. Loca, vinculis mancipandos direxit.

CETERVM piratæ ipsi NEAPOLIM redeuntibus cum Pisanis, quos Princeps secum duxerat, relictis ibi ad custodiam nonnullis ipsorum simulque etiam cum eodem Principe Pisanam ingressi sunt: veris tempore in adiutorium Neapolitanorum denuo reuersuri. Verū

Sergius Magister militum, Comesque Ranulphus cum filio suo Roberto in vrbe defensionis eius causa remanserunt. Ipse autem Robertus in primis adolescentiæ annis miles constitutus maxime tunc temporis, vt erat adolescens, optimam audaciæ, virtutisque laudem iam consequi incipiebat.

REX denique in vnum rursus collecto immenso exercitu, Neapolitanorum vitiferas arbores, in quantum propius accedere potuit, omnes succisurus regreditur. Successione itaque eadem circumquaque perpetrata, Auerfam, quam pro tempore, vt iam dictum est, reedificatione inconsummata dimiserat, consummaturus reuertitur. Qui postea videns se imminente iam hieme, non ultra diu secum posse retinere exercitum, sibi-

que quanto cyus reperendi Siciliam necessarium fore, eius mox disposita, quæ fienda erat, restitutione, ordinatisque vsque quaque per oppida ad tuitionem pedestribus, ac militaribus excubijs, Beneuentum regreditur: figens castra subtrus Padulum oppidum: non longe à flumine Caloris: ad quem mox pro parte omnium ciuium nonnulli ex primoribus Beneuentanæ urbis cum Archiepiscopo exeuntes benigno, ac familiari famine ab eo commo-

moniti sunt, vt de eius penitus amoris nil hæsitarent æquitate: diligenter pacis vinculo cõnecti studerent: ita vt nullum dissensionis ciuilibis adinuentorem sine iustæ animaduersionis censura dimitterent: simulque fidelitatem ipsius, salua Apostolica fidelitate, deuotissime contra omnes custodirent. Nam animus eius in hoc vere perseverabat intentus: vt eos semper diligere, benefacere, atque tueri paratus esset: si tamen in ipsa eius fidelitate, vt cõperint, pite delinceps perseveraturi essent. Hęc, & his similia illi ab ei ore audi-

tes, hilariores redditi talia responderunt. Nos inquit, domine Rex cuncta, quæ iubes libenter faciemus: tibi que toto corde adhærebimus: nec quidquam, quod sit cõtra fidelitatem tuam, machinabimur: immo eam illibatam indefinenter seruantes à tuo obsequio, post dominum Papam nullò deficiemus tempore: tantum amor tuus, tuaque dignatione auertatur à nobis. Hęc vbi verba darent, recesserunt. Postera die Rex Rogerius filium suum nomine ANFVSVM, bonæ indolis puerum, cum fauore Optimatum, militumque omnium, Capuani per vexillum sublimauit Principatus honore. Deinde continuo ipso die generum suum nomine Adam Comitum dignitate, qua illustratus fuerat Alexander Comes, cui superius memoriam egi, magnificauit: virum scilicet iuuenilis ætatis decore fulgentem: affabilem: militemque strenuissimum. Habebat autem Rex & alios duos liberos

adolescentiores forma speciosissimos: motumque honestate præclarissimos: nec non ad suscipiendū militiæ cingulū iam utrosque adultos: quorum vnū, qui erat primogenitus omnium fratrum Rogerium nomine iam Ducali honore, aliū autem Principatu Barresi prouexerat. Erant autem & ei duo filij minimi: qui sub tenera adhuc pueritiæ ætate degentes sic in regia aula manebant.

Rex denique quos familiariores habebat, secum retentis, ceteros omnes illic ad propria remeare permisit. Post hæc motus inde regreditur: visurus quoddam municipiū, quod nuncupatur Gardia: nec non arcem quandam, quæ dicitur Draconū: quæ erat in supremo montis valde ardui sita: vt sciret, quali, quantouque, vtraque præstarent muniminis robore. Ad quam tamen arcem antequam accessisset, dum iter ægeret, dominum oraturus ad monasterium Sancti Saluatoris Celestini diuertitur: cui cum Abbas Alexander præ-

nominatus, omnisque congregatio fratrum obuiam processissent, honorifice, ut decuit, ab eisdem susceptus, Deo laudes concinendo in Ecclesiam usque introducit. Qui cum genibus positus ante altare orationem consummasset, ad capitulum ipsorum perges, breui tunc allocutione Abbatem, omnesque fratres familiariter ibidem excepit. Post hæc filius eius præfatus ANFVSVS sanctam eorundem fraternitatem per manus ipsius Abbatis præfente Rege accepit: quam Rex ipse, ut supra memoratum est, altera vice veniens susceperat.

DEINDE Rex cameram expetens, atque refectus, supplicante eodem Abbate montem ipsum monasterio supereminentem, qui per multa annorum curricula amissus fuerat, ei restituendum promisit: nec non argenti tantum, quo calix, duoque turibula fierent: quibus tunc fratres ad seruitium Dei præcipue indigere videbantur, pollicitus est: quibus etiam vicissim dedit, ut ex his promissionibus, Salerni cum esset, requiretur. Itaque indigentia, quam ob causam contigerit, breuiter hic referatur. Quippe Cenobium ipsum Comes Ranulphus, ut cum Rege guerram continuam agere posset, post multas diuersarum rerum eiusdem oblationes ita constrinxerat, ut & altare ipsum, vniuerso eius subtracto ornamento, denudare non timuerit. Vnde factum est, ut ex hoc & Deum offendisset, & Rogerio, peccato ipso præpediente, præualere non potuisset. Male itaque usus est consilio: cum putaret, diuina surripiendo vasa, contra Rogerium sibi diuinitus subueniri.

REX igitur præfata Guardia, arceque Draconi curiosissimo intuitu perspectis, simulque quantum, vel vbi magis in eisdem roborandum esset præsignans, Caiaciam ²⁰ regreditur: qui castrum ipsius ascendens, totum in circuitu perspicacius considerat: atque ubicunque in eo amplius muniendum esset præuidens, absque temporis dilatione præmuniri instituit: itemque disposuit, ut cuncti Proceres, qui in vicino positi erant, degentes, cum vniuersis subiectiuis suis militibus, qui terrestres erant, Caiaciae circa castrum domibus suis constructis perpetuas haberent mansiones: videlicet ut castrum ipsum, quod naturali, & humano opere fortissimum cernebatur, cohabitationis etiam militatis numerositate roboraretur: vbi etiam nonnulli tunc de clero Capuanæ ciuitatis, & de ciuibus laicis aliqui aduenientes cum consilio Regis quendam clericum nomine Guilielmum, virum utique in diuinis, & humanis rebus scientia præditum, ad Archiepiscopatus officium elegerunt: nam antecessor eius in Simoniaca repertus prauitate, de ³⁰positaria fuerat plexus censura.

POST hæc autem Rege Capuam redeunte primitus eidem electo, deinde eiusdem Regis filio, qui supradictus est ANFVS O clerus, & populus singulas processiones facientes in urbem introduxerunt: vbi scilicet omnes Principatus Capuani proceres convenientes nouo Principi submissi, hominio suo fidelitatem iurauere: salua tamen sua, filijque eius Rogerij fidelitate: qui ei in regnum successurus erat. Deinde, ut omnibus iniusta patientibus exhiberetur iustitia, præfato electo, simulque Magnati cuidam, qui vocabatur Haymon de Argentia, imposuit. Verum & super vniuersam terram, quæ sub proprio erat dominio, quendam strenuum, cui nomen erat Gaucellinus, virum utique in secularibus ⁴⁰ sollertissimum, rebus procuratorem constituit. Militiæ vero, quæ pro defensione terræ Laboris delegata fuerat, quosdam, in quibus magis confidebat, Comites, dum ipse à Sicilia reuerteretur, per vices statutas sibi successuros, iam antea, cum esset Auerisæ, præposuerat.

EX quibus videlicet vicibus primo accepit agendam præfatus gener Regis Adam. Secundam vero post eum acturus erat Comes Robertus filius Ricardi: tertiam autem post illum Simon Comes S. Angeli Montis Gargani: sicque ceteri per ordinem: qui Simon consobrinus frater regis erat: scilicet valentissimus miles: filiusque Henrici Comitis: eiusdem Regis auunculi. Hic quoque Henricus omni tunc probitate decoris, totiusque affabilitatis dulcedine splendidus, in consilio prouidus, rebusque bellicis strenuissimus: immensæ laudis gratia, ex hoc quam maxime efferebatur, quod etiam Regi ipsi, ut Ducalem denique coronam regni consequeretur, consilij prudentia, seu facto, præ ⁵⁰ omnibus affuisse fertur.

CVM ERGO hæc, & alia ab eo statuta fuissent, motus est inde: Siciliam quantocypus repetiturus: dumque iter agens Argentium appropinquasset, viso eo placuit sibi subuerti: quando quidem non admodum idoneum pro defensione fore cernebatur. Post hæc quoque gradiens, Vallem Caudinam expetit: eius cupiens qualiter se haberent oppida, videre: Appadium scilicet: Montemque Sartium: nam cetera iubente ipso iam fuerant subuersa: à qua videlicet Mathildam sororem suam remotam, in Siciliam, saniori usus consilio, elogauerat: ne quando forte vir eius quolibet modo eam seducens, per eius ⁶⁰ consensum aditum inueniret: quo contrarium sibi in futurum ingerere posset.

Suppoſe itur prædictis oppidiſ præuiſis, ordinatiſq; , quæ ibidem videbantur ordinanda, ad Caſtrum, quod dicitur Coreum præuiſurus feſtinat: quod cum præuiſum amplius præmuniri iuſſiſſet, Cipparunum etiam oppidum præuidendum properat: qui & ipſum quomodo, qualiter ve fortius muniendum eſſet, inſtituens, Salernum tandem peruenit. VERVM præfatus Alexander Abbas audiens Regem Salernum adueniſſe, promiſſionis eius non immemor, miſit continuo Priorem Cœnobii ſui Stephanum nomine, aliumq; fratrem cum eo: qui ei quæ promiſerat, ad mentem reuocarent. At ille mox aduenientibus eis lætanti animo, tantum argenti, quo calix, duoque turibularia fierent, dedit: ſcriptoq; Gaucellino eius Vicedomino direxit: quatenus montem præfatum Ceſelino Abbati, quod iuris monaſterii eſſet, assignaret. Gaucellinus ergo cum mandatum ipſius accepſiſſet, illico montem ipſum, ſicut per litteras mandauerat, per Minanum Vicecomitem eidem Abbati assignari fecit: de cuius quoq; assignatione Abbas ipſe, eiſdemque congregatio gauiſi ſunt gaudio magno valde: gratias agentes Deo, qui ipſum eundem montem, per tot tempora amiſſum monaſterio per Rogerium recuperari fecit. Vnde mox prænominatus Abbas ad Miſſam matutinalem pro ſalute, & vita ipſius, filiorumq; eius ſolemne orationem in conuentu quotidie fieri inſtituit. Quoniam itaque bona ſemper ſunt recolenda, idcirco hanc ipſam Regis beneficentiam conſcribi dignum duximus: vt aut ipſe Rex remiſcens ad melius peragendum prouocetur: aut alius eius exemplo, ad ſimile quid exercendum excitetur. Rex itaque poſtea mare ingreſſus Sicilia, cum immenſa expeditione, veris tempore ad expugnandum ruruſus NEAPOLIM reuerſurus repetit. Tertius in hoc loco finiatur libellus: vt paullulū mente refoti, vires dicendi, ad inchoandum quartum reſumamus.

EXPLICIT LIBER TERTIVS.

INCIPIT LIBER QUARTVS.

POST diſceſſum Regis in Siciliam, ſecundum vices, ſicut iam dictum eſt, quæ ab eo conſtitutæ fuerant, præmemoratus Comes Adam ad regendum Auerſam, militiam primus ingreditur: qui dum ſe in eadem viriliter, optimeque ageret, magnam de ſe, in militari ſtrenuitate famam tunc diuulgauit. Nam ſæpiſſima diſcuſſione, eiſdem vrbis exteriora ita circumquaq; militando coercuit, vt non iam ad portam eius vſque vereretur accedere: verum ciuitas ipſa tanta panis inopia iam angebatur, vt vix duo valde puſilli panes de milio Rothomagēſi nummo mercarentur. Porro milites, quibus Adam ipſe præerat, circiter mille erant: ex quibus ad arandum NEAPOLIM, alii in oppido, quod dicitur Suma, alii Acerris, nonnulli in munitione Cuculi, quam plures Auerſæ excubare iubentur.

NEAPOLI vero tam præ timore Regis, quam pro cibi penuria, militū poſt non paucō numero abſcedente, vix trecenti remaſerant: qui interdū, & ſi pro paucitate ſui aperte reſiſtere non poterant, per noctis tamen ſilentium exeuntes, ignorantibus illis incendiis, prædaſque agebant. Cum ergo huiſcemodi inſeſtationibus & illi præliando alternarentur, Comes Adam appropinquante vicis ſuæ termino, ad ſua repedauiſ: cui ſucceſſit Comes Robertus filius Ricardi: ſcilicet fideliffimus Regis: virque bellicoſiffimus: qui pro ſumma, quam erga eundem Regem habuit, fidei ſinceritate, tanto ab eo donatus eſt munere: vt Boianenſis Comitatus ſit magnificatus honore. Habebat namque Rex hanc laude dignam conſuetudinem: vt quemcunq; penes ſe potiori, atq; ſinceriori fide præditum cerneret, non ſolum ampliori circa ſe dilectione haberetur, verum etiam eiſdem gratia non fruſtraretur. Inſidum vero ſi quemlibet ſemel reperiret, ei pro huiſcemodi nota, ad ipſius amoris dulcedinem pertingere, aut vix, aut nunquam poſſibile erat.

SED quoniam ſe in hoc loco occaſio præbuit, eius boni mores qui, & quales in eo exſtiterint ſignificare, ad laudem, & memoriam ipſius prætereundum non eſt. Erat quippe amator iuſtitia: atq; deſenſor: vltorq; malorū ſeueriffimus. Mendaciū autem loquentem per omnia ita exoſum habebat, vt ſi quis, cū verū dicturus eſſet, falſum protuliſſet, ei

ultra ad credendum animus eius aut vix, aut nunquam flecteretur. Ecclesiarum quoque, seu monasteriorum munificus: atque protector erat. Otio, vel vacationi vix vnquam subdebat: in tantum, vt si quādo à cæteris vtilioribus occupationibus sibi vacare contingeret, aut publicis exactioibus inuigilaret: aut datorum, siue dandorum, seu eorum, quæ accipienda erant, reminisci, vel quæ recensenda erant, recensere satageret: quatenus melius de suo tribuendum ærario, vel vbi ad eundum esset, sub chirographorum ratiociniis semper habebatur: & vt amplius dicam: nullum quid sibi erat, quod non sub scripti ratione seruetur: aut erogaretur: nil tamen cuiquam peninanem largitatem tribuebat: vnde in nullo vnquam egere poterat: qui tanta sollertia, tantaque cautela diligentia sua curabat: verens in illud, quod vulgo dicitur, incidere: qui non viuit ad numerum, victurus 10 erit ad dedecus.

STIPENDIA vero militaria, vel quidquid ex conuentione, seu promissione dandum esset, incunctanter persoluebat. Nunquam vero quod daturus, vel dandum non esset, polliceri volebat. In faciendis non præceptus existerat: sed priusquam eorum quid inchoaretur, semper prouidentia oculo præmuniri studebat. Neminem quoque ex præiudicio puniri, vel sua auferri quærebat. Cui vero aliquid pro merito bonum, vel malum promitteret, seu comminaretur, firmum, ratumque erat. Sed & hoc in eo erat valde mirabile, quia cum in hostem positus esset, ita prouide bellica acta disponebat, vt semper, & vbiq; sine sanguinis effusione superans, exercitus etiam sui vitaret discrimen. Erat autem & in loquela velox, prudentia pollens, consilii grauitate præditus, sermone luculentus: atque re- 20 pentinis responsionibus semper sapienter respondere paratus. Sed quia familiaritas solet parere contemptum, ita ipse publice, & priuatim in familiaritate, vel affabilitate, seu iucunditate habebatur modestus, vt nunquam etiam desisteret timeri. In tantum enim profuit metus ipsius, vt de cunctis, Deo cooperante, regni sui finibus, omni penitus eliminata iniquitate, non nisi quæ iustitiæ, & pacis erant, sectarentur: ita vt illud Psalmistæ in eo videretur compleri: iustitia, & pax osculatae sunt.

QVONIAM ergo egregios Regis mores differentes paullo longius euagati sumus, nunc ad narrationis ordinem stylus reuertatur. Robertus itaque præmemoratus Comes, cum recedente Adam, militiæ Regis apud Auersam regimen suscepisset, ita omni militaris virtutis, & strenuitatis instantia Neapolitanos constringebat fines, vt nunquam per 30 eos, ad malum inferendum hostibus exire daretur: nisi forte in nocte: cum videri non possent. Sergius vero Magister militum, ex quo Rex in Sicilia discessit, Pisam nauigio transectus abiit: si forte inde sibi, ceterisque suis excussiois opem collaturus esset: cum Rex ipse NEAPOLIM obsessurus rediret. Ipse autem Rex Natalis Dominici subsequenti die adueniente, duos liberos suos ad militiam promouit: Rogerium scilicet Ducem: & Tancredum Barensem Principem: ad quorum videlicet laudem, & honorem quadraginta equites cum eisdem ipsis militari cingulo decorauit. At Robertus Comes, qui toties iam suprascriptus est, completis in sorte vicis suæ apud Auersam, duobus mensibus, Nouembri scilicet, & Decembri ad sua reuertitur: cui successit Simon Comes S. Angeli: cuius superius memoria habita est: vir scilicet, vt iam dictum est, potens in armis: sollertisque ingenii. 40

VALLOQVIVM AD REGEM

ROGERIVM.

ECCE Domine, mi Rex ROGERI, libellum istum nemini potius destinandum putauimus, quam tibi ipsi: ad cuius quoque gloriam, & honorem editus constat. Quod quidem idcirco fieri volumus, quatenus gesta famosissimæ victoriæ tuæ sapissime relegens, memor sis Domini Saluatoris tui Regis æterni: eique placere studeas: cuius beneficii munere te triumphasse, regnumque obtinuisse non dubitamus. Cuius etiam 50 propter hoc gratias agere non cesses: atque cum Psalmista decantes dicens: Non nobis: sed nomini tuo da gloriam. Tanto namque perseverantius, firmitusque te regnaturum, non ambigimus: quanto ab ipso & triumpho gratiam, & regni decorem te accepisse cognoueris: quantoque etiam eius imperiis, mente te ipsum subdideris. Præterea tuam precamur magnificentiam, vt labor noster, quem huic, pro honore tuo, impendimus opusculo, huiusmodi muneris recompensatione subleuetur: quatenus, videlicet nobis in Dei seruitio iugiter existentibus, sustentationem, quietem, pacem, seu libertatem continuo præstes: quibus amplius, liberius, securiusque diuinum exequentes famulatum, pro tua, tuorumque filiorum capeffenda salute, attentius, deuotius-

deuotiusq; orare debeamus. Nam si Virgilius maximus poetarum, apud Octavianū Imperatorem tantum promeruit, vt pro duobus, quos ad laudem sui ediderat, versibus, Neapolis ciuitatis, simulq; prouinciæ Calabriae dominatus caducam ab eo receperit retributionem: multo melius credimus nos apud te, his recompensari, quæ ad diuinum peragendum obsequium poscimus: non tantum quidem pro opuseulo hoc, quantum etiam pro mercede animæ tuæ: nec non & pro Domino Salvatore nostro: in cuius quoque nomine, hic congregati sumus: & per quem tu ipse huc vsque saluus factus præsens consecutus es regnum. Oramus præterea ipsum Saluatorem nostrum, vt illud in te modo regnante efficiatur operis, per quod & præsens, & futurum promerearis possidere regnum: quorum alterum, id est futurum, sine dubio quandoque adipisceris, si bene, recteque administraueris istud. Quid enim profuit Sauli Israeliticum diuina voluntate possedisse regnum, cum postea contemptis eius imperiis, vtrumque amiserit regnum? Aut quid etiam profuit Romanis Imperatoribus, Octauiano scilicet Augusto, Domitiano, & Maximino, cæterisque, vniuerso imperasse Mundo: cum modo in inferno sepulti in æternum cruciantur? Vt igitur generalia caueri valeant tormenta, de regni honore, quo nunc inlustratus es, Deum ipsum magnificare, ipsique seruire, eidemque placere studeas, qui dedit. Nam sicut condecet, vt quis tibi seruitutis debitum soluat, ex iis, quæ a te tenere videtur: ita & oportet, vt & tu domino Deo pro iis, quæ tibi contulit, immo commisit, placitum ei exhibeas famulatum. Quod si forsitan quaeretur, quæ sint ea, quibus bene, & recte præsens administrari debeat regnum, Domino concedente breuiter aperiemus. Regnum igitur bene, recteque administrare est, cum vtrumque tempus & belli, & pacis recte gubernatur: dum & per legum tramites rerum iniquitates expellas, atque armis, victis hostibus sis triumphator. Memento itaque te idcirco Regis nomine censeri, vt omnes sub ditione tua positi, & iustitiæ censura, & pacis vinculo regantur. Vt ergo huiusmodi pacis, atque iustitiæ bonum in regno tuo perpetuari valeat, multum prodest, si tu solus munitiores, & inexpugnabiles vrbes, ac fortiora, & inexpugnabilia oppida proprio subdideris dominio. Reuocetur itaque ad mentem tuam laudabilis Constantinopolitani Imperatoris prudentia: qui pro conseruatione eiusdem pacis, atque iustitiæ, validioribus terris sibi relictis, cæteris vero, quæ sub eo sunt planiores, immo debiliores terras ad sibi subdendum, & obsequendum dimittit. Dum itaque ad ipsum simili cautione prouidendum studueris: eris, sicut dicit Salomon, tamquam leo fortissimus bestiarum: qui ad nullius pauebit occursum: siquidem innocentium dormiens securus: quiesces in die anteuigilans: ipsas etiam vigilias sine trepidatione pertransies. Huiusmodi ergo saluberrimum consilium omni a te desiderio amplectetur: & caue ne vinqum ipsius oblitus prætereas: quoniam scio illud Deo omnino esse placitum: & ab eius voluntate non discrepare. Præterea votis omnibus suademus Serenitati tuæ, vt inemor conditionis tuæ, in mente habeas Dominum conditorem tuum: ipsumque Regem tuum fore cognoscas: qui est Rex Regum omnium: Dominus dominantium: in cuius etiam manu omnes fines terræ, & corda Regum constituit: cuius solius est disponere tempora: regna distribuere: eaque auferre quando voluerit: vnde solus ipse est colendus: metuendus: & adorandus: a quo nimirum præueniente nos eius gratia, cum non essemus: habemus esse, viuere, & intelligere: atque moueri. Vnde dicit Apostolus: Quid enim habes, quod non accepisti? aut quid gloriaris tamquam non acceperis? Caue ergo, ne quando in corde tuo cogitatio subrepens persuadeat tibi: aliquid sine eo posse haberi: ipse enim, qui dedit corpus, & animam, te nil operante, nec etiam sciente, ipse quippe dedit & cætera quæcunque habes: etiam si quid in eis visus es operari. Vnde in Euangelio discipulis suis Veritas dicit: Sine me nihil potestis facere. Si ergo discipuli Petrus, & Paulus, Andreas, cæterique Apostoli sine ipso nil potuisse facere credendi sunt: quanto magis omnes nos, qui ad comparisonem illorum pœne nihil sumus? Multi quippe Deo volente, aut permittente pro suo velle, in hoc sæculo prosperati sunt: qui postmodum euanescentes in cogitationibus suis, hoc ipsum non Deo, sed sibi imputantes altius corruerunt. Ex quibus exstitit vnus Nabuchodonosor Rex Babylonis: qui dum ambularet in aula regia, subito eleuatum est cor eius valde dicens: Nonne hæc est Babylon magna? quam ædificauit in domum regni: in robore fortitudinis: & in gloria decoris mei? His itaque verbis satis manifestum est, illum nimis contra Deum superbisse: cum Babylonem non in eius robore, atq; fortitudine, sed in sua ædificaram fuisse virtute asseruit. Vnde merito statim ipse in amentiam versus, de regno suo eiectus est. Atque per septem annos cum bestiis agri, ad instar ipsarum permanfit degens. Postea vero Deo volente ad sensum suum reuersus, se seque per superbiam errasse cognoscens, tandem

honorū prædicto restituitur: atq; Regem Cæli laudavit: glorificavit: atque magnificavit: quia omnia opera eius vera: & viæ eius iudicia: & omnes ambulantes in superbia potest humiliare. Vt possit igitur superbiæ lapsus præcaueri, omnem gloriam, & honorem, regnum, virtutem, diuitias, sapientiam, prudentiã, & cætera omnia ab ipso te accepisse non dubites: & vt breuius totum comprehendam, nullus omnino Angelus in Cælo, neque homo in terra existit, qui sine eius datione nõ solum aliquid, sed nec ipsum esse aliquando, habere potuerit. Ipse namque solus Deus à se habet, quidquid habet: quia à se, & non ab alio est. Veniat denique ad memoriã Dauid sanctus Rex: eiusque imitator fieri studeas: qui dum Israëlitiu regnum sine vlla contradictione possideret, in cunctis se tamen despicit: suisque in oculis humilem esse confitetur: dum coram arca Domini saltando dice-¹⁰ ceret: Ludam: & vilior fiam: plusquam factus sum: & ero humilis in oculis meis. Constat itaque, quia dum Rex Dauid se primum conspicit per humilitatem, à Deo quippe magnus æstimatur: atque in regno, quo exaltatus fuerat, magis meruit confirmari. Sic etiam Constantinus Imperator, dum post baptismatis perceptionem, per vniuersum imperaret Orbem, tantæ subiectionis erga Deum existit, vt eius non desereret imperium: & idcirco cum Dauid de Regno, ad Regnum, & Imperio, ad Imperium cæleste meruit transferri: ad quod videlicet regnum, & imperium suo tempore, & tu transferaris cum eisdem regnaturus præstante Domino nostro Iesu Christo: qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit, & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

EXPLICIT OPVS ALEXANDRI ABBATIS.

DOMINICVS A PORTO-

NARIIS DE VRSINIS

Lectori.

L*N* editione horum librorum Gaufredi Monachi, & Alexandri Abbatis vetustorum auctorum, qui Normannorum Principū res gestas conscripserunt, vt Indicibus rerum ab Aragonia Regibus gestarum adiicerentur, in eo potissimum hæsimus, & ab initio cœpimus subdiffidere, quod vnicum exemplar nactis alterius codicis præsidium deerat: quod maxime consuevit esse adiumento: vt inuestigatione certa, ac veluti quadam indagine menda librariorum tollantur. Nam qui corrigendorum librorum operam rite nauare instituunt, accurata consideratione permoti summopere abhorrent: ne coniecturis, partim ingenio, & confidentia quadam⁴⁰ impulsī in varias non modo partes, sed in contrarias plerumq; dilabantur: ne ve fæde auctores, quos corrigere contendunt, misere dilacerentur. Propterea, ne hac corruptela his auctoribus grauiores plagæ infligerentur, qui tametsi minime videbantur vetustatem habituri, digni tamen fuerant, compensatione rerum posteris traditarum, vt debitus eis honos haberetur, satius duximus ad deprauatos locos notam adponere: vt pro se quisq;, quo ingeniosior, & sollertior, quo ad eius fieri possit, vitiosis particulis, & corruptis incisīs excectis, ac reliqua structura apposite interpuncta medeatur. Peraquum enim visum est: ne vulnera, quæ ad incorruptam sanitatem à nobis redigi ne-⁵⁰ queunt, non modo exulcerentur: sed ne attrectentur quidem: vt suum munus, pensumque iis relinquatur incolume, qui faciliori, & commodiori iudicio, desperatis etiam vlcerebus opem, & incolumitatem ferre valent: & nobis satis, superq; sit, lucis usurā his auctoribus attulisse: qui nostra opera consecuti sumus, vt eis salus, atq; pristina valetudo ab aliis quandoq; reddi, restituique posset. Præterea rem minime dubiam arbitramur: eos rerum scriptores in sua patria priuatis beneficiis, & eorum Principum amicitia decore floruisse: qui eorum hortatione res gestas posteris tradiderunt; quorum

neq;

neq; veterum quempiam, neq; recentiore memoria *Abbatem Trithemium*, qui bibliothecas omnes incredibili diligentia excussit: mentionem fecisse mirum videri debet: & cum supra quadringentos annos delituerint, sartos tectos pæne ab omni periculo fuisse conseruatos. *Gaufredus* magna cum cura, & diligentia in notandis certis temporū interuallis, quod magnopere non solum delectat, sed sine fastidio, & satietate res plena oblectamenti est, in ea laude creber fuit: *Alexander* vero *Abbas* adeo in eo negligens est, ut seriem ipsam rerum gestarum cum arbiter interfuerit, & viderit præsens ferme labefecerit. Illud vero nolim à me esse ommissum: *Alberiam* *Reginam* *Rogeri* *Regis* uxorem, quam insignis religionis feminam, digna laudis commendatione idem scriptor extulit: *Alfonsi* *Regis* *maximi* *Hispaniarum* *Principis* filiam fuisse, qui *Toletum* regiam urbem, & *Carpetanorum*, *Oretanorum*q; ciuitates ab impio *Sarracenorum* dominatu eripuit: quam *Rudericus* *Simenius*, *Toletanus* *Antistes*, *Geloiram*, nostri *Eluiram* nominant; ut filius eius, quem *Alexander* *Anfusum* vocat, cui *Campani* *Principatus* honos est attributus, *Alfonsi* *Regis* aui materni nomen ediderit.

EXTRACTA

20 DE CHRONICA FRATRIS PTOLEMÆI DE LVCA ORDINIS FRATRVM PRÆDICATORVM: QVAM

scripsit de gestis summorum Pontificum: & occurrentibus tempore eorundem super genealogia *ROBERTI* *GVISCARDI*: & successorum suorum: ac aliorum Regum *Siciliae* usq; ad tempora ista: per alios scientes generationem ipsorum.

30 **A**NNO Domini **MLXXII**. tempore Domini *Victoris* *Papæ* **II**. vt scribit *N. Archiepiscopus* *Cusentinus* historiographus, *Capua* obsidetur à *Sarracenis*: contra quos vadit *Robertus* *Guiscardi*: & ipsos fugat abinde. Quis autem fuerit iste *Robertus* *Guiscardi* diuersi diuersa dicunt. *Ricardus* enim *Monachus* *Cluniacensis*, sed origine *Pictauensis* historiographus dicit ipsum fuisse militem de *Normannia*: tamē sua sapientia, & probitate factus est magnus. Vnde adiuncta sibi militia *Normannorum* venit in *Apuliam*: ipsamq; subiugauit: expulsis inde *Græcis*, qui ipsam occupauerant: pro Imperatore *Constantinopolitano*: qui tunc erat, vocato *Nicephoro* *Buranich*. *Martinus* autem historiographus scribit ipsum *Robertum* fuisse de genere *Ducis* *Normannorum*; qui primus baptismum suscepit; qui vocatus est *Robertus*. *Robertus* autem genuit *Guilielmum*; *Guilielmus* *Ricardum*, *Ricardus* autem *Ricardum* secundum, & *Robertum* *Guiscardi*; de quo agitur nunc ad præsens; vnde quartus fuit à primo *Duce* *Normannorum*; quando videlicet *Normanni* concordauerunt cum *Karolo* *Grasso* **VI**. ab Imperatore *Karolo* *Magno*; & baptismum receperunt, cum primum per longa tempora totam *Galliam* vexauerunt. Quid autem fecerit dictus *Robertus*, infra dicetur: quia gloriose operatus est, sicut virtuosus Princeps, & non sicut pauper miles.

40 **TEMPORE** *Alexii* Imperatoris *Constantinopolitani* prædictus *Robertus* *Guiscardi* totam occupauit *Apuliam*, expulsis inde *Græcis*. Tradunt etiam historiae, quod in pugna dictum *Alexium* deuicit. Postmodum autem dictus Imperator mortuus est. *Robertus* vero magnam stragem fecit de *Sarracenis*, & magnas pugnas habuit cum diuersis, semper tamen virtuosus.